

ΗΡΩΙΚΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ ΒΑΡΝΑΚΟΥΒΑΣ

Στόν καιρό τοῦ πολέμου καί τῆς εἰρήνης

ΑΠΟΛΥΤΙΚΙΟΝ ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΒΑΡΝΑΚΟΒΑΣ

Ἦχος γ' (Θείας πίστεως)

Θεῖον δῶρημα τοῖς εὐσεβέσι,
Μήτηρ Πάναγνε, Εὐλογημένη,
παρά Κυρίου ἐδόθης Πανάχραντε,
ἐν Βαρνακόβῃ ἀκοίμιτος Πρέσβειρα,
ὡς Ἀροενίου, Δαυὶδ ἐγκαλῶπιμα·
κόσμον Ἀνασσα, Χριστόν τόν Θεόν ἱκέτευε
δωρήσασθαι ἡμῖν τό μέγα ἔλεος.

ΗΡΩΪΚΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ ΒΑΡΝΑΚΟΒΑΣ

Στόν καιρό τοῦ πολέμου καί
τῆς εἰρήνης

ΔΩΡΙΔΑ 2000

Κείμενα καί ποιήματα

© Μοναστικής Ἀδελφότητος τῆς Ἱερᾶς Μονῆς
Παναγίας Βαρνάκοβας
Ἱερᾶς Μητροπόλεως Φωκίδος

Δ/ΝΣΙΣ: Ι. ΜΟΝΗ ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΒΑΡΝΑΚΟΒΑΣ
ΕΥΠΑΛΙΟΝ - ΔΩΡΙΔΟΣ
Τ.Κ. 33056
ΤΗΛ. 0634 - 51030

ΤΟ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ ΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΤΗΣ ΒΑΡΝΑΚΟΥΡΑΣ

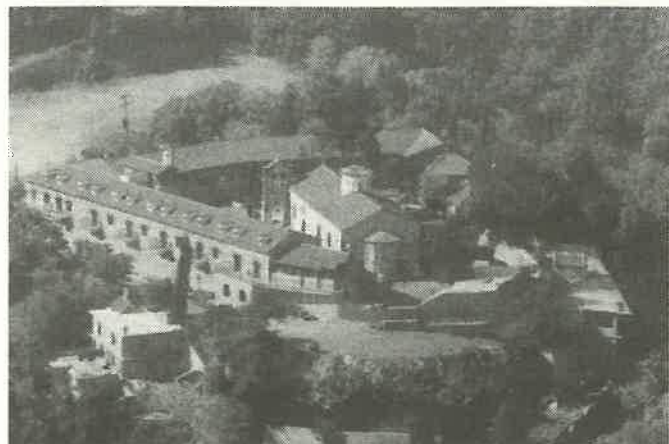
Παλάτι ιερώτατον
τῆς Μάννας Παναγιᾶς
μέ ἅγιο πόθο σ' ἔκτισε
ὁ Ὅσιος Ἀρσενᾶς.

Στόν ἴσκιό τῆς πετρόκτιστης
μεγάλῃς Ἐκκλησιᾶς
οἱ Κομνηνοὶ "κοιμοῦνται"
κι' οἱ γέροντες θυμοῦνται.,

Καστρομονάστηρο παλιό
χιλιόχρονο ἀρχοντιά μου
με τὰ πετροπελέκητα τεχιά,
τίς θολωτές καμάρες.

Δόξες παλιές πού φύγανε
μ' ἀφήσαν πίσω ἀχνάρι,
π' ἀχνοβολᾷ αἰώνια
μπαρούτι καί λιθάνι.

Κάθε καμάρα καί ψαλμός
λαλιά κάθε λιθάρι
ὡσάν ἀπόηχος γλυκός
ἀπ' τίς γενιές πού φύγαν....

ΒΑΡΝΑΚΟΒΑ

“Σταχτιά, χρονόφθαρτα τειχιά
μέσα τους σφιχτοκλείνουνε
τῆς Ρωμιοσύνης τήν καρδιά...”

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

**τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου
Φωκίδος
κ.κ. Ἀθηναγόρου**

Μιά χιλιετής σχεδόν ἱστορία, ὅπως εἶναι αὐτή τῆς Μονῆς τῆς Παναγίας τῆς Βαρνάκοβας, δέν θά ἦτο δυνατόν νά ἐξαντληθῇ καί νά ἐξιστορηθῇ μόνο μέ τά ἤδη ὑπάρχοντα ἱστορικά βιβλία, ἄν καί εἶναι ἀξιόλογα.

Μετά τήν τελευταία διερεύνηση καί μελέτη τοῦ ἀρχείου τῆς Ἱ. Μονῆς, προέκυψαν ἄρκετά νεώτερα στοιχεῖα σχετικά μέ τήν ἱστορία καί τή δράση ὄχι μόνο τῶν Μοναχῶν της ἀλλά καί σημανόντων προσώπων συνδεδεμένων μαζί της.

Τό πνευματικό, ἔθνικό, κοινωνικό ἔργο τῆς Ἱ. Μονῆς συνεπικουρούμενο πάντοτε ἀπό τή Χάρι τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, ἡ ὁποία εἶναι ἀφθονος εἰς τό ἱερό αὐτό προσκύνημά Της, διαφαίνεται μέσα ἀπό τίς κιτρινισμένες σελίδες παλιῶν ἐγγράφων καί προξενεῖ ἰδιαίτερα συγκίνηση.

Παλιές ἐποχές, πλούσιες σέ πνευματικότητα, ἐνάρετοι Μοναχοί μέ μαρτυρία Πίστεως καί

άγιωσύνης αλλά και άγνής φιλοπατρίας, καθώς και λαϊκοί εύλαβεῖς και άγωνιστές, έμπνεόμενοι από τά Θεόσδοτα και άθάνατα ιδανικά της Φυλής, παρελαύνουν σεμνά μέσα από τίς σελίδες του παρόντος γλαφυροῦ βιβλίου. Έπειδή δέ έγράφη μέ πολύ σεβασμό και άγάπη από την εύλαβή Γυναικεία Μοναστική 'Αδελφότητα της Βαρνάκοβας για τούς προκατόχους Πατέρας της Μονής και ειδικά δι' εκείνους πού άγωνίστηκαν κατά τη διάρκεια του ίεροῦ άπελευθερωτικοῦ Άγώνος του 1821, άς θεωρηθῇ σάν ένα πνευματικό μνημόσυνο πρὸς τιμή των.

Εἴθε ή μνήμη τους ή άγαθή νά εἶναι αἰωνία και ή ένάρετη και ήρωϊκή ζωή τους νά έμπνέη και τίς νεώτερες γενεές, ὥστε νά μή πάψη ποτέ ή Όρθόδοξη Πατρίδα μας, ή Ελλάδα, νά εἶναι "άγιοτρόφος και άγιότεκνος". Άμήν, γένοιτο.

Μέ πολλή πατρική στοργή και άγάπη

A handwritten signature in Greek, which appears to read "Fr. Kostas Zografos". The signature is written in a cursive, flowing style with a large initial "Κ" and a long, sweeping underline.

Φεβρουάριος 2001

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΤΗΝ Ι. ΜΟΝΗ

Βαρνάκοβα!

Τό χιλιόχρονο Μοναστήρι τῆς ἀφθονοπαρόχου Θεομητορικῆς Χάριτος, ἀφιερωμένο στήν Κοίμηση τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου. Τό Μοναστήρι τῆς ὀσιακῆς εὐπρεπείας καί εὐλογίας δύο μεγάλων Ὁσίων. Τοῦ ἱδρυτοῦ Ὁσίου Ἀρσενίου τοῦ Βαρνακοβίτου καί τοῦ Ὁσίου Δαυΐδ (τῆς Εὐβοίας), τοῦ Ἡγουμένου του κατά τά ἔτη 1520 - 1532.

Βαρνάκοβα!

Ἐνα Μοναστικό ἡρωϊκό στάδιο μαρτυρίας καί μαρτυρίου σέ ἐποχές ἔνδοξης, ἀλλά καί σταυρώσιμες γιά τήν Ὁρθοδοξία καί τό ἔθνος.

Ὅταν “ἀνέτειλε” τό πνευματικό αὐτό καθίδρυμα (1077 μΧ) στό στερέωμα τῆς μοναστικῆς παρουσίας στή χώρα μας, οἱ ἔθνικές μας συνθήκες ἦταν εὐνοϊκές. Τό Βυζάντιο, μέ ὅλο τό πνευματικό καί πολιτιστικό του κάλλος, ἀκόμα ζοῦσε. Καί οἱ πνευματικοί ὁμως λειμῶνες τῆς Ὁρθοδοξίας ἦταν ὁλάνθιστοι, γεμᾶτοι ἀπό ἔμψυχα ἄνθη ὀσιακῆς βιοτῆς. Ἔτσι, τό ἱερό αὐτό μοναστικό καθίδρυμα τοῦ Ὁσίου Ἀρσενίου, καρπός τοῦ ἐνθέου ζήλου καί τῆς εὐλαβείας του πρὸς τήν

Ὑπεραγία Θεοτόκο, τὴν ἐπωνομαζομένη Βαρνάκοβα, ἄπλωσε ρίζες ὀλόγερές καὶ βαθύτατες. Ἦταν “πεφυτευμένο παρά τὰ διεξόδους ὑδάτων”.

Τὰ ἡρωϊκά χρόνια ἄρχισαν γιὰ τὴ Βαρνάκοβα ἐδῶ καὶ ἐννιάμισυ αἰῶνες. Τὰ πρωτοέζησε ὁ Ὅσιος ἰδρυτὴς τῆς Ἀρσένιος, κατὰ τὴ διάρκεια τῆς θεοφιλοῦς ἀσκητικῆς ζωῆς του στὴ σπηλιά τῶν βράχων τοῦ ἀπέναντι τῆς Μονῆς βουνοῦ, τό ὁποῖο ἔχει πάρει τό ὄνομα τοῦ Ὁσίου καὶ βρίσκεται νοτιοανατολικά τοῦ ποταμοῦ Μόρ-νου (παλαιὰ Δάφνου).

Ἡ Βαρνάκοβα σάν πνευματικὴ ὄντοτητα ξεκίνησε ἀπὸ τὴ σπηλιά τοῦ Ἀγίου Ἀρσενίου, τὴν ἀσκητικὴ αὐτὴ παλαιίστρα τοῦ Ἰδρυτῆ τῆς. Μέσα στὴν παρθενικὴ σιωπὴ διαδραματίστηκαν κρυφοὶ καὶ μυστικοὶ ἡρωϊσμοὶ τῆς κατὰ Θεὸν ζωῆς καὶ ἀσκήσεως, πότε στό χιονισμένο βουνό τό χειμῶνα καὶ πότε στίς ἀστροφεγγες νυχτιές τῶν ἄλλων ἐποχῶν. Χωρὶς τὴν παρηγοριά τῶν ἀναγκαίων, πού ἀποζητᾷ ἡ ἀνθρώπινη φύση, καὶ μέ μάχες πνευματικές, νικηφόρες κατὰ τῶν παθῶν καὶ τοῦ φθονεροῦ διαβόλου. Καρπὸς καὶ ἀποτέλεσμα ὧν αὐτῶν, ὁ ἐξαγιασμός καὶ ἡ κατὰ Χάριν θέωση τοῦ Ὁσίου. Ἐτσι ξεχείλισμα τῆς Θείας ἀγάπης τῆς ψυχῆς του ἦταν ἡ ἀνοικοδόμησις τῆς Μονῆς καὶ ἡ ἀφιέρωσή της στὴν Ὑπεραγία Θεοτό-

κο, μέ πολυετεῖς κόπους. Τό ἱερό αὐτό καθίδρυμα τῆς Θεομήτορος ὑπῆρξε ἀκολούθως πνευματικό καταφύγιο ἀλλά καί παλαίστρα γιά πολλές ἐκλεκτές ψυχές, πού ἔζησαν τήν κοινοβιακή μοναστική ζωή μέσα σ' αὐτό.

Σ' αὐτή τήν πνευματική παλαίστρα τεσσереσίμισυ αἰῶνες ἀργότερα, περί τό 1520 μΧ, ἕνας ἄλλος πρωταθλητής τοῦ Χριστοῦ ἠθλησε ὡς Ἡγούμενος καί δόξασε τό Θεό: ὁ Ὁσιος Δαυῖδ, ὁ μετέπειτα ἀσκητής τῆς Εὐβοίας.

Ὁ Ὁσιος αὐτός ἔζησε δεκατρία περίπου ἡρωϊκά χρόνια στή Βαρνάκοβα ὡς Ἡγούμενος καί πνευματικός καθοδηγητής της (1520 - 1532 μΧ) Ὑπῆρξε ἱερός ἀθλητής "ἄρσεων πνευματικῶν βαρῶν"! Ἐκλήθη ἀπό τήν Ἐκκλησία νά "σηκώσει" καί νά "ὑψώσει" τή στάθμη τῆς πνευματικῆς ζωῆς τῶν Βαρνακοβιτῶν μοναχῶν. Καί αὐτή ἡ προσπάθεια στοίχισε στόν Ὁσιο Δαυῖδ πολύ κόπο, πολύ πόνο, πολλά δάκρυα. Τελικά ὁμως νίκησε!

Εξάλλου καμιά θυσία πού γίνεται γιά τό Θεό, δέν πάει χαμένη. Τό ἁγιασμένο πέραςμά του ἀπ' τή Μονή τή βοήθησε καί τή βοηθάει. Ὁ δέ προσωπικός του πνευματικός πλοῦτος αὐξήθηκε καί τόν ὁδήγησε στήν ἁγιότητα.

Ἄς ἀποδώσουμε ὁμως φόρο τιμῆς καί σέ ὅλους

τούς ανώνυμους ήρωες τῆς καθημερινῆς πνευματικῆς ζωῆς. Στούς ήρωες τῆς ὑπομονῆς καί τῆς καρτερίας, ἀλλά καί στίς ήρωϊκές ψυχές πού ἔζησαν σέ ζοφερές ἐποχές, ὅπως τῆς Τουρκοκρατίας, ἀργότερα τῆς Βαυαροκρατίας, τῆς Ἰταλογερμανοκρατίας καί τέλος τῆς ἄθειας ὑλοκρατίας. Ἡ Χάρη πού ἀπορρέει ἀπό τίς πρεσβεΐες καί τίς εὐχές τους, ἅς εἶναι πάντα πλούσια σ' αὐτό τό Μοναστήρι.

Καί πράγματι, ἡ Θεία εὐαρέσκεια καί εὐδοκία στό προσκύνημα αὐτό τῆς Θεομήτορος, ἀνοιξε κρουνοῦ ἀενάου ροῆς χαρίτων καί ἰάσεων ἀνά τούς αἰῶνες. Χάρη καί λύτρωση, γιά ὅσους ταπεινά ἐπικαλοῦνται τό Θεῖο ἔλεος καί γιά ὅλους ἐκείνους πού διαθέτουν τά ἀνεκτίμητα κεφάλαια μιᾶς καταξιωμένης ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ζωῆς: τήν πίστη καί τήν ἀγάπη πρὸς τό Πανάγιο Θεανδρικό Πρόσωπο τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, πρὸς τήν Παναγία Μητέρα Του, τούς Ἀγίους Του καί πρὸς τίς ἅγιες Ἀγγελικές Δυνάμεις Του. Οἱ εὐεργετημένοι, θεραπευμένοι καί ἀναγεννημένοι ἀπό τή σύγχρονη αὐτή “κολυμβήθρα τοῦ Σιλῳάμ” τῆς Θεομητορικῆς Χάριτος, προσέδωσαν στή Θεοτόκο εὐγνωμόνως τό προσωνύμιο “Γιάτρισσα”.

Ἡ Ναύπακτος, ἡ ὁποία ἀπέχει περίπου 40 λεπτὰ ἀπό τό Μοναστήρι, καθώς καί τά χωριά καί οἱ κομποπόλεις τῆς πεδινῆς καί ὄρεινῆς Δωρίδος, ἐπὶ ἐννέα αἰῶνες καί πλέον ζοῦν κάτω ἀπό τή Θεία Σκέπη τῆς Παναγίας τῆς Βαρνάκοβας, τῆς Κυρᾶς

της Ρούμελης. Ἡ ἱστορική πορεία της Ἱ. Μονῆς Βαρνάκοβας (ὅπως συνέβη καί μέ ὅλα τά Μοναστήρια της πατρίδος μας) χαράκτηκε παράλληλα μέ τήν ἱστορική πορεία τοῦ Ἑθνους μας. Τό “δίδυμον” αὐτό της Ἐθνικῆς μας δομῆς, Ὁρθοδοξία καί Ἑλληνισμός, παρουσιάζει ἀδιάσπαστη ἐνότητα καί ἀλληλεπίδραση. Χωρίς τούς πνευματικούς χυμούς της Ὁρθοδοξίας (τήν ἀποστολοπαράδοτη Ἀλήθεια τοῦ Χριστοῦ, ὅπως τή διατήρησαν ἀκέραιη οἱ Πατέρες της Ἐκκλησίας μέ πολλούς ἀγῶνες καί θυσίες), ὁ Ἑλληνισμός εἶναι καταδικασμένος σέ μαρασμό καί ἀλλοτρίωση. Αὐτό ἐξάλλου μᾶς τό ἐπιβεβαίωσε τό Πανάγιο στόμα τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, μέ τό Θεϊκό κῦρος Του, ὅταν εἶπε: “Ἐάν μή τις μείνη ἐν ἐμοί, ἐβλήθη ἔξω ὡς τό κλῆμα καί ἐξηράνθη, καί συνάγουσιν αὐτά καί εἰς τό πῦρ βάλλουσι, καί καίεται” (Ἰωάν. ΙΕ, 6).

Ἡ Μονή διέγραψε τούς ἐξῆς ἱστορικούς κύκλους:

- ♦ Ὁ πρῶτος, ἀπό τό 1077 ἕως τό 1204 (ὅταν ἄρχισε ἡ Λατινοκρατία).

- ♦ Ὁ δεύτερος, ἀπό τό 1204 ἕως τό 1453 (ὅταν ἄρχισε ἡ τουρκοκρατία).

- ♦ Ὁ τρίτος ἀπό τό 1453 ἕως τό 1830 (ὅταν ἀπελευθερώθηκε ἡ Ἑλλάδα).

- ♦ Καί ὁ τέταρτος ἀπό τό 1830 μέχρι σήμερα.

Ἡ πρώτη περίοδος δέν ἦταν χωρίς ἀγῶνες. Ἡ φύση τους ὅμως ἦταν περισσότερο πνευματική.

Ἐπὶ τῇ εἰρήνῃ, καὶ ἡ Μονὴ ὑποστηρίχθηκε ἀπὸ τοὺς Βασιλεῖς τοῦ Βυζαντίου καὶ ἐπιχορηγήθηκε ἀπὸ τὸν Ἀλέξιο Α! τὸν Κομνηνὸ καὶ κυρίως ἀπὸ τὸν Ἐμμανουήλ Κομνηνὸ τὸν Α! (Βασιλεία Κομνηνῶν 1081 - 1180 μΧ).

Κατὰ τὴ δεύτερη περίοδο, τῆς Λατινοκρατίας, ἡ Βαρνάκοβα εἶχε τὴν ἐξαιρετικὴ εὐλογία νὰ ἀνήκει σὲ τὸ Δεσποτάτο τῆς Ἡπείρου. Ἐτσι γλίτωσε ἀπὸ τὰ δεινὰ καὶ τοὺς διωγμοὺς τῶν Λατίνων. Ἀντιθέτως ἔτυχε μεγάλης φροντίδος καὶ ἀγάπης ἀπὸ τοὺς Κομνηνοδοκὰδες τοῦ Δεσποτάτου. Σημειωτέον ὅτι δύο μέλη τῆς Δυναστείας αὐτῆς, σύμφωνα μὲ παλαιὸ ἐγγραφο τοῦ 1212, ἀλλὰ καὶ σύμφωνα μὲ ξένους συγγραφεῖς, ὅπως ὁ R. Guiland, ἐγίναν Μοναχοὶ σὲ τὸ μεγάλο αὐτὸ καὶ περίφημο ἐκεῖνη τὴν ἐποχὴ Μοναστήρι. Ὁ τελευταῖος Κομνηνοδόκας Κωνσταντῖνος μὲ δαπάνες τοῦ ἔκτισε καὶ ἀγιογράφησε τὸ 1229 τὸν ἐξωνάρθηκα τῆς Βαρνάκοβας. Τελικὰ δὲ ἐνταφιάσθηκαν κάτω ἀπὸ τὸ μαρμαροθετημένο δάπεδο τοῦ Καθολικοῦ πέντε πρόσωπα ἀπὸ τὴ Δυναστεία αὐτή.

Ὁ ἀρχαιολόγος Ὁρλάνδος βρῆκε τὸ 1919 κατόπιν ἀνασκαφῶν τοὺς τάφους τοὺς. Ἦταν μὲν συλημένοι, ἀλλὰ διεσώθησαν οἱ ἐπιτύμβιες πλάκες μὲ τὰ ὀνόματά τοὺς, κι ἔτσι ἐπιβεβαιώθηκε ἡ ἱστορία τῆς Μονῆς.*

* Βλ. Βιβλίο "Ἡ Μονὴ Παναγίας Βαρνάκοβας", Ἐκδοσις τῆς Ἱερᾶς Μονῆς, 1997, σελ. 37 - 55.

Ὁ τρίτος ιστορικός κύκλος, ἦταν ἡ περίοδος τῆς Τουρκοκρατίας (1453 - 1830). Ἐδῶ ὑπῆρξε πλούσια ἡ προσφορά τῆς Μονῆς καί πολύπλευρη: ἦταν καταφύγιο τῶν κατατρεγμένων, καταφύγιο τῆς παιδείας - μέ Κρυφό Σχολεῖο σέ ἐπίπεδο Σχολαρχείου καί Καλογεροδασκαλούς φημισμένους, ὅπως ὁ Νικόδημος Καβάσιλας - καί μυστικό πνευματικό ἐργαστήριο, πού ἐτοιμαζόταν καί ἐτοίμαζε γιά τή μεγάλη ὥρα τῆς Ἐθνεγερσίας. Αὐτός ὁ ιστορικός κύκλος ἐμπεριέχει καί τήν ὀκταετῆ περίοδο τῆς Ἐπαναστάσεως 1821 - 1828, ὅπου ἡ προσφορά τῆς Μονῆς ἔφθασε στό ἀποκορύφωμά της: Ἐγινε ὀλοκαύτωμα στό βωμό τῆς Ἐλευθερίας.

Σ' αὐτή τήν ὀκταετία θά σταθῇ ἰδιαίτερα τούτη ἡ ιστορική μελέτη, διότι συνιστᾷ τά ἡρωϊκότερα χρόνια τῆς ιστορίας τῆς Μονῆς, μέ κεντρικό γεγονός τήν πολιορκία της, ἡ ὁποία συνέβη τό Μάϊο τοῦ 1826 καί κράτησε 23 ἡμέρες. (Ἀπό 3 ἕως 26 Μαΐου.)

Στό χρονικό τῆς πολιορκίας ἐπιχειρεῖται μιᾷ ἐμβάθυνση καί μαζί ἓνα ζωντάνεμα τῶν γεγονότων, πού ἔχουν νά ποῦν τόσα πολλά στίς ψυχές ἐκείνων πού αἰσθάνονται πῶς εἶναι μιᾷ ζωντανῇ συνέχεια τῶν ὡραίων αὐτῶν ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι εἶχαν τή δύναμη νά τά δώσουν ὅλα γιά ὅ,τι πίστευαν καί ἀγαποῦσαν.

Ἐπίσης δημοσιεύονται ἔγγραφα ἐκκλησιαστικῶν καί πολιτικῶν ἀρχῶν τῶν πρώτων μετα-

πελευθερωτικῶν χρόνων, πού ἐπιβεβαιώνουν τίς
θυσίες, τήν προσφορά καί κυρίως τήν αὐταπάρ-
νηση τῶν Βαρνακοβιτῶν Πατέρων ἐκείνης τῆς ἐπο-
χῆς. Ἐπειδή ὁμως τά ἡρωϊκά χρόνια γιά τή Βαρ-
νάκοβα δέν τελειώνουν μέ τήν ἀπελευθέρωση τῆς
Ἑλλάδας, ἡ μελέτη προχωρεῖ καί στίς μετέπειτα
ἐποχές, βάσει ἀρχειακῶν στοιχείων ἀλλά καί ζω-
ντανῶν ἀφηγήσεων ἀπό ἀνθρώπους πού μετέφε-
ραν ὑπεύθυνα τίς ἱστορικές ἀφηγήσεις τῶν προ-
γόνων τους. Εἶναι ἀρκετά κοντά οἱ ἐποχές αὐτές,
μόλις 170 - 175 χρόνια, δηλαδή τρεῖς μέ τέσσερις
γενιές.

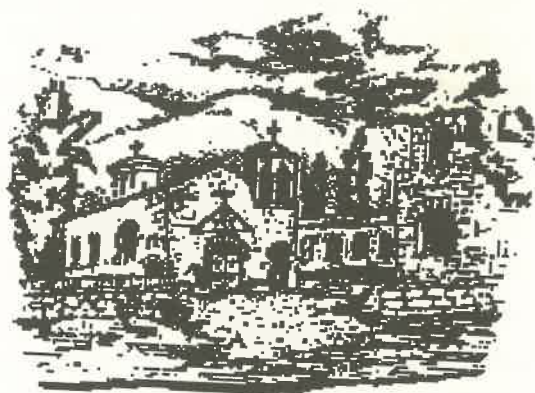
Ἐγγραφα τῆς Καποδιστριακῆς ἐποχῆς ἀλλά
καί τῆς περιόδου τῆς Βαυαροκρατίας ρίχνουν φῶς
στούς ἀγῶνες πού ἔδωσαν οἱ μοναχοί καί στόν
καιρό τῆς εἰρήνης. Ἀντιμετώπισαν τήν “ἐσχάτη
πενία”, ὅταν ἐπέστρεψαν στήν ἐρειπωμένη Μονή
τους τό 1829. Ἀντιμετώπισαν τούς ἀδίστακτους
καταπατητές, πού δέν ἄφησαν στή Μονή οὔτε τά
“πρός τό ζῆν”. Καί λίγο ἀργότερα, ἀντιμετώπι-
σαν καί τίς ψυχικές ταλαιπωρίες καί τούς οἰκονο-
μικούς ἐκβιασμούς τῆς βαυαρικῆς ἀντιβασι-
λείας...

Τέλος ἡ ἔρευνα στρέφεται καί σέ ὀρισμένα
πρόσωπα πού ἔπαιξαν σημαντικό ρόλο στή ζωή
τῆς Μονῆς, ὅπως τοῦ λεγομένου παπα - Διαβάτη.
Ὑπῆρξε ἱστορικό πρόσωπο, τοῦ ὁποίου ἐκλεκτοί
ἀπόγονοι ἦταν πολύτιμοι συνεργάτες καί συμπα-
ραστάτες τῆς Μονῆς καί ἔλαβαν ἐνεργό μέρος

στήν Ἐθνεγερεσία τοῦ 1821.*

Ἐπίσης ἐπιχειρεῖται ἡ κατὰ δύναμιν μελέτη τῆς σεβαστῆς ὅσον καί ἡρωϊκῆς προσωπικότητος τοῦ Ἡγουμένου τῆς Μονῆς Κοσμᾶ Θεοχάρη (1797 - 1870) καί τῆς Συνοδείας του, καθὼς καί μερικῶν ἀγωνιστῶν, οἱ ὅποιοι συνεδέθησαν ἰδιαίτερος μέ τῇ Μονῇ καί μέ τὰ γεγονότα τῆς ἱστορίας της.

* * *

* Στὴ Μονὴ ὑπάρχει παλαιὸς πίνακας (ἔργο τοῦ Ἀλ Παπακωνσταντίνου), πού ἀπεικονίζει τὸ γενεαλογικὸ δένδρο τοῦ παπα - Διαβάτη.

Ὁ παπα - διαβάτης (1770)

Ἱστορία πού πῆρε τήν ὁμορφιά καί τή ζωντάνια τοῦ θρύλου, χωρίς νά πάψη νά εἶναι ἱστορία.

Ὁ παπα - διαβάτης δέν εἶναι ἓνα φανταστικό πρόσωπο μέσα στίς ἱεροπρεπεῖς γραφικότητες καί στά συγκλονιστικά γεγονότα τῆς χιλιετοῦς σχεδόν ἱστορίας τῆς Βαρνάκοβας. Εἶναι μιά ὑπαρκτή, σεβάσμια καί μαζί ἡρωϊκή μορφή.

Ὅταν ἔφθασε στό Μοναστήρι καταδιωγμένος ἀπό τοὺς Τούρκους στά 1770, τόσο πολύ ἐντυπωσίασε τοὺς Μοναχοὺς, ὥστε τήν πηγούλα πού βρίσκεται στά ριζά τοῦ λόφου τῆς Μονῆς, ἀπό τή στιγμή πού ἔσκυψε καί ἤπιε ἀπ'τό κρυστάλλινο νερό της, τήν ὀνόμασαν “ἡ βρύση τοῦ παπα - διαβάτη”.

Τόν παπα - διαβάτη θά τόν συναντήσουμε, ἂν

γυρίσουμε πίσω και βρεθοῦμε στὴν προεπαναστατική ἐποχή, καὶ συγκεκριμένα στὴ χρονιά τοῦ 1770. Τὴ χρονιά πού ἔσβησαν μέσα στά δάκρυα καὶ στό αἷμα οἱ ἐλπίδες τῶν σκλαβωμένων Ἑλλήνων, πού πίστεψαν πῶς μέ τὴ βοήθεια τῆς ὁμόδοξης Ρωσίας θὰ ἐπανακτοῦσαν τὴν ἐλευθερία τους.

Ὁ παπα - διαβάτης ἦταν ὁ ἱερεὺς Κωνσταντῖνος Παπαποστολόλου ἢ Παναγιώτου, γυιὸς τοῦ Ἀποστολόλου Παναγιώτου, ὁ ὁποῖος κατήγετο ἀπὸ τὴ Μαγνησία τῆς Μ. Ἀσίας.

“Ἀποσταλεῖς ἔλαβεν μέρος στὴν ἐπανάσταση τοῦ Ὁρλώφ” ἀναγράφει μιὰ βραχύλογη πληροφορία σέ ἓνα σχετικό μέ τόν παπα - διαβάτη κείμενο. “Ἀποσταλεῖς...” Ὁ ἱερεὺς Κωνσταντῖνος Παπαποστολόλου ἀπεστάλη, εἶχε εἰδικὴ ἀποστολὴ στό νὰ βοηθήσῃ τόν ξεσηκωμό τοῦ Γένους στά 1770. Ἀπὸ ποιόν ὅμως ἀπεστάλη; Συνήθως ἓνας ἱερεὺς ἀποστέλλεται καὶ ἐπιφορτίζεται μέ σοβαρὲς ἀποστολές ἀπὸ ἡγήτορες τῆς Ἐκκλησίας. Ἐπομένως ἀπεστάλη ἢ ἀπὸ κάποιον φιλοπάτριδα Ἐπίσκοπο, ἢ ἀπὸ τόν Πατριάρχη. Τότε ἐπατριάρχευε ὁ φιλοδίκαιος καὶ φιλόγαθος Θεοδόσιος ὁ Β' ὁ Κρής (1769 - 1773). Ἡ ἀνάθεση μιᾶς τόσο σοβαρῆς, λεπτῆς ἀλλὰ καὶ ἐπικίνδυνης ἀποστολῆς στὸν παπα - διαβάτη, ἀποδεικνύει τὴ σύνεση, τὸ ἡρωϊκὸ φρόνημα ἀλλὰ καὶ τίς ἰδιαίτερες ἱκανότητες τοῦ ἀνδρός.

Ἐπειδὴ ὁ Ἀγῶνας ἐπικεντρώθηκε στὴν Πελο-

πόννησο, μετά τήν ἄφιξη τοῦ Ρωστικοῦ στόλου ὑπό τήν ἀρχηγία τοῦ Ἀλεξίου Ὁρλώφ στήν Κορώνη, ὁ ἡρωϊκός ἐθναπόστολος βρέθηκε ἐκεῖ στήν πρώτη γραμμή. Ὡστόσο οὔτε οἱ Ρῶσσοι ὑποστήριξαν ὅσο ἔπρεπε τήν Ἐπανάσταση, οὔτε καί ἡ ὀργάνωσή της ἦταν ἐπαρκής. Ἔτσι ἡ ἀπόπειρα ἀπέτυχε καί ἐξελίχθηκε σέ τραγωδία γιά τούς Ἕλληνες. Ἀποχωρώντας οἱ Ρῶσσοι, οἱ Τοῦρκοι κατέσφαξαν τόν Ἑλληνικό πληθυσμό, εἰδικά στήν Πελοπόννησο. Μόνο στήν Τρίπολη ἐσφάγησαν 3000 Ἕλληνες! Καί ἡ Θεσσαλία ὅμως, καθώς καί πόλεις τῆς Μ. Ἀσίας ὅπως ἡ Σμύρνη, πλήρωσαν πανάκριβα τήν ἀπόπειρα αὐτή γιά τήν ἀποτίναξη τοῦ Τουρκικοῦ ζυγοῦ.

Ὁ παπα - διαβάτης εἶχε ἐντοπιστεῖ γιά τή δράση του καί καταδιώχτηκε λυσσαλέα. Στήν προσπάθειά του νά διαφύγῃ, πέρασε ἓνα καλοκαιρινό βράδυ στή Ρούμελη. Μά οὔτε ἐκεῖ ἔμεινε στά παράλια. Προχώρησε πρὸς τό ἐσωτερικό καί διαβαίνοντας λαγκάδια καί ρεματιές ἀνηφόρισε καί ἔφθασε στά μέρη τῆς Βαρνάκοβας.

Ὅταν πλησίασε καί μπῆκε στό μεγάλο δάσος μέ τίς δρυῖς, στό δάσος τῆς Παναγιᾶς, ἐνίωσε ἀνακούφιση. Σ' αὐτά τά μέρη θάταν δύσκολο νά τόν ἀνακαλύψουν οἱ Τοῦρκοι. Φθάνοντας στά ριζά τοῦ μικροῦ λόφου τοῦ Μοναστηριοῦ, βασιάνισμένος ἀπ' τή δίψα καί τήν κάψα τοῦ καλοκαιριοῦ, ἀναζήτησε λίγο νεράκι. Διαβαίνοντας τό βορεινὸ μονοπάτι, ἀντάμωσε τή μικρή πηγούλα

πού ανάβλυζε κρύο λαχταριστό νερό, σ' ένα μικρό καταρράχι κάτω από τὰ ἀγριοπούρναρα.

Μερικοί Μοναχοί ξωμάχοι πού ἔσκαβαν στίς πιό κάτω πεζούλες τὰ κηπουρικά τοῦ Μοναστηριοῦ, τόν εἶδαν κι ἀλαφιάστηκαν. “Ποιός νᾶναι τοῦτος ἐδῶ ὁ λεβεντόπαπας, πού γέμισε λές ὀλάκερο τό ρουμάνι ἀπό τή θωριά του;” ἀναρρωτήθηκαν. Τούς ἦταν ἄγνωστος. “Ὀλους τούς ἱερεῖς ἀπό τὰ γύρω χωριά λίγο πολύ τούς γνώριζαν. Ἀπό τή μιά τό προσκύνημα τῆς Παναγιῆς πού τούς ἔφερνε κοντά τους, καί ἀπό τήν ἄλλη τό πανηγύρι, πού ὁ Δεσπότης τούς σύναζε ὅλους στή Χάρη Της, λίγο πολύ τούς γνώριζαν ὅλους.

Τόν εἶδαν χωρίς νά πάρη εἶδηση ἀκόμη ἐκεῖνος, νά κάνη τό Σταυρό του, νά σηκώνη ψηλά τὰ μάτια καί μετά νά σκύβη καί νά πίνη, νά πίνη...

Οἱ καλόγεροι στό μεταξύ ἄφησαν τό τσαπί καί τόν πλησίασαν. Χαιρετήθηκαν ἀδελφικά κι ἔμειναν νά τόν κοιτοῦν. Ἦταν ἀρκετά νέος καί φωτεινός. Φαινόταν ὅμως φοβερά ταλαιπωρημένος. Ὁ ἰδρώτας ἀπό τήν κούραση καί τήν ἀγωνία εἶχε ἀλλάξει τό χρῶμα στό σκονισμένο καί σκισμένο στό κάτω μέρος ράσο του κι ἔβγαине σάν ἀφρός ἀπό τὰ φαρδομάνικά του!*

“Ὅταν τόν ρώτησαν ποιός εἶναι, χαμογέλασε κι ἀπάντησε αἰνιγματικά:

* Ζωντανή παράδοση ἀπό τούς ἀπογόνους τοῦ παπα - διαβάτη, πού ἔφθασε μέχρι τίς ἡμέρες μας.

-- Ένας διαβάτης είμαι, αδελφοί, ένας παπα - διαβάτης, πού ξέπεσε σάν κυνηγημένο πουλί στην αύλη της Παναγιάς.

Παπα - διαβάτης... Άρεσε στους μοναχούς τό προσωνύμιο καί δέν τόν ξαναρώτησαν. Δέ θέλησαν νά τόν φέρουν σέ δύσκολη θέση. Άλλωστε οί καιροί ήσαν τόσο επικίνδυνοι καί τόσο χαλεποί!...

Όταν αργότερα τόν ανέβασαν στό Μοναστήρι καί τόν παρουσίασαν στόν Ήγούμενο Κυπριανό, ό παπα - διαβάτης ξανοίχτηκε καί είπε όχι μόνο τήν προσωπική του ζωή αλλά καί όλα τά νέα τοῦ αἱματόβρεχτου ξεσηκωμοῦ, γιατί ὅλοι οί Καλόγεροι κι ὁ Ήγούμενος ήταν βαθείά φιλοπάτριδες.

Τόσο πολύ τοῦ συμπαραστάθηκαν οί Μοναχοί τῆς Παναγιάς τῆς Βαρνάκοβας, τόσο τόν ανέπαυσε ἡ ἀγάπη τους, ὥστε ἀποφάσισε νά ζήση μαζί μέ τήν οἰκογένειά του πού τήν εἶχε μακρυνά ἀπό τή Ρούμελη σέ κάποιους συγγενεῖς, στό κοντινότερο πρός τό Μοναστήρι χωριό, τό λεγόμενο Λυκοχώρι (Τεῖχιο). Κι ἔτσι ἔγινε. Ἀπό κεῖ καί πέρα ἔζησε στή σκιά τῆς Παναγίας κι εὐλογήθηκε πλουσιόπαροχα κι ἐκεῖνος καί οἱ ἀπόγονοί του. Τά παιδιά, τά ἐγγόνια καί τά δισέγγονά του γέμισαν μέ τίς ἐκλεκτές οἰκογένειές τους τά γύρω χωριά.

Τό οἰκογενειακό δένδρο τοῦ ἱερέως Κωνσταντίνου Παπαποστόλου, τοῦ θρυλικοῦ παπα - διαβάτη, θαλερό κι εὐκαρπο ἄπλωσε τά κλαδιά του σ' ὅλη τήν ὀρεινή Δωρίδα. Κι αὐτό, γιατί οἱ ρίζες

του ήταν γερές κι έπαιρναν πνευματικούς χυμούς από την Όρθόδοξη Πίστη και από τά ύψηλά ιδανικά της αὐταπαρνήσεως και της αὐτοθυσίας για τή δόξα τοῦ Θεοῦ και τό καλό τῆς Πατρίδος.

Στήν παλιγγενεσία τοῦ Έθνους, τό 1821, οἱ δύο γιοί τοῦ παπα - διαβάτη, ἱερεῖς και οἱ δύο, ὁ παπα - Γιάννης και ὁ παπα - Ἀποστόλης “ἡγήθησαν στρατιωτικῶν σωμάτων ὡς ὑπαξιωματικοί”. Όχι μόνο ἀκολούθησαν τόν πατέρα τους στό ἱερατικό στάδιο, ἀλλά τόν ἐμιμήθησαν και στή φλογερή φιλοπατρία. Καί ὁ μέν παπα- Ἀποστόλης τόν καιρό τῆς Ἐπαναστάσεως ἦταν 50 ἐτῶν, ὁ δέ παπα - Γιάννης κατά δέκα χρόνια νεώτερός του, ἦταν περίπου 40 ἐτῶν.

Στό ἀρχεῖο Ἀγωνιστῶν τοῦ 1821 συναντᾶμε τό ὄνομα τοῦ ἐνός: “Παπαποστόλου παπα - Ἰωάννης, Ὑπαξιωματικός Β, ἀπό τό Κάτω Παλιοξάρι”. Εἶναι γραμμένος μέ ἄλλους δύο Παπαποστολαίους, τόν Ἀθανάσιο και τόν Ἀνδρέα. Τό πιθανώτερο εἶναι νά ἦταν στενοί συγγενεῖς του. Στόν παπα - Γιάννη Παπαποστόλου μάλιστα οἱ πολιορκημένοι τῆς Βαρνάκοβας τό 1826 χρεωστοῦν τή ζωή τους, για τό λόγο πού θά ἐκτεθῇ στό ἐπόμενο κεφάλαιο, τό ὁποῖο ἀποτελεῖ τό χρονικό τῆς πολιορκίας τῆς Βαρνάκοβας, τό Μάιο τοῦ 1826.

Ἡ ὑπαρξη και στά χρόνια μας τῆς βρύσης τοῦ παπα - διαβάτη, καθώς και ἡ ἀγαθή μνήμη τῶν ἐξαιρετικῶν ὑπηρεσιῶν πού πρόσφερε και ὁ ἴδιος και οἱ ἀπόγονοί του, προκαλεῖ ἐγκάρδια τήν εὐχή

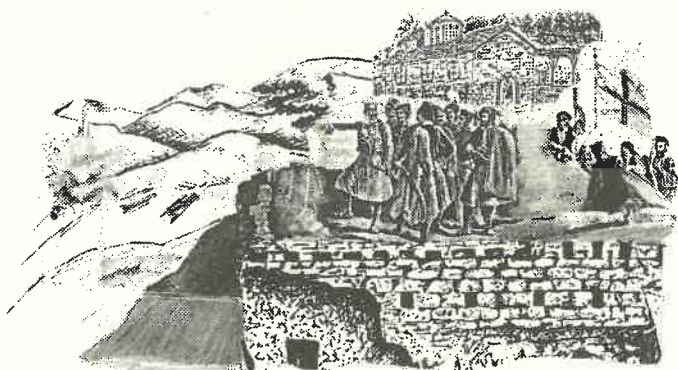
νά αναπαύεται στά σκηνώματα τοῦ Κυρίου καί ἡ
δική του ψυχὴ καί οἱ ψυχές ὅσων ἔζησαν καί
πέθαναν γιὰ τὴν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ καί τὴν
ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος.

ΜΕΡΟΣ Α

ΗΡΩΪΚΑ ΧΡΟΝΙΑ
ΤΗΣ
ΒΑΡΝΑΚΟΒΑΣ

ΣΤΟΝ ΚΑΙΡΟ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

“Ακοίμητη ή Δέσποινα ξαγρύπναγε μαζί τους
καθώς Τουρκιά σάν θάλασσα ζητούσε νά ξεσπάση,
μ’ άσβυνε καί ξεψύχαγε στό Μοναστήρι Της
μπροστά
σάν κύμα φοβερώτατο σέ Θείο άκροθαλάσι”

Ὁ καὐμός τοῦ πολεμιστῆ

(3 - 26 Μάϊου 1826

Πολιορκία Βαρνάκοβας)

Πῶς νά χαρῶ τήν Ἄνοιξη;
πῶς νά χαρῶ τόν Μάη,
σάν στή Βαρνάκοβα Τουρκιά
στίς ράχες φιδοσέρνεται
στούς λόγγους ροβολάει;

* * *

Σάν ἀετός περήφανος
π' ἀτρόμητ' ἀγναντεύει,
τό Μοναστήρι σκιερό
μέσ στό ρουμάνι ὀρθώνεται,
τόν τόπο διαφεντεύει.

* * *

Σταχτιά χρονόφθαρτα τειχιά
τῆς Ρωμιοσύνης τήν καρδιά
μέσα τους σφιχτοκλείνουν
διακόσιους καρτερόψυχους
πού τή ζωή τους δίνουν.

* * *

Ἡμέρες εἴκοσι καί τρεῖς
τά μάτια δέν σφαλῆσαν
στά Ἕθνη ὅλα, στούς λαούς
Ὁρθόδοξος καί Ἑλληνας,
τί εἶναι, τούς θυμίσαν.

(Ἀπρίλιος 2000)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α

Τά πρό τῆς πολιορκίας

Τά πράγματα ἄρχισαν νά στενεύουν ἀκόμη περισσότερο γιὰ τὴν ἐπαναστατημένη Ρούμελη, μόλις μπῆκε ὁ Φλεβάρης τοῦ 1826, τότε πού ἄρχισαν νά γίνονται βατοὶ οἱ δρόμοι καὶ πύκνωσαν οἱ ἐπιδρομές τῶν Τούρκων.

Στίς 15 αὐτοῦ τοῦ μηνός, ἡμέρα Τρίτη, συνέβησαν τά ἑξῆς: Πάνω στό Μοναστήρι τῆς Παναγιᾶς τῆς Βαρνάκοβας συνάχτηκαν ὅλοι σχεδόν οἱ δημογέροντες κι οἱ πρόκριτοι ἀπ' τὰ γύρω χωριά τῆς Δωρίδας. Τό κρῦο ἦταν ἀκόμη τσουχτερό παρ' ὅλο πού οἱ ἀγριοαχλαδιές εἶχαν ἀνθίσει κι ἄσπριζαν στά ξάγναντα τοῦ ἀπέραντου μοναστηριακοῦ δάσους. Τό ἀγιάζι κατέβαινε παγερό ἀπό τὴν κορυφογραμμὴ τοῦ Ἁγί - Ἀρσένη καὶ πέρα ἀπ' τὰ χιονοσκεπέστα Βαρδούσια.

Οἱ Μοναχοί, παρ' ὅτι οἱ περισσότεροὶ εἶχαν περάσει πολλοὺς χειμῶνες σ' αὐτό τό εὐλογημένο ὀρεινὸ καστρομονάστηρο τῆς Παναγιᾶς, φοροῦσαν ἀκόμη τὰ μάλλινα βαριὰ κοντόρασά τους. Κι οἱ δημογέροντες ὅμως πού ἔφθαναν στό Μοναστήρι τ' ἀπομεσήμερο ἐκείνης τῆς ἡμέρας καβάλα στά ζῶα τους, φοροῦσαν τὰ βαριὰ κοντογούνια

τους πάνω από τις πολύπτυχες φουστανέλλες τους
καί τά σεμνά μαῦρα γιλέκα τους.

Ξεπέζευσαν ἀμίλητοι κοντά στήν πετρόχτιστη
πεζούλα δίπλα ἀπ' τήν Ἐκκλησία κι ἐμπιστεύθη-
καν τά ζῶα τους στούς ἔμπειρους βουρδουνιάρη-
δες* τοῦ Μοναστηριοῦ, γιά νά τά περιποιηθοῦν
καί νά τά δέσουν. Δέν τ' ἄφησαν ἔξω ἀπό τό Μο-
ναστήρι, ὅχι μόνο γιά λόγους ἀσφαλείας, ἀλλά
καί γιά νά μήν κινήσουν ὑποψίες μέ τό μεγάλο
τους ἀριθμό, εἰδικά ἐκείνη τήν ἡμέρα. Οἱ ἴδιοι
προχώρησαν κατὰ τήν Ἐκκλησία μέ ἀργό καί
σεβαστικό βῆμα.

Μορφές ἀρχοντικές, μά
πικραμένες καί στεγνές
ἀπό ἀγιάτρευτες ἔγνοιες.
Σταυρωμένοι ὅλοι, εἰδικά
αὐτή τήν αἱματόβρεχτη
χρονιά τοῦ 1826, πού ὁ
Τοῦρκος πᾶσχιζε “νά πνίξη
τήν ἀνασασμιά στῆς λευ-
τεριάς τ' ἀγέρι”.

Ἦρθε ὁ Στάθης ἀπό τό Λυκοχώρι (Τεῖχιο), πού
ἦταν συγχωριανός μέ τόν καλογερόπαπα, τόν
Καλλίστρατο. Ὁ παπα - Θανάσης ἀπό τό Παλιο-
ξάρι, ὁ Ἀντώνης ἀπ' τό Κλῆμα, ὁ Ἀναγνώστης
ἀπ' τόν Παλιόμυλο, ὁ Στάθης ἀπό τήν Περιθιώ-

* Βουρδουνιάρης: αὐτός πού ἔχει ὡς διακόνημα τήν
περιποίηση τῶν ζώων.

τισσα. Μαζί καί ὁ Παναγιώτης Κονδύλης ἀπό τήν Ποτιδάνεια.

Προσκύνησαν τήν Παναγιά καί Τῆς ζήτησαν μέ πόνο τό ἔλεος καί τή βοήθειά Της σ' ἐκείνες τίς δραματικές ἡμέρες πού ζοῦσαν. Μετά τό γνήσιο καλογερικό ρακί, πού τό ἥπιαν βολεμένοι κοντά στό παραγῶνι τῆς δυτικῆς πλευρᾶς, ἄρχισε ἡ συζήτηση.

Οἱ προεστοί, οἱ καπεταναῖοι, ἡ κλεφτουριά ἀλλά καί ὁ ταλαίπωρος λαός, ἔβρισκαν παρηγοριά καί ἀναθάρρεμα κοντά στούς καλογέρους τῆς Παναγιᾶς. Τό ρᾶσο ἦταν πάντα στίς δύσκολες στιγμές ἡ μυστική σημαία τοῦ Γένους καί τό βάλλεσμο γιά τίς πληγές, πού ἄνοιγε καθημερινά ἡ σκλαβιά.

Ἕνας κι ἕνας ἦσαν οἱ Βαρνακοβίτες καλόγεροι ἐκείνου τοῦ καιροῦ. Θεοσεβεῖς μαζί καί φιλοπάτριδες, καί οἱ περισσότεροι στήν ἀκμή τῆς ἡλικίας τους. Ὁ Κοσμᾶς Θεοχάρης, ὁ Ἡγούμενος, ἀπό τή γειτονική “Καρυά”, πού συνδύαζε τίς ἀρετές τῆς πραότητος καί τῆς ἀνδρείας, ἦταν τότε 38 ἐτῶν*. Ὁ συμπατριώτης του ὁ Χρῦσανθος Γεωργίου ἦταν 26 ἐτῶν, ὁ Καλλίστρατος Παναγιώτου ἀπό τό Λυκοχώρι 21 ἐτῶν κι ὁ Ἰωάσαφ Δημητρίου ἀπό τήν Ποτιδάνεια ἦταν ὁ μικρότερος, στά εἴκοσι χρόνια του. Ἦταν ἀκόμη ὁ Παρθένιος Ζωγράφος, κι αὐτός ἀπό τήν Κα-

* Στοιχεῖα ἐκ τοῦ Μοναχολογίου τοῦ 1844.

ρυνά, 47 ἐτῶν, ὁ Ἀνατόλιος Ἀσημάκης ἀπό τό Βλαχοκάτουνο, 26 ἐτῶν, ὁ Γρηγόριος, ὁ Ἀβέρκιος κι ὁ Χριστόδουλος Ἀντωνίου. Ὁ Ἀνανίας εἶχε ἤδη πέσει ὑπέρ Πίστεως καί Πατρίδος στίς 28 Ἰουνίου τοῦ 1824, στή μάχη τοῦ Ὁμέρ Ἐφέντη (Καστράκι).

Εκεῖ ὑπῆρχε μετόχι τῆς Παναγιᾶς. Ὅταν ξεχύθηκαν οἱ Τοῦρκοι ἀπό τή γειτονική Ναύπακτο στήν ἐπαναστατημένη Δωρίδα γιά νά “πνίξουν” τόν ξεσηκωμό, ἔγινε μάχη σκληρή καί πολύνεκρη. Οἱ Δωριεῖς προσπάθησαν νά τούς ἀποκρούσουν καί νά σταματήσουν τήν καταστρεπτική προέλασή τους πρός τά Σάλωνα. Ἐκεῖ βρέθηκε καί ὁ Βαρνακοβίτης Ἱερομόναχος Ἀνανίας, εἴτε τυχαῖα κι ἀποκλείστηκε, εἴτε ἐκούσια, βοηθώντας τήν ἄμυνα τῆς περιοχῆς. Ἦταν ἓνας ἀπό τούς ἔντεκα νεκρούς πού εἶχαν οἱ Ἕλληνες στή μάχη αὐτή.

Ἦταν τέλος καί ὁ Παῖσιος. Αὐτός θυσιάστηκε πρῶτος κι ἔπεσε στή μάχη τῆς Καλιακούδας (29 - 8 - 1823) στή νότια Εὐρυτανία κοντά στό Καρπενῆσι. Τότε οἱ Ἕλληνες προσπάθησαν ἀπεγνωσμένα νά ἐμποδίσουν τήν κάθοδο στή νότια Ρούμελη τοῦ Μουσταῆ πασᾶ τῆς Σκόδρας.

“Ἐκεῖ τά ἁγιασμένα στήθια
ἀπ’ τόν ἀγνότατο τῆς λευτεριάς τόν πόθο
καυτές λαβωματιές δεχτῆκαν
κι ἐνώσανε τό αἶμα τους στό ρόχθο

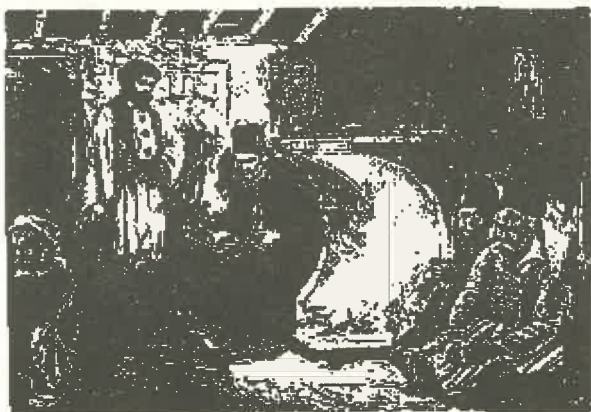
τῆς πίκρας πού σά θάλασσα σηκώνει
τόν “τύραννο” μέ μιᾶς νά τόν ἐπνίξη...”

(στίχοι ἀφιερωμένοι στή μάχη τῆς Καλιακούδας).

Ἔτσι μαζί μέ τό λαό δεινοπαθοῦσε καί τό Μοναστήρι κι ἔδινε κι αὐτό τό φόρο του σέ δάκρυα καί αἷμα γιά τήν ἱερή ὑπόθεση τῆς λευτεριᾶς. Κι ἄς μή νομίση κανεῖς πώς πάσχιζαν μόνο γιά τά ὑλικά ἀγαθά μιᾶς ἐλεύθερης εὐημερίας! Οἱ θλιβερές εἰδήσεις γιά βίαιους ἐξισλαμισμούς, πού ἔφθαναν στ’ αὐτιά τῶν Μοναχῶν, ἦταν πύρινα καρφιά, πού σταύρωναν τή φιλάδελφη ψυχή τους. Χάνονταν ψυχές καί μάλιστα νιάτα. Νιάτα καί ἀπό τά δύο φύλα. Οἱ μέν νέοι γίνονταν μισόχριστοι γενίτσαροι, ἐνῶ οἱ κοπέλλες θλιβερές σκλάβες στά ἀποπνικτικά πολυτελῆ ἄντρα τῆς Τουρκικῆς ὑλομανίας. Ὅλοι μαζί τότε, εἰδικά στά πρῶτα χρόνια τῆς ἐπαναστάσεως, σήκωναν τόν κοινό σταυρό παραμερίζοντας κάθε προσωπική ἢ κοινωνική διαφοροποίηση. Ὅσα δέ μπορεῖ νά ἐνώση ἢ χαρά, τά σμίγει ὁ πόνος...

Ἄν γιά τό λαό τό Μοναστήρι ἦταν σκέπη, καταφύγιο καί πνευματικό διδασκῆριο, γιά τούς καπεταναίους ἦταν ἐπί πλέον φίλος κραταιός, πού φύλαγε τίς πλάτες τους τίς ὥρες τῆς μάχης. Ὁρμητήριο μαζί καί καταφύγιο. Γι’ αὐτό τῇ Βαρνάκοβα δέν τήν ἀποχωρίστηκαν ποτέ οἱ ἀρχηγοί τοῦ Ἀγῶνα στήν περιοχὴ αὐτή, μέχρι τίς τελευταῖες ἐκκαθαριστικές μάχες.

Έτσι, τήν ημέρα αὐτή τῆς 15ης Φεβρουαρίου 1826 συνάχτηκαν Μοναχοί καί πρόκριτοι, γιά νά βροῦν λύση στά πολλά προβλήματα καί στά φοβερά ἀδιέξοδα ἐκείνων τῶν ἡμερῶν. Ὁ κόσμος πεινοῦσε καί εἶχε πάρει τά βουνά. Οἱ ἄμαχοι ἀποδεκατίζονταν ἀπ' τό μαχαῖρι τῶν Ὀθωμανῶν, τά σπίτια καίγονταν, τά πάντα διέλυε ἡ ὀργή τοῦ ἐχθροῦ, καί ἡ ἐπανάσταση ξεψυχοῦσε.

Λόγια πολλά δέν εἰπώθηκαν σ' ἐκείνη τή σύναξη. Βαρύθυμοι ὅλοι καί σκεπτικοί βυθίζονταν περισσότερο μέσα στή λύπη καί λιγότερο μιλοῦσαν.

Ἐκτός ἀπό τήν ἀλληλοσυμπαράσταση, ὑπῆρχε κι ἓνας ἄλλος σπουδαῖος λόγος γι' αὐτή τή σύναξη. Οἱ δημογέροντες ἤθελαν ἀπό τοὺς καλόγερους νά τοὺς συντάξουν καί νά τοὺς γράψουν μιὰ ἀναφορά πρὸς τή “σεβαστὴ Διοίκηση”. Μία

ἀναφορά, πού ρίχνει φῶς στή δραματική ἐκείνη περίοδο.

Σ' αὐτὴν ἀναφέρουν τίς συχνές ἐπιδρομές τῶν Τούρκων μέ ὀρμητήριο τὴ Ναύπακτο, τὴν καταφυγὴ τῶν ἀμάχων στή μεγάλη σπηλιά τῆς κόκας (ἀποκλείστρας) καί τὴ στέρηση τῶν τροφίμων. Γράφουν: "Εἴμεθα τέσσερις χιλιάδες ψυχές μέσα στό καταφύγιον αὐτό καί δέν εἶναι περισσότερο ἀπὸ διακοσίας ψυχάς, ὅπου νά βάζουν ψωμί εἰς τὸ στόμα των καί αὐτοὶ μόλις δι' ἓναν μῆνα, οἱ δέ λοιποὶ ζῶμεν μέ σκόρτζα καί κάλαμπο καί κότσαλα καί τσίπουρα".

Καί προχωροῦν σέ μία μεγαλειώδη διακήρυξη, πού προκαλεῖ θαυμασμό καί ἱερὴ συγκίνηση γιὰ τὸ ἥρωϊκὸ φρόνημά τους: "Παρακαλοῦμεν τὴν σεβαστὴ Διοίκηση νά μᾶς οἰκονομήσῃ ἀπὸ πολεμοφόδια, διότι ἀπεφασίσαμεν νά φᾶμε χῶμα καί νά ἀποθάνωμεν αἱ μὲν γυναῖκες καί τὰ μικρὰ παιδιὰ μας ἀπὸ τὴν πείνα, ἡμεῖς δέ ἀπὸ τὸν τιμιώτατον θάνατον τοῦ βολιοῦ (!).

Μένομεν μ' ὅλον τὸ βαθύτατον σέβας.

Ἀπὸ Βαρνάκοβα 15 Φεβρουαρίου 1826.

(Ὑπογράφουν ὅσοι προαναφέρθηκαν, καί σάν ἀντιπρόσωπος τῆς Μονῆς ὁ Κυπριανός.)

Εἶναι ἄξιο περιεργείας τὸ ὅτι ὑπογράφει ὁ Κυπριανός καί ὄχι ὁ Κοσμάς Θεοχάρης, ὁ ὁποῖος ἡγουμένευε τότε. Τό πιθανώτερο εἶναι νά ἔλειπε ἐκείνη τὴν ἡμέρα. Ὑπῆρχε δέ ἐπισκοπικὴ ἐντολὴ ὅταν ἀπουσίαζε ὁ Ἡγούμενος, νά ὑπάρχῃ πάντα

ἀντικαταστάτης ὁ ἀμέσως ἐπόμενος κατὰ τὴν τάξιν Μοναχὸς ἢ κάποιος ἐξουσιοδοτημένος ἀπὸ τὸ Ἡγουμενοσυμβούλιο. Σχετικό ἐπισκοπικὸ ἔγγραφο συναντᾷμε καὶ ἀργότερα τοῦ Ἐπισκόπου Δαυίδ, ὁ ὁποῖος ἀναγράφει τῇ σειρᾷ ἀρχαιότητος τῶν Μοναχῶν καὶ καταλήγει: “Ἐν γένει οὐδέποτε πρέπει νὰ εἶναι τὸ Μοναστήριον οὔτε μίαν ἡμέραν χωρὶς Ἡγούμενον καὶ Συμβούλους”. Ἐδῶ παρατηρεῖ κανεὶς τὴ δραστηριότητα τῆς Μονῆς καὶ τὴ ζωντανὴ συμμετοχὴ τῆς σέ ὅλες τίς ἀνάγκες πού προέκυπταν στὴ δύσκολη καὶ ἀγωνιστικὴ αὐτὴ περίοδο.

Οἱ Μοναχοὶ τὸ ἤξεραν πλέον ὅτι ἀργὰ ἢ γρήγορα θὰ γίνονταν ὁ κύριος στόχος τῶν Ὀθωμανῶν τῆς περιοχῆς. Δέν εἶχαν ψευδαισθήσεις καὶ ἐτοιμάζονταν σταθερὰ γι’ αὐτό. Συμφιλιώθηκαν ψυχικὰ μέ τὴν ιδέα ἐνὸς βίαιου θανάτου καὶ διοργάνωναν σέ ὅ,τι καὶ ὅσο μπορούσαν τὴν ἄμυνα τῆς Μονῆς. Ἡ Βαρνάκοβα βρισκόταν στὸ δρόμο καὶ στὴν πορεία τῶν Τούρκων κατὰ τὴν προέλασή τους πρὸς τὴν Ἀττικὴ. Οἱ Τοῦρκοι γνώριζαν καλά πὼς “τὸ Μοναστήρι ἦταν κέντρο ἀνεφοδιασμοῦ ἀλλὰ καὶ κάστρο ἀμυντικὸ γιὰ τοὺς Ρουμελιώτας ἀγωνιστάς”. Ἐπίσης δέν ἀγνοοῦσαν ὅτι ἐκεῖ κοντὰ ὑπῆρχε Ἑλληνικὸ στρατόπεδο σχεδόν μόνιμο.

Τὸν Ἀπρίλιο τοῦ προηγουμένου ἔτους, δηλαδή τὸ 1825, καὶ συγκεκριμένα στίς 19 τοῦ μηνός, οἱ Τοῦρκοι εἶχαν δοκιμάσει τὸ σθένος καὶ τὴ μαχη-

τικότητα τῶν ἐκεῖ στρατοπεδευμένων παληκαριῶν τοῦ γενναίου καπετάν - Τραντάφυλλου Ἀποκορίτη. Τότε μέ τή Χάρη τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, ὄχι μόνο ἀποκρούστηκαν ὅταν κατέβηκαν ἀπ' τὰ Σάλωνα μέ σκοπό νά καταστρέψουν τό Μοναστήρι καί ὅλη τή Δωρίδα, ἀλλά καί καταδιώχθηκαν τόσο, ὥστε ἀναγκάστηκαν νά γυρίσουν πίσω ἀπ' ἐκεῖ πού ξεκίνησαν.

Σέ μία νέα ὁμως ἀπόπειρα ἦταν ἄγνωστη ἡ ἔκβαση.

* * *

Τέλη Φεβρουαρίου (1826) ἔφθασαν καί στούς Βαρνακοβίτες πατέρες τά θλιβερά μαντάτα. Τίς νησίδες τοῦ Βασιλαδιοῦ καί τοῦ Ντολμᾶ, τίς ἐμπροσθοφυλακές τοῦ Μεσσολογγιοῦ, κατάφεραν καί τίς κατέλαβαν οἱ Τουρκοαιγύπτιοι. Καί τήν 1^η Μαρτίου ἔπεσε καί τό Αἰτωλικό!

Στίς 25 Μαρτίου μία ἀναλαμπή ἀναφάνηκε, σάν ἡλιαχτίδα πού ξεφεύγει ἀπό τή συννεφιά. Ἐδωσε ὁ Θεός λαμπρή νίκη στούς ἀδικημένους καί καταπονουμένους Ἕλληνες, στή μάχη τῆς Κλείσοβας* (νησίδα μπροστά στό Μεσσολόγγι).

* Ἐκεῖ, ἑκατόν τριάντα ἕνας ἄνδρες μέ ἀσύλληπτο ἥρωισμό νίκησαν καί κατατρόπωσαν 6000 Τουρκοαιγύπτιους! Ἡ ἱερή ἱστορία τοῦ Δαυίδ καί τοῦ Γολιάθ ἐπαναλήφθηκε. “Μέγας εἶ, Κύριε, καί θαυμαστά τά ἔργα σου”! (Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, Σπυρ. Τρικούπη, Τόμος 3ος, σελ. 343 - 345)

Στήν Ἑλληνική ψυχή

(Ἐμπνευσμένο ἀπό τή μάχη τῆς Κλείσοδας)

Θεόπλαστη Ἑλληνική ψυχή,
παράτολμη, ἀνερμήνευτη ἐσύ
μοιάζεις στήν πεταλούδα τήν τρελή,
πού ἀπό τόν πόθο τοῦ Φωτός
καί τό μικρό της τό κορμί
μές στή φωτιά τό ρίχνει.

* * *

Πνευματοκίνητη, φιλόχριστη ψυχή,
ὄλη ἡ πλάση μέσα σου χωρεῖ
μ' ἄλλη καμμιά δέ μοιάζεις
καί τόν Θεό πού σ' ἔφτειαξε,

παρ' ὅλα σου τά κρίματα
νά σ' ἀγαπᾷ Τόν ἀναγκάζεις!

Ο Μιαούλης ὅμως στή θάλασσα δέ μόρε-
σε νά σπάση τόν Τουρκοαιγυπτιακό
κλοιό καί ἡ πεῖνα θέριζε τούς Μεσσολογγίτες. Ἀ-
δυσώπητος ἐχθρός, πού τόν ὑπέμεινε καρτερικά
ἐπί μῆνες τό μαρτυρικό Μεσσολόγγι.

Τό Μοναστήρι τῆς Παναγιᾶς τοὺς ἔστελνε κι
αὐτό τρόφιμα κι ἄλλα ἐφόδια, ὅπως ἔδινε καί σέ
ὅλους τοὺς καπεταναίους πού ζητοῦσαν τή βοή-

θείά του, ἀλλά τίποτε δέν κατορθώθηκε νά φθάση στόν προορισμό του. Ἀκόμη καί κάποια μικρά πλοιάρια πού προσπάθησαν νά διεισδύσουν ἀπό τή λιμνοθάλασσα, ἀπέτυχαν ἀπό τυχαῖο γεγονός.

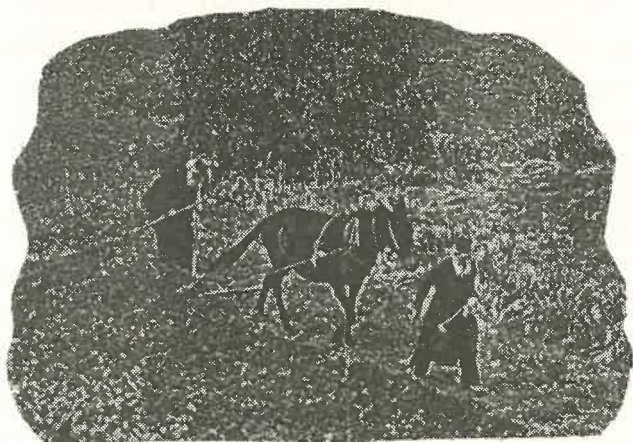
Μπῆκε ὁ Ἀπρίλιος καί ἡ ἀνησυχία κορυφώθηκε. Ὁ ἄμαχος πληθυσμός, ὅσος εἶχε ἀπομείνει στά χωριά, ἐτοιμαζόταν “νά πάρη τά ψηλά βουνά”.

Οἱ Βαρνακοβίτες καλόγεροι ἦταν ἀπό τούς λίγους πού εἶχαν μείνει ψυχραῖμοι. Ἀντρειωμένοι μέχρι τό κόκκαλο, ἦταν ἀτσάλινοι στήν ἀπόφασή τους νά μείνουν στό Μοναστήρι τους καί νά πεθάνουν σάν Μάρτυρες - ἂν ὁ Θεός τό ἐπέτρεπε - ὑπερασπίζοντας καί φυλάσσοντας τά ἱερά καί τά ὁσιά τους. Ὑπῆρχε ἡ δυνατότητα νά ἐγκαταλείψουν τό Μοναστήρι παίρνοντας ὅ,τι πολύτιμο εἶχαν, καί νά γυρίσουν μετά τό τέλος τῶν ἐχθροπραξιῶν. Τό γενναῖο φρόνημά τους ὁμως πού ἦταν ἔτοιμο νά τούς φθάση μέχρι κι αὐτό τό θάνατο, καί τό “ρωμεῖκο” φιλότιμό τους, δέν τούς ἐπέτρεψε κάτι τέτοιο. Οἱ καπεταναῖοι τό ἐκτιμοῦσαν αὐτό καί τούς περιέβαλλαν ὄχι μόνο μέ σεβασμό λόγῳ τοῦ ἱεροῦ ἀξιώματός τους, ἀλλά καί μέ τή βαθειά ἐκτίμηση πού τρέφει ὁ ἀντρειωμένος γιά τόν ἀντρειωμένο.

Ὁ Σκαλτσοδημος, ὁ Σαφάκας, ὁ Ἀποκορίτης, ὁ Μαστραπᾶς καί ἄλλοι πολλοί καπεταναῖοι, κοντοχωρίτες ἀλλά καί τῆς εὐρύτερης περιοχῆς, ἀρκετά συχνά κάθονταν μέ σεβασμό στό σεμνό

καλογερίκο τραπέζι καί μοιράζονταν μέ τούς Βαρνακοβίτες πατέρες τό ψωμί καί τόν καημό...

Καί τό Μοναστήρι ὅπως πάντα τάιζε. Τάιζε μαχητές καί ἀμάχους, τάιζε κατατρεγμένους, ὀρφανά καί χῆρες, πού δέν εἶχαν “ποῦ τήν κεφαλὴν κλῖναι”. Οἱ Βαρνακοβίτες μοναχοί, νέοι καί ἡλικιωμένοι, ὅλοι βοηθοῦσαν κατὰ δύναμιν, γιὰ νάχη τό Μοναστήρι κάποια σοδειά, εἰδικά σέ στάρι καί ὄσπρια.

Ὅργωναν, ἔσπερναν, θέριζαν, ὄχι μόνο γιὰ τόν ἑαυτό τους, ἀλλά καί γιὰ τόν κόσμον πού πεινοῦσε. Βέβαια, γιὰ σοδειά ἀπό τά ὑποστατικά πού ἦταν στὸν κάμπο, οὔτε λόγος νά γίνεται. Οἱ συχνές ἐπιδρομές δέν ἄφηναν τίποτε ὀρθιο. Στά ἀπόμακρα ὁμως μετόχια ἔσπερναν ἀκόμη καί στά καταρράχια, καί μάζευαν τούς καρπούς οἱ καημένοι οἱ Μοναχοί σάν τά μυρμηγκάκια γιὰ τό μεγάλο Χειμῶνα τῆς σκλαβιάς.

Ὅπως τά στρατιωτικά σώματα τῆς περιοχῆς εἶχαν τό ἐπιτελεῖο τους, ἔτσι καί τό Μοναστήρι εἶχε τό δικό του ἐπιτελεῖο: τήν ἐκλεκτή ἐξάδα τῶν Ἱερομονάχων Κοσμᾶ, Καλλιστράτου, Ἀνατολίου, Χρυσάνθου, Παρθενίου, Κυπριανοῦ, καί τό νεαρό δόκιμο Ἰωάννη. Ἐκτός ἀπό τό ἱερό ἀξίωμά τους ἦσαν καί ὑπαξιωματικοί β τάξεως, κατατοπισμένοι στά στρατιωτικά θέματα ἀπό τοὺς ὑπεύθυνους Ἀγωνιστές τῆς περιοχῆς, ὥστε σέ περίπτωση ἀνάγκης νάμποροῦν νάσυνεργαστοῦν γιά τήν ἄμυνα τῆς περιοχῆς καί εἰδικώτερα τῆς Μονῆς.

* * *

Εφθάσε ἡ 11^η Ἀπριλίου. Ἡ Κυριακή τῶν Βαΐων τοῦ 1826. Ἀπό τήν παραμονή ὁ δόκιμος Ἰωάννης (Δημητρίου) ἀπό τήν Ποτιδάνεια, ὁ κατόπιν Ἱερομόναχος Ἰωάσαφ, ἐτοίμαζε τά βάγια μαζί μέ τόν Ἐκκλησιάρχη. Πάντα θαλλερές βαγιές ἀνθίζαν στή βορεινή αὐλή τῆς Μονῆς γιά τίς ἀνάγκες τῶν μεγάλων ἑορτῶν τῶν Βαΐων, τοῦ Σταυροῦ καί τῆς Κυριακῆς τῆς Ὁρθοδοξίας, ἀλλά καί γιά τοὺς Ἀγιασμούς.

Ἐγινε ἡ Θεία Λειτουργία ὅπως πάντα, κατανυκτική καί μέ Θεία μεγαλοπρέπεια. Ἡ παλαιά Ἐκκλησία τῆς Παναγιᾶς ἦταν ἐξαιρετικά ὁμορφη καί εἶχε τή “ζεστασιά” τῆς Θείας Παρουσίας. Ἐπειτα οἱ ἐξαῦλωμένες ἀγιογραφίες μέ τά κατανυκτικά βαθιά χρώματά τους, τά μικρά θολωτά παράθυρα, τά ἀφθάστου τέχνης μαρμαρόγλυπτα τοῦ

Τέμπλου καί τά σπάνια βυζαντινά μαρμαροθετήματα τοῦ δαπέδου δημιουργοῦσαν ἓνα ἱεροπρεπές καί μεγαλοπρεπές περιβάλλον.

Μιά περιγραφή τοῦ παλαίου Ἰ. Ναοῦ ἀναφέρει τά ἑξῆς: *“Εἰσερχόμενοι εἰς τόν κυρίως Ναόν μένομεν κατάπληκτοι τόσον ἀπό τήν ἀρχαιοπρέπειαν καί τήν ἐπιβλητικότητα πού παρουσιάζει, ὅσον καί ἀπό τόν ἰδιαίτερον διάκοσμον τοῦ δαπέδου του καί τās τοιχογραφίας του. Ὁ Ναός ὡς καί τό Ἱερόν ἔχει πολλά τοιχογραφίας καί ἐπιγραφάς, πού σώζονται εἰς καλήν κατάστασιν”*.

Ὅλα αὐτά, βέβαια, εἶναι δευτερεύοντες παράγοντες γιά τήν κατάνυξη. Οἱ πρωτεύοντες, ὅπως εἶναι γνωστό, εἶναι ἡ Θεία Χάρη καί ἡ εὐλάβεια τῶν λειτουργῶν καί τῶν πιστῶν. Τότε ὁμως, ὁ πόνος ὁ ψυχικός, ἔντονος ἐκείνη τή μαρτυρική ἐποχή, συνδαύλιζε τήν προσευχή.

Ἐκείνη τήν ἀγία ἡμέρα συλλειτουργήσαν οἱ Βαρνακοβίτες Ἱερομόναχοι, ὅπως συνήθιζαν νά κάνουν ὅλες τίς μεγάλες ἑορτές. Ἐνωσαν τίς προσευχές τους, ζητώντας τό ἔλεος τοῦ Θεοῦ γιά τήν ἀγωνιζόμενη Ἑλλάδα. Καί ὅταν μέ τά Ἅγια στά χέρια ὁ προεξάρχων Λειτουργός ἀνέπεμψε τήν προσευχή γιά τοὺς πεσόντες *“ὑπέρ Πίστεως καί Πατρίδος”*, τά μάτια δάκρυσαν... Ἡ σκέψη πῆγε σέ ὅλους τοὺς γνωστούς καί ἀγνώστους πού θυσιάστηκαν, καί ἰδιαίτερα στοὺς ἀγαπητοὺς ἀδελφούς Παῖσιο καί Ἀνανία. Ἦταν τόσο νωπά τά γεγονότα καί ἡ ἀλησμόνητη θυσία τους...

Πλησίαζε τό σούρουπο κι ή ώρα τοῦ ἑσπερινοῦ, ὅταν ἔφθασε ή μεγάλη εἰδηση, πού περιέτρεξε τόν Ἐπαχτο καί τά χωριά τοῦ κάμπου. Ἀπ' τ' ἀπομεσήμερο ἀνηφόρισε στά ὄρεϊνά χωριά καί κατέληξε στό Μοναστήρι τῆς Παναγιάς τῆς Βαρνάκοβας: Τό Μεσσολόγγι ἔπρεσε!

Εἰδηση πού ἔφερε πόνο καί δάκρυα, ἀλλά καί σεμνή καύχηση. Οἱ Ἕλληνες γιά ἄλλη μιὰ φορά ἀπέδειξαν πῶς τήν Πίστη τους καί τά ἰδανικά τους τάχουν πιά πάνω κι ἀπ' αὐτή τή ζωή τους. Ἡ δύναμη τῆς θυσίας, αὐτό τό Θεόσδοτο δῶρο στήν εὐλογημένη αὐτή φυλή, ἀπεδείχθη ὅτι ἐξακολουθοῦσε νά ὑπάρχει πάντοτε καί νά κυλᾷ λές μαζί μέ τό αἶμα μέσα στίς Ἑλληνικές φλέβες.

Ὅταν ἄκουσαν γιά τήν πτώση τοῦ Μεσσο-λογγίου οἱ Βαρνακοβίτες πατέρες,

“Τ’ ἀχειῖλι ἐτρεμούλιασε,
τό δάκρυ ξεπετάχθη
καί γοργοκύλησε καυτό
μές τήν πυκνή γενειάδα
-- Καλογερόπαπα μ’ Κοσμά
τό πετραχῆλι σ’ βᾶλε το
κι ἀρχίνησε τρισάγιο
χιλιάδες πέσανε κορμιά
καί προσευχή ζητᾶνε...”

Ἀναμφίβολα ἡ πρώτη προσφορά τῆς Βαρνάκοβας “εἰς τοὺς πεσόντας ἥρωας τοῦ Μεσσολογίου” ἦταν ἡ προσευχή τῶν Μοναχῶν της, “ἔνδακρυς” καί “ἔμπονη”.

Τά περισσότερα νέα ἦρθαν τίς ἐπόμενες ἡμέρες ἀπὸ στόμα σέ στόμα, ἀπὸ τοὺς διασωθέντες στό ὄρος Ζυγός καί ἀπὸ τὰ ἄλλα τμήματα τοῦ Κίτσου Τζαβέλα καί τοῦ Νότη Μπότσαρη.

Μεταξὺ τῶν ἄλλων, εἶχαν φονευθεῖ κατὰ τὴν Ἔξοδο καί παληκάρια ἀπὸ τὰ κοντινὰ χωριά, ὅπως ὁ **Θανάσης ὁ Κοτρῶτζος** ἀπὸ τό πάνω Παλιοξάρι, ὁ **Πάνος ὁ Γάρδος** ἀπὸ τὴ Σεργούλα, ὁ **Στράτος** ἀπ’ τό Βλαχοκάτουνο καί ἄλλοι πολλοί, γιὰ τοὺς ὁποίους ἔκλαψε ἡ Δωρίδα ἀλλὰ καί καυχήθηκε σεμνά.

Μετά τὴν πτώση τοῦ Μεσσολογίου ὁ Ἡγούμενος παπα - Κοσμᾶς φαινόταν συλλογισμένος πε-

ρισσότερο παρά ποτέ... Ἀντιλαμβάνονταν πώς ἀμέσως μετά τό Μεσσολόγγι θά ἐρχόταν ἡ σειρά τοῦ Μοναστηριοῦ. Εἶχε καθῆκον νά ἐτοιμάσῃ ψυχικά τούς Μοναχούς του γιά ὅποιαδήποτε θυσία. Τά λόγια τοῦ Χριστοῦ ἐκεῖνο τόν καιρό τοῦ ἔδιναν ἰδιαίτερο κουράγιο. “Ἐάν μή ὁ κόκκος τοῦ σίτου πεσών εἰς τήν γῆν ἀποθάνῃ, αὐτός μόνος μένει· ἐάν δέ ἀποθάνῃ, πολύν καρπὸν φέρει” (Ἰωάν. ΙΒ, 24).

Ἦξερε καί πίστευε ὁ παπα - Κοσμᾶς πώς μόνο ἡ θυσία καταξιώνει τή ζωή. Τό “ἀπαρνησάσθω ἑαυτόν”. Μόνο αὐτή δίνει ζωή σ’ ἓνα λαό, ζωοποιεῖ τή νιότη, καί πάνω ἀπ’ ὅλα εὐαρεστεῖ τό Θεό. Πολλές φορές τᾶχε κουβεντιάσει καί μέ τούς ὀπλαρχηγούς καί τούς προκρίτους ἀλλά καί μέ τούς καλογέρους του. Ὅλοι συμφωνοῦσαν πώς ὅ,τι εἶναι ἡ ψυχὴ γιά τό σῶμα τ’ ἀνθρώπου εἶναι ἡ Πίστη τοῦ Χριστοῦ ἡ Ὁρθόδοξη γιά τήν Ἑλλάδα. Πατρίδα χωρίς Πίστη καβοῦκι ἄδειο, πού βοᾷ δαιμονικούς ἀνέμους καί θανάτου μοιρολόϊ. Μά κι αὐτή ἡ Πατρίδα εἶν’ ἡ μεγάλη φαμελιά, πού ὁ Χριστός τά μέλη της ἐνώνει καί μέσα της ἡ Πίστη χύνει ρίζες καί καρπίζει.

Τό πίστευαν καί τό ὁμολογοῦσαν πώς ὅποιος δέν ἀγαπᾷ καί δέ σεβεται τήν Πατρίδα πού πρωτοεῖδε τό φῶς καί τά χῶματα πού πότισαν μέ ἰδρώτα καί αἷμα οἱ πρόγονοί του, μήτε καί τίς ξένες πατρίδες ποτέ θά σεβαστεῖ. Δόλιος καί ἀφίλιωτος θά εἶναι.

Μέ σθένος απέκρουαν οί Βαρνακοβίτες τίς νιό-
φερτες γιά ἐκείνη τήν ἐποχή ιδέες πού ἔφερναν ἀπ'
τῇ Δύση μερικοί σπουδαγμένοι ἐκεῖ, πῶς τάχα ἡ
φιλοπατρία εἶναι μειονέκτημα καί ὄχι ἀρετή.
“Καί ὁ Ἰερεμίας θρήνησε γιά τόν λαό του. Πῶς νά
μή δακρύσω κι ἐγώ μπροστά στά τόσα βάσανα
τῆς δόλιας μου πατρίδας;” Αὐτό ἀπαντοῦσε ὁ
ἡρωϊκός Ἡγούμενος, ὅταν μερικοί ξενόδουλοι (εὐ-
τυχῶς ἐλάχιστοι) σίμωναν καί δῆθεν τόν ὀρμή-
νευαν “παπᾶς - ἄνθρωπος” νά μή βοηθᾷ τούς κα-
πεταναίους στήν ἀπελευθέρωση τοῦ τόπου, ἀλλά
νά κοιτᾷ μόνο “τ’ ἀγιωτικά του”. Κάτι μεταξύ
ὀρμήνειας κι ἀπειλῆς...

Ὅταν σέ λίγο ἦλθε ἡ εἶδηση ὅτι κατευθύνονται
πρός τό Μοναστήρι μέσα ἀπό τά βουνά περνώ-
ντας τό κεφαλογιόφυρο τοῦ Μόρνου γυναικό-
παιδα τοῦ Μεσσολογγιοῦ, τό Μοναστήρι ξεσηκώ-
θηκε στό πόδι. Συνοδεύονταν ἀπό ἀγωνιστές Ἐ-
ξοδίτες μέ ἀρχηγό τόν ἴδιο τόν Κίτσο Τζαβέλλα.

Πρόκειται γιά τήν ομάδα ἐκείνη τῶν Ἐξοδι-
τῶν, ἡ ὁποία, χτυπημένη καί κυνηγημένη ἀπό τούς
Ἀλβανούς τοῦ Μουστάμπεη πού εἶχαν στήσει
ἐνέδρα κοντά στό Μοναστήρι τοῦ “Ἄη - Συμιοῦ”,
διέφυγε πρὸς τά βουνά μέ κατεύθυνση τά Σάλωνα.
Ἀπό 2500 μαχητές (Μεσσολογγίτες καί Σουλιῶτες)
πού εἶχε αὐτή ἡ ομάδα ὅταν ξεκίνησαν ἀπό τό
Μεσολόγγι, ἐκτός τῶν γυναικοπαίδων, τελικά
ἀπέμειναν ὅλοι μαζί περί τά 1300 ἄτομα! Ἀρκετοί
πέθαναν καί κατά τήν πορεία, γιατί τά χωριά

εἶχαν ἀδειάσει καί δέν ὑπῆρχε ἄνθρωπος νά τοὺς βοηθήσῃ. Μισοπεθαμένοι ἀπ' τὴν πεῖνα καί τὴν κακουχία ἔφθασαν μέχρι τῆ Βαρνάκοβα.

Ἐτοιμάστηκαν κρεβάτια μέ καθαρά ὑφαντά σεντόνια, στρώθηκε τράπεζα, καί στά μεγάλα μπακιρένια καζάνια τοῦ Μοναστηριοῦ σιγόβραζε θρεπτικό φαγητό γιά τοὺς ζωντανούς Μάρτυρες πού ἔφθαναν μέχρι τό ἱερό λιμάνι τῆς Παναγιάς. Συγκλονιστικός ὁ ἔρχομός τους, συγκινητική καί ἡ ἐγκάρδια φιλοξενία.

Τό βράδυ, σάν καταλάγιασαν τά γυναικόπαιδα κι ἡσύχασαν, ὁ Ἡγούμενος καί οἱ Μοναχοί του, ὅλοι ξάγρυπνοι κάτω ἀπ' τό φῶς τοῦ λυχναριοῦ, ἔμαθαν ἀπό πρῶτο χέρι, ἀπό τοὺς Μεσολογίτες ἀγωνιστές τά συγκλονιστικά γεγονότα τῆς Ἐξόδου. Ἄκουγαν, καί πότε σταυροκοπιόντουσαν, πότε δάκρυζαν.

“Στίς 10 Ἀπριλίου τό Σάββατο τοῦ Λαζάρου, διηγοῦνταν οἱ Ἐξοδίτες μ' ἀδάκρυτο μάτι, γιατί εἶχαν στερέψει πιά τά δάκρυα, στίς 9 ἀκριβῶς τό βράδυ, τοποθετήθηκαν στά προκαθορισμένα σημεῖα ξύλινες γέφυρες γιά τὴν ἀποφασισμένη Ἐξοδο. Πέρασαν ἀθόρυβα χίλιοι μαχητές καί κρύφτηκαν ἔξω ἀπό τοὺς προμαχῶνες. Ἐκείνη τὴν ὥρα πίστευαν πὼς θά ἴδιναν οἱ ἔξω τό δεύτερο σύνθημα καί πὼς περίπου ταυτόχρονα θά χτυποῦσαν τοὺς πολιορκητές ἀπό πίσω. Μετά βγήκαν οἱ ἄμαχοι. Περνώντας ὁμως τά γεφύρια ἄτακτα, μερικά παιδιὰ σπρωγμένα ἔπεσαν στὴν τάφρο, κι οἱ μη-

τέρες φώναξαν. Έγινε λοιπόν κάποιος θόρυβος, αλλά και πληροφορημένοι οι τουρκοαιγύπτιοι από κάποιον Βούλγαρο κατάσκοπο για τό ότι τό Μεσολόγγι έτοιμαζόταν για έξοδο, άρχισαν νά πυροβολούν και νά κανονιοβολούν πυκνά, εύτυχώς ψηλά πρός τούς προμαχώνες. Μαχητές και ά-μαχοι πεσμένοι πρηνείς (μπρούμυτα) στό νεκρό χώρο ανάμεσα στίς δύο τάφρους και περίμεναν επί μία ώρα σχεδόν ακίνητοι και σιωπηλοί σάν πεθα-μένοι! Περίμεναν τό σύνθημα από τούς έξω, πού ποτέ δέν ήρθε... (Ή Καραϊσκάκης πού ένέπνεε τή γενναιότητα και όργάνωνε τίς μάχες, δυστυχώς ήταν βαρεια άρρωστος.) Τότε απέλπιστηκαν οι Έξοδίτες γιατί άρκετοί σκοτώνονταν από τά πυρά άνυπεράσπιστοι έκει στήν τάφρο, γι' αυτό και ξαφνικά σηκώθηκαν όλοι, σάν ένας άνθρωπος και φώναξαν μέ μεσούρανη φωνή: "Α! α! α! 'Απάνω τους, πάρτε τους!..." Οί σημαίες του Μεσολογ-γίου μέ τό Σταυρό στή μέση κυμάτισαν περή-φανα και μέ γυμνά τά ξίφη έστράφησαν οι ήρωϊ-κοί Έξοδίτες άκάλυπτοι κατά τά Τουρκικά κανο-νιοστάσια! Η έξοδος άρχισε πραγματικά στίς 10 τό βράδυ της 10^{ης} πρός 11^η 'Απριλίου του 1826. *

Η συμπλοκή υπήρξε θανάσιμη. Οί Έξοδίτες παραμένοντας άβοήθητοι άπ' τούς άπ' έξω είχαν μεγάλες άπώλειες.

* Ιστορική μελέτη Διονυσίου Μιτάκη "Πότε έγινε ή Έξοδος του Μεσολογγίου;" Πάτρα, 1976, σελ. 16 - 25.

-- Πολλά κορμιά έπεσαν, πολλά κορμιά... ψιθύρισε ό άγωνιστής πού διηγείτο, καί τρεμούλιασε ή φωνή του. Μά κι οί Τοῦρκοι άφανίστηκαν. Ή άπελπισμένη όρμή τών Μεσολογγιτών ήταν κάτι πού δέν είχε ματαδεϊ άνθρωπος, πρόσθεσε μέ φωνή ήρεμα λυπημένη, χωρίς πάθος. Μέχρι πού άρχιζε νά γλυκοχαράζει, συνέχισε, παλεύαμε πάνω στίς ράχες τοῦ Ζυγοῦ. Τότε μᾶς βοήθησαν τά σώματα τοῦ Γιώργη καί τοῦ Θανάση τοῦ Δράκου, πού πέσανε πάνω στούς Τούρκους καί τούς πισωγυρίσανε. Πεινασμένοι, ξάγρυπνοι, βρεγμένοι άπό τά βαλτόνερα τών τάφρων, τραυματισμένοι οί περυσότεροι, μέ τήν ψυχή στό στόμα, κατασκηνώσαμε έκεϊ. Στεγνώσαμε τά ροῦχα μας καί φάγαμε άπό ένα (!) παξιμάδι πού μᾶς έδωσαν, καί άπό λίγο κρέας...

Βαρνάκοβα

καί Έλεύθεροι Πολιορκημένοι

Τοῦ έσπερινουῦ σά χτύπησε

*τό σήμαντρο τό πρώτο
κι άνατριχιάσαν οί ψυχές
μέ θειική λαχτάρα,
χτύπος ακούστηγε γερός
κι έπεσε ή άμπάρα
στήν Πύλη τῆς Βαρνάκοβας
στό μέγα Μονστηρι*

μέ τά τειχιά τά ύψηλά
καί τίς πολλές καμπάνες.

Ὁ Γούμενος λαφιάστηκε
κοντά κι οἱ καλογέροι
ν' ἀκούσουν ἀπ' τόν νιόφερτο
τό διαστικό χαμπέρι,
γιατί τά χρόνια δύστυχα
κι ὁ Τοῦρκος ἐκαρτέρει
ν' ἀφανίσῃ τό Ραγιαῖ,
νά πνίξῃ τήν ἀνασεμιά
στῆς λευτεριάς τ' ἀγέρι.

Κοσμᾶ Θεοχάρη, Γούμενε...
ἔρχονται..., ἐδιάστηκε νά πῃ
καί κόπηκέ του ἡ μιλιὰ.

Τόν πήρανε τά κλάματα
μπροστά στήν Παναγιά.

-- Μίλα, καλοπαλήκαρο,
τοῦ φώναξε ὁ Γούμενος
καί ἄστραψ' ἡ ματιά.

-- Μπάς καί θαρρεῖς
πρωτοπαλήκαρα ἐμεῖς
τῆς Μάνας Παναγιάς
πώς τρέμουμε Τουρκιά;

Ἐσκούπισε μ' ἀνάστροφη
τά δακρυσμένα μάτια
τό παληκάρι κι ἔκραξε
δείχνοντας μέ τό χέρι του
τά πέρα μονοπάτια.

-- Γούμενε, τό Μοναστήρι
στῶσε το

μέ δάφνες καί μέ βάγια...

Ἔρχονται τοῦ Μεσολογγίου
τά λείψανα τά ἅγια!

Οἱ μάρτυρες τῆς Λευτεριάς,
κοσμιὰ σκελετωμένα,
ἀπ' τό Χριστό δύο φορές
χρυσοστεφανωμένα.

Βγάζει τό σκουφο ὁ Γούμενος,
φωνάζει: - Καλογέρια!

γυρίστε τόν Ἑσπερινό
σέ μέγιστο Δοξαστικό,
βροντῆξτε τίς καμπάνες
φέρτε μου ἐδῶ γιά νά κρατῶ
μεγάλο ἀγιοκέρι.

Στό Μοναστήρι θέ νά μποῦν
σέ λίγο χέρι - χέρι

ἡ Πίστη ἡ ἀμώμητη
καί ἡ γλυκειά Πατρίδα.

Ἄλλη ἡμέρα σάν κι αὐτή
ποτέ δέ ματαεῖδα.

*Μ*έχρι τό τέλος Ἀπρι-

λίου τό Μοναστήρι ἐτοιμά-
στηκε ὅσο μπορούσε καλύ-
τερα. Οἱ προσευχές πύκνω-
σαν, μαζί κι οἱ Παρακλή-
σεις. Μά, καί ὅ,τι περνοῦσε
ἀπό τό χέρι τους, τό
ἔκαναν. Ἐφτιαξαν κάποια
προτειχίσματα, ἐνίσχυσαν
τούς τοίχους πού ἦταν ἀπ’
τά χρόνια διαβρωμένοι κι
ἄνοιξαν πολεμίστρες στούς
ἐξωτερικούς τοίχους, ὅπου

δέν ὑπῆρχαν. Οἱ ὀπλαρχηγοί ἔφεραν βράδυ, ὅσο
πιό ἀθόρυβα καί κρυφά μπορούσαν, καί ἀπο-
θήκεψαν πολεμοφόδια, ἐνῶ οἱ Μοναχοί συγκέ-
ντρωσαν τρόφιμα καί ἄλλα ἀπαραίτητα πράγμα-
τα γιά ἓναν ἀποκλεισμό.

Εὐτυχῶς ὁ καιρός πιά εἶχε ζεστάνει ἀρκετά
καί δέν ὑπῆρχε ἀνάγκη πολλῶν ξύλων, παρά μόνο
γιά τό μαγεῖρεμα. Μέχρι καί γιά τό νερό φρόντι-
σαν, συμπληρώνοντας τό πόσιμο τῆς στέρνας μέ
ἄσκιᾶ, πού τᾶφερναν τά μουλάρια τοῦ Μοναστη-
ριοῦ ἀπό τίς ἀντίπερα πηγές.

Οἱ φιλοξενηθέντες “Ἐλεύθεροι Πολιορκημέ-
νοι” Μεσολογγίτες καί Σουλιῶτες, ἀφοῦ ἔκαναν
Πάσχα (18 Ἀπριλίου), μέ τούς Βαρνακοβῖτες
Μοναχοῦς, δυναμωμένοι, ξεκούραστοι καί παρη-

γορημένοι από τή Θεία παρηγοριά τῆς Παναγίας, προχώρησαν πρός τά Σάλωνα.

Διά μέσου τῆς βορεινῆς κρυφῆς υπόγειας στοᾶς, ἡ ὁποία ἀρχίζει κάτω ἀπ' τή μεγάλη Ἑκκλησία, σέ βάθος 5,5 μέτρα καί βγαίνει στό δάσος, ἔφυγαν μία ἀφέγγαρη νύχτα. Δέ χρησιμοποίησαν τήν ἀντίστοιχη νότια ὑπάρχουσα στοά, γιατί ἡ νότια πλευρά τῆς Μονῆς εἶναι περισσότερο ἐμφανής καί καταλήγει στή δημοσιά. Μερικοί ἀπ' αὐτούς ἐγκαταστάθηκαν στά διάφορα χωριά πού συνάντησαν στό δρόμο τους. Γι' αὐτό παρατηρεῖται καί τό φαινόμενο, ἀρκετές οἰκογένειες τῶν χωριῶν καί τῆς ὀρεινῆς Ναυπακτίας καί τῆς Δωρίδας νά ἔχουν τήν καταγωγή τους ἀπ' τό Σούλι.

Εὐτυχῶς πρόλαβαν κι ἔφυγαν τά ταλαίπωρα γυναικόπαιδα τοῦ Μεσολογγιοῦ, ἀλλιῶς σέ μερικές μέρες θά ξαναζοῦσαν μία δεύτερη πολιορκία, κι αὐτή τή φορά στή Βαρνάκοβα.

Τήν τελευταία ἐβδομάδα τοῦ Ἀπριλίου ἦλθε ἡ εἶδηση πού περίμεναν. Ὁ Κιουταχῆς ἔστελνε τούς δύο στρατηγούς του, Μουσταφάμπεη καί Κεχαγιάμπεη, μέ ἰσχυρή δύναμη - τήν ὑπολόγισαν σέ 4000 περίπου ἄνδρες - γιά νά τοῦ ἀνοίξουν τό δρόμο πρός τήν Ἀττική. Ἡ πρώτη "ἐκκαθαριστική" ἐπιχείρηση θά γινόταν στή Βαρνάκοβα! Τό ὀρμητήριο τῶν ἀγωνιστῶν τῆς περιοχῆς ἔπρεπε νά ἐκλείψῃ.

Καθώς ἀνηφόριζε ἡ στρατιά τοῦ Κιουταχῆ, οἱ

Μοναχοί καί οἱ ὀπλαρχηγοί δυνάμωσαν τίς προσπάθειες γιά καλύτερη ὀργάνωση τῆς ἄμυνας. Ἡ δὲ εἶχε εἰδοποιηθεῖ ὁ γενναῖος στρατηγός τῆς Ρούμελης, ὁ Καραϊσκάκης. Δυστυχῶς ὁμως κειτόταν καί πάλι στό στρῶμα, ἀνήμερος ἀπό τὴν ἀρρώστεια πού τὸν βασάνιζε. Παρ' ὅλ' αὐτὰ φρόντισε καί ἔστειλε ἑκατὸν πενήντα περίπου ἐκλεκτά παληκάρια μέ τοὺς ὀπλαρχηγούς Σκαλτσόδημο, Φραγκίστα καί Κωνσταντῆ Καλύβα, γιά τὴν ὑπεράσπιση τοῦ Μοναστηριοῦ.

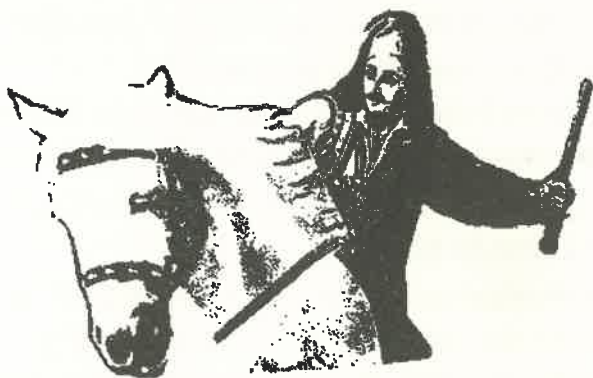
Ὁ Καραϊσκάκης ἀγαποῦσε πολύ τὴν Παναγιά. Στίς δύσκολες ὥρες εἴτε τῆς διοργανώσεως μιᾶς μάχης εἴτε τῆς πορείας της, φώναζε μέ θερμὴ Πίστη: "Παναγία μου, βόηθα με!".

Οἱ δυνάμεις, λοιπόν, αὐτές ἐνώθηκαν μέ τίς δυνάμεις τοῦ καπετάν Σαφάκα, πού ἤδη βρισκόταν στήν περιοχὴ τῆς Βαρνάκοβας, καί κατέλαβαν τὰ διάφορα περάσματα.

Καθημερινά γίνονταν συμβούλια, στά ὁποῖα συμμετεῖχαν καί οἱ Μοναχοί τοῦ Ἡγουμενοσυμβουλίου μέ ἐπικεφαλῆς τὸν Ἡγούμενο Κοσμᾶ Θεοχάρη. Οἱ μὲν ὀπλαρχηγοί ἔβαζαν τὴν πολεμικὴ τους πεῖρα, οἱ δὲ Μοναχοί τό φωτισμένο καθαρὸ μυαλό τους καί τὴν προμήθεια ὅλων τῶν ἀναγκαίων γιά τὴν καλύτερη ἀντιμετώπιση τοῦ ἐχθροῦ.

Δυτικὰ στήν Καρυά, στό κεφαλογιόφυρο τοῦ Μόρνου φύλαγαν οἱ ντόπιοι ἀγωνιστές, μεταξύ τῶν ὁποίων ἦταν ὁ **Βασίλης Μαστραπᾶς**, ὁ

**Μποσνέκης, ὁ Μπίτης, ὁ Γιῶργος Γκανιά-
τσος καί ὁ Σωτηρόπουλος ἀπὸ τὴν Καρυά. Οἱ
ὑπόλοιπες ἡμέρες περνοῦσαν μέσα σέ μιά ἀγω-
νιώδη ἀναμονή. Τά καραούλια πηγαινοέρχονταν
συνέχεια καί ἔφιππα παλληκάρια παρακολου-
θοῦσαν πάνω ἀπὸ τίς ράχες τῶν γύρω βουνῶν τίς
κινήσεις τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ.**

-- Πέρασαν ἀπ' τοῦ Ὁμέρ Ἐφέντη, διάβηκαν
καί τό Σουλέ καί πῆραν τὴ στράτα τοῦ Λιδωρι-
κιοῦ. Σέ λίγο καλῶς νά τοὺς δεχτοῦμε, Γούμενε,
χωράτευαν οἱ ἀγωνιστές, ψημένοι στόν πόλεμο
καί τὴν ἀντάρα.

Ὁ Ἡγούμενος ἔστειλε ἀνθρώπους του καί εἰδο-
ποίησε τοὺς προκρίτους τῆς περιοχῆς νά εἶναι
ἐτοιμοὶ σέ βοήθεια τοῦ Μοναστηριοῦ καί νά χουν
τό νοῦ τους καί στά ὑποστατικά. Τοὺς ἔδινε δέ
καί τὴν τελευταία εὐλογία του, γιατί κανεὶς δέ
γνώριζε ἂν θά ξανασυναντιόντουσαν ζωντανοί

στόν κόσμο τοῦτο. Εἰδοποίησε τόν Ταραβέρη τόν Γιώργο τῆς Καρδάρας, τόν Σερέτη τόν Κωσταντῆ τῆς Σεργούλας, τόν παπα - Θανάση στό ἄνω Κλήμα, τόν Παναγιωτόπουλο τόν Ἀσημάκη τοῦ Παλιοξαρίου, τόν Πριόβολο τό Φώτη τῆς ἄνω Καρυᾶς, τό Γιώργο τό Γκούμα τῶν Γκουμαίων καί τούς ἐκλεκτούς ἱερεῖς παπα - Νικόλα Μηλιώνη καί παπα - Νικόλα Παπαῖω-άννου ἀπό τά ἀπέναντι χωριά. Ἐπίσης τόν παπα - Ἀνδρέα τόν Παναγιώτου, ἀγωνιστή ἱερέα, καί τόν παπα - Ἀποστόλη τοῦ Λυκοχωρίου, ὁ ὁποῖος “ἤγεῖτο καί στρατιωτικοῦ σώματος”. Ὁ παπα - Γιάννης ὁ Παπαποστόλου, ἱερεὺς τοῦ Λυκοχωρίου καί ἐπικεφαλῆς ὁμάδος ἀγωνιστῶν, ἕνας ἀπό τούς γιούς τοῦ παπα - Διαβάτη, πραγμα-τικός ἀδελφός γιά τούς Μοναχοὺς, εἶχε ἀποφα-σίσει νά κλειστῇ μαζί τους στό Μοναστήρι, ὡς ὑπερασπιστής του.

* * *

Ἐνα μεσημέρι τῶν ἡμερῶν ἐκείνων, καθὼς ἔτρωγαν οἱ Μοναχοί τό λιτό τους φαγητό στήν τράπεζα μέσα στίς πῆλινες γαβαθοῦλες τους, ὁ νεαρός δόκιμος Ἰωάννης ἀναστέναξε καί εἶπε:

-- Ἀραγε, Γέροντα, θά ζήσουμε ἄλλη ἀνοιξη, νά ξανακούσουμε τ' ἀηδόνια νά γλυκολαλοῦν μέσα στό δάσος τῆς Παναγιᾶς καί τόν κοῦκο, πού... ἄκου, Γέροντα, τί ὁμορφα μακρόσυρτα λα-λεῖ μέσ στό Μαγιάτικο καταμεσήμερο!...

Ὁ παπα - Κοσμᾶς γύρισε καί τόν κοιτάξε μέ συμπάθεια. Ἦταν τόσο νέος ὁ Ἰωάννης Δημητρίου τῆς Ποτιδάνειας! Δοσμένος στό Θεό ἀπό τά νιάτα του. Ἀγνό καί σεμνό παληκάρι, πού ἀπό ἔφηβος πέρασε τήν πύλη τῆς Παναγιᾶς καί ρίχτηκε στήν ἀγκαλιά Της. Δόκιμος, ὑπάκουος καί φρόνιμος. Τώρα, κοιτώντας τό βλέμμα του ὁ Ἡγούμενος τόν εἶδε δακρυσμένο.

Μετά τήν εὐχαριστήρια προσευχή τόν τράβηξε ἔξω καί κάθησαν σέ μιά γωνιά τοῦ χαγιατιοῦ μαζί. Ἐκεῖ τόν ρώτησε:

-- Γιατί δάκρυσες, προηγουμένως, παιδί μου; Μήπως φοβᾶσαι;

-- Ὅχι, Γέροντα, μόνο πού..., νά..., ἐμένα τ' ὄνειρό μου ἦταν νά σταθῶ μπροστά στήν Ἁγία Τράπεζα σάν ἱερεὺς τοῦ Ὑψίστου. Τώρα τό βλέπω ἀκατόρθωτο, ἂν λερῶσω τά χέρια μου μέ αἷμα...

-- Θά δοῦμε, Ἰωάννη, θά δοῦμε. Κάνε προσευχή παιδί μου. Πάντως ἐσύ, κράτα στερνή. Πολέμα χωρίς ντουφέκι. Φέρνε φαῖ, φέρνε νερό, νοσήλευε, προσεύχου, ψέλνε, κι ἡ Παναγιᾶ θά σέ φυλάξῃ.

Ὁ Ἰωάννης ἀνακουφισμένος ἔσκυψε καί φίλησε μέ εὐγνωμοσύνη τό χέρι τοῦ Ἡγουμένου καί ἀπομακρύνθηκε...

Ἡ Θαυματουργή Εἰκόνα (λεπτομέρεια)
τῆς Παναγίας τῆς Βαρνάκοβας

Θαυμαστή Προστασία

(κατά τήν 23ημερῇ Πολιορκία τοῦ 1826)

*Ἀκοίμητη ἡ Δέσποινα ξαγρύπναγε μαζί τους,
καθώς Τουρκιά σάν θάλασσα ζητοῦσε νά ξεσπάση,
μᾶσβυνε καί ξεψύχαγε στό Μοναστήρι Της μπροστά
σάν κύμα φοβερῶτατο σέ Θεῖο ἀκροθαλάσσι.*

* * *

*Ἡμέρες εἴκοσι καί τρεῖς τό Θαῦμα τό θαροῦσαν
σέ λόγγους καί σέ ρεματιές, γλυκόλαλες, θριαμβικές,
καμπάνες τῆς Βαρνάκοβας σ' ὀλάκερῃ τῇ Ρούμελῃ
μέσ στοῦ πολέμου τῇ φωτιά, τρανά τό διαλαλοῦσαν,*

*πῶς ὁ Ρωμηός ὅσες φορές κι ἄν σταυρωθῇ, σιμά του
τόν παραστέκει πάντοτε ἡ μάνα Παναγιά του
κι ἄν σέ μνημεῖο σκοτεινό τόν θάψουν οἱ ἐχθροί του,
τόν ἀνασταίνει ὁ Χριστός, πού εἶναι ἡ ζωή του.*

* * *

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β

Τό χρονικό τῆς πολιορκίας (3 - 26 Μαΐου 1826)

Στίς 3 Μαΐου, ἡμέρα Δευτέρα, ἡ ἐμπροσθοφυλακή τῶν Κεχαγιάμπεη - Μουσταφάμπεη, ἔφθασε στό χάνι τοῦ Φεράτ πασᾶ (τό μετέπειτα χάνι τοῦ Φασουλᾶ).

Ὁ Σκαλτσοδημος, ὁ ὅποιος μαζί μέ τό Φραγκίστα καί τό Σαφάκκα εἶχε μείνει ἀπ' ἔξω ἀπό τό Μοναστήρι, μέ σκοπό νά χτυπήσῃ τοὺς πολιορκητές καί κατά τήν ἀνοδό τους καί ἐκ τῶν ὀπισθεν, ἂν ἔφθαναν πρό τῆς Μονῆς, ἔστειλε εἶδηση στό Μοναστήρι νά κλείσουν πλέον καί ν' ἀμπαρώσουν. Οἱ πολεμιστές δέ, νά εἶναι ἐτοιμοί γιά δράση.

Πράγματι, ὁ γενναιώτατος καί ἱκανώτατος καπετάν Κωνσταντῆς Καλύβας μαζί μέ τόν Ἡγού-

μενο, ὀργάνωσαν θαυμάσια τὴν ἀμυνα τῆς Μονῆς. Ἐμπειρότατος ὁ Καλύβας, τὸ πρωτοπαλήκαρο τοῦ Δήμου Σκαλτσᾶ, εἶχε ἤδη στό ἐνεργητικό του πολλές ἡρωϊκές μάχες καὶ νίκες. Πολέμησε στά Βασιλικά τόν Αὐγουστο τοῦ 1821, συμμετεῖχε στήν ἐνίσχυση τῶν Μεσολογγιτῶν, ὅπου μέ ἄλλους 600 ἄνδρες στίς 7 Αὐγούστου τοῦ προηγουμένου ἔτους, τοῦ 1825, ὑπό τόν Κίτσο Τζαβέλλα μπήκαν μέσα στό Μεσολόγγι, καί πῆρε μέρος καί σέ ἄλλες πολλές μάχες στά ἑξὶ αὐτά χρόνια τοῦ ἀγῶνα.

Εἶχε ζήσει ὁ Καπετάν - Κωσταντῆς τὴν κακουχία τῆς Μεσολογγίτικης πολιορκίας, τὴν ἀγρύπνια, τὴν πείνα, τὴν ἀγωνία, τὴν κόπωση καί στό τέλος τὸ “βάπτισμα τοῦ θανάτου” στήν ἡρωϊκὴ Ἔξοδο, κατὰ τὴν ὁποία χτύπησε στό μάτι. Ἦταν ἀπὸ τοὺς λίγους διασωθέντες. Ἀπ’ αὐτὴ τὴ φοβερὴ δοκιμασία πού εἶχε ζήσει, δέν εἶχαν περάσει παρά εἴκοσι ἡμέρες! Καί τώρα ξανακλεινόταν μέσα στή Βαρνάκοβα, πρὶν προλάβῃ νὰ συνέλθῃ ἀπὸ τὴν προηγούμενη ταλαιπωρία. ὦ, τῆς αὐταπαρνήσεως καί τῆς γενναιότητος τοῦ ἀνδρός!

Ἐν τῷ μεταξύ τὸ Μοναστήρι ἐτοιμάστηκε σύμφωνα μέ τίς ἐντολές τῶν καπεταναίων. Ἀκόμη καί τὰ ζῶα τοῦ Μοναστηριοῦ (πρόβατα, κατσίκια, μερικές ἀγελάδες καί μεταφορικά ζῶα), ὅλα φυγαδεύτηκαν. Ὁ ἀρχαιότερος ποιμένας τοῦ Μοναστηριοῦ, ὁ Γιώργος Καραβίδας, ὁ ὁποῖος συνεργαζόταν μέ τοὺς Μοναχοὺς ἀπὸ τὸ 1800, τὰ ἀπο-

μάκρυνε σέ τόπους ἀσφαλείς, μακρυνά ἀπό τήν ἀρπακτική μανία τῶν Τούρκων.

Μετά τήν ἀνασύνταξή τους οἱ Τοῦρκοι, τίς ἐπόμενες ἡμέρες ἐπεχείρησαν τήν ἄνοδο πρὸς τή Βαρνάκοβα. Τότε ὁμως ἄναψε πόλεμος.

Οἱ τρεῖς ὅπλαρχηγοί ἀνεβασμένοι στίς γύρω ράχες ἄρχισαν νά ρίχνουν, προσπαθώντας νά τοὺς ἐμποδίσουν. Οἱ Τοῦρκοι δέν ξαφνιάστηκαν. Τό περίμεναν. ἤξεραν ὅτι ἡ περιοχή ἦταν καταφύγιο τῆς κλεφτουριάς. Παρ' ὅλα αὐτά ὁμως δυσκολεύτηκαν. Ἡ ὁρμή τῶν Ἑλλήνων πολεμιστῶν ἦταν πολὺ μεγάλη. Ἐπειτα, ἦταν καί σέ μειονεκτική θέση. Ὁ δρόμος, ἓνα φαρδύ κάπως μονοπάτι, βρισκόταν σέ χαμηλότερο ἐπίπεδο ἀπὸ τίς Ἑλληνικές θέσεις, καί ἀπὸ τὰ δεξιά ἔχασκε βαθύτατο φαράγγι.

Πολλές ἀναδιπλώσεις ἔγιναν καί ἀπ' τή μεριά τῶν Τούρκων ἀλλά καί ἀπὸ τήν πλευρά τῶν Ἑλλήνων τίς ἐπόμενες ἡμέρες. Οἱ Τοῦρκοι ἦταν ἀτέλειωτοι καί ἀναθαρρεμένοι μετὰ τήν πτώση τοῦ Μεσολογγίου. Σέ λίγο ἔφθασαν πλέον ν' ἀκούγονται οἱ τουφεκιές στό Μοναστήρι...

Τά κομποσχοίνια, ἀπὸ χοντρό μαῦρο τραγόμαλο πλεγμένα, στριφογύριζαν ἀνάμεσα στά δάχτυλα τῶν Μοναχῶν, συνοδεύοντας τή μυστική καρδιακή εὐχή "Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ἐλέησόν μας!" Εἶχαν καί οἱ Μοναχοί τό δικό τους τρόπο νά πολεμοῦν καί τὰ δικά τους ὅπλα. Καί γρήγορα ἀποδείχτηκε πὼς ἦταν ἀποτελεσματικά.

Ἡ Μεγαλόχαρη βοηθοῦσε. Οἱ Τοῦρκοι ἀδυνατοῦσαν νά κρατήσουν ἐνιαῖο μέτωπο στίς Ἑλληνικές ἐπιθέσεις. Συνέχεια σκορπίζονταν καί πάλι ἀνασυντάσσονταν μέ μεγάλες ἀπώλειες, παρ' ὅλο πού οἱ μάχες δέ δίνονταν κατὰ μέτωπο. Μή γνωρίζοντας τόν τόπο οἱ ἐχθροί, γλιστροῦσαν καί χάνονταν στά γύρω φαράγγια καί μέσα στό πυκνό δάσος. Ἀντίθετα, τά παληκάρια τοῦ Σκαλτοδήμου, Σάφακα, Φραγκίστα, τά περισσότερα κοντοχωρίτες καί συνηθισμένοι σέ τέτοια ἐδαφική μορφολογία, ἐλαφροπερπατοῦσαν κι ἔτρεχαν σάν ἐλάφια, καταπονώντας τό δυσκίνητο ἐχθρό.

Ὅταν ἦλθε ἡ 8^η Μαΐου, ἡ γιορτή τοῦ Ἁγίου - Ἀρσένου, ὁ πόλεμος εἶχε φουντώσει πιά γιά τά καλά. Ὁ Σκαλτοδήμος κατηφορίζοντας ἀπό τίς γύρω ράχες, σέ κάθε ἐπίθεση φώναζε μέ τή βροντερή φωνή του τή γνωστή πολεμική κραυγή του, πού ἦταν μαζί καί προσευχή:

-- Σταυρός νικά!

Ὁ Ἡγούμενος, ἐκείνη τήν ἡμέρα πού γιόρταζε ὁ ἱδρυτής τῆς Μονῆς, σήκωσε τά χέρια του κατὰ τή σπηλιά τοῦ Ὁσίου Ἀρσενίου καί φώναξε καρδιακά:

-- Ὅσιε πατέρα Ἀρσένιε, πρέσβευε ὑπέρ ἡμῶν!

Οἱ μάχες συνεχίστηκαν περίπου μέχρι τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου. Ἐκείνη τήν ἡμέρα παρ' ὅλη τήν τραγικότητα τῆς κατάστασης βγήκε καρδιακή ἡ εὐχή ἀπό τά χεῖλη ὅλων γιά τόν καπετάν Κωνσταντή:

-- Έτη πολλά, καπετάν - Κωνσταντῇ!

-- Καλή λευτεριά νά εὔχεσθε, Ὅσιώτατοι, κι ἐσεῖς παληκάρια μου, ἀλλέως καλό βόλι!

Ἀπό κεῖ καί πέρα ἡ θηλιά γύρω ἀπό τή θρυλική Βαρνάκοβα ἔσφιξε. Οἱ Τοῦρκοι πλησίασαν ἀκόμη περισσότερο. Ὁ κλοιός στένευε, καί ὁ ἐχθρός ξαπλώθηκε ἀπ' ὅλες τίς μεριές. Οἱ πρῶτες Τουρκικές ἐπιθέσεις ἀποκρούστηκαν μ' ἐπιτυχία. Τά φαράγγια ἀντιλαλοῦσαν ἀπό τόν ἄχό τῆς μάχης. Τά πουλιά σώπασαν καί φτεράκιξαν μακριά ἀπ' τήν ἀντάρα. Τά καρυοφίλια ἄναψαν στά χέρια τῶν ἀμυνομένων καί οἱ ἀλυσίδες ἀπό τίς καμπάνες τῆς Παναγιᾶς ἔσπασαν ἀπό τό συνεχόμενο χτύπημα στά χέρια τῶν Μοναχῶν! Ὁ παπα - Κωσταντῆς ὁ Παπαποστόλου, ὁ θρυλικός "παπα - διαβάτης", γεροντάκι πιά, ἄκουγε ἀπό τό ἀντικρυστό στή Μονή, Τείχιο, τήν ἀντάρα καί τίς καμπάνες, πού λές καί καλοῦσαν σέ συναγερμό οὐρανό καί γῆ, καί τά γεροντικά του μάτια ἦταν

γεμᾶτα δάκρυα. Σήκωνε κι ἐκεῖνος τὰ τρεμᾶμενα χέρια του πρὸς τὸν οὐρανὸ καὶ προσευχόταν γιὰ τὴν ἀγωνιζομένη Ἑλλάδα, γιὰ τὰ παιδιὰ του, πού ἦταν κι αὐτὰ στὴν πρώτη γραμμὴ, γιὰ τὸ ἀγαπημένο του καὶ πολυσέβαστο Μοναστήρι.

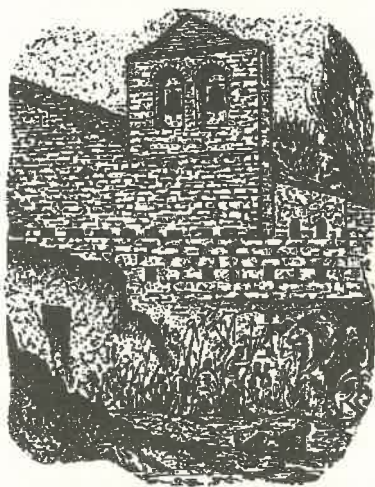
“Προστασία τῶν Χριστιανῶν ἀκαταίσχυντε...” ἔψαλλαν οἱ Μοναχοί στὴ Βαρνάκοβα καὶ τὸ ἐπανελάμβανε ὁ παπα - Κωνσταντῆς ἀπὸ ἀντίπερα, σάν ἡχώ καὶ ἀντίλαλο τῆς ἰδίας ψυχῆς. Τῆς εὐσεβοῦς καὶ ἡρωϊκῆς Ἑλληνικῆς ψυχῆς...

Εἶχε παρησιὰ τότε ἡ προσευχὴ τῶν Ἑλλήνων καὶ δικαιούνταν τὴ Θεία βοήθεια, γιατί ἦταν θύματα καὶ ὄχι θύτες, ἀδικημένοι καὶ ὄχι ἀδικοῦντες, σταυρωμένοι καὶ ὄχι σταυρωτές. Καὶ πράγματι, ἡ Θεία βοήθεια ἦταν ἐμφανής. Μία φούχτα ἄνθρωποι - στὴν προκειμένη περίπτωση - κλεισμένοι μέσα σ’ ἓνα παμπάλαιο Μοναστήρι, κρατοῦσαν ἐπὶ ἡμέρες πολυάριθμο ἐχθρό ἀπ’ ἔξω.

Ἄγρυπνοι καὶ προσευχόμενοι ἦταν οἱ Βαρνακοβίτες πολιορκούμενοι. Μοναχοί καὶ στρατιωτικοί. Ἄγρυπνοῦσαν οἱ μαχητές παρακολουθώντας τίς κινήσεις τῶν ἐχθρῶν, ἀγρυπνοῦσαν κι οἱ Μοναχοί καὶ ἰδίως οἱ ὑπεύθυνοι ἀπ’ αὐτούς, ὅπως ὁ παπα - Κοσμᾶς, ὁ Χρῦσανθος κι ὁ Καλλίστρατος, χτενίζοντας μέ ἐρευνητικὸ μάτι τὸ Μοναστήρι μέσα κι ἔξω, προφθάνοντας κάθε κίνδυνο ἀλλὰ καὶ κάθε ἀνάγκη, πρὶν καλὰ - καλὰ παρουσιασθῇ.

Οἱ Τοῦρκοι ξαφνιάστηκαν. Δέν περίμεναν

τόσο ισχυρή αντίσταση. Όταν πρωτοαντίκρυσαν τό αρχαιότατο Μοναστήρι, τό θεώρησαν σάν ἓνα σαθρωμένο παλαιό οἰκοδόμημα, πού μέ τό πρῶτο γιουροῦσι θά σωριαζόταν στά πόδια τους μαζί μέ τούς “ραγιᾶδες” πού τό ὑπεράσπιζαν. Ὅμως τώρα, πού οἱ ράχες γύρω ἀπό τή Βαρνάκοβα σπέρνονταν μέ τουρκικά κουφάρια χωρίς νά ἐπιτυγχάνουν τίποτε, ἄλλαξαν γνώμη.

Ἄρχισαν νά καταλαβαίνουν πώς κάποια ἀνεξήγητη γι' αὐτούς δύναμη τούς πολεμοῦσε καί ὄχι μόνο τά λίγα ντουφέκια, τά ὅποια ἔβλεπαν νά ἐκπυρσοκροτοῦν μέσα ἀπό τίς στενές σκοτεινές πολεμίστρες τῶν τειχῶν. Ἦταν ἡ Θεία δύναμη τῆς Θεομήτορος, πού σκέπαζε τή Μονή Της καί ὅλους τούς ἀγωνιζομένους Ἕλληνες.

Ὁ Κιουταχῆς βλέποντας τή μεγάλη καθυστέρηση τῶν στρατηγῶν του στή Βαρνάκοβα (εἶχαν

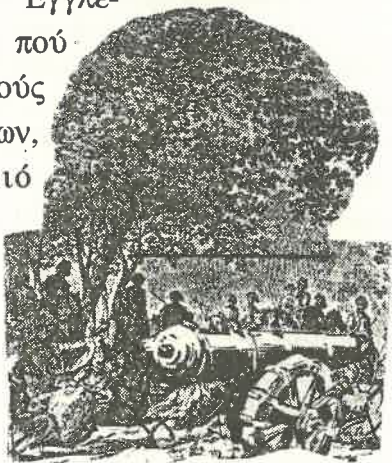
περάσει πλέον τρεῖς ἄκαρπες ἐβδομάδες!) ὠρύετο μετὰ μανίας. Τελικά ἀποφάσισε καί ἔστειλε ἓνα μεγάλο κανόνι, γιά νά χτυπηθοῦν μ' αὐτό τὰ τεῖχη τῆς Μονῆς!

Ξημερώνοντας ἡ 25^η Μαΐου, ἡμέρα Τρίτη, οἱ πολιορκημένοι διέκριναν ἀκριβῶς ἀπέναντι ἀπό τήν κεντρική πύλη τῆς Μονῆς, στά δυτικά, στημένο ἓνα μεγάλο κανόνι!... Τά πράγματα γίνονταν δύσκολα γιά τούς Ἕλληνες.

Ὁ Ἡγούμενος σάν τό εἶδε, στράφηκε στό Χρυσανθο, πού ἦταν δίπλα του καί τοῦ εἶπε:

-- Ἄς εἶναι καλά ὁ Ἑγγλέζος, ὁ Λήκ, Χρυσανθε, πού ἔμαθε στούς Ὁθωμανούς τή χρήση τῶν πυροβόλων, γιά νά σκοτώνουν πιό εὐκολα τούς Χριστιανούς.* Τόν θυμᾶσαι πού μᾶς εἶχε ἔρθει ἐπισκέπτης ἓνα βράδυ τοῦ 1806; Ἐσύ ἦσουν μικρό καλογεροπαίδι τότε,

* Λήκ Γουλιέλμος - Μαρτίνος. Ἀγγλος στρατιωτικός καί ἀρχαιολόγος. Γενόμενος ἀξιωματικός τοῦ πυροβολικοῦ

ἐνῶ ἐγὼ ἤμουν ἤδη δεκατρία χρόνια καλόγερος.

-- Ναί, θυμᾶμαι, Γέροντα, γιατί μοῦ εἶχε κάνει ἐντύπωση. Ἐλεγαν πὼς ἦρθε ἓνας Ἀγγλος περιηγητής καί πὼς ὁ Ἡγούμενος τότε, ὁ μακαριστός παπα - Νεκτάριος, δέν ἤθελε νά τοῦ ἀνοίξη, γιατί ἦρθε μετά τῆ δύση τοῦ ἡλίου.

-- Ἀκριβῶς, Χρῦσανθε, ἔτσι ἔγιναν τά πράγματα. Ἄν δέν ἔμπαινε μεσολαβητής ὁ ἀρχηγός τῆς φρουρᾶς τοῦ Μοναστηριοῦ, θά διανυκτέρευε ἔξω. Περιηγητής ἦταν, βέβαια, καί βιβλία ἔγραψε γιά τόν τόπο μας, ὅπως μοῦ ἔλεγε ἓνας πολυδιαβασμένος, ἀλλά ἦταν καί στρατιωτικός. Ἐτσι τῷ κα-

ἀπεστάλη εἰς Κωνσταντινούπολιν τό 1799, ὅπως ὀργάνωση τό Τουρκικόν πυροβολικόν καί διδάξῃ τοὺς Τούρκους πρακτικῶς τὴν χρῆσιν τοῦ ὅπλου τούτου. (Μεγάλη Ἑλληνική Ἐγκυκλοπαίδεια, Τόμος ΙΣΤ, σελ. 64.)

Ὁ Λήκ ἐπισκέφθηκε ὡς περιηγητής τῇ Βαρνάκοβα τὸν Φεβρουάριο τοῦ 1806. Ἐνα ἀπόσπασμα ἀπὸ τό ἡμερολόγιό του δίνει μερικές πληροφορίες γιά τῇ Βαρνάκοβα τοῦ 1806 καί εἰδικώτερα γιά τὸν εὐρύτερο περίγυρό της καί τίς νοικοκυρεμένες καλλιέργειες τῶν Μοναχῶν της. Δυστυχῶς περιορίστηκε μόνο σ' αὐτά. Ἡ μόνη ἀξιόλογη πληροφορία εἶναι ὅτι "οἱ καλόγεροι τότε ἦσαν ἀπασχολημένοι μέ τό χτίσιμο μιᾶς νέας Ἐκκλησιᾶς". Διερωτᾶται κανεῖς περί ποίας Ἐκκλησίας πρόκειται. Ἴσως νά ἐπρόκειτο γιά τό Ἐξωκκλήσι τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων, γιά τό ὁποῖο ὑπάρχει παράδοση πὼς ἦταν ὁ Κοιμητηριακός Ναῖσκος τῆς Μονῆς. Ἀναμφίβολα δέ, κατεστράφη τό 1826 ἀπὸ τοὺς Τούρκους, οἱ ὁποῖοι κατέστρεψαν ὅ,τι κτίσμα εἶχε ἡ Μονή καί στόν εὐρύτερο περίγυρό της.

Στό ἀπόσπασμα τοῦ ἡμερολογίου του ὁ Βρετανός περιηγητής καί στρατιωτικός γράφει:

νε τό κρίμα του κι αὐτός καί ἡ Ἐγγλεζία του. Ὁ Θεός ἄς τόν ἐλεήση!

Ἐκείνη τή στιγμή πλησίασε ὁ καπετάν - Κωνσταντῆς ὁ Καλύβας. Ὅταν εἶδε τό κανόνι, δέν ἔχασε καθόλου τό κουράγιο του. Ἐβαλε τό χέρι πάνω ἀπό τά μάτια του, τό κοίταξε καλά - καλά καί εἶδε τούς κανονιέρηδες πού τό ἐτοίμαζαν πυρετωδῶς. Ἡρεμος τότε γύρισε πρὸς τά παληκάρια του καί χωράτεψε, γιὰ νά τούς δώση κουράγιο:

-- Ἐ, τί μοῦ χολοσκᾶτε; Τώρα τό πανηγῦρι θᾶχη καί ὄργανα!

Ἐπειτα στράφηκε πρὸς τόν Ἡγούμενο καί τοῦ εἶπε σκεφτικός:

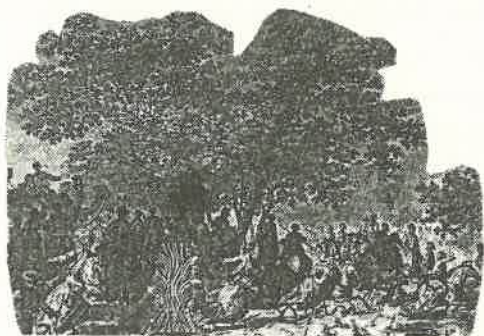
-- Ἐνα μόνο δέν μπορῶ νά ἐρμηνέψω, παπα - Γούμενε. Ἀπό προσέξ ντουφεκᾶν ἀσταμάτητα κατὰ τή νοτιοδυτική πλευρά. Εἶτε κάνουν γιου-ροῦσι εἶτε ὄχι. Πολλά βόλια τά ρίχνουν σίγουρα στόν ἄερα.

-- Μήπως πρὸς ἐκφοβισμόν; παρατήρησε ὁ Ἡγούμενος.

“Φεβρουαρίου 14 (1806). Ἡ Βαρνάκοβα στέκεται μέσα σ’ ἓνα δάσος μέ μικρές βελανιδιές, σέ μία ὑποβλητική τοποθεσία. Τά καλλιεργημένα χωράφια της, τά βοσκοτόπια καί οἱ δασικές περιοχές καταλαμβάνουν τίς πλαγιές τοῦ βουνοῦ ὡς τό Μόρνο, πέρα ἀπὸ τὸν ὁποῖο ὑπάρχει ἓνα μεγάλο μετόχι, τό ἴδιο περιτριγυρισμένο. Αὐτά, μαζί μέ τά ἀλώνια καί τίς ἀποθήκες ἀνάμεσα στά χωράφια, σχηματίζουν ἓνα εὐχάριστο σκηνικό καί δείχνουν ὅτι οἱ καλόγεροι ἔχουν καταφέρει ὡς τώρα νά καλλιεργοῦν τή γῆ τους, μολονότι οἱ ληστές λυμαίνονται αὐτά τά βουνά.”

Ὁ καπετάν Κωνσταντῆς κούνησε τό κεφάλι του δύσπιστα. Τό στρατηγικό χάρισμα πού εἶχε δώσει ὁ Θεός σέ πολλούς ἀπό τούς ἀπλούς αὐτούς ἄνδρες, πού δέν εἶχαν σπουδάσει σέ στρατιωτικές σχολές, γιά νά μπορέσουν ν' ἀπελευθερωθοῦν ἀπό τόν τύραννο, ὑπῆρχε καί στόν καπετάν - Καλύβα συνδυασμένο μέ τήν ἀνδρεία. Τό στρατηγικό του αἰσθητήριο τοῦδινε σῆμα γι' αὐτό τό φαινόμενο, πώς δέν ἦταν τυχαῖο. Πλήν ὁμως, πρὸς τό παρόν δέν-μποροῦσε νά τό ἐξηγήσῃ.

Ἐν τῷ μεταξύ τό κανόνι ἄρχισε νά χτυπᾷ. Οἱ πυρωμένες σιδερόμπαλες χτυποῦσαν ἀνελέητα τά τεῖχη τῆς Μονῆς. Βογγοῦσε λές τό καστρομονάστηρο σέ κάθε μπαταριά. Αὐτό συνεχίστηκε μέχρι τό βράδυ. Τότε τό κανόνι σῶπασε. Ἡ Βαρνάκοβα εἶχε ἀντέξει τό σφυροκόπημα τῆς πρώτης ἡμέρας...

Εκεῖνο τό βράδυ ὁμως τῆς 25^{ης} Μαΐου οἱ Τούρκοι δέν ἠσύχασαν καθόλου, ὅπως

άλλες βραδυές. Τό στρατόπεδό τους βούιζε συνέχεια σά θυμωμένο μελίσσι. Φαίνονταν οί φωτιές πού είχαν ανάψει κι άκουγόταν άκόμα κι ή βάρβαρη γλώσσα τους μέ τίς άγριες φωνές τους. Ήταν φανερό ότι άνασύντασσαν τίς δυνάμεις τους.

-- Νά δής, πού θά κάνουν άπόψε καί νυχτερινά γιουρούσια. Φαίνεται πώς τούς έδωσε διορία ό Κιουταχής νά τελειώνουν μαζί μας, συμπέρανε ό καπετάν Καλύβας καί πρόσθεσε: Γι' αυτό δέν τούς κολλάει ύπνος άπόψε. Τρέμουν τά κεφάλια τοῦ Μουσταφάμπεη καί Κεχαγιάμπεη. Νά δής πού θά φαγωθοῦν μεταξύ τους. Καί έμείς όμως, παληκάρια μου, θά πρέπει νά είμαστε σέ έπιφυλακή.

Σταμάτησε πρós στιγμήν, κοίταξε τόν ήσυχο μαγιάτικο οὔρανό μέ τ' άσημένια άστέρια πού τρεμόπαιζαν γλυκά στό στερέωμα, καί είπε προβληματισμένος:

-- Άπόψε όμως χρειαζόμαστε φῶς, καί φεγγάρι δέν έχει νά μᾶς φωτίζη... Πρέπει νά τούς βλέπουμε καλά, γιατί αὐτοί σίγουρα θά προσπαθήσουν νά σκαρφαλώσουν πάνω στους προμαχῶνες...

Ό παπα - Κοσμᾶς μέ τό έπιτελείο του, σάν άκουσαν τό πρόβλημα, γρήγορα έδωσαν λύση. Λύση πρωτότυπη καί άποτελεσματική. Μάζεψαν όσα παλιά ράσα είχαν, τά έσκισαν κομμάτια καί τά τύλιξαν σέ κοντάρια. Τά βούτηξαν σέ λάδι πού ύπῆρχε άποθηκευμένο στά πιθάρια τοῦ κελλαριοῦ καί τούς έβαλαν φωτιά. Έτσι απέκτησαν πρωτότυπες δάδες, πού στερεωμένες κατά διαστή-

ματα στά προτειχίσματα, φώτιζαν αρκετά καλά τόν τόπο.

Ίσα πού πρόφθασαν καί έτοιμάστηκαν, γιατί ξαφνικά ἄρχισε ὁ ἀλαλαγμός πού συνόδευε τό ξεκίνημα μιᾶς ἐφόδου. Φωνές, ἄγριο χτύπημα τυμπάνων καί στριγγιές φωνές τῶν μουεζίνηδων, πού συνόδευαν τό στράτευμα καί ξεφώνιζαν ὑστερικά πρὸς τόν αἰμοχαρῆ προφήτη τους, τό Μωάμεθ. Τόν φώναζαν νά τοὺς βοηθήσῃ νά χύσουν κι ἄλλο ἀθῶο αἷμα, γιὰ νά προστεθῇ στά ποτάμια τῶν αἱμάτων, πού ἤδη εἶχαν χύσει στά μέρη πού κατεῖχαν!

Ἄπ' τοὺς μοναστηριακοὺς προμαχῶνες πού ἔμοιαζαν κυμματοθραῦστες στίς δυνάμεις τοῦ σκότους καί τῆς βαρβαρότητος, ἀκούστηκε καθαρή ἡ φωνή τοῦ παπα - Κοσμᾶ:

-- Χριστὸς νικᾷ! παληκάρια μου, κᾶντε τό Σταυρό σας. Ὁ Θεὸς εἶναι μαζί μας!

Καί τό θαῦμα ἔγινε καί ἐξακολούθησε νά γίνεται ὁλόκληρη τῇ νύχτα! Τά κύματα τῶν Ὀθωμανῶν ἀποκρούονταν μέ ἐπιτυχία τό ἓνα πίσω ἀπὸ τό ἄλλο. Ὅσοι δέ προσπαθοῦσαν ν' ἀναρρηγηθοῦν στοὺς προμαχῶνες, πλήρωναν ἀκριβὰ τὴν τόλμη τους.

Αὐτὴ τῇ φοβερῇ νύχτα τῆς 25^{ης} πρὸς τὴν 26^η Μαΐου τοῦ 1826, ὁ ἡρωϊσμός τῶν πολιορκουμένων ἔφθασε στό ἀποκορύφωμά του. Τό Μοναστήρι τῆς Παναγιᾶς φωταγωγημένο μέ τίς παράξενες δάδες τῶν προμαχόνων ἀλλά καί ἀπὸ τοὺς πυρσοὺς τῶν

ἐπιτιθεμένων ἐχθρῶν, φάνταζε σάν πύρινο κάστρο. Σάν τό καμίνι τῶν τριῶν Παίδων. Τό περιτριγύριζε ἡ ἄγρια φωτιά τοῦ πολέμου κι ὁμως ἡ Θεία Δύναμη τοῦ Χριστοῦ καί ἡ Χάρη τῆς Παναγιᾶς τό διατηροῦσαν ἀνίκητο καί ἄπαρτο.

Ἐφθασαν τά μεσάνυχτα κι ἡ μάχη συνεχιζόταν. Τά χεῖλη στέγνωναν ἀπ' τήν ἀγωνία καί τή δίψα. Τά μάτια κοκκίνιζαν ἀπό τήν ἀγρύπνια καί τήν ἔνταση. Ἰσα πού προλάβαιναν οἱ ἀγωνιστές νά πίνουν βιαστικά λίγο νεράκι μέ τό πῆλινο κανάτι πού τούς ἔφερναν οἱ καλόγεροι μέχρι τίς τάπιες. Τά πρόσωπά τους καταἰδρωμένα φωτίζονταν ἀπό τούς πυρσούς καί ἔδειχναν πάνω τους ἀποτυπωμένη ὅλη τήν ἀτσάλινη ἀποφασιστικότητα γιά νίκη ἢ γιά θάνατο. Κι ὁμως, δέν ἦταν ἄγρια. Περισσότερο ἦσαν ταλαιπωρημένα καί πονεμένα. Ζοῦσαν τήν ἐξιλαστική θυσία γιά τόν προσωπικό τους ἐξαγνισμό ἀλλά καί ὑπέρ τῶν ἄλλων. Τή θυσία πού θεώνει τόν ἄνθρωπο καί ζωοποιεῖ καί ἄλλες ψυχές νεκρωμένες ἀπό τή φιλαυτία, μέ τήν οὐράνια αἴγλη τῆς.

Ἡ Πολιορκία τῆς Βαρνάκοβας

Ἀχολογᾶ ἡ Ρούμελη

κι ἡ Γκιώνα ἀναστενάζει,
ἐπάνω στή Βαρνάκοβα
ἀστράφτει κι ἀνταριάζει.

Στήθος μέ στήθος πολεμοῦν
τῆς Ρούμελης λιοντάρια,
τοῦ Σκαλτσοδήμου, Σάφακα
γενναῖα παληκάρια.

Στ' ἀντρειωμένα στήθεια τους
ἀσπίδα ὁ Σταυρός τους "Ἄν πιάση μέσ στα δάχτυλα
τῇ λεβεντιά τους προσκυνᾷ τόν ἥλιο νά σκλαβώση,
ἀκόμη κι ὁ ἐχθρός τους. ἂν τό κεφάλι στό Θεό
μπορέση νά σηκώση,

Στό Μοναστήρι τό παλιό
μέσα ταμπουρωμένα τότε τό Γένος τῶν Ρωμιῶν
μαζί μέ τούς Καλόγερους θά κάνη νά λουφάξη,
κύματα μανιασμένα ὅταν τή μέρα ποῦρχειται
παλεύουν καί διαλύουνε μποδίση νά χαράξη."

Πάνω στά τείχη τά παλιά
φλάμπουρα νίκης φοβερά Κι ὁ παπα - Καλόγερος
τά φλογισμένα ρᾶσα, Κοσμᾶς Βαρνακοβίτης
κι ὁ Γούμενος παπα- μ' ἀπόκοσμη φωνή
Κοσμᾶς φωνάζει σάν Προφήτης:

φωνάζει μέ μι' ἀνάσα: -- Ἐμεῖς ζωή καί θάνατο
τά ἔχουμε ἀντάμα
καί δέ θ' ἀργήση νά γενῇ
-- Ἀπιστε Κεχαγιάμπεη τῆς Παναγιᾶς τό θάμα.
κι ἐσύ Μουστάφα Μπέη,
στόν Κιουταχῇ νά στείλετε
τῆς Παναγιᾶς χαμπέρι:

*Μ*έ αὐτόν τόν τιτάνιο ἀγῶνα προχώρησε ἡ νύχτα μέ τήν ἴδια ἔνταση. Πράγμα παράξενο καί ἔξω ἀπό τίς συνήθειες τῶν Τούρκων νά πολεμοῦν μέσα στή νύχτα. Ἦθελε κανα δυό ὥρες ἀκόμα γιά νά χαράξη, ὅταν ἡ μάχη κόπασε. Ὁ ἐχθρός ἀπόκαμε, καί βαρειά λαβωμένος μαζεύτηκε στό στρατόπεδό του ταπεινωμένος, γιά νά ἀνασυντάξη τίς δυνάμεις του. Φάνηκε πλέον καθαρά πώς ἡ νίκη κι ἐκεῖνο τό βράδυ ἔκλινε πρὸς τό μέρος τῶν Ἑλλήνων. Ὅχι μόνο οἱ ἐπιθέσεις τῶν Τούρκων ἔμειναν ἀκαρπες, ἀλλά εἶχαν καί πολύ μεγάλες ἀπώλειες.

Μέσα σ' αὐτήν τήν ἀνάπαυλα ἔβαλαν οἱ μαχητές στό στόμα τους μιά μπουκιά ψωμί χωρίς ν' ἀφήσουν ὅμως κενές τίς θέσεις στίς πολεμίστρες. Τό ἴδιο καί οἱ μόνιμες φρουρές, τά λεγόμενα καραούλια, τά ὁποῖα ἐναλλασσόμενα παρακολουθοῦσαν ἀνύστακτα τόν ἐχθρό.

Ξαφνικά τά παληκάρια πού φρουροῦσαν τή νοτιοανατολική πλευρά, πού ἦταν καί ἡ περισσότερο ἀπόκρημνη, ἄκουσαν φωνή κάτω ἀπό τό περιτείχισμα. Κάποιος εἶχε ξεφύγει ἀπαρατήρητος καί εἶχε πλησιάσει φωνάζοντας χαμηλόφωνα:

-- Παπα - Γιάννη, παπα - Γιάννη!...

Κινδύνεψε ἡ ζωή του, γιατί οἱ φρουροί παρά λίγο νά τόν τουφεκίσουν.

-- Μή χτυπᾶτε, μή χτυπᾶτε, φίλος, φίλος. Μπέσα γιά μπέσα!

-- Μεῖνε ἀκίνητος! Ἐνα βῆμα ἀκόμα καί σοῦ

ρίξαμε. Λέγε, τί θέλεις; φώναζαν τά παληκάρια ταραγμένα.

-- Τόν παπα - Γιάννη θέλω, τόν παπα - Γιάννη. Είμαι ανάγκη. Έχω μυστικό, μυστικό...

-- Περίμενε καί μὴν ἀνασαινης, τοῦπαν καί ἔστειλαν ἀμέσως νά φωνάξουν τόν παπα - Γιάννη τόν Παπαποστόλου, πού, ὅπως προαναφέραμε, ἦταν κι αὐτός κλεισμένος στό Μοναστήρι, ὅπου ψύχωνε τούς μαχητές καί ἐξυπηρετοῦσε στήν Ἐκκλησία, τώρα πού οἱ καλόγεροι εἶχαν φουρτοῦνα στό κεφάλι τους.

Σέ λίγο ἦλθε βιαστικός ὁ παπα - Γιάννης, καί γεμᾶτος ἀπορία ἔσκυψε πάνω ἀπό τήν τάπια καί προσπάθησε νά διακρίνη τόν ἄνθρωπο πού τόν ζητοῦσε. Δέν κατάφερε νά τόν διακρίνη, γιατί ἐκεῖνο τό σημεῖο, τά ριζά τοῦ τείχους, δέ φωτιζόταν.

-- Ποιός εἶσαι καί τί θέλεις; ρώτησε ἀλαφιασμένος ὁ παπα - Γιάννης.

-- Παπα - Γιάννη, εἶμαι ὁ Τουρκαλβανός πού βρῆκες χτυπημένο τίς προάλλες μέσα στό ρουμάνι καί μ' ἔσωσες. Τώρα θά σοῦ σώσω κι ἐγώ τή ζωή! Λοιπόν, ἄκου, οἱ Τοῦρκοι ἔχουν ἀρχίσει νά σκάβουν λαγοῦμι! Σκάβουν ἀσταμάτητα καί ὀλοένα προχωροῦν. Θά βάλουν μπαροῦτι καί θά σᾶς τινάξουν στόν ἀέρα. Φύγετε, φύγετε νά γλιτώσετε παπαῖ μου... , τοῦ εἶπε μέ ἀγωνία.

-- Σ' εὐχαριστῶ, ἄνθρωπέ μου, σ' εὐχαριστῶ! εἶπε καί κοιτώντας κατά τήν Ἐκκλησία ἔκανε τό Σταυρό του, γιατί πίσω ἀπο τήν ἐνέργεια τοῦ

Τουρκαλβανοῦ ἔβλεπε τὴν Πρόνοια καὶ τὴ βοή-
θεια τοῦ Θεοῦ.

-- Μόνο πές στοὺς δικούς σου, παρεκάλεσε
ἐκεῖνος, νά μὴ χτυπήσουν ὥσπου νά φύγω, μὴ τυ-
χόν καὶ μέ σκοτώσουν.

-- Μὴ φοβᾶσαι, κανεῖς δέν θά σέ χτυπήση, μόνο
φύγε ἀπ' αὐτὴ τὴ μεριά, εἶπε ἓνας μπουλουκτοῦνης
(λοχίας) πού παρακολουθοῦσε τὴ συζήτηση.

Σέ λίγο ὁ Τουρκαλβανός εἶχε χαθεῖ μέσα στὴ
νύχτα...

Ὁ παπα - Γιάννης προχώρησε βιαστικός,
κρατώντας τὸ λαδοφάναρό του, ἀπὸ τίς τάπιες
πρὸς τὴν ὑπόγεια αἴθουσα τῶν συνάξεων. Ἐκεῖ
συζητοῦσαν οἱ Μοναχοί τοῦ Ἡγουμενοσυμβου-
λίου, ὁ καπετάν - Καλύβας καὶ μερικά ἀπὸ τὰ κα-
λύτερα παληκάρια, ὅπως ὁ Θανάσης ὁ Σκούρας
ἀπὸ τὴ Σεργούλα καὶ ὁ Ἀναστάσης Καρφομάνης
ἀπὸ τὸ Διχώρι.

Όταν έφθασε κοντά ό παπα - Γιάννης, όλοι κάρφωσαν έρωτηματικά τά μάτια τους επάνω του.

-- Ποιός ήταν στά τείχη, παπα - Γιάννη; ρώτησε ό Ηγούμενος.

Έκεϊνος τούς έκανε νόημα νά πλησιάσουν περισσότερο καί τούς ειπε χαμηλόφωνα:

-- Οί Τουρκοί σκάβουν λαγοῦμι γιά νά μᾶς τινάξουν από κάτω! Σκάβουν ασταμάτητα.

-- Ποιός σου τόπε παπά μ'; ρώτησε ό Καλύβας.

-- Ένας Τουρκαλαβανός!

-- Μήπως είναι ψέμμα, παπα - Γιάννη, γιά νά τούς άδειάσουμε τό Μοναστήρι; ρώτησε ό παπα - Κοσμάς.

-- Δέν πρέπει νάναι ψέμμα, επενέβη ό καπετάν - Καλύβας καί πρόσθεσε: Θυμάσαι, παπα - Γούμενε, τί σόλεγα προψές, ότι οί Τουρκοί έκαναν μεγάλο νταβαντουρι χωρίς λόγο εκεί στό καταράχι από κάτω καί ρίχνουν στόν άέρα; Φαίνεται πώς τό έκαναν γιά νά μᾶς παραπλανέψουν καί νά μήν άκούσουμε τό σκάψιμο.

-- Μά πώς ένας Τουρκαλαβανός μαρτύρησε τό μυστικό τους; Τί τόν έσπρωξε νά τό κάνη; επέμενε ό Ηγούμενος.

Τότε ό παπα - Γιάννης συνεσταλμένα εξομολογήθηκε τήν άρετή του, πού σέ άλλη περίπτωση θά προτιμούσε νά κρύψη.

-- Νά, τίς προάλλες, ειπε, τόν βρήκα χτυπημένο καί μισοπεθαμένο κάτω στό φαράγγι πρós τό Λυκοχώρι. Δέ μου πήγε καρδιά νά τόν άφήσω

ἀβοήθητο νά πεθάνη, κι ἄς ἦταν ἐχθρός. Θυμήθηκα τά λόγια τοῦ Χριστοῦ, καί σάν ἱερεὺς Του ἔκανα τό χρέος τῆς ἀγάπης. Καλάμι σπασμένο καί κάτω πεσμένο ἐγώ δέν τό ἀποσπῶ. *

-- Καλά ἔκανες, παπα - Γιάννη. Πρέπει νά μάθουν καί οἱ ἐχθροί μας ἀκόμη, πῶς ὁ Ὁρθόδοξος Ἕλληνας εἶναι πλατύκαρδος καί εὐσπλαχνικός, τόν παίνεψε ὁ παπα - Κοσμᾶς.

Ὁ καπετάν - Κωνσταντῆς τούς κοίταξε σαστισμένος. Τελικά εἶπε:

-- Σάν νᾶχετε δίκιο, Πατέρες. Νά, πού βγῆκε καλό ἀπ' τὴν καλωσύνη τοῦ παπα - Γιάννη. "Κᾶνε τό καλό καί ρίξτο στό γιαιλό". Τώρα ὁμως πρέπει νά σκεφτοῦμε τί θά κάνουμε. Ὅπως βλέπετε, τά πράγματα ἐσφίξαν.

Στά γρήγορα συνάχτηκαν οἱ ὑπεύθυνοι ἀπὸ τοὺς στρατιωτικούς καί ἀπὸ τοὺς Μοναχοὺς καί συζήτησαν τό θέμα. Ἐπικράτησε ἡ ἄποψη τῆς ἐξόδου. Δέν ὑπῆρχε ἄλλη λύση. Εἶτε μέ τό κανόνι εἶτε μέ τοὺς πυροδοτούμενους ὑπονόμους, τά κτίρια θά κατέρρεαν, ὁπότε θά ἦταν ὅλοι χαμένοι.

-- Θά βγοῦμε κι ὁ Θεός βοηθός! εἶπε ἀποφασιστικά ὁ Ἡγούμενος, καί πρόσθεσε ἀπευθυνόμενος στὸν παπα Γιάννη:

* Τό γεγονός τό ἐξιστόρησε ὁ κ. Ἀλέξ. Ξ. Παπακωνσταντίνου. Διεσώθη ἀπὸ τὴν ἐκ στόματος εἰς στόμα παράδοση τῆς οἰκογενείας του. Ἡ γιαγιά του τό εἶχε ἀκούσει ἀπὸ τὴ γιαγιά της, ἡ ὁποία ἦταν ἡ πρεσβυτέρα τοῦ ἐν λόγῳ παπα - Γιάννη Παπαποστόλου.

-- Παπα - Γιάννη, θά λειτουργήσουμε. Όποιος επιθυμεί, ἄς ἐξομολογηθῇ καί ἄς κοινωνήσῃ. Πρέπει νά εἶμαστε ἔτοιμοι, γιατί δέ γνωρίζουμε σέ ποιόν κόσμον θά βρεθοῦμε μετὰ τήν ἔξοδο.

* * *

Ὁ Θεός βοήθησε καί ἡ μάχη δέν ἄρχισε πρίν νά τελειώσῃ ἡ Θεία Λειτουργία. Μετά ξανάρχισαν τά γιουρούσια μέχρι τό μεσημέρι, ἀλλά καί πάλι ἀποκρούστηκαν. Τό κανόνι ὁμως συνέχιζε νά χτυπά καί τό λαγοῦμι νά προχωράη...

-- Βόηθα, Παναγιά! νά προλάβουμε νά βγοῦμε, προσεύχονταν ὅλοι.

Ἄν ἔπαιρναν τό Μοναστήρι οἱ Τοῦρκοι καί ἔμπαιναν μέσα, ἀμφίβολο ἦταν ἂν θά σωζόταν κάποιος. Ἀλλά κι ἂν πρόφταιναν καί τελείωναν τό λαγοῦμι καί τό πυροδοτοῦσαν πρίν νά γίνῃ ἡ ἔξοδος, πάλι τό ἴδιο ἀποτέλεσμα θά εἶχε.

Ἦδη ἀκούγονταν τά ὑπόκωφα χτυπήματα ἀπ' τό σκάψιμο, μόλις κόπαζε ὁ ἀχός τῆς μάχης. Ἐβάζαν τά παληκάρια τ' αὐτί τους χάμω στό χῶμα γιά ν' ἀφουγκραστοῦν. Προσπαθοῦσαν νά καταλάβουν σέ ποιό σημεῖο περίπου βρίσκονταν. Ποιός θά προλάβαινε πρῶτος; Οἱ ἐξοδίτες τῆς Βαρνάκοβας ἢ οἱ Τοῦρκοι λαγουμιτζήδες; Ἡ κόπωση τῆς μάχης μαζί μέ τήν ἀγωνία αὐτῆς τῆς προοπτικῆς εἶχαν ἀτσαλώσει τήν ἀπόφαση τῆς ἐξόδου.

Μόλις νύχτωσε, ὁ Ἡγούμενος συγκέντρωσε τοὺς Καλογέρους του καὶ τοὺς μίλησε. Τοὺς ἐνεθάρρυνε, τοὺς εὐλόγησε καὶ τοὺς ὅρισε ποῦ νὰ συναχθοῦν μετὰ τό φευγιό, γιὰ νὰ μπορέσουν νὰ περάσουν στήν Πελοπόννησο. Τοὺς εἶχαν τόσο “ἄχτι” τοὺς Βαρνακοβῖτες Μοναχοὺς οἱ Τοῦρκοι, πού, ἂν ἔμεναν στή Ρούμελη, θά κινδύνευαν τόν ἔσχατο κίνδυνο.

Συγκινητική ἢ σκηνή γιὰ ὅποια ψυχὴ μπορεῖ νὰ τή συλλάβῃ. Ἐκλείνε μέσα της ἱερὴ συγκίνηση, πόνο βαθύ γιὰ τό ἱερό καὶ ἔνδοξο Μοναστήρι, πού θά ἔπεφτε πλέον στά χέρια τῶν βαρβάρων, ἀλλὰ καὶ τήν ὁμορφιά τῆς ἀληθινῆς στοργῆς πού ἀποκαλύπτεται σέ κάτι τέτοιες μεγάλες καὶ ἱερές ὥρες. Πάνω ἀπ’ ὅλα ὅμως εἶχε τό μεγαλεῖο τῆς Πίστεως. Αὐτό φαινόταν καὶ ἀπὸ τὰ τελευταῖα λόγια τοῦ ἡρωικοῦ Ἡγουμένου Κοσμᾶ πρὸς τοὺς Μοναχοὺς του, τὰ ὅποια πρόφερε μέ μάτια δακρυσμένα:

-- Παιδιά μου, θά ξανασυναντηθοῦμε ὅπωςδὴποτε. Εἴτε σ’ αὐτόν τόν κόσμο εἴτε στὸν ἄλλο. Ἐμεῖς γιὰ τό Χριστό ζήσαμε καὶ γιὰ Ἐκεῖνον πεθαίνουμε, ὑπερασπιζόμενοι τήν Πίστη, τήν Πατρίδα μας καὶ τό ἱερό δῶρο πού μᾶς ἔκανε, τήν ἐλευθερίαν μας. Ἐλᾶτε νὰ σᾶς ἀσπασθῶ ἕναν - ἕναν καὶ νὰ συγχωρεθοῦμε. Ἄν κανέναν πίκρανα, ἄς μέ συγχωρέσῃ. Ὁ Ἡγούμενος, βλέπετε, εἶναι γιὰ τὸν Χριστό, καὶ τὰ γιατρικά του καμμιὰ φορά πονᾶνε...

Ἐνῶ γίνονταν καὶ λέγονταν αὐτά, τὰ μάτια

φορτώθηκαν δάκρυα πού μέ δυσκολία συγκρατοῦνταν. Ὅταν πῆγαν ὅμως ν' ἀποχαιρετήσουν τή "Μεγαλομάτα", τήν ἀγαπημένη Παναγιά τῆς Μονῆς, τά δάκρυα ἔτρεξαν ἀσυγκράτητα. Ἀφοῦ τήν ἀσπάστηκαν Μοναχοί καί στρατιωτικοί, Τή σήκωσαν μέ πολλή εὐλάβεια καί στοργή καί Τήν κατέβασαν σιγά - σιγά μέσα στήν κρύπτη, γιά νά μήν τήν βεβηλώσουν οἱ ἄπιστοι.

-- Παναγία μου! Ἀξίωσέ μας νά ζήσουμε καί νά ξαναγυρίσουμε ἐλευθερωμένοι νά Σέ ξαναβγάλουμε καί νά Σέ προσκυνήσουμε, εὐχήθηκαν ὅλοι μέ τό στόμα τοῦ παπα - Κοσμᾶ.

Ὅ,τι ἦταν ἱερό καί πολύτιμο καί μποροῦσε νά μεταφερθῇ,τό μοιράστηκαν οἱ Μοναχοί, γιά νά τό μεταφέρουν καί νά τό ἀσφαλίσουν. Αὐτά κυρίως ἦταν Ἅγια Λείψανα καί μικρές πολύτιμες εἰκόνες, πού τά ἤθελαν μαζί τους καί γιά βοήθεια στόν ἐσχατο κίνδυνο τῆς ἐξόδου. Ὁ παπα - Κοσμᾶς, σάν ὑπεύθυνος μαζί μέ τόν παλαιότερο τότε Μοναχό, τό Χρύσανθο, ἔβαλαν στόν κόρφο τους καί μερικά πολύτιμα χαρτιά τῆς Μονῆς. Συμβόλαια, χρεώγραφα, χοτζέτια κλπ, γιά νά τά διασώσουν. Τά ὑπόλοιπα τά ἀσφάλισαν σέ μιά κρύπτη.

Στό μεταξύ διερεύνησαν ποιᾶ πλευρά θά ἦταν περισσότερο κατάλληλη γιά τήν Ἑξοδο. Ἀνέβηκαν στούς προμαχῶνες ὁ παπα - Κοσμᾶς μέ τόν καπετάν - Κωνσταντῆ Καλύβα ν' ἀγναντέψουν καί νά ζυγίσουν τά πράγματα. Ἦταν βέβαιο πώς

ἦταν κυκλωμένοι ἀπό παντοῦ. Σ' ἓνα ἐξασκημένο αὐτί ἦταν ἀντιληπτό τό σούρσιμο στά χαμόκλαδα καί οἱ σιγοκουβέντες τῶν Τούρκων. Ἦταν φανερό πώς караδοκοῦσαν, προβλέποντας πώς οἱ πολιορκημένοι θά ἐπιχειροῦσαν ἔξοδο.

Ἐπέλεξαν τήν ἀνατολική πλευρά τελικά, γιατί ὑπῆρχε δυνατότητα διαφυγῆς πρὸς τό Λυκοχωρι καί τήν Ποτιδάνεια καί μετὰ εὐθεία ἀπό τά βουνά θά μπορούσαν νά κατεβοῦν πρὸς τή θάλασσα. Αὐτό ἀνακοινώθηκε σέ ὅλους, καθώς καί ἡ ὥρα πού θά γινόταν ἡ ἔξοδος. Ἀκριβῶς τά μεσάνυχτα, μέ τήν ἐλπίδα πώς οἱ ἐχθροί θά κοιμόντουσαν.

Στό μεταξύ ἡ μάχη κόπασε. Ἐφ' ὅσον τό λαγοῦμι προχωροῦσε, πρὸς τί νά συνεχίζουν τίς ἐπιθέσεις καί νά χάνουν τόσους στρατιῶτες; Ἐτσι τόσο οἱ μαχητές ὅσο καί οἱ Μοναχοί μπόρεσαν νά ἐτοιμαστοῦν γιά τή μεγάλη ὥρα τῆς ἐξόδου.

Λίγο πρὶν τά μεσάνυχτα μαζεύτηκαν ἀθόρυβα στήν ἀνατολική πύλη τῆς Μονῆς. Οἱ τελευταῖες

όδηγίες δόθηκαν ψιθυριστά, καθώς και ή τελευταία εϋχή:

-- 'Ο Θεός μαζί μας!

Μιά στερνή ματιά φορτωμένη δάκρυ σά στοργικός αποχαιρετισμός πρὸς τήν ὁμορφη Ἐκκλησιά, πού εἶχε ἀνεγείρει ὁ Ὅσιος Ἀρσένιος ὁ Βαρνακοβίτης καί εἶχε ἐξωραΐσει ἡ εὐσέβεια τῶν Κομνηνῶν... καί ἡ ἀνατολική πύλη ἀνοιξε...

Σάν τόν ἀνεμο ξεχύθηκαν οἱ πολιορκημένοι τῆς Βαρνάκοβας μέσα στό σκοτεινό πυκνό δάσος προσπαθώντας νά σπάσουν τόν Τουρκικό κλοιό. Μὲ θυελλώδη ὁρμή οἱ ἀγωνιστές καί ἀπό κοντά οἱ Μοναχοί ὑπὸ βροχὴν ἐχθρικῶν σφαιρῶν προχώρησαν πρὸς τὰ ἀνατολικά. Φωνές, βογγητά καί κλαγγές ὅπλων τάραξαν τή βραδυνή γαλήνη τοῦ δάσους. Τὰ πουλιά φτερούγισαν ἀπ' τίς φωλιές τους τρομαγμένα καί τὰ ζαρκάδια, πού κάθε βράδυ συνήθιζαν νά πλησιάζουν στό Μοναστήρι τῆς Παναγιᾶς, χάθηκαν τρέχοντας κατὰ τή ρεματιά. Ἡ καταδίωξη ἦταν φοβερή, παρ' ὅλο πού τό σκοτάδι καί τό δάσος βοηθοῦσε τή φυγὴ τῶν ἡρωϊκῶν ἀγωνιστῶν ἐξοδιτῶν τῆς Βαρνάκοβας. Ἡ ταλαιπωρία ὅμως ἦταν τόσο μεγάλη, ὅσο κι ὁ κίνδυνος. Ἐναγώνιο τρέξιμο ἀλλὰ καί ἔνοπλη σύγκρουση σχεδόν σῶμα μέ σῶμα μέσ στό σκοτάδι. Ὀδυνηρά ξεσχίζονταν τὰ ἀκάλυπτα μέλη τοῦ σώματος ἀπὸ τὰ ἀγριοπούρναρα καί τίς ἀγκαθιές. Ἀκουγε κανεῖς λαχανιασμένες φωνές νά φωνάζουν μέσ στό σκοτάδι ὀνόματα τῶν συμπολεμιστῶν τους, γιὰ

νά προσανατολιστοῦν καί νά ἀλληλοπροστατευτοῦν στόν ὑπόλοιπο δρόμο.

Μιά ἀνάσα πῆραν ὅταν ἔφθασαν πλέον στήν πρὸς ἀνατολάς μεγάλη ρεματιά, τό λεγόμενο Βαθύρεμα. Δέ στάθηκαν ὁμῶς ἐκεῖ πολύ. Ἀκόμη κινδύνευαν Ἀρχισαν ν' ἀνηφορίζουν βιαστικά κατὰ τό Λυκοχώρι, διασκορπισμένοι καί ὄχι ὅλοι μαζί. Παρέκαμψαν τό χωριό, γιατί φοβόντουσαν μήν ἔχουν στήσει ἐκεῖ οἱ ἐχθροί ἐνέδρα. Ὅταν ἔκαναν τήν πρώτη ἀνασύνταξη, ἡ καρδιά σφίχτηκε ἀπ' τήν ἀγωνία. Ἐλεῖπε ὁ καπετάν Καλύβας, δύο Μοναχοί, ὁ Θανάσης ὁ Σκούρας καί ἀρκετοί ἄλλοι. Ὅμως δέ μποροῦσαν νά περιμένουν, ὁ κίνδυνος ἦταν ἄμεσος. Σίγουρα τουρκικό ἀπόσπασμα ἀπό τό χάνι τοῦ Φεράτ πασαῖ ἤδη ἀνηφορίζε πρὸς τό Λυκοχώρι μέ πρόθεση νά τοὺς ἀποκλείσει τή φυγή πρὸς τὰ βουνά καί νά τοὺς ἀποτελειώσει. Ἐπρεπε νά βιαστοῦν...

-- Ἴσως ἔχουν παραπλανηθεῖ μέσ στό δάσος καί θά μᾶς συναντήσουν στό τελικό μέρος, πού ὀρίσαμε νά ξανασμίξουμε, εἶπε κάποιος περισσότερο γιά παρηγοριά παρά ἐπειδὴ τό πίστευε.

Κανείς δέν τοῦ ἀπάντησε, μηδέ ὁ παπα - Κοσμάς, πού σφίγοντας τά Ἀγία Λεῖψανα στό στήθος του ψιθύριζε ἀρκετά εὐδιάκριτα: "Τό ἔλεός Σου, Κύριε, τό ἔλεός Σου..."

Ἡ αὐγὴ τοὺς βρῆκε στά ἀπέναντι ψηλῶματα. Δόξασαν τό Θεό γιά τή σωτηρία τους, ἀλλά καί δάκρυσαν ὅταν ἄκουσαν τόν ἀντίλαλο τῆς ἀνατι-

νάξεως τῆς χαριτωμένης Ἐκκλησίας τῆς Παναγίας, πού μέσα της εἶχαν ζήσει τόσες ἱερές συγκινήσεις γενεές γενεῶν μοναχῶν καί ἀπλῶν πιστῶν.

Ὁ δόκιμος Ἰωάννης προσπάθησε νά παρηγορήσῃ τό Γέροντά του, τόν παπα - Κοσμᾶ, ὅταν τόν εἶδε - πρῶγμα σπάνιο γιά τόν ἀνδρεῖο αὐτό ἀνθρωπο - νά κλαίῃ κοιτώντας πρός τό Μοναστήρι, πού φαινόταν τυλιγμένο σέ καπνοῦς καί φλόγες...

-- Μή λυπᾶσαι, Γέροντά μου, ἀφοῦ ἔσωσε ἐμᾶς ἡ Παναγιά, πάλι θά τό φτιάξουμε, καί μάλιστα πιο ὁμορφο ἀπ' ὅ,τι ἦταν...

Ὅταν ἀργότερα ἐφθασαν στό ὄρεινό λημέρι, μερικοί ἀπό τοὺς διασκορπισμένους καί καθυστερημένους ἀγωνιστές ἐξοδίτες ἔφεραν τά θλιβερά νέα. Οἱ δύο Μοναχοί πού ἔλειπαν καί ὁ Θανάσης ὁ Σκούρας ἀπ' τῇ Σεργούλα εἶχαν σκοτωθεῖ. Ἐπεσαν στό πεδίο τῆς θυσίας καί τῆς τιμῆς!

Νέα δάκρυα στά μάτια τῶν διασωθέντων. Ἀμέσως πῆγαν σ' ἓνα μισοερειπωμένο ἐξωκκλήσι, πού ἦταν ἐκεῖ κοντά, καί ἔψαλαν μέ φωνή τρεμάμενη ἀπό τή συγκίνηση τή νεκρώσιμη ἀκολουθία.

Ὁ δέ καπετάν - Καλύβας, ὁ ἡρωϊκός πρόμαχος τῆς Βαρνάκοβας, ὅπως ἔμαθαν ἀργότερα, συγκρουόμενος κατά τήν ἐξοδο μέ τοὺς Τούρκους, ἔχασε τό ἓνα χέρι του. Τό χάρισε στήν Παναγιά καί στήν Πατρίδα!

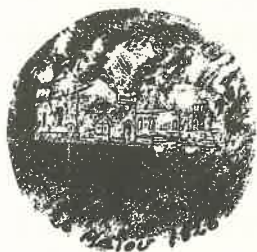
Τό βράδυ οἱ Μοναχοί μαζί μέ ἀγωνιστές πού ἦταν ἀπό τά παράλια, κατευθύνθηκαν πρός τή θάλασσα, γιά νά περάσουν στήν Πελοπόννησο.

Πρίν ξεκινήσουν, ἀποχαιρέτησαν δακρυσμένοι τούς ὑπόλοιπους ἀγωνιστές. Ὁ παπα - Κοσμάς ἀσπαζόμενος τόν πολυφίλητο συλλειτουργό καί συμπαραστάτη τους παπα - Γιάννη Παπαποστόλου τόν εὐχαρίστησε καί τόν παρακάλεσε νά ἐρευνήση, γιά νά βρῇ τά μαρτυρικά σώματα τῶν δύο φονευθέντων Μοναχῶν καί τῶν ἄλλων μαχητῶν, καί νά τά ἐνταφιάσῃ, ὅπως ἔπρεπε.

-- Φρόντισε τά παιδιά μου, παπα - Γιάννη, εἶπε ὁ Βαρνακοβίτης Ἡγούμενος καί στράφηκε ἀπότομα νά φύγῃ, γιά νά μή δοῦν ὅλοι τά δάκρυα τῆς πατρικῆς ἀγάπης του.

-- Καλή ἀντάμωση, ἀδέλφια, μέ ἐλευθερωμένη Πατρίδα, ἦταν οἱ εὐχές πού ἀκούστηκαν ἐκεῖνο τό βράδυ, πού μπῆκε ἡ σφραγίδα τοῦ τέλους τῆς ἡρωϊκῆς πολιορκίας τῆς Μονῆς.

Οἱ Βαρνακοβίτες Μοναχοί τά εἶχαν δώσει ὅλα γιά τήν ἱερή ὑπόθεση τῆς Ἐλευθερίας. Τώρα ἀστεγοί καί πλάνητες ἔφευγαν μακρυνά... Τά θυσίασαν ὅλα. Τούς ἔμειναν ὅμως τά δύο ὑπέρτατα καί ἀναφαίρετα ἀγαθά: ὁ Χριστός καί ἡ ψυχή τους. Αὐτά τούς ἀρκοῦσαν!

Ποιοί πολέμησαν στη Βαρνάκοβα (1825 - 1828)

Σκαλτσοδήμος (όπλαρχηγός)*

Ἀνδρίτσος Σαφάκας (όπλαρχηγός)*

Κωνσταντῆς Καλύβας (όπλαρχηγός)

(κατά τὴν Ἑξοδο ἐκ τῆς Μονῆς τὸ 1826

ἔχασε τὸ χέρι του)

Κίτσος Τζαβέλλας (Σουλιώτης

όπλαρχηγός)*

Φραγκίστας Ἰωάννης

(όπλαρχηγός)*

Τριαντάφυλλος Ἀποκορίτης

(όπλαρχηγός)

Μαστραπᾶς Βασίλειος

(όπλαρχηγός)

* * *

Σκούρας Ἀθανάσιος ἀπὸ Σεργούλα (ἐφο-
νεύθη)

Ἀπόστολος καὶ οἱ δύο γυιοὶ του ἀπὸ
κάτω Κλήμα (αἰχμαλωτίστηκαν, ἀγνοοῦνται)

**Ἀρτάνης Ἀθανάσιος καὶ τὸ παιδί
του** ἀπὸ ἄνω Παλιοξάρι (αἰχμαλωτίστηκαν,
ἀγνοοῦνται)

Ἀντζελέτος Ἀναστάσιος Παλιοξάρι

Ἀντζελέτος Γεώργιος (ἐτῶν 28) Παλιο-
ξάρι

Ἀράνης Παναγιώτης Παλιοξάρι

*Συνοπτική βιογραφία στή σελ. 268

Ἀσημάκης Ἀθανάσιος Παλιοξάρι

Παπαθανασίου Νικόλαος (ἐτιμήθη

μέ ἀργυροῦν ἀριστεῖον)

Καμπέρης Δημήτριος Παλιοξάρι

Νικολάου παπα - Ἀθανάσιος Πα-

λιοξάρι

Νίντζος Ἰωάννης Παλιοξάρι

Παπαποστολόπουλος παπα - Ἰωάν-

νης Παλιοξάρι

Σταθόπουλος Ἀθανάσιος Παλιοξάρι

Τσουνής Ἀπόστολος Παλιοξάρι

Κορκότσειλος Κώστας ἀπό Δά-

φνη Ναυπακτίας

Ἀσφαλῶς εἶναι καί ἄλλοι πολ-
λοί ἀπό τά γύρω χωριά καί ἀπό ὁλό-
κληρη τή Δωρίδα. Ἄς εἶναι ἀναπαυμένοι
στή Βασιλεία τοῦ Χριστοῦ κι ἡ μνήμη τους
ἡ ἀγαθή ἄς εἶναι αἰωνία.

Τῆς Ἑλλάδας ἀθάνατη νειότη

ἡ χαρά τῆς θυσίας ἐδόθη

στά πλατεῖά ἀντρειωμένα σου στήθεια

π' ἀγαποῦσαν Πατρίδα κι Ἀλήθεια

Θεῖα μνήμη στό νοῦ μου ἀνεβαίνεις

γιατί νά ζῆς ἐγνώριζες,

ἀλλά καί νά πεθαίνης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ

Μεσοδιάστημα 1827 - 1829

Ἡ μοναδική διασωθεῖσα Τοιχογραφία ἐκ τοῦ παλαιοῦ Ἱ. Ναοῦ τῆς Παναγίας τῆς Βαρνάκοβας (Ἀγιογραφημένη πρὶν τὸ 1453)

Ἐλευθερία
ἐρείπια
παρουσίαζε κατὰ
τά ἐπόμενα ἔτη
1927 - 1829 ἢ ἄλ-
λοτε ἀκμαία Ἱ. Μο-
νὴ τῆς Παναγίας
τῆς Βαρνάκοβας.
Κατεστραμμένη ἡ
πτέρυγα τῶν κελ-
λιῶν, κατεστραμ-
μένη καὶ ἡ Ἐκκλη-
σία. Θέαμα ποῦ ἔ-

θλιβε μέχρι δακρῶν ὅλους ὅσους τὸ ἐβλεπαν, εἴ-
τε ἦταν ἀγωνιστές, εἴτε ἦταν κάτοικοι τῶν γύρω
περιοχῶν. Πέτρες σωριασμένες καὶ παρουτοκα-
πνισμένες ἀπὸ τὴ λαίλαπα τοῦ πολέμου, ποῦ μι-
λοῦσαν μέ τὴν ἄφωνη φωνή τους καὶ ἐξιστοροῦ-
σαν τὴ μεγάλη θυσία...

Τ' ἀπομεινάρια τῆς πρώτης Ἐκκλησιᾶς

*Δέν εἶστε σεῖς λιθάρια ἄψυχα καί κρῦα
ἡ σιωπηλὴ φωνή σας πάντα λέει
γιά τὴ μεγάλη τῆς Ἐλευθεριᾶς θυσία,
θυμᾶται, διηγεῖται, κλαίει...*

Τό μόνο παρήγορο καί συγκινητικό ἦταν πῶς εἶχε διασωθεῖ ὁ ἐγκάρσιος τοῖχος, πού χώριζε τόν ἐξωνάρθηκα (κτίσμα τοῦ 1229 μέ δαπάνες τοῦ Κομνηνοδούκα τοῦ δεσποτάτου τῆς Ἡπείρου Κωνσταντίνου Κομνηνοῦ) ἀπό τόν ἐσωνάρθηκα, ὁ ὁποῖος ἀνηγέρθη καί ἐξωγραφήθη ἐπὶ τοῦ Βασιλέως Μανουὴλ Κομνηνοῦ τό 1151 μΧ.

Ἐπάνω σ' αὐτόν τόν τοῖχο διασώθηκε ἡ μοναδική τοιχογραφία τῆς Ἐκκλησίας, ἡ Ὑπεραγία Θεοτόκος ἔνθρονη μέ παραστάτες ἐκατέρωθεν δύο Ἀγγέλους. Ὅλες οἱ ἄλλες τοιχογραφίες καταστράφηκαν μέ τὴν ἀνατίναξη.

Ἀπό κάτω, ἀνάμεσα στά ἐρείπια, ἡ εὐσέβεια τῶν πιστῶν χωρικῶν ἀναψε ἓνα μικρό καντηλάκι μπροστά Της. Μικρή θυσία ἄσβεστης ἐλπίδας σ' Ἐκεῖνον πού “ἀνορθοῖ κατερραγμένους”: Στό Σωτήρα Χριστό.

Ἐπίσης διασώθηκε τό ἀριστουργηματικό μαρμαροθετημένο δάπεδο τοῦ Καθολικοῦ, τό ὁποῖο εἶναι τοῦ 11^{ου} αἰῶνα. Κάτω ἀπ' αὐτό ὁ ἀρχαιολόγος Ὁρλάνδος τό 1919 ἀνακάλυψε δύο τάφους τῶν Κομνηνοδουκάδων τοῦ Δεσποτάτου τῆς Ἡπείρου. Οἱ ἐγγάρακτες εὐρεθεῖσες ἐπιτύμβιες πλάκες ἀποδεικνύουν ὅτι ἐνταφιάσθηκαν ἐκεῖ πέντε τουλάχιστον πρόσωπα ἀπό τή Δυναστεία αὐτή μεταξύ τῶν ἐτῶν 1204 - 1300. Ἀπό τό δάπεδο καταστράφηκε μόνο μικρό τμήμα τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς πλησίον τοῦ τέμπλου, τό ὁποῖο - μαρμαρόγλυπτο κι αὐτό μεγάλης καλλιτεχνικῆς ἀξίας - καταστράφηκε ἐπίσης. Τά ἐναπομείναντα τεμάχια ἀποδείκνυαν τήν ὑψηλή τέχνη του.

Ὁ ὀπλαρχηγός Ἀνδρίτσος Σαφάκας ἐξακολούθησε καί τήν ἐπόμενη χρονιά, μετά ἀπό τήν καταστροφή, τό 1827, νά εἶναι στρατοπεδευμένος στή Βαρνάκοβα. Τώρα ὅμως τό μεγάλο καί στοργικό Μοναστηριακό καταφύγιο ἐξέλιπε. Τό ἴδιο καί τό καλωσυνᾶτο καλωσόρισμα τοῦ καλόγερου, ἡ σκέπη, ἡ προστασία, ἡ συμπαράσταση, ἡ συμβουλή, ἡ παρηγοριά. Ἀκόμη καί τό νόστιμο εὐλογημένο καλογερικό φαγητό, πού τούς ἔθρεφε καί τούς στήλωνε. Πολλά πράγματα λείψανε, πολλά...

Οἱ ταλαίπωροι στρατιῶτες τοῦ Σαφάκα, ὅπως ὁμολογεῖ ὁ ἴδιος, πεινοῦσαν. Πεινοῦσαν φοβερά! Ἐτρωγαν ὠμά χορταράκια!

Τήν ἐπόμενη χρονιά ἔφθασε στήν Ἑλλάδα, καί συγκεκριμένα τόν Ἰανουάριο τοῦ 1828, τό μεγάλο δῶρο τοῦ Θεοῦ. Ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας, ψηφισμένος ἀπό τήν Ἐθνοσυνέλευση τῆς Τροιζῆνος τόν Ἀπρίλιο τοῦ 1827.

Πῆρε στά χέρια του τή νεοσύστατη Ἑλληνική πολιτεία καί προχώρησε μεθοδικά καί μέ σύστημα στή γρήγορη ὀργάνωσή της. Σέ πρώτη φάση ὀργάνωσε ἐπίσημα στρατιωτικές ἐκκαθαριστικές ἐπιχειρήσεις, ὥστε καί ἡ Δυτική Στερεά Ἑλλάδα νά συμπεριληφθῇ στό νεοσύστατο Ἑλληνικό κράτος. Τά στρατεύματα αὐτά στρατοπέδευσαν καί πάλι στή Βαρνάκοβα. Ὁ τόπος τῆς Παναγιᾶς ἦταν πάντα τό προσφιλές καί κατάλληλο ἀπό στρατιωτικῆς πλευρᾶς ὀρμητήριο τῶν ἀγωνιστῶν τῆς ἐλευθερίας.

Ἡ τελευταία σκληρή μάχη ἦταν αὐτή τοῦ Κίτσου Τζαβέλλα πρὸς τὸν Τουρκαλβανὸ Δερβέναγα τῶν Κραβάρων Ἀχμέτ Πρεβίστα. Ἐδόθη· κι αὐτή γύρω ἀπὸ τὴ Βαρνάκοβα τὸν Αὐγουστο τοῦ 1828. Εἶχε δέ ὡς ἀποτέλεσμα τὴ νίκη τῶν Ἑλλήνων καὶ τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ Πρεβίστα!

Ὡστόσο, ὁ ἱερός ἀπελευθερωτικὸς ἀγῶνας τοῦ 1821 τελείωσε ἐπίσημα τὸ 1830, μὲ τὴν ἀναγνώριση τοῦ ἀνεξάρτητου Ἑλληνικοῦ κράτους. Ἔτσι ἔκλεισε μιὰ ἐποποιία πού ἔμεινε ἀθάνατη στὴ μνήμη τοῦ ἔθνους, ἡ ὁποία μὲ τὴ Χάρη τοῦ Χριστοῦ ἔφερε τὴν ἐλευθερίαν στό γένος τῶν Ἑλλήνων.

Πελοποννήσιοι, Στερεοελλαδίτες, Μακεδόνες, Ἀττικοὶ καὶ νησιῶτες, ὅλοι ἀγωνίστηκαν ὑπεράνθρωπα καὶ ἀποτίναξαν τὸ φθοροποιό Τουρκικὸ ζυγό. Οἱ μόνοι πού διαφοροποιήθηκαν, ἀντεῖπαν καὶ ἀντέπραξαν ἐχθρικά πρὸς τὴν ἀπελευθέρωση τῆς Πατρίδας, ἦταν οἱ Ἕλληνες τοῦ δυτικοῦ δόγματος, οἱ ἀκόλουθοι τοῦ Φραγκοπαπισμοῦ.

Ἐντυπωσιάζει ὁ ἱστορικός μας Σπυρίδων Τρικούπης μὲ τὰ ὅσα γράφει γι' αὐτούς: “Μόναι αἱ καρδίαι τῶν Ἑλλήνων τοῦ δυτικοῦ δόγματος ἐκώφευσαν (εἰς τὴν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας φωνὴν τῆς Πατρίδος). Ἐφάνη κατὰ τὴν περίπτωσιν ταύτην ὑπὸ τὴν μορφήν τοῦ δυτικοῦ δόγματος ὅλη ἡ ἀσχημοσύνη τοῦ θρησκευτικοῦ φανατισμοῦ προτιμῶντος τὴν Ἡμισέληνον ἀντὶ τοῦ Σταυροῦ καὶ τὴν δουλείαν ἀντὶ τῆς ἐλευθερίας. Οὐδεὶς τῶν Ἑλ-

λήνων τῆς Πελοποννήσου ἢ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος πρεσβεύει τό δυτικόν δόγμα. Ἐνδεκάσχιλιοι αὐτοῦ τοῦ δόγματος εὐρίσκονται διεσπαρμένοι εἰς τὰς τέσσαρας νήσους τοῦ Αἰγαίου πελάγους, τήν Σῶρον, τήν Τήνον, τήν Νάξον καί τήν Σαντορίνην. Ἐξαιρουμένων δέ πολλά ὀλίγων φανέντων ἀληθῶν Ἑλλήνων ἐπὶ τοῦ ἀγῶνος, ὅλοι οἱ ἄλλοι τοῦ δόγματος τούτου καί ἀντεῖπαν καί ἀντέπραξαν φανερά καί κρυφίως πρὸς τόν ἀγῶνα καί σχέσεις ἔλαβαν μυστικές πρὸς τοὺς ἐχθρούς τοῦ ἔθνους των, καί χαράν μεγάλην ἀσυστόλως ἔδειξαν ἐπὶ ταῖς ἀποτυχίαις τῶν ὁμογενῶν των...

Τόσον τό θρησκευτικόν μῖσος τῶν αἰρέσεων σφοδρότερον πολλάκις τοῦ μίσους τῆς ἑτεροθρησκείας σκοτίζει τόν νοῦν καί πνίγει πᾶν αἴσθημα εὐγενές! Μακάριον τό ἔθνος τό πρεσβεῦον ὅλον ἓν καί τό αὐτό δόγμα. Κάτοχοι, χάρις τῷ Θεῷ, εἴμεθα τοιούτου εὐτυχήματος καί ἐθνοκατάρματος ἔστω ὅστις δι' ὅποιανδήποτε αἰτίαν θελήσει δι' ἑτεροδιδασκαλίας ἢ δι' ἄλλου τινός τρόπου νά ἐπιβουλευθῇ τήν ἐνότητα τῆς πίστεως τῶν Ἑλλήνων''. *

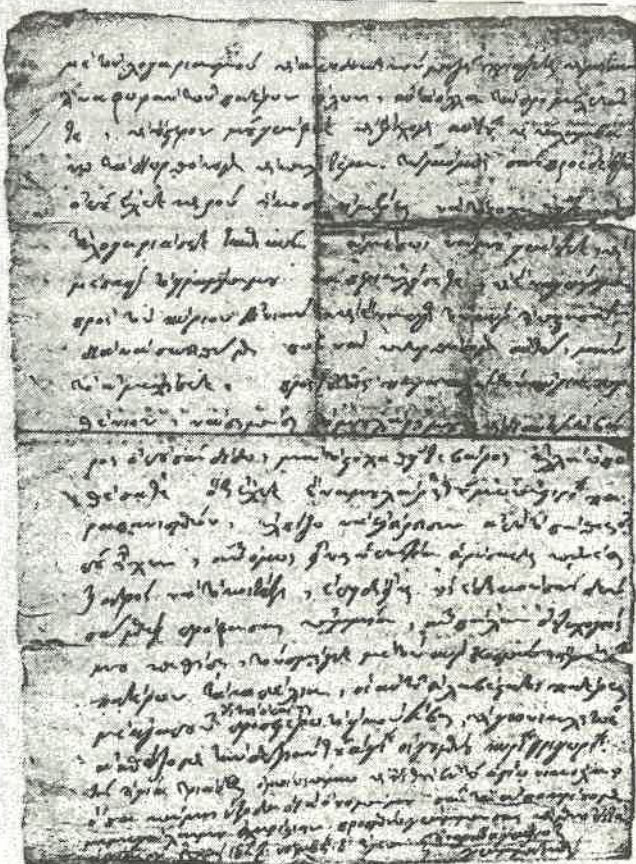
* Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, Σπυρίδωνος Τρικούπη, ἔκδοσις Ἀπ. Χαρίση, Ἀθήνα, 1996, τόμος 1^{ος}, σελ. 184 - 186.

Αὐτή ἀκριβῶς τήν ἐνότητα τῆς Πίστεως σφυρηλατοῦσε καί τό Μοναστήρι τῆς Βαρνάκοβας ἐντεταγμένο στή συνεχῇ προσπάθεια τῆς Ἐκκλησίας νά μείνουν οἱ Ἕλληνες ἐνωμένοι ὄχι μόνο μέ κοινή Πίστη ἀλλά “ἐν τῇ ἀληθῇ Πίστη, ἐν τῇ Ὁρθοδοξίᾳ”.

Ἐνα μέρος τῆς ἐποποιΐας του 1821, ὅπως εἶδαμε, ἐκτυλίχτηκε μέ τρόπο συγκλονιστικό καί ἥρωικό στήν ἱστορική Μονή τῆς Βαρνάκοβας, ἡ ὁποία δικαιοῦται νά σεμνύνεται γι’ αὐτό. Ἐδωσε ἰδρώτα, δάκρυ κι αἷμα...

Κάποιο φῶς στήν περίοδο αὐτή (1827 - 1829) ρίχνει ἓνα γράμμα τοῦ Ἀναγνώστη Ἀγραφιῶτη τοῦ γραμματικοῦ πρὸς τόν Ἱερομόναχο Παρθένιο, συμμαναστή καί συναδελφό τοῦ Ἡγουμένου Κοσμᾶ. Ἦταν ἓνας ἀπό τούς διασωθέντες Μοναχούς κατὰ τήν ἔξοδο τοῦ 1826. Τό ὄνομά του ἀναγράφεται καί στήν κτητορική ἐπιγραφή τοῦ νέου Ναοῦ. Ἡ ἐπιστολή γράφτηκε στίς 8 Νοεμβρίου τοῦ 1827 καί εἶναι πολύτιμη, γιατί γι’ αὐτήν εἰδικά τή χρονιά ἀλλά καί γενικώτερα γιά τό μεσοδιάστημα μεταξύ καταστροφῆς τῆς Μονῆς καί ἐπανεγκαταστάσεως τῆς ἀδελφότητος δέν ὑπῆρχαν στοιχεῖα καί πληροφορίες.

Ἡ οἰκογένεια Ἀγραφιῶτη ὑπῆρξε ἐπιφανής καί ἔδωσε στήν Πατρίδα ἐκεῖνα τά χρόνια τοῦ ἱεροῦ ἀπελευθερωτικοῦ ἀγῶνα τοῦ 1821 πολλούς γενναίους ἀγωνιστές, οἱ ὅποιοι θυσίασαν τά πάντα, ἀκόμα καί αὐτή τή ζωή τους γι’ αὐτήν.

Ἀντίστοιχο εὐδιάκριτο κείμενο:

Πανοσιώτατε ἀκριβέ φίλε μου κύρ Παρθένιε, εὐλαβῶς σέ προσκυνῶ. Καί προλαβόντος σῆς ἔγγραφῃ ἐν κοινόν γράμμα ἀγνοώντας ὅτι ὁ κύριος Κοσμάς ἔλιπεν εἰς τό στρατιωτικόν, μ' ὅλον τοῦτο ἔπρεπεν μέ τόν ἱεροδιάκονον νά μού γράψῃς...

Βλέπω ὅμως ὅτι δέν ἀπέρασαν δύο μῆνες καί ἔγινες ἐπιλήσμων. Ἐγώ διὰ νά μή σας μιμηθῶ κάμνω τό ἀνάπαλιν καί χρεωστῶ μέγαλον Σέβας πρὸς τοὺς πατέρας τῆς Βαρνάκοβας καί ἰδιαίτερος πρὸς τόν Σεβάσμιον Παρθένιον. Εἶναι πατέρας μου καί εἶμαι παιδί του ἴδιον. Ὑ Ἄν εἶναι... οὕτως, πρέπει τώρα νά ἀποδειχθῇ μέ τὴν ἀποστολὴν τοῦ ψυχολογοῦ μου... Ἐλπίζω νά τὸν περιποιηθῆτε ὥσάν νά εἶμαι ἐγώ ὁ ἴδιος. Ἐνθυμηθῆτε ὅτι ἐγώ εἶμαι ὁποῦ σὰς ὑποσχέθηκα πὼς διὰ τό ὄνομα τῶν Βαρνακοβιτῶν θυσιάσω τὴν ὑπαρξί μου, τολμῶ εἰπεῖν καί αὐτὴν τὴν ζωὴν μου (!) καθὼς τώρα θά σοῦ ἀποδειχτῇ ἐκεῖνο ὅπου ἐλπίζω μέ τὸν ἐρχομό τοῦ Ἐξοχωτάτου κυβερνήτου Ἰωάννου Ἀντωνίου Καποδίστρια.

Ἡ πανοσιότης σας χρεωστεῖτε νά μοῦ κάμετε ἓνα ἐπιτροπικόν ἐπικυρωθέν διὰ νά προβάλλω εἰς τό νομοδοτικόν τῆς Ἑλλάδος τὴν ἀποζημίωσιν τοῦ μοναστηριοῦ. Δηλαδή νά κάμετε ἓνα κατάλογον ὅλων τῶν ἐξόδων ὅσα ἔγιναν εἰς τό μοναστήριον, ὅταν τὰ στρατεύματα ἦταν ἐντὸς καί ἐκτὸς τῆς Μονῆς εἰς τὴν πρώτην καί δευτέραν πολιορκίαν, ὅσες χιλιάδες γρόσια γένουν νά τὰ λάβωμεν ἀπὸ τό ἔθνος...

Χρειάζεται καί μία ἀναφορά τῶν πατέρων ὅλων. Αὐτὰ ὅλα τὰ προμελετᾶτε καί ὕστερον

μοῦ γράφετε καί ὥς ἔρχομαι αὐτοῦ τὰ λαμβάνω
καί τὰ διορθώνωμε εἰς καλλίτερα. Τώρα ὁμως
σᾶς προστάζω ὅπου ἔχετε καιρόν εἴκοσι ἡμέρες
νά τὰ στοχαστῆτε καί νά τὰ λογαριάσετε τακτι-
κά.

Ἄμέσως νά μοῦ γράψετε καί μέσα στό
γράμμα μου νά περικλείσετε καί ἕνα γράμμα
πρός τόν κύριον Αἰνιάν..... μή τό ἀμελήσετε.

(Ἐν συνεχείᾳ παρακαλεῖ νά τακτοποιηθῇ ὁ
ψυχογιός του κοντά ἤ στόν π. Κοσμᾶ ἤ σέ κάποι-
ον ἄλλο γέροντα καί τελειώνει ὥς ἐξῆς:)

Οἱ αὐτοῦ εὐλαβέστατοι Πατέρες μέ ἀγαποῦν
καί εἰς τοὺς ὁποίους προσφέρω τό προσῆκον
σέβας καί γονυκλίτως ἀσπάζομαι τήν δεξιάν
τοῦ Ἡγουμένου κυρίου Γρηγορίου τῆς Ἀγίας
Τριάδος, ὁμοίως κάνω καί εἰς τοὺς ἐν τῷ Ἀγίῳ
Νικολάῳ.

Ὅσα κάμης ἔξοδα διά τό ὄνομά μου, σοῦ τὰ
ἀποκρίνομαι μέ μεγάλη μου εὐχαρίστησι.

Προσμένω γράμμα σας (ζητῶ) δέ τὰς ἀγίας
Σου εὐχάς.

1827 Νοεμβρίου 8

Ἀναγνώσ. Ἀγραφιώτης
γραμματικός

Οἱ σημαντικές πληροφορίες, πού δίνει ἡ ἐπι-
στολή αὐτή τοῦ Ἀγραφιώτη, εἶναι οἱ ἐξῆς:

Κατ' ἀρχήν μαθαίνουμε πώς τό Μοναστήρι, ἄν καί ἐρειπωμένο, κατοικεῖτο καί τό 1827. Ἴσως οἱ μοναχοί ἔμεναν σέ κάποιο μικρό τμήμα του στό ισόγειο πού εἶχε σωθεῖ ἀπό τή φωτιά καί τό γκρέμισμα. Κι αὐτό γινόταν τίς ἡπιες ἐποχές μᾶλλον, κι ὄχι τό καταχείμωνο. Ἄρα οἱ διασωθέντες Μοναχοί δέν παρέμεναν ὅλη τή μεσολαβοῦσα τριετία στήν Πελοπόννησο, ὅπου εἶχαν καταφύγει. Τό πιθανώτερο εἶναι νά πηγαινοέρχονταν, προσπαθώντας νά περιμαζέψουν ὅ,τι μπορούσαν καί νά ἐτοιμάσουν τό "ἔδαφος" γιά μιᾶ ὀργανωμένη προσπάθεια ἀναστήλωσής του. Πάντως μόνιμη ἐπανεγκατάσταση, σύμφωνα μέ τό Πιστοποιητικό πού ἔδωσε ὁ Ἐπίσκοπος τῆς Φωκίδος Νεόφυτος, ἔγινε τό 1829 (Χρονολογία τοῦ ἐγγράφου: 1838, Μαρτίου 4, παράγρ ἐπιστολῆς ε).

Ἀπό τή φράση "ὅας ἔγραψα ἐν κοινόν γράμμα, ἀγνοώντας ὅτι ὁ κύριος Κοσμάς ἔλιπεν εἰς τό στρατιωτικόν", πληροφορούμεθα ὅτι καί μετά τήν καταστροφή τῆς Μονῆς, οἱ Μοναχοί συνεργάζονταν μέ τούς στρατιωτικούς, γιά νά ἐπιτευχθῇ ἡ πολυπόθητη ἀπελευθέρωση τῆς Πατρίδας. Ἄλλωστε τό 1827, ὅπου ἐγράφη ἡ ἐν λόγῳ ἐπιστολή, ἦταν τό πλεόν ζοφερό γιά τήν ἐπανάσταση ἔτος.

Μετά τό θάνατο τοῦ Καραϊσκάκη (Ἀπρίλιο 1827) ἡ Ἐπανάσταση ἔσβηνε. Τόσο αἶμα πού χύθηκε, φαίνόταν πώς θά πήγαινε χαμένο. Ὁ γενναῖος Ἡγούμενος λοιπόν δέ θά μπορούσε νά ἀδιαφορήσῃ γιά τήν κοινή σωτηρία.

Τί ἔκανε ὁμως ὁ παπα - Κοσμᾶς στό “στρατιωτικόν”; Συσκευτόταν μέ τούς καπεταναίους γιά τό πῶς θά περισώσουν ὅ,τι εἶχε ἀπομείνει ἀπό τήν τουρκική ἐκδικητικότητα; Πῶς θά ἀναδιοργανώσουν τήν ἄμυνα, γιατί πάλι οἱ Τοῦρκοι ἀναθαρρεμένοι κατέκλυζαν τή Δωρίδα; Ἐνίσχυε τό ἡθικό τῶν ἀπογοητευμένων ἀγωνιστῶν μέ τό ἐκκλησιαστικό του κῦρος καί τήν Πίστη του στή Θεία συμπαράσταση καί ἐπέμβαση (ὅπως καί ἔγινε); Ἀσφαλῶς ὅλα αὐτά καί ἄλλα πολλά ἔκανε, τά ὁποῖα γνωρίζει μόνο ὁ Θεός.

Κυρίως ὁμως διακονοῦσε σά στρατιωτικός ἱερεὺς τίς ταλαιπωρημένες ψυχές τῶν Ἑλλήνων ἀγωνιστῶν σέ πολύ δύσκολες ἐποχές. Καί ἦταν πολύτιμη ἡ παρουσία του, γιατί τ’ ἀνταριασμένα δασωμένα στήθη τῶν ἀγνῶν πολεμιστῶν ὁραματιστῶν μιᾶς Ἑλλάδας ἐλεύθερης καί ἀξιοπρεποῦς, πολλές φορές ἀναταράζονταν ἀπό κρυφούς καημούς καί λυγμούς. Εἶχαν κι αὐτοί ἀγαπημένα πρόσωπα, πού τά ἐγκατέλειψαν ἀβοήθητα νά παλαίψουν μόνα τους μέ τό θάνατο, τήν πεῖνα, τόν κατατρεγμό, τήν αἰχμαλωσία. Γεροντικά τρεμάμενα πόδια γονέων, ἀνίκανα γιά φυγή σέ στιγμές χαλασμοῦ. Παιδικά ποδαράκια, καλαμένια ἀπ’ τή στέρηση, πού σέρνονταν σέ ἀπελπισμένες τρεχάλες, πιασμένα ἀπ’ τό χέρι κάποιας ταλαίπωρης μάνας, γιά νά σωθοῦν ἀπ’ τήν ἀνθρώπινη βαρβαρότητα πού πρόωρα γνώρισαν. Γιά ὅλους αὐτούς τό ρᾶσο τοῦ παπα - Κοσμᾶ ἦταν παρηγοριά καί

σφόγγιζε παρηγορητικά πολλά αντρίκια δάκρυα...

Η παρουσία του όμως είχε κι άλλους σκοπούς κι άλλα ευεργετικά αποτελέσματα. Συγκρατούσε. Συγκρατούσε τό ἦθος τῶν πολεμιστῶν σέ ὑψηλά ἐπίπεδα, γιά νά μπορῇ ὁ Θεός νά συμπορεύεται μαζί τους στό δίκαιο ἀγῶνα τους. Καί στόν τομέα ὅμως τό στρατιωτικό, ὄντας Ὑπαξιωματικός Β ὁ πατρο - Κοσμᾶς ὁ Βαρνακοβίτης, ἦταν πολύτιμος στρατιωτικός σύμβουλος καί σύνδεσμος μέ ὁξύνοια καί εὐθυκρισία.

Μετά τό ὀλοκαύτωμα τῆς Βαρνάκοβας, καί ἐκεῖνος ἀλλά καί οἱ ὑπόλοιποι Βαρνακοβίτες Πατέρες ἀπολάμβαναν ἀκόμη μεγαλύτερη ἐκτίμηση ἀπό τούς στρατιωτικούς κύκλους καί ἀπ' τό λαό. Ἐγιναν οὐρανοδείκτες, ἐμπνευστές τῆς ὑπέρτατης θυσίας στούς ἄλλους, γιά τά Ἱερά καί τά Ὅσια. Μιμητές τοῦ Ἑσταυρωμένου Σωτῆρος Χριστοῦ, πού θυσιάστηκε γιά ὅλο τό ἀνθρώπινο γένος. Καί ὅλοι τό καταλάβαιναν, ἀκόμα καί οἱ πιό ἀπλοῖ, πώς οἱ Μοναχοί εἶχαν θυσιάσει πολλά περισσότερα καί πολυτιμότερα ἀπ' ὅσα καί οἱ γενναιότεροι τῶν ἀπλῶν πολιτῶν...

Γιά τή μεγάλη αὐτή ἀγάπη καί ἐκτίμηση πού ἔτρεφαν γιά τούς Βαρνακοβίτες Πατέρες, ἔχουμε ἐδῶ στό γράμμα τοῦ γραμματικοῦ Ἀγραφιώτη μιᾶ δεύτερη διαβεβαίωση (πλήν τοῦ Πρωτοσυγγέλου, πού ἤδη εἶδαμε). Γράφει λοιπόν: "Ἐνθυμηθῆτε ὅτι ἐγώ εἶμαι ὁπού σᾶς ὑποσχέθηκα πώς διά τό ὄνομα τῶν

Βαρνακοβιτών θυσιάζω τήν ὑπαρξί μου, ιολμῶ εἰπεῖν καί αὐτήν τήν ζωήν μου" (!)

Ἀκολουθῶς τούς προτρέπει νά κάμουν ἔκθεση τῶν ἐξόδων πού δαπάνησαν γιά τή συντήρηση τῶν ἐντός καί ἐκτός τῆς Μονῆς στρατευμάτων κατά τήν πρώτη καί δεύτερη πολιορκία, ἐν ὧσει τῆς ἀφίξεως τοῦ κυβερνήτου Ἰωάννου Καποδίστρια. Εἶχε πρόθεση ὁ Ἀγραφιώτης, ὁ ὁποῖος, καθώς φαίνεται, κατεῖχε μεγάλη θέση τότε, νά προωθήσῃ τήν ἔκθεση μαζί μέ μιά ἀναφορά τῶν Πατέρων στό νομοδοτικό, γιά "νά τά λάβωμεν ἀπό τό ἔθνος".

Δέ φαίνεται ὅμως οἱ Πατέρες νά ἔκαναν τέτοιο ἰδιοτελεῆ λογαριασμό, πού θά μείωνε τήν ἀγνή προσφορά τους. Δέν εἶχαν τή νοοτροπία τῆς συναλλαγῆς, καί μάλιστα μ' ἓνα ἔθνος κατερραγμένο. Κι ἂν ζήτησαν ἀργότερα βοήθεια ἀπό τόν Κυβερνήτη, γιά νά ξαναχτίσουν τήν Ἐκκλησιά τῆς Παναγίας, δέν τό ἔκαναν ἀπαιτητικά καί φορτικά, ἀλλά σέμνά καί ταπεινά, καί γιατί δέν εἶχαν ποῦ ἄλλοῦ νά προσφύγουν γιά βοήθεια.

"Ὅ,τι ἔκαναν, τό ἔκαναν ὅπως γράφει καί ὁ Δήμαρχος Ναυπακτίδος στό ὑπ' ἀριθ. 560/10 - 10βρίου - 1837 Πιστοποιητικό του, διότι "οἱ Πατέρες τῆς Βαρνάκοβας ἐφλέγοντο ἀπό τόν ἔρωτα τῆς ἐλευθερίας τῆς Πατρίδος (καί ἦσαν) ζηλωταί τῆς ἀνεξαρτησίας". Καί προσθέτει: "καθ' ὅλον τό διάστημα τοῦ πολέμου ἐφέρθησαν μέ ἐνάρειτῃ καί τιμία διαγωγῇ".

Σχετικά γράφει καί ὁ δημαρχος Ποτιδανείας τήν 24^η Ἰανουαρίου 1838, καθώς καί ὁ δήμαρχος

καί οἱ σύμβουλοι τοῦ Δήμου Αἰγυτίου τήν 15^η Φεβρουαρίου τοῦ 1838, οἱ ὅποιοι ἐξαίρουν καί ἐπαινοῦν τίς πολύτιμες ὑπηρεσίες καί προσφορές τῶν Βαρνακοβιτῶν μοναχῶν στόν ἀπελευθερωτικό ἀγῶνα τοῦ 1821.

Ὁ δέ δήμαρχος καί οἱ σύμβουλοι τοῦ Δήμου Ἀποδοτίας τήν 6^η Δεκεμβρίου τοῦ 1837 προσθέτουν στό Πιστοποιητικό τους πλὴν τῶν ἀνωτέρω πῶς **"καθ' ὅλον τοῦτο τό διάστημα (τοῦ πολέμου) οἱ Πατέρες τῆς διατηρουμένης Μονῆς Βαρνάκοβας ἐφέρθησαν μέ τιμίαν καί ἥσυχον διαγωγὴν καί χαρακτῆρα..."**

Ὅλες αὐτές οἱ ἐπίσημες μαρτυρίες ἐπιβεβαιώνουν γενικώτερα τό γεγονός πῶς οἱ ἡρωϊκοὶ Βαρνακοβίτες Μοναχοὶ ἐκείνης τῆς ἐποχῆς, χωρίς νά χάσουν τήν "εἰρηνικὴν καί ἡσύχιον διαγωγὴν" καί τήν ἱεροπρέπεια τῆς μοναχικῆς τους ιδιότητος, κατάφεραν νά συνδυάσουν τήν ἀρετὴ τῆς ἀνδρείας καί τῆς αὐταπαρνήσεως μέ τήν πραότητα καί τήν προσήνεια. Θεοῦ τό δῶρον!

* * *

Ἄς προχωρήσουμε ὅμως στή μελέτη τοῦ γράμματος τοῦ Ἀγραφιῶτη, πού γράφτηκε ἀκριβῶς δύο μῆνες προτοῦ καταφθάσει στήν Ἑλλάδα ὁ Καποδίστριας (8 Νοεμβρίου - 8 Ἰανουαρίου 1828, ἄφιξις τοῦ Κυβερνήτου). Γι' αὐτό τούς γράφει: "ἔχετε καιρόν εἴκοσι ἡμέρες νά τὰ στοχασθῆτε καί νά τὰ λογαριάσετε τακτικά".

Μεταξύ τῶν ἄλλων ἀναφέρεται σέ πρώτη καί δεύτερη πολιορκία τῆς Μονῆς. Τό στοιχείο αὐτό μέχρι τώρα δέν ὑπῆρχε, καί δημιουργεῖ προβληματισμό. Ἡ δεύτερη πολιορκία σίγουρα εἶναι αὐτή, ἡ ὁποία σάν κατάληξη εἶχε τήν καταστροφή τῆς Μονῆς. Ἡ πρώτη ὅμως; Ἴσως ἐννοεῖ αὐτό πού συνέβη στίς 19 Ἀπριλίου τοῦ 1825, ὅταν ὑπῆρξε ὀργανωμένη ἐπίθεση τῶν Τούρκων κατά τῆς Μονῆς, ἔχοντας ὡς ὀρμητήριο τά Σάλωνα. Κύκλωσαν καί τότε τήν εὐρύτερη περιοχή τῆς Μονῆς, ἀλλά δέν παρετάθη αὐτή ἡ πολιορκία, οὔτε καί εἶχε κανένα ἀποτέλεσμα, γιατί ὁ ντόπιος καπετάνιος Τριαντάφυλλος Ἀποκορίτης μέ παληκάρια, (τά περισσότερα ἀπό τά κοντινά χωριά), κατάφερε ὄχι μόνο νά τούς διαλύσῃ ἀλλά νά τούς ξαναγυρίσῃ πίσω στά Σάλωνα μέ ἀδυσώπητη καταδίωξη.

Ἴσως ὅμως ὁ Ἀγραφιώτης νά ἀναφέρεται σέ κάποιες φάσεις τῶν πολεμικῶν γεγονότων τοῦ διαστήματος 3 - 26 Μαΐου τοῦ 1826. Πιθανώτερη πάντως φαίνεται ἡ πρώτη ἐκδοχή.

Τό γράμμα κλείνει μέ ἐκφράσεις σεβασμοῦ πρὸς κάποιο Γρηγόριο, Ἡγούμενο τῆς Ἀγίας Τριάδος καί στούς πατέρες τοῦ Ἀγίου Νικολάου*. Ὁ πρῶτος ἦταν ἀγαπητός ἀδελφός καί φίλος τῶν Βαρνακοβιτῶν, μέ τόν ὁποῖο συνεργάζονταν γιά τά τοῦ ἀγῶνος. Οἱ δέ πατέρες τοῦ Ἀγίου Νικο-

* Περὶ αὐτοῦ τοῦ μετοχίου ἀναγράφει τό κτητορικό ἔγγραφο τῆς Μονῆς τοῦ 1212 μ.Χ. Ἐπίσης στό χρονικό τοῦ Γαλαξειδίου (ἐκδοσίς 1914, σελ. 44), πού ἀναφέρεται στά κτή-

λάου προφανῶς ἦταν Βαρνακοβίτες πατέρες τοῦ Μετοχίου τοῦ Ἀγίου Νικολάου, πλησίον τοῦ “Σουλέ” (Εὐπαλίου). Ἡ παρουσία αὐτῶν τῶν πατέρων πλησίον τοῦ Παρθενίου καί τοῦ Κοσμᾶ ἀποδεικνύει ἂν μή τι ἄλλο τό συντονισμό τῶν προσπαθειῶν ὅλων τῶν Βαρνακοβιτῶν μοναχῶν γιά τήν ἀνασυγκρότηση τῆς καταστραφείσης κυρίας Μονῆς τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου.

Ἀναμφίβολα στούς ἐμπερίστατους Μοναχοὺς ἔδωσαν χέρι βοηθείας καί οἱ πολλάκις εὐεργετημένοι ἀπό τή Μονή καπεταναῖοι μέ τά παληκάρια τους, σέ μικροδιαστήματα ἀνακωχῆς. Μερικοί ἀπό αὐτούς ἀγαποῦσαν τό “Ἱερόν παλάτιον” τῆς Παναγιᾶς περισσότερο καί ἀπό τό σπίτι τους καί τούς Βαρνακοβίτες μοναχοὺς περισσότερο καί ἀπό τή φαμελιά τους. Ὅσο γιά τήν ἴδια τήν Παναγιά, μέ τ’ ὄνομά Της στά χεῖλη τους πολεμοῦσαν, καί μ’ αὐτό ἄφηναν τή στερνή τους πνοή στό πεδίο τῆς τιμῆς.

ματα τῆς Βαρνάκοβας, τά ὁποῖα εἶναι προφανῶς ἀντιγραφῇ τοῦ κτητορικοῦ) ἀναγράφονται τά ἑξῆς: “Ἀπό δέ τόν πόρον τοῦ ὀνομαζομένου ποταμοῦ Μόρνου ἕως τό ἄκρον τῆς θαλάσσης καί ἕως τό παλαιοκκλησί τοῦ ὀνομαζομένου Ἀγίου Νικολάου μέ ὅλον τόν λόγγον καί ἀφιερῶθη εἰς τό αὐτό Μοναστήριον παρά τοῦ εὐσεβεστάτου Ἐμμανουήλ τοῦ Πορφυρογεννήτου.” (Τό ἀπόσπασμα αὐτό περιλαμβάνεται καί στό βιβλίο “Εὐπάλιο, οἱ ρίζες καί ἡ πορεία του στό χρόνο” τοῦ λαογράφου κ. Ἰωάννου Ἡλιοπούλου.

Στόν Έλληνα πολεμιστή τῆς Λευτεριᾶς
(Στήν πολιορκία τῆς Παναγίας τῆς Βαρνάκοβας
τό 1826)

Στόν ἴσκιο Της ἀνάπεςες
λιοντάρι πληγωμένο,
ἀπό τήν πάλη αἱμάτινο,
μά Θεϊκά ὦραϊο.

* * *

Στή Θεωμένη σου ψυχή
μυσταγωγία ἡ Προσευχή
τῆς λευτεριᾶς πολεμιστή
ἀγνέ, εὐγενῇ, γενναίε.

* * *

Τ' ἀντρίκειο δάκρυ σου φωτιά,
λαύρα ἡ εὐχή στήν Παναγιά
μέ τή στερνή σου ἀνασαιμιά.
-- "Μάννα" μου, λευτεριά!

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ

Ὅπλαρχηγοί τῆς Δωρίδος συνδεδεμένοι ἰδιαίτερα μέ τήν Ἱερὰ Μονή τῆς Βαρνάκοβας

Προτοῦ κλείση τό κεφάλαιο “τῶν ἥρω-
ϊκῶν χρόνων τῆς Βαρνάκοβας στόν και-
ρό τοῦ πολέμου”, θά ἦταν δίκαιο νά σταθοῦμε
γιά λίγο σέ τρεῖς ἀγωνιστές, πού συνδέθηκαν ἰδι-
αίτερα μέ τό Μοναστήρι τῆς Βαρνάκοβας. Ὁ ἕνας
εἶναι ὁ ὀπλαρχηγός Τριαντάφυλλος Ἀποκο-
ρίτης, ὁ ἄλλος ὁ καπετάν Κωνσταντῆς Καλύ-
βας καί ὁ τρίτος ὁ ὀπλαρχηγός τῆς περιοχῆς,
Βασίλης Μαστραπᾶς. Λίγα λόγια βγαλμένα
ἀπό τά ἱστορικά κείμενα, σάν ἀνθη εὐγνωμο-
σύνης κατατεθειμένα στήν ἀγαθή μνήμη τους
γιά τή μεγάλη προσφορά τους πρός τή Μονή.
Προσφορά ζωῆς καί θυσίας.

Ο καπετάν Τριαντάφυλλος Ἀποκορίτης καταγόταν ἀπὸ τὸ Ἄνω Παλιοξάρι τῆς Δωρίδος καὶ γεννήθηκε γύρω στὰ 1780. Ἦταν ἀρματολὸς πρὶν ἀρχίσῃ ἡ Ἐπανάσταση τοῦ 1821. Μόλις ἄρχισε, ἐπῆρε μέρος στὴν πολιορκία τῶν Ὀθωμανῶν τοῦ Λιδωρικίου καὶ ἀμέσως μετὰ συμμετεῖχε στὴν πρώτη πολιορκία τῆς Ναυπάκτου καὶ στὴν ἀπόπειρα ἐκπορθήσεως τοῦ Ἀντιρρίου τὸ 1821, μέ ἀρχηγό τὸν Σκαλτσοδημο, ὅπου καὶ πληγώθηκε. Ἀπὸ τότε παρέμεινε χωλὸς (κουτσός). Κι ὅμως, δέν ὑπῆρξε σχεδὸν καμία μάχη στὴ Στερεά, πού νά μὴν ἔλαβε μέρος ὡς ἀρχηγὸς Ρουμελιωτῶν!

Στὰ ἱστορικά ἐγγραφα ἀναφέρεται ὡς γενναῖος πολέμαρχος, ὅπως λόγου χάρι στὴ Μάχη τῆς Μουσουνίτσας, τῆς Ἀμπλιανῆς, τοῦ Μαυρολιθαρίου, τοῦ Ἀετοῦ, τῆς Ὑπάτης, τοῦ Ὁμέρ Ἐφέντη, τῶν Βασιλικῶν, τῆς Βαρνάκοβας, τοῦ Διστόμου, τῶν Τριζονίων, τῆς Ἀράχωβας, τῆς Καλιακούδας, τῶν Πέντε ὀρίων καὶ τῆς Σούλτσα Κόρτσα.

Τὸ Ὑπουργεῖο τοῦ πολέμου τὴν 25^η Αὐγούστου 1825 τὸν προήγαγε στό βαθμὸ τοῦ στρατηγοῦ. Στὶς 18 Ἰανουαρίου 1826 τὸ Ἐκτελεστικὸ τὸν ἐπαινεῖ, γιατί προθυμοποιήθηκε νά βοηθήσῃ τοὺς ἐγκλείστους Μεσολογγῖτες. Ἐκρίθη ὅμως σκοπιμώτερο νά πολεμήσῃ ἀπ' ἔξω. Στὶς 10 Δεκεμβρίου ἡ ἐπαρχία Μαλανδρίνου τὸν κηρύττει ἐπίτιμο πολίτη τῆς “διὰ τὴν καλὴν συμπεριφορὰν αὐτοῦ καὶ τῶν 150 στρατιωτῶν”, τῶν ὁποίων τὰ ἔξοδα πλήρωνε ὁ

ίδιος. Στίς 19 Ἀπριλίου τοῦ 1825 μέ τή βοήθεια τοῦ Θεοῦ ἔσωσε τή Μονή τῆς Βαρνάκοβας ἀπό ἐπίθεση τῶν Τούρκων τῶν Σαλῶνων, τοὺς ὁποίους ἀπώθησε ἕως τὰ Σάλωνα. Χωρίς αὐτόν ἡ Βαρνάκοβα θά εἶχε καταστραφεῖ ἀπό τότε καί θά φονεύονταν ὅλοι οἱ Μοναχοί της.

Ὁ Ἀποκορίτης ἀγωνίστηκε κατόπιν καί μέ τόν Καραϊσκάκη στήν Ἀνατολική Στερεά. Ὅταν ὁμως σκοτώθηκε ἐκεῖνος, κατατάχθηκε στόν τακτικό στρατό, πού συγκρότησε ὁ κυβερνήτης Καποδίστριας. Αὐτός τό 1829 τόν διόρισε πεντακοσίαρχο, ταξιαρχικό καί ἀρχηγό τεσσάρων ἑκατονταρχιῶν τοῦ Μακρυγιάννη καί Μαστραπᾶ, γιά νά διαφυλάξῃ τήν τάξη καί νά καταπαύσουν οἱ καταχρήσεις. Κι αὐτό, γιατί ὁμολογουμένως “ἦτο ἐκ τῶν εὐτακτοτέρων ἀξιωματικῶν τοῦ ἀτάκτου στρατοῦ”.

Ἐδῶ παρατηροῦμε ἐκ μέρους τοῦ Καποδίστρια μιά μεγάλη ἐκτίμηση καί ἐμπιστοσύνη στό πρόσωπο τοῦ καπετάν Τριαντάφυλλου, ἀλλά καί μιά τίμια πιστότητα καί ἀφοσίωση τοῦ ἰδίου πρὸς τόν πρῶτο Κυβερνήτη τῆς ἐλεύθερης Ἑλλάδας. Ἦξερε ὁ ἔντιμος Ἀποκορίτης νά ζυγίξῃ καί νά ἐκτιμᾷ τοὺς γνήσιους φιλοπάτριδες, εἴτε ἦταν κυβερνήτες εἴτε ἀπλοῖ στρατιῶτες.

Μετά τόν ἀγῶνα τοῦ ἀπενεμήθη τό 1836 ὁ ἀργυροῦς Σταυρός τοῦ Σωτῆρος.

Ἀπέθανε πάμπτωχος (εἶχε τέσσερις “ἀπρόικους” θυγατέρες καί τή σύζυγό του Ἀγγελική)

ἀλλά πάντοτε ἀξιοπρεπής, τόν Ὀκτώβριο τοῦ 1864 σέ ἡλικία περίπου 90 ἐτῶν.

Ὁ θάνατός του, παρ' ὅλο πού ἦταν ὑπερήλικας, λύπησε τοὺς Βαρνακοβίτες Μοναχοὺς, οἱ ὅποιοι ἔτρεφαν εὐγνωμοσύνη στόν καπετάν Ἀποκορίτη γιά τήν ὑπεράσπιση τῆς Μονῆς ἀπό τήν τουρκική μανία. Τότε ζοῦσαν ἀκόμη οἱ τρεῖς Μοναχοί συναγωνιστές του, ὁ Χρύσανθος, ὁ Καλλίστρατος καί ὁ Ἰωάσαφ. Ὁ Κοσμᾶς εἶχε πεθάνει ἀπό τό 1857.

Στό ἀρχεῖο τῆς Μονῆς βρέθηκε ἓνα ἔγγραφο, στό ὁποῖο ὑπογράφει ὁ Τριαντάφυλλος Ἀποκορίτης στίς 6 Ἰουλίου 1850 ὡς Δήμαρχος τῆς Ποτιδανείας. Ἀπευθύνεται στόν Κωνσταντῖνο Γιαννακούρη ἀπό τήν Καρδάρα, τόν ὁποῖο προτρέπει νά παρουσιασθῇ στόν Ἐπαρχο Δωρίδος νά δώση “πληροφορίας τινας” γιά κάποια ὑπόθεση, τήν ὁποία γνώριζε.

Γιά νά ὑπάρχη αὐτό τό ἔγγραφο στή Μονή, προφανῶς ἡ ὑπόθεση γιά τήν ὁποία καλεῖται ὡς μάρτυς ὁ Γιαννακούρης νά καταθέσῃ, ἀφοροῦσε τή Μονή, καί μᾶλλον ἐπρόκειτο γιά διεκδίκηση τῶν καταπατημένων κτημάτων της.

Σημειωτέον ὅτι ἡ Μονή τῆς Βαρνάκοβας τότε, καθὼς καί τό Παλαιοξάρι, ἡ Στίλια, ἡ Περιθιώτισσα, τό Λυκοχώρι, ὁ Παλαιόμυλος, ὁ Κάμπος, οἱ Γκουμαῖοι, τό Κάτω Κλήμα, ἡ Καρυά, ἡ Καρδάρα, ἡ Σεργούλα κᾶ, ἀνῆκαν στό Δῆμο Ποτιδανείας.

Τό έγγραφο εἶναι τό ἀκόλουθο:

ἀριθ. 583
Παραγγέλλομαι
ἐν Λιδωρίκι τοῦ

575
Παραγγέλλομαι ἐν Λιδωρίκι

ἀρχηγῶν Μοναχῶν

Πατριάρχου καὶ Κ. Π. Πρωτοπρεσβυτέρου

Ὁ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντίνος ἀποστόλῃ
τῆς ἐκείνου ἐκείνου καὶ μεταβίβῃ
ἐκείνου καὶ ἐκείνου ἀφ' ἐκείνου ἀφ' ἐκείνου
ἐκείνου ἐκείνου ἀφ' ἐκείνου ἀφ' ἐκείνου
ἐκείνου ἐκείνου ἀφ' ἐκείνου ἀφ' ἐκείνου

ἀρχηγῶν
Παραγγέλλομαι
ἐν Λιδωρίκι

Ο ὀπλαρχηγός Κωνσταντῆς Καλύβας καταγόταν ἀπὸ τό Λιδωρίκι.

Ὑπῆρξε γενναῖος ὑπερασπιστής τῆς Βαρνάκοβας κατὰ τὴν πολιορκία τῆς Μονῆς. Ἦταν ὁ στρατιωτικός ἀρχηγός τῶν πολιορκουμένων Μοναχῶν καὶ ὀπλιτῶν. Καθ' ὁμολογίαν τῶν συμπολεμιστῶν του καὶ τῶν ἱστορικῶν ἐρευνητῶν τῆς περιόδου ἐκείνης, ἦταν ἀνδρεῖος ἀλλὰ καὶ ἐνάρετος ἄνδρας.

Ἰδού δύο σημαντικά περιστατικά τῆς ζωῆς του, ἀπό τά ὅποια τό μέν ἓνα ἀποδεικνύει τήν ἀρετή του τό δέ ἄλλο τήν ἀπαράμιλλη ἀνδρεία του.

Ὁ Κωνσταντῆς ἦταν τό πρωτοπαλῆκαρο τοῦ γενναίου ὀπλαρχηγοῦ τῆς Ρούμελης Δήμου Σκαλτσᾶ. Ἡ ἀφοσίωση καί ὁ σεβασμός πού ἔτρεφε στόν καπετάν - Σκαλτσᾶ ἦταν ἄνευ προηγουμένου. Ὁταν ὁ φιλότιμος καί ἀπροσκύνητος Σκατσοδήμος, ὁ ὅποιος κατέφυγε τό καλοκαίρι τοῦ 1826 στήν Κερπινή τῶν Καλαβρύτων, γιά νά ἀνασυντάξῃ τό στρατό του, πέθανε ἀρχές Σεπτεμβρίου, ὁ καπετάν Κωνσταντῆς πόνεσε κατάκαρδα. Τήν ἐπόμενη ἀνοιξη, τό 1827, οἱ Λιδωρικιώτες τοῦ πρότειναν νά τόν ἐκλέξουν καπετάνιο τους στό πόδι τοῦ Σκαλτσοδήμου. Ὁ Καλύβας ὅμως, ὅπως γράφει ὁ ἱστορικός, ἀπό σεβασμό στή μνήμη τοῦ ἀρχηγοῦ δέ θέλησε νά πάρῃ τή θέση του, παρὰ πρότεινε νά τόν διαδεχθῇ ὁ γυιός του Βασίλης Σκαλτσᾶς! Τόση εὐγένεια, συστολή καί ταπεινοφροσύνη μόνο ἓνας ἐξαιρετικά ἀγαθός καί χαριτωμένος ἀπό τό Θεό ἄνδρας θά μπορούσε νά ἔχῃ! Τελικά βέβαια, ἐπειδὴ οἱ καιροί δέν περίμεναν, ἐξέλεξαν τόν Ἀνδρίτσο Σαφάκα.

Δεύτερο γεγονός, πού προκαλεῖ θαυμασμό γιά τόν ἀκατάβλητο ἡρωϊσμό του καί τή βαθειά καρτερία του, εἶναι τό ἐξῆς: Ὁ καπετάν Κωνσταντῆς, ὡς γνωστόν, βγαίνοντας ἀπό τή Βαρνάκοβα κατά τήν ἐξοδο τῆς 26^{ης} Μαΐου τοῦ 1826, ἔχασε τό χέρι του. Μέ ἐκπληξή καί θαυμασμό βλέπουμε ὅτι καί

στή μάχη τῆς Ἀράχωβας (24 Νοεμβρίου 1826) καί στήν περίφημη μάχη τοῦ Φαλήρου (22 - 23 Ἀπριλίου τοῦ 1827), ὅπου συνέβη καί ὁ θάνατος τοῦ Καραϊσκάκη, ὁ Κωνσταντῖνος Καλύβας ἔλαβε μέρος σάν ἀνώτερος ἀξιωματικός ἐπὶ κεφαλῆς 250 παληκαριῶν, πολεμώντας μέ ἓνα χέρι!

*Μ*αστραπᾶς Βασίλειος ἀπ' τό Παλιοξά-

ρι. Ἐνα ἐκλεκτό παληκάρι τοῦ 1821, πού εἶχε τήν τιμή αὐτός μόνος ἀπό τόσους ἄλλους νά ἐνταφιασθῇ πίσω ἀπό τό Ἱερό τοῦ Καθολικοῦ τῆς Ἱερᾶς Μονῆς τῆς Παναγίας τῆς Βαρνάκοβας, τήν ὁποία τόσο ἀγάπησε καί ὑπερασπίστηκε στίς δύσκολες ἡμέρες της καί στά ἥρωϊκά της χρόνια.

Ὑπῆρξε ἀξιωματικός (ὑποχιλίαρχος) τοῦ Δήμου Σκαλτσᾶ κι αὐτός, καί ἀγωνίστηκε καθ' ὅλη τή διάρκεια τῆς Ἐπαναστάσεως.

Πολέμησε στήν πρώτη πολιορκία τῆς Ναυπάκτου τό Μάϊο τοῦ 1821, στίς δυτικές πόρτες τῆς περιοχῆς Κεφαλογιόφυρο Μόρνου, στήν Καρυά, στό Καστράκι, στούς Σουλαίους. Τήν ἀνοιξη τοῦ

1822 πολέμησε τόν 'Ομέρ Βρυώνη. Στήν ἴδια περιοχή ἀντιμετώπισε τόν Τοῦρκο στρατηγό 'Αμπάζ τό Μάϊο τοῦ 1824 μέχρι τίς ἐκκαθαριστικές στρατιωτικές ἐπιχειρήσεις τοῦ 1829 στή Στερεά. Τέλος συμμετεῖχε στήν τελευταία πολιορκία τῆς Ναυπάκτου, τήν ὁποία ἀπελευθέρωσαν μαζί μέ τόν Κίτσο Τζαβέλλα, τό Γιώργο Φαρμάκη καί τό Ρούκη στίς 28 'Απριλίου τοῦ 1829.

Ἡ πολεμική δράση τοῦ Βασίλη Μαστραπᾶ ὑπῆρξε πλούσια, ἥρωϊκή καί ἀνιδιοτελής. Ὅπου ὑπῆρχε ἀνάγκη, ἔτρεχε. Οἱ συναγωνιστές του καί οἱ ἱστορικοί ἐρευνητές τόν χαρακτήρισαν "τίμιο, φιλόανθρωπο καί ἄξιο"! 'Αλήθεια, ποιούς ἄλλους χαρακτηρισμούς θά μπορούσε νά ζηλέψη ἓνας ἀγωνιστής τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνα τοῦ 1821;

Χαρακτηριστικό γεγονός τοῦ ἀκεραίου ἤθους του ἦταν τό ἐξῆς: Ἐνῶ ἡ ἐπαρχία Λιδωρικίου ἐξ αἰτίας τῶν περιστάσεων εἶχε σκύψει τόν αὐχένα στό ζυγό τῶν Τούρκων καί τά Ἑλληνικά στρατεύματα εἶχαν διαλυθεῖ, αὐτός προτίμησε νά ζῇ στά δάση καί στά βουνά σάν ἐρημίτης, παρά νά ἀμαυρώσῃ τήν ἀσυμβίβαστη πρός τόν τύραννο ἀγωνιστική του ἀρετή. Περίμενε μέχρι τόν Αὐγουστο τοῦ 1828, ὅποτε, ὅταν ἔφθασε στή Γρανίτσα ὁ Κίττος Τζαβέλλας, παρουσιάστηκε μαζί μέ 100 ἐκλεκτούς ἄνδρες καί ἐνώθηκε μαζί του, τραβώντας γιά τήν ἀπελευθέρωση τῆς Ἀρτοτίνας.

'Αλλά καί μετά τήν ἀπελευθέρωση τῆς Πατρίδας ὁ καπετάν Βασίλης Μαστραπᾶς συνέχισε

τούς ἀγῶνες. Αὐτή τή φορά ὁμως στράφηκε ἐναντίον τῶν ληστῶν, οἱ ὅποιοι συνέχιζαν τό καταστρεπτικό ἔργο τῶν Τούρκων. Ἐτσι, στόν καιρό τῆς εἰρήνης βρέθηκε ἀνώτερος Ἀξιωματικός τῆς χωροφυλακῆς.

Ὁ καπετάν Βασίλης Μαστραπᾶς ἦταν “ὁ καλὸς ἄγγελος” τῆς Βαρνάκοβας. Καί στόν καιρό τοῦ πολέμου ἦταν ἀκοίμητος ὑπερασπιστῆς της καί στόν καιρό τῆς ληστείας προστάτευε τούς Μοναχοὺς καί τό Μοναστήρι πού ἦταν στόχος ἀδίστακτων ληστῶν.

Κόπος, μόχθος, κίνδυνος ἦταν ὁλόκληρη ἡ ζωὴ τοῦ ἡρωϊκοῦ αὐτοῦ ἀνθρώπου. Τελικά ὁμως, αὐτό πού δέν κατόρθωσαν οἱ Τούρκοι, τό κατόρθωσαν οἱ ληστές. Στίς 2 Ἰουλίου τοῦ 1835, λίγα χρόνια μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση, καί πρὶν προλάβῃ νά χαρῇ τὴν Ἐλευθερίαν, γιὰ τὴν ὁποία τόσο πολὺ κοπίασε, ἐφονεύθη κατὰ τὴ διάρκειαν μάχης ἐναντίον τῶν ληστῶν.

Ἡ λύπη τῶν Βαρνακοβιτῶν Πατέρων ὑπῆρξε βαθύτατη. Ἡ ἀγάπη τους, ἡ ἐκτίμηση καί ἡ εὐγνωμοσύνη τους γιὰ τόν καπετάν Βασίλη Μαστραπᾶ καί οἱ ἀλησμόνητες ὑπηρεσίες του πρὸς τὴ Μονὴ τῆς Παναγίας, τούς ἔκαναν ν’ ἀποφασίσουν κάτι, πού ἀπ’ τόν καιρό τῶν Κομνηνῶν, τό 13^ο αἰῶνα *

* Τόν 13^ο αἰῶνα ὑπὸ τό δάπεδο τοῦ ἐσωνάρθηκος τῆς Κεντρικῆς Ἐκκλησίας τῆς Μονῆς (τοῦ Καθολικοῦ) ἐνταφιάστηκαν τιμητικὰ πέντε πρόσωπα ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν Κομνηνοδουκάδων τοῦ Δεσποτάτου τῆς Ἠπείρου.

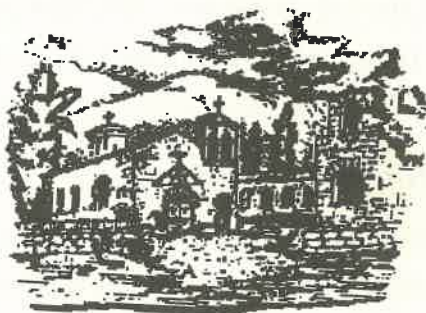
δέν εἶχε ξαναγίνει: Ἀποφάσισαν τό γενναῖο αὐτό
καί ἐνάρετο ἄνδρα πού θυσίασε τῇ ζωῇ του ὑπε-
ρασπίζοντας ἄλλους, νά τόν ἐνταφιάσουν τιμητι-
κά ἐκεῖ, ὅπου συνήθως ἐνταφιάζονται Ὅσιακές
μορφές ἡγετικές τῶν Μοναστηριῶν: Πίσω ἀπό τό
Ιερό Βῆμα τοῦ Ἱ. Ναοῦ τῆς Παναγίας! Ἀπό τότε τό
ταλαιπωρημένο σῶμα τοῦ ἥρωα αὐτοῦ ἀναπαύε-
ται ἐκεῖ, “προσδοκώντας τήν Ἀνάστασι εἰς ζωὴν
αἰώνιον”.

Ἡ ἐπιτύμβια πλάκα, κλεισμένη μέσα σέ σιδε-
ρένιο πλαίσιο, ἀναγράφει:

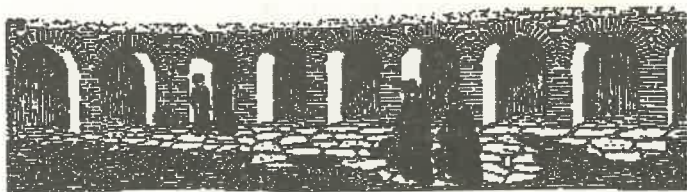
“ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΜΑΣΤΡΑΠΑΣ
ΤΑΓΜΑΤΑΡΧΗΣ ΤΗΣ ΧΩΡΟΦΥΛΑΚΗΣ
ΗΓΩΝΙΣΘΗ ΚΑΘ’ ΑΠΑΝΤΑ ΤΟΝ ΙΕΡΟΝ ΑΓΩΝΑ
ΩΣ ΟΠΛΑΡΧΗΓΟΣ, ΥΠΟ ΤΟΥΣ ΠΟΛΕΜΑΡΧΟΥΣ
ΣΚΑΛΤΣΑΝ ΚΑΙ ΚΑΡΑΪΣΚΑΚΗΝ.
ΕΦΟΝΕΥΘΗ ΤΗΝ 2 ΙΟΥΛΙΟΥ 1835
ΜΑΧΟΜΕΝΟΣ ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΤΑΞΕΩΣ
ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΛΗΣΤΕΙΑΣ”

ΜΕΡΟΣ Β
ΗΡΩΪΚΑ ΧΡΟΝΙΑ
ΤΗΣ
ΒΑΡΝΑΚΟΒΑΣ
ΣΤΟΝ ΚΑΙΡΟ ΤΗΣ ΕΙΡΗΝΗΣ

*“Ο πόλεμος θέλει ανδρεία
καί ἡ εἰρήνη ὑπομονή.”*

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε

Ἡ ἐπιστροφή

(Ἐκθεση Κοσμᾶ Θεοχάρη -
Ἐπιστολή Καποδίστρια)

Εεόσδοτο δῶρο ἡ εἰρήνη!

Εὐτυχισμένη εἶναι ἡ εἰρηνικὴ ζωὴ, ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἐξαγιαζέται τῇ ζωῇ του προσφέροντας εὐγνώμονα δοξολογία στό Δωρεοδότῃ Θεό, ἐργαζόμενος τίς Θεῖες ἐντολές “πάσας τάς ἡμέρας τῆς ζωῆς του”. Πολλές φορές ὅμως, ἀκόμα καί μέσα σέ εἰρηνικές περιόδους ἀπαιτοῦνται ψυχικοί ἥρωϊσμοί μεγάλοι καί ἐπίπονοι, οἱ ὅποιοι ὑψώνουν ἀθόρυβα τρόπαια, δυσδιάκριτα γιά τά μάτια τῶν ἀνθρώπων, ἀλλά εὐδιάκριτα καί ἐκτιμητέα γιά τὴ Θεϊκὴ παντεποπτία καί κρίση.

Ἔτσι συνέβη καί μέ τοὺς διασωθέντες μοναχοὺς τῆς Βαρνάκοβας. Ἐστησαν τρόπαια ἀνδρείας ἀλλὰ καί ὑπομονῆς. Τά πρῶτα τόν καιρό τοῦ πολέμου, τά δεύτερα τὴν εἰρηνικὴ περίοδο πού

ἐπακολούθησε τὴν ἀπελευθέρωση τῆς Πατρίδας, ἡ ὁποία ἦταν περίοδος ἀνασυγκροτήσεως καὶ ἄλλης φύσεως ἀγώνων.

Πάλαιψαν οἱ ἡρωϊκοὶ Πατέρες, ἀφ' ὅτου ἐπέστρεψαν στὴν ἀγαπημένη Μονὴ τῆς μετανοίας τους, μέ τῇ φτώχεια - "ἐσχάτη πενία" θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ τὴ χαρακτηρίση - μέ τὰ ἐρείπια, πού ἔπρεπε ν' ἀνορθωθοῦν, μέ τοὺς καταπατητές, πού ἀδίστακτοι ἀπογύμνωσαν τὴ Μονὴ ἀπὸ τὰ ὑποστατικά της πού τὴν τροφοδοτοῦσαν καὶ τὴ συντηροῦσαν, καὶ τέλος μέ τὴ στυγνότητα καὶ σκληρότητα τῶν Βαυαρῶν, ὅταν ἀργότερα ἦρθαν νὰ κυβερνήσουν τὸν πληγωμένο αὐτό τόπο.

Ἡ μόνη ἀνάσα πού πῆραν οἱ ταλαίπωροι μοναχοί, ἡ μόνη αὖρα κρατικῆς στοργῆς, πού ἀνακούφισε καὶ χαροποίησε τίς ψυχές τους, ἦταν ἡ σύντομη ἀλλὰ εὐεργετικὴ γιὰ ὅλο τό ἔθνος τριετῆς διακυβέρνηση τοῦ Ἰωάννη Καποδίστρια.

* * *

Ἡ ἐπίσημη ἐπιστροφή τῶν Βαρνακοβιτῶν Πατέρων ἔγινε, σύμφωνα μέ τίς πληροφορίες ἐνός ἐπισκοπικοῦ ἐγγράφου τοῦ 1838, τὴν ἀνοιξη τοῦ 1829. Νωρίτερα ἴσως ἐκατοικεῖτο περιστασιακὰ καὶ ὄχι μονίμως κάποιος ἀγκρέμιστος χῶρος τῆς Μονῆς ἀπὸ μερικοὺς μοναχοὺς πού προσπαθοῦσαν νὰ περισώσουν ὅ,τι μπορούσαν ἀπὸ τό κατεστραμμένο μοναστήρι. Κι ἄς μὴ ξεχνᾶμε πῶς μέχρι τὸν Αὐγουστο τοῦ 1828 ὑπῆρχαν ἐχθροπραξίες στὴν περιοχὴ. Ὑστερα ἐπακολούθησε ὁ χει-

μῶνας τοῦ 1828 - 29, καί κελλί ὀρθιο δέν ὑπῆρχε, γιὰ νά μείνουν καί νά ξεχειμωνιάσουν. Ἐπομένως τό πλέον πιθανό εἶναι πῶς στή Βαρνάκοβα ἐγκαταστάθηκαν οἱ διασωθέντες μοναχοί της, ὅταν πλέον ἡ Δωρίδα καί ἡ Ναύπακτος ἀπελευθερώθηκαν. (Ἀπρίλιος 1829). Τότε πιά ἡ γλυκύτητα τῆς ἀνοιξης καί τοῦ καλοκαιριοῦ προσφέρονταν γιὰ τήν ἔναρξη τῶν ἐργασιῶν τῆς ἀνεγέρσεως τουλάχιστον μερικῶν κελλιῶν γιὰ νά διαμείνουν.

Σέ μιά γραπτή ἐκθεση τοῦ Ἡγουμένου Κοσμᾶ Θεοχάρη, τήν ὁποία ἀναγκάστηκε ν' ἀπευθύνῃ πρὸς τή Βαυαρικὴ κυβέρνησι τῆς Ὀθωνικῆς ἀντιβασιλείας τό 1834, θά παρακολουθήσουμε τά συμβάντα αὐτά λεπτομερῶς. Γενικά ὅμως παίρνοντας πληροφορίες ἀπὸ τό ἐν λόγῳ ἔγγραφο, θά πρέπει νά ποῦμε πῶς, ὅταν γύρισαν οἱ μοναχοί Κοσμᾶς, Καλλίστρατος, Χρῦσανθος, Ἀνατόλιος, Παρθένιος καί ὁ δόκιμος Ἰωάννης Δημητρίου, δέν εἶχαν στήν κυριολεξία "ποῦ τήν κεφαλὴν κλίνει". Οἱ Τοῦρκοι, ὅταν μπῆκαν στή Μονή τά χαράματα τῆς 26^{ης} Μαΐου 1826 μετὰ τήν ἔξοδο τῶν ὑπερασπιστῶν της, κατέστρεφαν ἐπὶ πέντε μέρες!

Σ' αὐτό τό γυρισμό τῆς μικρῆς πλέον Ἀδελφότητος τῶν ἐναπομεινάντων Βαρνακοβιτῶν μοναχῶν θαυμάζει κανεῖς δύο πράγματα:

Κατ' ἀρχάς τήν ψυχικὴ συνοχὴ καί ἐνότητά τους. Φεύγοντας πρὸς τήν Πελοπόννησο δέ διαλύθηκαν. Εἶναι ἄγνωστο ποῦ ἀκριβῶς κατέφυγαν. Τό πιθανώτερο, βέβαια, εἶναι νά φιλοξενηθήκαν

καί νά κρύφτηκαν σέ κάποιο απόμακρο Μοναστήρι. Σέ ποιό, δέ γνωρίζουμε. Σημασία ὅμως ἔχει πώς ἡ ταλαιπωρημένη αὐτή πνευματική μοναστική οἰκογένεια, ἡ ὁποία “διήλθεν διά πυρός καί σιδήρου”, διατήρησε καί τούς δεσμούς τῆς ἀγάπης καί τῆς ἐνότητός της, ἀλλά καί τήν αὐθυπαρξία της. Δέν προσκολλήθηκε καί δέ συγχωνεύτηκε μέ καμιά ἄλλη μοναστική Κοινότητα.

Κατά δεύτερο λόγο θαυμάζει κανεῖς τήν ἀφοσίωση καί τήν ἀγάπη πού εἶχαν γιά τή Μονή τῆς μετανοίας τους, γιά τό πληγωμένο μά ἱερό καί ἐνδοξο πλέον μετά τό ὀλοκαύτωμά του, Μοναστήρι τους. Αὐτό ὅμως πού τούς εἴλκυε περισσότερο, πού τούς δημιουργοῦσε μιά βαθιά ἱερή νοσταλγία, ἦταν ἡ Χάρη τῆς Παναγιᾶς, ἡ ὁποία τόσο ἄφθονη ἀνέβλυζε στό εὐλογημένο Μοναστήρι τους. Ἡ Μεγαλομάρτυς Παναγιά περίμενε καρτερικά τό γυρισμό τους, γιά ν' ἀνάψῃ πάλι τό καντηλάκι Της καί νά ἀναστηλωθῇ τό ἱερό Της καθίδρυμα, γιά νά συνεχίσῃ τόν ὑψηλό προορισμό του.

Καί ἡ εὐλογημένη μέρα ἔφθασε! Μέρα χαρᾶς καί πόνου μαζί. Χαρά γιά τό γυρισμό, πόνος γιά τή μεγάλη καταστροφή καί τά θλιβερά ἐρεῖπια. Καί πάλι ὅμως ἦρθε ἡ Θεία ἐπιχορήγηση καί τούς ἔδωσε δύναμη καί πόθο ἀναδημιουργίας. Τό τί κατάσταση βρῆκαν καί τό τί ἀντιμετώπισαν οἱ Βαρνακοβῖτες Μοναχοί, ὅταν ἐπέστρεψαν στήν πυρπολημένη Μονή, τά περιγράφει ὁ Ἡγούμενος παπα - Κοσμάς σέ μία γραπτή ἔκθεσή του τό 1834.

“Ἦλθομεν καὶ ἡμεῖς ὀπίσω εἰς τὰ ἐρείπια
τοῦ Μοναστηρίου καθήμενοι ὑπὸ κάτω εἰς τὰ
δέντρα, χωρὶς νὰ ἔχωμεν κἄν μίαν καλύβην”!

Ἐδῶ, ἀπὸ τὰ γραφόμενά του ἔχουμε τὴν εἰκόνα
μίας τελείας καταστροφῆς καὶ τὴν πληροφορία
πὼς οἱ πατέρες τὸν πρῶτο καιρὸ ἦταν τελείως ἄ-
στεγοι.

Πιὸ κάτω συνεχίζει, καὶ ἀναφέρεται στίς πρῶ-
τες ἐνέργειες πού ἔκαναν, γιὰ νὰ προχωρήσουν
στὴν ἀνασυγκρότηση. Γράφει:

“Τότε ἐπροστρέξαμεν εἰς Ναύπακτον, εἰς
τὸν τοποτηρητὴν καὶ πληρεξούσιον τῆς στερεᾶς
Ἑλλάδος Αὐγουστῖνον, ἀφοῦ ἐβεβαιώθη ἀπὸ
διαφόρους τὴν δυστυχίαν μας, τὴν λαμπρότητα
τοῦ μοναστηρίου ὅπου εἶχεν ἄλλοτε, τὰς θυσίας
δηλαδή ὅπου προσέφερεν εἰς τὸν ἱερόν ἀγῶνα...,
ἐβοήθησαν νὰ κάμωμεν ἓνα μικρόν κατάλυμα
γύρωθεν τοῦ Μοναστηρίου. Ἀφοῦ λοιπόν ἐκτί-
σαμεν δύο οἰκίας εἰς τοὺς κήπους μέ ἰδρωτας
κουβαλῶντας ὅλην τὴν ὕλην μόνοι μας, τότες ἡ
προθυμία μας ἠῤῥξανε. Ἐβάλαμεν ὑπ’ ὄψιν τὴν
Θεῖαν Πρόνοιαν νὰ μᾶς βοηθήσῃ, καθὼς καὶ
δὲν ἔλειπεν”.

Ἐδῶ πληροφοροῦμεθα ὅτι ὁ πρῶτος πού ἔδωσε
χεῖρα βοηθείας στοὺς ἐμπερίστατους Βαρνακοβί-
τες Μοναχοὺς ἦταν ὁ Αὐγουστῖνος Καποδίστριας,
ἀδελφὸς τοῦ κυβερνήτου Ἰωάννου Καποδίστρια, ὁ
ὁποῖος εἶχε διοριστεῖ τοποτηρητὴς καὶ πληρεξού-

σιος τῆς Στερεᾶς
Ἑλλάδας. Ἀφοῦ
βεβαιώθηκε ἀπό
ἐγκριτους πολί-
τες καὶ ἀξιωμα-
τούχους γιὰ τή
δυστυχία τῶν ἀ-
στέγων καὶ πενή-
των ἡρωϊκῶν μο-
ναχῶν, γιὰ τήν
αἴγλη, πού εἶχε

Αὐγουστῖνος Καποδίστριας
τούς περασμένους αἰῶνες τό Μοναστήρι τῆς
Βαρνάκοβας, καθὼς καὶ γιὰ τίς ὑπερβολικὲς θυ-
σίες τους στὸν ἱερό ἀγῶνα, βοήθησε αὐτός καὶ ἡ
Ἐπαρχία, νά γίνη ἓνα μικρὸ κατάλυμα γύρω ἀπὸ
τό Μοναστήρι. Χτίστηκαν δηλαδή δύο οἰκίσκοι,
πού στέγασαν ὅπως - ὅπως τὴ μαρτυρικὴ Ἀδελφό-
τητα. Τά ἔκτισαν ὅλα οἱ ἴδιοι, κουβαλώντας μό-
νοι τους τὴ λάσπη καὶ τὰ ὑλικά. Δέν ὑπῆρχαν
 χρήματα γιὰ ἐργάτες.

Ἡ ἐπόμενη παράγραφος τῆς ἀναφορᾶς συγκι-
νεῖ:

“Τότες ἡ προθυμία μας ἠῤῥανε. Ἐβάλαμεν
ὕπ’ ὧσιν τὴν Θεῖαν Πρόνοιαν νά μᾶς βοηθήσῃ,
καθὼς καὶ δέν ἔλειπεν”.

Ἀντί νά ἀποκάμουν ἀπὸ τὴν κόπωση καὶ τοὺς
ιδρώτες, μεγάλωνε ἡ προθυμία τους! Εἶναι φανερό
ὅτι τοὺς δόθηκε ἔνθεος ζῆλος. Ἐλάβαν Θεῖα ἐπι-
χορήγηση σωματικῶν καὶ ψυχικῶν δυνάμεων.

Ἐν συνεχείᾳ διαβάζομε τὴ συγκινητικὴ ἔκφραση Πίστεως στὴ Θεία Πρόνοια, πού εἶχαν οἱ Μοναχοί, ἀλλὰ καί τὴν ὁμολογία πὼς δέν τοὺς ἔλειψε στιγμή ἢ Θεία φροντίδα καί βοήθεια. Μία ὁμολογία πού ἔρχεται ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη καί μπορεῖ νά ἐπαναληφθῇ καί νά ἐπισφραγισθῇ σέ ὅλες τίς ἐποχές. Μέχρι καί σήμερα. Εὐλογητός ὁ Θεός!

Πιό κάτω διαβάζει κοινεῖς τὰ ἑξῆς:

“Ἀμέσως ἐπήγαμεν τὰς ἀναφοράς μας εἰς τὸν Κυβερνήτην τῆς Ἑλλάδος περὶ ἀνεγέρσεως... Ἀφ’ οὗ ἡ Κυβέρνησις εἶδεν καλὸν ἐστί τό ἔργον, ἔγινε κτήτωρ τῆς μονῆς ταύτης. Ἐπρόσφερεν μέρος τῶν χρημάτων περὶ τῆς ἀνεγέρσεως καί ἐβοήθησεν καί ἡ Ἐπαρχία. Ἐδανείσθημεν καί ἀπὸ διαφόρους...”

Τό ρῆμα “ἐπήγαμεν”, πού χρησιμοποιεῖ ὁ Ἡγούμενος, σημαίνει πὼς ἐπισκέφτηκαν αὐτοπροσώπως τὸν Κυβερνήτη. Δέν γράφει “ἀποστείλαμεν τὰς ἀναφοράς μας εἰς τὴν Κυβέρνησιν” ἀλλὰ συγκεκριμένα: “ἐπήγαμεν τὰς ἀναφοράς μας”. Συναντήθηκε, λοιπόν, ὁ ἀμύντωρ Μοναχὸς τῶν Ἱερῶν καί τῶν Ὁσίων μέ τὸν ἐντιμώτατο ἄνδρα, τὸν ὁποῖο κοσμοῦσε Ὁρθόδοξο φρόνημα καί ἦθος. Τὸν πολιτικὸ ἄνδρα, πού παραιτήθηκε ἀπὸ τῆ θέσης τοῦ Ὑπουργοῦ Ἐξωτερικῶν μιᾶς ἐκ τῶν μεγαλυτέρων τότε δυνάμεων τῆς Εὐρώπης, τῆς Ρωσσίας, καί εἶπε στὸν Τσάρο Ἀλέξανδρο τὸν Α:

“Παραιτουμαι, διότι τό (πολιτικό) σύστημα
ὅπερ νῦν ἀσπάζεσθε, ἀπαιτεῖ νά παραβιάσω τά
αἰσθήματά μου καί πάντα τά καθήκοντα, τά ἐπι-
βαλλόμενα ὑπό τῆς Πατρίδος, εἰς ἣν οὐδέποτε ἔ-
παυσα νά ἀνήκω”!

(Ἀπομνημονεύματα Ἰωάννου Καποδίστρια,
μετάφρασις Μιχαήλ Λάσκαρη,

Ἐκδόσεις “Δημιουργία” Ἀπ. Χαρίση, σελίς 161 - 162).

Ὁ δέ ἱστορικός μας Σπυρίδων Τρικούπης* γρά-
φει γιά τόν Καποδίστρια: “Οὐδενός Ἑλληνο-
καρδία ἦτον ἑλληνικωτέρα ὑπέρ τῆς Ἑλλάδος με-
τεχειρίσθη τήν ρωσσικήν ἐπιρροήν του καί ὄχι
ὑπέρ τῆς Ρωσσίας τήν Ἑλληνικήν Ἀρχήν του.
Πολλά ἄρεταί ἐκόσμουν τόν ἄνδρα σεμνά ἦσαν
τά ἦθη του, ἀκέραιος ὁ χαρακτήρ του καί ἀγαθή
ἡ διάθεσί του ἐσέβετο τήν πάτριόν του θρησκείαν
καί ἠγάπα νά προσφέρῃ πᾶσαν Κυριακήν καί πᾶ-
σαν ἑορτήν πάνδημον αἶνεσιν εἰς τόν Θεόν λιτός,
ἀπέριττος καί ἀνεπίδεικτος ἦτον ὁ βίος του χαρί-
εις καί εὐπρεπής ἡ ἰδιωτική συμπεριφορά του καί
πανθομολόγητος ἡ ἀφιλοκέρδειά του διέπρεψε
μεταξύ τῶν διπλωματῶν τοῦ καιροῦ του ὡς ὀξύ-
νους, φιλόπονος καί συνδιαλλάκτης (εἰρηνοποι-
ός) ἡ γλῶσσα του εἶχε πειθῶ καί ὁ κάλαμός του
χάριν ... ὀλιγοδάπανος ἦτον ἡ ὑπό τήν ἄγρυπνον
κυβέρνησίν του διοίκησις τοῦ τόπου...”

* Ἐκδοσις Ἀπ. Χαρίση, τόμος Δ, κεφ. ΟΕ, σελ. 284.

Κατά τή συνάντηση αὐτή ὑπερχείλισαν οἱ ψυχές καί τά βλέμματα τῶν δύο ἐκλεκτῶν ἀνδρῶν ἀπό ἀλληλοεκτίμηση καί ἀγάπη. Τούς ἔνωσαν καί τούς ταύτιζαν ἡ λατρεία γιά τό Χριστό καί ἡ ἀγάπη γιά τήν Ἑλλάδα.

Ὁ Καποδίστριας, ὅταν ἄκουσε τόν ἡρωϊκό Ἡγούμενο νά ἐξιστορῇ σεμνά τήν ἱστορία τῆς Βαρνάκοβας, θαύμασε, καί ἐκτιμώντας τήν προσφορά της ἀποφάσισε νά βοηθήσῃ ἀμέσως στό ξαναχτίσιμο τῆς Ἐκκλησίας καί γενικώτερα στήν ἀνακαίνιση τῆς Μονῆς. Τήν ἀπόφασή του αὐτή τήν ὑλοποίησε μέ τήν ἀποστολή τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 2001/5 Μαρτίου 1831 ἐγγράφου του πρός τόν ἑκτακτο Ἐπίτροπο τῆς ἀνατολικῆς Ἑλλάδος:

Ἐγνώμεν ἐκ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 4858 ἀναφοράς σας πρὸς τὴν γραμματεῖαν τῶν ἐκκλησιαστικῶν τὰ περὶ τῆς αἰτήσεως τῶν πατέρων τῆς Μονῆς Βαρνάκοβας διὰ τὴν ἀνέγερσιν τοῦ κατηδαφισθέντος ναοῦ τῆς.

Ἐπιθυμοῦσα ἡ Κυβέρνησις νὰ συνδράμῃ εἰς τὴν βελτίωσιν τοῦ ἱεροῦ τούτου καταστήματος, καθόσον ἡ παροῦσα τοῦ ταμείου καταστάσις συγχωρῇ, ὅς διατάττομεν νὰ πέμψητε προηγουμένως εἰς τὴν κυβέρνησιν ἀντίγραφον (τοῦ) μεταξὺ τῶν οἰκοδόμων καὶ τῶν πατέρων συμφωνητικοῦ, καὶ ἄφοῦ προτρέψητε τοὺς πατέρας τούτους νὰ συνεισφέρωσιν οἴκοθεν, ἢ νὰ πορισθῶσιν ὅπως δυνηθῶσι τὰ ἀναγκαιοῦντα χρήματα γιὰ τὴν οἰκοδομήν, τότε θέλομεν ὅς δώσῃ τὴν ἄδειαν νὰ συνεισφέρητε ἐκ μέρους τῆς κυβερνήσεως φ. 2400, ἂν (καί) κατὰ τὴν παράστασιν τοῦ ἡγουμένου τῆς αὐτῆς Μονῆς, ἀπαιτοῦνται διὰ τὸν ἀπαρτισμὸν τοῦ ναοῦ φ. 4800.

Ἐν τοσοῦτῳ θέλετε φροντίσει ὥστε νὰ μὴ καταπατεῖται ἀπὸ τοὺς γείτονας ἡ ἰδιοκτησία τῆς Μονῆς, μηδὲ νὰ ἐνοχλοῦνται ἀπὸ τινα οἱ πατέρες, διότι ἡ κυβέρνησις δὲν ἀνέχεται τὴν παραμικρὰ ζημίαν τῶν ἱερῶν καταστημάτων, διὰ τὴν συντήρησιν καὶ βελτίωσιν τῶν ὁποίων ὀφείλει νὰ προνοῇ.

Ἐν Ναυπλίῳ τὴν 5ην Μαρτίου 1831

ὁ κυβερνήτης
Ἰωάννης Καποδίστριας

Ἐν ἀπουσίᾳ τῶν ἐκκλησιαστικῶν
γραφείων
Ν Σπηλιᾶδος.

Θαυμάζει κανεῖς τό φιλόστοργο τοῦ Κυβερνήτη, καί κυρίως τό ὅτι ἀποφάσισε τήν ἐπιχορήγηση τῆς Μονῆς, παρ' ὅλο πού ἡ οἰκονομική κατάστασις τοῦ νεοῖδρυθέντος Ἑλληνικοῦ κράτους ἦταν δραματική. Δέν ὑπῆρχε λίθος ἐπὶ λίθου, καί τίποτε ἀπό αὐτά πού ἀπαρτίζουν ἓνα κράτος. Κατεστραμμένες πόλεις καί χωριά, καί οἱ δρόμοι γεμάτοι ἀπό ἀναπήρους πολέμου κι ὀρφανά. Κι ὁ-

μως, ὁ δίκαιος ἀκριβοζύγισε τίς θυσίες τετρακοσίων ἐτῶν, καί ἀπό τό ὑστέρημα τῆς οἰκονομικῆς του δυνατότητος ἔδωσε τό ποσό τῶν 1800 χρυσῶν Φοινίκων, γιά νά ξαναανορθωθῇ τό ὑπεραιωνόβιο ἱστορικό Μοναστήρι τῆς Παναγίας τῆς Βαρνάκοβας.

Τό ἐν λόγῳ ἔγγραφο του τελειώνει μέ μιά προτροπή, πού εἶχε τή μορφή διαταγῆς πρὸς τόν ἔκτακτο Ἐπίτροπο:

“Ἐν τοσοῦτῳ θέλετε φροντίσει ὥστε νά μή καταπαεῖται ἀπό τούς γείτονas ἡ ἰδιοκτησία τῆς Μονῆς, μηδέ νά ἐνοχλοῦνται ἀπό τινα οἱ πατέρες, διότι ἡ κυβέρνησις δέν ἀνέχεται τήν παραμικρά ζημία τῶν ἱερῶν καταστημάτων, διὰ τήν συντήρησιν καί βελτίωσιν τῶν ὁποίων ὀφείλει νά προνοῇ.” (!)

Ἡ εὐγνωμοσύνη τῶν Πατέρων πρὸς τόν Κυβερνήτη ὑπῆρξε βαθύτατη. Σέ ὅσα ἔγγραφά τους ἀναφέρονται σ’ ἐκεῖνον, τόν ἀποκαλοῦν “κτῆτορα τῆς Ἱερᾶς Μονῆς”.

Ἡ νέα κτητορική ἐπιγραφή, πού βρίσκεται πάνω ἀπό τό παράθυρο τοῦ Ἱεροῦ, στήν ἐξωτερική πλευρά τοῦ Ναοῦ, γράφει μεταξύ τῶν ἄλλων:

“ΝΕΟΣ ΚΤΗΤΩΡ ΤΗΣ ΕΙΑΣ ΤΑΥΤΗΣ
ΜΟΝΗΣ.

Ο ΚΥΒΕΡΝΗΤΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ ΑΝΤΩΝΙΟΥ
ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ...”

Συμπαράσταση, προστασία, ἀνεξαρτησία καί ἀναγνώριση τῆς προσφορᾶς τους, ὅλα τά ἀπῆλυσαν οἱ ταλαιπωρημένοι μοναχοί ἀπό τό φιλόχριστο ἐκεῖνο ἄνδρα, ὅπως γράφει καί στήν ἀναφορά του ὁ Ἡγούμενός τους Κοσμᾶς. Γι’ αὐτό καί οἱ Βαρνακοβῖτες Πατέρες, ὅταν τέλη Σεπτεμβρίου τοῦ 1831 ὁ Κυβερνήτης δολοφονήθηκε, θρήνησαν ἐγκάρδια καί εἰλικρινά. Ὅχι μόνο γιά κεῖνον ἀλλά καί γιά τήν Ἑλλάδα, πού στό ξεκίνημα τῆς

Ελευθερίας της τῆς ἐστέρησαν τόν ἱκανό ἀνορθωτή της.

Ἐπομένως πολύ δίκαια ὁ Ἐθναπόστολος μοναχός Κοσμᾶς Φλαμιᾶτος* εἶπε: “Ὅποιος σκότωσε τόν Καποδίστρια, σκότωσε τήν Ἑλλάδα”!

* **Φλαμιᾶτος Κοσμᾶς.** “Νεοέλλη (1786 - 1852) ἐκκλησιαστικός διδάσκαλος. Ἐγεννήθη εἰς Πουλᾶτα Κεφαλληνίας. Ὁ Φλαμιᾶτος ἐδίδασκε ὅτι διά τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας θά ἐπέλθῃ ἡ σωτηρία τῶν Ἑλλήνων. Διέβλεπε προσπάθειαν μειώσεως τῆς Ὁρθοδοξίας εἰς τήν πολιτικήν τῶν Διαμαρτυρομένων κατὰ τό Δόγμα Ἀγγλων, οἱ ὅποιοι κατεῖχαν τότε τάς Ἰονίους νήσους. Εἰς τοῦτο δέ συνέβαλλον καί οἱ τέκτονες, ἐπηρεάζοντες τήν Ἐκκλησιαστική πολιτική τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους... Ἡ παιδεία τῆς Ἑλλάδος, ἐμπνεομένη ἐκ τοῦ ὀρθολογισμοῦ, τοῦ γαλλικοῦ λαϊκισμοῦ καί τοῦ ἀθεϊσμοῦ, ἀντεστρατεύετο εἰς τάς Ὁρθοδόξους Ἑλληνικάς παραδόσεις. Ὁ Κωνσταντῖνος Οἰκονόμος, ὁ ἐξ Οἰκονόμων, χαρακτηρίζει τόν Φλαμιᾶτον ὡς ἄνθρωπον τοῦ Θεοῦ, Θεοφιλῆ, πολυάθλον καί ἀθλητήν τοῦ Χριστοῦ”. (Θρησκευτική καί Ἠθική Εἰς τήν Ἑγκυκλοπαίδεια, Τόμος 11^{ος}, σελ 1174)

Γιά τήν ἀφοσίωσή του στήν Ὁρθοδοξία καί γιά τίς προσπάθειές του νά σώσῃ τοὺς Ἕλληνες ἀπό τόν ὀλέθριον ἐπηρεασμό ἐκ τῶν κακοδοξασίων, ὁ Ἐθναπόστολος Κοσμᾶς Φλαμιᾶτος κλείστηκε στίς φυλακές τοῦ Φρουρίου τοῦ Ρίου Πατρῶν μαζί μέ ἄλλους Μάρτυρες Μοναχοὺς, χωρίς νά γίνῃ ποτέ δίκη. Μέσα στή φυλακή ἔγινε Μοναχός καί ἐκεῖ τελείωσε τή ζωή του τόν Ἀπρίλιο τοῦ 1852, σέ ἡλικία 66 ἐτῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ

Τότε πού χτιζόταν πάλι ἡ Βαρνάκοβα...

Τό καλοκαίρι
τοῦ 1831
ἦταν ἓνα εὐλογημένο
καλοκαίρι γιά τή
Βαρνάκοβα.

Χαρακτηριστικό
του γνώρισμα ἦταν ὁ
χαρούμενος οἰκοδο-
μικός ὄργασμός γιά

“Στίς 25 Αὐγούστου 1831 ἦλθαν οἱ παπα-
Γιάννης καί παπα-’ Αποστόλης ἀπό τό Λυ-
κοῦρι στήν ἀγία Βαρνάκοβα καί ἔγραψαν
ἀπό μία ξεφώνησι εἰς μνημόσυνόν τους”
(’Από τό βιβλίο μνημονεύσεων τῆς Μονῆς
τοῦ 1618).

τήν ἐπανέγερση τῆς
’Εκκλησίας τῆς Μο-
νῆς. Τῆς ’Εκκλησίας,
πού σάν λίκνον εὐσε-
βείας εἶχε ἀναθρέ-

ψει γενεές γενεῶν Μοναχῶν καί λαϊκῶν.

Μέ τή γενναϊόδωρη συνεισφορά τοῦ κυβερνή-
τη Ἰωάννη Καποδίστρια (1800 χρυσούς Φοίνικες),
μέ τή βοήθεια τῶν εὐσεβῶν κατοίκων τῶν γύρω
περιοχῶν καί τῆς ἐπαρχίας Λιδωρικίου, ἀλλά καί

μέ δάνεια πού πήραν οί φτωχοί Μοναχοί, ἄρχισε πρὸς μεγάλη χαρά ὧν ν' ἀνυψώνεται. Ἀναστεινόταν, θαρρεῖς, μέσα ἀπὸ τὰ ἐρείπια πετροπελεκητῆ καὶ ἀρχοντικῆ μέ τὰ ἐμπειρα χέρια τῶν λαϊκῶν “τεκτόνων (μαστόρων) μαστρο - Ζήκου ἀπὸ Κόνιτζα, ἀρχιμάστορα, μαστρο - Παναγιώτη ἀπὸ Γρεβενά καὶ μαστρο - Γιάννη Ζεπενίδη ἀπὸ Ἀνασελίτζα”. Πρακτικοί μάστοροι, ἀλλὰ ἐμπειρότατοι, προικισμένοι ἀπ' τὸ Θεό μέ εὐστροφία, καλλιτεχνικὸ αἰσθητήριον καὶ “χρυσᾶ” χέρια, πού λές καὶ ἔδιναν ζωὴ καὶ ὁμορφιά στήν ἄψυχη πέτρα μέ τὸ καλέμι τους. Οἱ Μοναχοί τοὺς βοήθοῦσαν ὅσομποροῦσαν, εἰδικά οἱ νεώτεροι. Τοὺς παρεῖχαν καλὴ τροφή καὶ περιποίηση καὶ ὅ,τι ἄλλο χρειάζονταν.

Ἡ περιοχὴ ἦταν λές καὶ εἶχε πανηγῦρι. Τό μονοπάτι πού πήγαινε κατὰ τὸ μοναστήρι εἶχε πολλή κίνηση ἐκεῖνο τὸ καλοκαῖρι. Ἦταν ὅμως ἡ ὁμορφὴ εἰρηνικὴ κίνηση τῆς ἀναδημιουργίας.

Βαθειές δοξολογίες ἔβγαιναν ἀπ' τὰ βασανισμένα στήθη γιὰ τὸ πολυπόθητο δῶρον τῆς λευτεριᾶς πού ἔστειλε ὁ Θεός, βλέποντας τίς ἄμετρες θυσίες τοῦ λαοῦ του. Προσκυνητές, ἐργάτες, ἀχθοφόροι πού μέ τὰ ζῶα τους μετέφεραν τὰ οἰκοδομικά ὑλικά γιὰ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Παναγιᾶς, ἀνεβοκατέβαιναν καὶ ζωντάνευαν χαρούμενα τὸ μονοπάτι τοῦ δάσους. Ὑλικά ὅπως ἡ πέτρα καὶ “ἡ ξυλική”, δηλαδή ἡ ξυλεία γιὰ τοὺς θόλους, ἔρχονταν ἀπὸ μακρὰ, ὅπως δήλωσε ὁ Ἡγούμενος στὸν

"Εφιλοτιμήθημεν καί ἡμεῖς καί ἡ ἐπαρχία νά γίνη ἓνα λαμπρόν
κτίριον εἰς τὰς ἡμέρας μας"

(Ἀναφορά Ἡγουμένου Κοσμᾶ Θεοχάρη)

ἑκτακτο ἐπίτροπο τῆς Κυβερνήσεως Κ. Μεταξᾶ, γιά νά προσδιορίση ἐκεῖνος καί νά προτεῖνῃ τό ποσό τῆς κυβερνητικῆς ἐπιχορηγήσεως.

Οἱ προαναφερθέντες μάστοροι συμφώνησαν τελικά μέ τούς Μοναχούς, παρουσίᾳ τοῦ ἀρχιτέκτονος τῆς ἀνατολικῆς Ἑλλάδος Α. Καλάνδρου, νά πληρωθοῦν “μέ 7.000 γρόσια, 400 ὀκάδες τυρί, γιδοπρόβατα 160, φορτώματα κρασί 22, ρακί ὀκάδες ἑκατόν πενήντα καί ὅσον ψωμί ἡμπορέσουν νά φάγουν. Προσέτι φαγητόν νηστήσιμον(!)”. Ἐρχόταν δεκαπενταύγουστος καί τότε οἱ εὐσεβεῖς καί εὐγνώμονες πρός τήν Ὑπεραγία Θεοτόκο Ἕλληνες νήστευαν πρός τιμὴν Της, κρατώντας οὐσιαστικά τήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησιαστική γραμμή καί παράδοση. Καί νά σκεφτῇ κανεῖς ὅτι θά νήστευαν ὅπως καί οἱ μοναχοί οἱ εὐσεβεῖς αὐτοὶ ἄνδρες, πού σήκωναν καί πελεκοῦσαν πέτρες κάτω ἀπό τό ἀνγουστιάτικο λιοπῦρι!

Ἴδού τό τελικό Συμφωνητικό, πού ὑπεγράφη τήν 4^η Μαΐου τοῦ 1831:

“ Ὁ ὑποφαινόμενος τέκτων ἔμπροσθεν τοῦ Ἀρχιτέκτονος τῆς Ἀνατ. Ἑλλάδος κ^ο Καλάνδρου, ἐσυμφώνησαν μετὰ τοῦ Ἡγουμένου τῆς Μονῆς Βαρνάκοβας κ^ο Κοσμᾶ νά οἰκοδομήσῃ τήν ἐκκλησίαν τῆς Μονῆς Βαρνάκοβας ὀνομαζομένη ἡ Κοίμησις τῆς Θεοτόκου κατὰ τό παρά τοῦ Ἀρχιτέκτονος δοθέν μοι σχέδιον καί κατὰ τὰς ἀκολούθους συμφωνίας.

Α^{ον} Τὴν ἐκκλησίαν τῆς ρηθείσης μονῆς Βαρνάκοβας θέλω τὴν οἰκοδομὴν ἐπάνω εἰς τὰ παλαιὰ θεμέλια, τὰ ὅποια εἶναι μάκρος πηχῶν τριάκοντα καὶ μισή ἔξω καὶ ἔξω, τὸ δὲ πλάτος τῆς ἔξω καὶ ἔξω θέλει γίνῃ πῆχες δώδεκά καὶ μισή. Τὸ ὕψος τῆς ἀπὸ τὸ ἔδαφος ἕως εἰς τὴν γρυπίδα πῆχες ἔξ καὶ μισή, θέλει εἶναι ἀσβεστόκτιστη.

Β^{ον} Οἱ τοῖχοι τῆς ἐκκλησίας ἀπὸ τὸ ἔξω μέρος ἀπὸ τὰ τέσσαρα μέρη θέλει εἶναι δουλευμένοι αἱ πέτραι πελεκηταί, καθὼς ἦτον καὶ πρότερον, αἱ ὅποια πέτραι θέλει εἶναι εἰς τὴν σειρὰν εἰς εὐθείαν γραμμὴν εἰς ὅλον τὸ τετράγωνον τῆς ἐκκλησίας, ὡς φαίνεται καὶ εἰς τὸ σχέδιον τοῦ Ἀρχιτέκτονος ὅπου εἶναι σχεδιασμένοι δηλαδὴ ἀπὸ τὸ ἔδαφος ἕως εἰς τὴν γρυπίδα.

Γ^{ον} Ἡ ἐκκλησία αὕτη θέλει εἶναι θολοσκεπαστος, θέλει ἔχει τρεῖς σειράς θόλων εἰς τὸ πλάτος τῆς, θέλει ἔχει στύλους εἰς τὸ μέσα μέρος πέντε ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος καὶ πέντε ἀπὸ τὸ ἄλλο, οἱ ὅποιοι θέλει εἶναι στρογγυλοί, ἐπάνω εἰς αὐτοὺς θέλει κείτονται οἱ τρεῖς σειραὶ τῶν θόλων τῆς σκεπῆς καὶ αὐτοὶ οἱ στύλοι θέλει κατασκευασθοῦν εἰς τὴν ἰδίαν θέσιν ὅπου ἦταν καὶ πρότερον. Ἡ σκεπή θέλει οἰκοδομηθῇ ἀσβεστόκτιστος, καὶ δὲν θέλει τῆς λείψῃ ἄλλο

παρά μόνον τὰ κεραμίδια.

Δ^{ον} Εἰς τὴν ἐκκλησίαν ταύτην θέλω οἰκοδομήσω μέσα ἓνα Ἱερόν, ἓνα κουμπέ ἐπάνω εἰς τὴν σκέπην, καὶ τὸ κωδωνοστάσιον θέλει εἶναι ἀσβεστόκτιστον καὶ ἀσβεστοαλειμμένον, τὸ ὁποῖον θέλει ἔχει δύο θόλους διὰ δύο κώδωνας. Τὸ χόνδρος τοῦ τοίχου τοῦ κωδωνοστασίου θέλει εἶναι μία πήχη καὶ μισή, τὸ πλάτος τοῦτου πήχεις τέσσαρες. τὸ ὕψος του ἀπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς ἕως ἐπάνω εἰς τὸν σταυρόν πήχεις δέκα καὶ μισή.

Ἐάν θέλω κατασκευάσω εἰς τὴν ἐκκλησίαν δύο παράθυρα εἰς πάσαν πλευράν τοῦ μακροῦς καὶ μία πόρταν, δύο παράθυρα καὶ μίαν πόρταν κατὰ τὸν Ἀρθηκα, δηλαδή εἰς τὸν Γυναικίτη, τὰ παράθυρα καὶ οἱ πόρτες θέλουν ἔχουν τὸ ὕψος τῶν καὶ τὸ πλάτος τῶν κατὰ τὰς ὁδηγίας ὅπου εἶναι γεγραμμένα εἰς τὸ σχέδιον. θέλει κατασκευάσω καὶ ἓνα παράθυρον τοῦ σχήματος μισοῦ ἀνγοῦ, αὐτὸ δέ θέλει εἶναι ἐπάνω εἰς τὴν χιβάδα τοῦ Ἱεροῦ διὰ τοῦ ὁποίου νὰ εἰσέρχεται φῶς εἰς τὸ Ἱερόν. ἐπάνω εἰς τὰς τρεῖς πόρτας τῆς ἐκκλησίας θέλει δουλεύσω ἓνα κορνιζόνι, καθὼς φαίνεται σχεδιασμένον εἰς τὸ σχέδιον.

ΣΤ^{ον} Ἀπὸ τὸ μέσα μέρος τῆς ἐκκλησίας δηλαδή εἰς τοὺς τοίχους καὶ εἰς τοὺς θόλους καὶ

εἰς τὸν κουμπέν θέλει εἶναι ὅλοι ἀσβεστοα-
λειμμένοι.

Ζ^{ον} Τὴν οἰκοδομὴν ταύτην ὑπόσχομαι νά
τὴν οἰκοδομήσω μέ ὅλη τὴν πρέπουσαν συμμε-
τρίαν καὶ κανονικὸν ζύγιον, ὥς καὶ ὁπού νά
μὴν ἐξέχη γωνία ἐκτός τίς ἄλλες.

Η^{ον} Ἄν εἰς ὅλα αὐτὰ κάμω παραμικρά λά-
θη ὁ Ἀρχιτέκτων δύναται νά κρεμίζη καὶ νά
χαλᾷ καὶ ἐγὼ δέ νά τὰ ξαναφτιάσω τὰ παρ' αὐ-
τοῦ χαλασθέντα.

Θ^{ον} Ὁ Ἡγούμενος τῆς ρηθείσης Μονῆς
Βαρνάκοβας ὑπόσχεται νά πληρώσῃ εἰς ἐμέ
τὸν τέκτονα διὰ τὴν οἰκοδομὴν ταύτην.

α^{ον} εἰς χρήματα μετρητὰ ἑπτὰ χιλιάδας γρό-
σια

β^{ον} θέλει δώσῃ εἰς τοὺς τέκτονας τοὺς ἐργα-
ζομένους εἰς αὐτὴν τὴν ἐκκλησίαν διὰ τροφὴν
των τυρὶ ὀκάδες τετρακόσιες, σφακτὰ ζωντανὰ
αἰγίδοπρόβατα ἑκατὸν ἐξήντα, κρασί φορτώμα-
τα εἴκοσι δύο, ρακὶ ὀκάδες ἑκατὸν πενήντα καὶ
ὅσον ψωμί ἡμπορέσουν νά φάγουν. προσέτι θέ-
λει μᾶς δώσῃ καὶ φαγητὸν νηοτήσιμον.

Ταῦτα πάντα ἐσυμφωνήσαμεν ἔμπροσθεν
τοῦ ἀρχιτέκτονος τῆς Ἀνατολ. Ἑλλάδος μέ
τὸν Ἡγούμενον τῆς Βαρνάκοβας. διὸ ἀμφοτέ-
ρα τὰ μέρη ὑποφαινόμεθα πρὸς ἐνδειξιν καὶ
ἀσφάλειάν μας.

Ἐν Σαλώνοις τῇ 4 Μαΐου 1831

Ὁ Ἡγούμενος τῆς Μονῆς Βαρνάκοβας

Κοσμάς

Ὁ τέκτινας Ζήκος Κονιτζιώτης

Τό παρόν ἔγγραφον ἐγίνε εἰς παρουσίαν ἑμοῦ

τοῦ ὑπογεγραμμένου

τὴν 4 Μαΐου 1831 ἐν Σαλώνοις

Ὁ ὑπολοχαγός τῶν Ἐπιτελῶν

Α Κάλανδρος.

Τά συμφωνηθέντα ἐγιναν γνωστά στούς πιστοὺς Χριστιανοὺς τῆς ἐπαρχίας, οἱ ὅποιοι ἀνέλαβαν νά βοηθήσουν τοὺς Μοναχοὺς σέ εἶδος (τρόφιμα, κρασί κλπ), γιὰ νά μπορέσουν ν' ἀνταποκριθοῦν στίς ὑποχρεώσεις τοὺς ἔναντι τῶν μαστόρων. Περί αὐτοῦ γίνεται λόγος καί στήν ὑπ' ἀριθ. 5471/5 Μαΐου 1831 ἀναφορά τοῦ ἑκτακτοῦ Ἐπιτρόπου Κ. Μεταξᾶ πρὸς τὴν κυβέρνησι τοῦ Καποδίστρια. Σ' ἓνα σημεῖο τῆς γράφει: "Αἱ τροφαὶ δίδονται εἰς εἶδος (εἰς τοὺς τέκτινας) ἀπὸ συνεισφοράς τῶν Χριστιανῶν τῶν πλησιεστέρων ἐπαρχιῶν..."

Ἐβλεπε, λοιπόν, κανεῖς ἐκεῖνο τὸν καιρό καί εἰδικά τὸν Αὐγουστο, τὸ μῆνα τῆς Παναγιᾶς, ν' ἀνηφορίζουν κατὰ τὸ Μοναστήρι Τῆς εὐλαβεῖς χωρικοὶ μέ τὰ γαῖδουράκια τοὺς φορτωμένα. Ἄλλοι μέ τυρί, ἄλλοι μέ κρασί καί ἄλλοι μέ κατσικούλες δεμένες ἀπὸ πίσω. Τά ἔφερναν γιὰ τὴν Πα-

ναγιά καί γιά τό σπίτι
Της, πού χτιζόταν...

Δῶρα ἀπό φτωχούς, πάμ-
φτωχους ἀνθρώπους, χτυ-
πημένους ἀπ' τόν πόλεμο
καί τόν κατατρεγμό. Ἀκό-
μη δέν εἶχαν κλείσει οἱ
πληγές πού εἶχαν ἀνοίξει
οἱ Τοῦρκοι στό σῶμα τους
καί στό βίός τους! Ἀκόμη

τά σπίτια τους ἦταν μισογκρεμισμένα καί τά
κτήματά τους χέρσα! Τά περισσότερα σπίτια
μάλιστα, εἶχαν δώσει στόν ἱερό ἀγῶνα τούς νοι-
κοκυραίους τους καί ἦταν ὀρφανά... Ὁ πληθυ-
σμός τῆς Ἑλλάδας μετά τό τέλος τῆς Ἐπανάστα-
σης, ὅταν καταμετρήθηκε, βρέθηκε μισός! Θυσιά-
στηκαν οἱ μισοί, γιά νά ζήσουν ἐλεύθεροι οἱ
ἄλλοι μισοί!

Κι ὁμως, αὐτοί οἱ ταλαίπωροι καί ρακένδυτοι
ἄνθρωποι μέ τίς διαλυμένες περιουσίες, ἔδιναν
ἀπ' τό ὑστέρημά τους τόν "ὀβολό" τους γιά τήν
Κυρά τῆς Ρούμελης κι ὅλου τοῦ κόσμου. Σφιχτο-
μαντηλοδεμένες κυροῦλες χαροκαμένες, πού εἶ-
χαν ἀναλάβει νά μεγαλώσουν δύο καί τρία ὀρφα-
νά ἢ κάθε μιά, ἀνηφόριζαν γιά τή Μεγάλη Μάνα,
πάνω στή Βαρνάκοβα. Τῆς ἔλεγαν τόν καημό
τους, ἔπαιρναν δύναμη καί κουράγιο ἀπό τή Χά-
ρη Της καί μετά ἀνοιγαν προσεκτικά τό τριμμένο
ὑφαντό ταγάρι κι ἔβγαζαν πότε λίγο τυράκι καί

πότε καρβέλι φρεσκοζυμωμένο ψωμί για τούς μα-
στόρους, νά φᾶνε, καί νά φτιάξουν ὁμορφη καί
γερή τήν Ἐκκλησιά.

Εὐλογημένες γενιές!

Δακρύζει ὁ ἄνθρωπος σάν θυμηθῇ “τά πλού-
τια” τῶν γενεῶν αὐτῶν. Πίστη, εὐλάβεια, ἀπλό-
τητα, ἀνταπάρνηση, καρτερία, φιλότιμο. “Ἐφιλο-
τιμήθημεν καί ἡμεῖς καί ἡ ἐπαρχία - γράφει ὁ Ἡγού-
μενος Κοσμάς σέ μιά ἀναφορά του, πού γράφτηκε
τό 1834 - νά γίνῃ ἓνα λαμπρόν κτίριον (ἡ Ἐκκλησία) εἰς
τάς ἡμέρας μας...” Εἶθε ποτέ νά μή χάσῃ ὁ Ἕλληνας
τίς Θεόσδοτες αὐτές ἀρετές πού τόν ἔκαναν ἀγα-
πητό στό Θεό καί στούς ἀνθρώπους. Τό ξενόφερτο
“κουστοῦμι” τοῦ στείρου ὀρθολογισμοῦ καί τοῦ
στυγνοῦ ἀτομισμού εἶναι πολύ στενό κι ἀταίρια-
στο γιά τίς Ἑλληνικές καρδιές, πού εἶναι πλα-
σμένες ν’ ἀγαποῦν καί νά θυσιάζονται, νά μεγα-
λουργοῦν καί νά ἐμπνέουν. Ὅποιοι τό φόρεσαν,

Κωνσταντίνος Κανάρης

ἀσφυκτιοῦν καί χάνουν τή
χαρά τῆς ζωῆς. Στό χέρι
μας εἶναι νά ξανα-
γυρίσουμε στίς ρίζες
μας. Νά κάνουμε ζωή
μας τήν πατρική ἀρε-
τή καί Θεοσέβεια, τή
μέχρι θυσίας ἀφοσίωση
στό Σωτῆρα Χριστό.

ΟΙ ΡΙΖΕΣ ΜΑΣ

Θείας ζωῆς ἀνασαιμιά
στή θύμισή σου παίρνω
σάν φέρνω σε στή μνήμη μου
βιός τῆς ψυχῆς μου μυστικό,
ἀπ' τόν γονιό, ἀπ' τό δάσκαλο,
ἀπ' τόν παπά δοσμένο.

* * *

Μαργαριτάρι Πίστη μου,
δοσμένη σύ ἀπ' τόν Χριστό
στήν ὁμορφη Ἑλλάδα,
ἄν θά σέ χάσω, θά χαθῶ
εὐχή τῆς Μάννας μου θερμή
ὥς τή στερνή μου τήν πνοή
νά σέ κρατήσω φυλαχτό
ὅπου κι ἄν ζήσω κι ἄν βρεθῶ.

Τόν Αὐγου-
στο ἐκείνου
τοῦ καλοκαιριοῦ
τοῦ 1831, πρὸς τό
τέλος τοῦ μηνός,
καί συγκεκριμένα
στὶς 25 Αὐγούστου,
ἀνηφόρισαν κατὰ
τὴ Βαρνάκοβα δύο
ἱερεῖς. Ὁ ἓνας ἦταν

ἀρκετά ἀκμαῖος, γύρω στὰ πενήντα του χρόνια.
Ὁ ἄλλος γεροντότερος, γύρω στὰ ἐξήντα. Ἱεροπρε-
πεῖς καὶ οἱ δύο καὶ σεβαστοί, μέ ἀετίσιο μάτι καὶ
μέ τὴν ὁμορφιά τῆς ψυχικῆς λεβεντιάς στό πα-
ρουσιαστικό τους. Ἀνέβαιναν ἀργά - ἀργά τό μο-
νοπάτι τοῦ δάσους κουβεντιάζοντας καὶ παρατη-
ρώντας τό γύρω τόπο, πού τοὺς θύμιζε τά πρόσφα-
τα γεγονότα τῆς πολιορκίας τῆς Μονῆς.

Ὅταν σέ λίγο πλησίασαν κι ἔφθασαν στό ἐρει-
πωμένο Μοναστήρι, ὁ παπα - Κοσμᾶς καὶ ὅλοι οἱ
Μοναχοί τοὺς ὑποδέχτηκαν μέ πολλή ἀγάπη καὶ
ἐνθουσιασμό. Ἦταν οἱ γνήσιοι φίλοι καὶ συμπα-
ραστάτες τῆς Μονῆς, ὁ παπα - Ἀποστόλης καὶ ὁ
παπα - Γιάννης Παπαποστόλου ἀπὸ τό Λυκοχωρι.
Ἦρθαν νά δοῦν ἀπὸ κοντά τό ἔργο τῆς ἀναστη-
λώσεως καὶ νά τό ἐνισχύσουν.

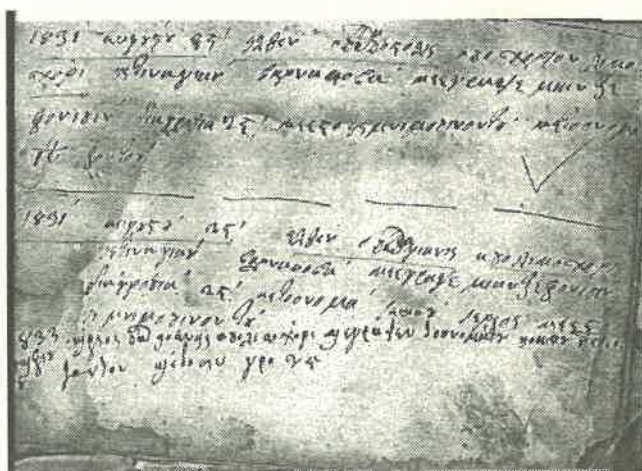
Ξεφυλλίζοντας τό παλιό βιβλίο μνημονεύσεων
τῆς Μονῆς συναντᾶμε ἐκεῖ μέσα γραμμένη τὴν
ἐπίσκεψή τους αὐτὴ τὴν 25^η Αὐγούστου 1831 καὶ

τὴν ἐγγραφή τοὺς γιὰ μνημόνευση. Στὴν ἀρχὴ τοὺς γράφει ξεχωριστὰ καὶ μετὰ μαζί. Γράφει:

"1831. Αὐγούστου 25. Ἦλθεν ὁ Παπαποστόλης ἀπὸ χωρίο Λυκοχώρι εἰς τὴν ἀγίαν Βαρνάκοβα καὶ ἔγραψε μία ξεφώνησιν διὰ γρόσια 25 καὶ ἔστω εἰς μνημόσυνόν του καὶ τὸ ὄνομα τῶν ζώντων."

"1831. Αὐγούστου 25. Ἦλθεν ὁ Παπαγιάννης ἀπὸ Λυκοχώρι εἰς τὴν ἀγία Βαρνάκοβα καὶ ἔγραψεν μίαν ξεφώνησιν διὰ γρόσια 25 καὶ τὸ ὄνομα Ἰωάννου ἱερέως καὶ ἔστω εἰς μνημόσυνόν του."

"1831. Αὐγούστου 25. Ἦλθεν ὁ Παπαποστόλης καὶ Παπαγιάννης ἀπὸ χωρίον Λυκοχώρι καὶ ἔγραψαν μίαν παρησίαν τοῦ πατρὸς τοὺς διὰ γρόσια 50 καὶ ἔστω εἰς μνημόσυνόν τοὺς καὶ τὸ ὄνομα Παναγιώτη κοιμημένο."

Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸν Κώδικα μνημονεύσεων τῆς Βαρνάκοβας, σχετικὸ μέ τὴν ἐπίσκεψη τῶν δύο ἱερέων π. Ἰωάννου καὶ π. Ἀποστόλου Παπαποστόλου, ὁ ὁποῖος ἀρχίζει ἀπὸ τὸ 1759.

Οἱ δύο καλοί καί σεβαστοί ἱερεῖς ἤθελαν νά ἐνισχύσουν τό ἀναστηλωτικό ἔργο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Μονῆς, καί μέ τό πρόσχημα τῆς μνημονεύσεως πρόσφεραν στούς μοναχοὺς τόν ὀβολό τους. Δέν ἦταν βέβαια ἀκριβῶς “ὀβολός”, γιατί συνολικά πρόσφεραν 100 γρόσια, ποσό ἀρκετά σεβαστό.

Ἡ Ἐκκλησία προχώρησε μέ γοργό ρυθμό. Χτίστηκε ἐπάνω στά θεμέλια τῆς πρώτης, διατηρῶντας τό περίφημο μαρμαροθετημένο δάπεδο τοῦ 11^{ου} αἰῶνα. Σέ σύγκριση ὁμως μέ τήν πρώτη Ἐκκλησιά, ἔγινε ἕναν πῆχυ πιό ψηλή.

Ἡ βασικὴ τῆς κατασκευῆς, χωρίς νά εἶναι καί τελειοποιημένη, πρέπει νά ἔγινε μέχρι τό Σεπτέμβριο. Αὐτό συμπεραίνουμε καί ἀπό τό γεγονός ὅτι στίς 14 Σεπτεμβρίου τοῦ 1831, ἀνήμερα στήν ἑορτή τοῦ Τιμίου Σταυροῦ, “προεχειρίσθη εἰς ἱερομόναχο ὁ Ἰωάννης Δημητρίου ἀπό τὴν Ποτιδάνεια”, ὁ γνωστός ἀπό τὰ γεγονότα τῆς πολιορκίας, ὁ ὁποῖος, ὅπως βλέπουμε στό Μοναχολόγιο τοῦ 1869 ὑπογραμμένο ἀπό τόν Ἡγούμενο Νικηφόρο Παπαχρίστου καί τοὺς Συμβούλους Γρηγόριο Βασιλείου καί Γεράσιμο Δημητρίου, ἀξιώθηκε τελικά τῆς Ἱερωσύνης καί τοῦ Μοναχικοῦ Σχήματος, καί ἔλαβε τό ὄνομα Ἰωάσαφ.

Ἄν καί ἡ Ἐκκλησία ξαναχτίστηκε σέ σύντομο γιά τὰ δεδομένα ἐκείνης τῆς ἐποχῆς χρονικό διάστημα, ἄργησε ὁμως νά ἐγκαινιασθῇ. Στό ἀρχεῖο τῆς Μονῆς συναντᾶμε ἕνα ἔγγραφο τοῦ Ἐπισκό-

Μελετώντας κανείς τό χρονικό αὐτό κατάστι-
χο τῆς Μονῆς τῶν ἐσόδων καί ἐξόδων τοῦ 1836
ὑπογραμμένο σέ πολλές σελίδες του ἀπό τήν τρι-
ανδρία τῶν Κοσμᾶ, Χρυσάνθου καί Ἀνατολίου,
μέ συγκίνηση βλέπει νά καθρεφτίζεται μέσα του
ἡ ἐποχή ἐκείνη. Τό χαρτί τοῦ πρωτοτύπου εἶναι
ἐπίσημο, πεπαλαιωμένο, ἐλαφρῶς γκριζοπράσινο
μέ ἐσωτερική κάθετη εὐθυγράμμιση καί μέ τήν
ξένη λέξη ALMASSO. Στίς πρῶτες ἐγγραφές τῶν
ἐξόδων ἀναγράφονται "ἐξοδα ζωοτροφίας ἀνθρώπων
καί ζῶων εἰς τά μέρη πού ἐξαποστελόμεθα διά ὑπηρεσίαν
τῆς Μονῆς Βαρνάκοβας". Ἀναφέρονται δέ ὁ Χρυσαν-
θος γιά ταξίδι στήν Ἀμφισσα καί στό Λιδωρίκι
καί οἱ Ἀνατόλιος καί κάποιος Ἀγαθάγγελος στή
Ναύπακτο.

Πιό κάτω διαβάζει κανείς:

"Γανωτικά γιά τά χαλκῶματα τῆς Μονῆς 60 δρχ,

100 πῆχες πανί ἀνά 40 λεπτά,

4 μαντιλῖα, 4 φεσία (γιά τούς ὑπηρετίας).

Λουλάκι, βιτριόλι διά τά ράσα τῶν Πατέρων,

καφέ, ζάχαρη.

Γιά τά τσεκούρια, καρφοπέταλα κλπ. 33 ὀκάδες σί-
δερον, τοιλίκι,

ἓνα ἀρνάριον ταμπάκο γιά τούς ὑπηρετές,

(φτειαχτικά) τοῦ γύφτου ὁποῦ ἐδούλευσε τά σίδερα
αὐτά...

Ἦγοράσαμεν 4 γελαδοπέτσια διά ποδεσίαν τῶν ποι-
μένων..."

Ἐποχές φτωχῆς καί πλούσιες μαζί. Ἡ ζωὴ ἦταν ἀπλή καί ὁ ἄνθρωπος ὀλιγαρκῆς καί εὐχαριστημένος μέ ὅ,τι εἶχε. Καημό δέν ἔβαζε γιά ὅ,τι δέν εἶχε, καί γιά ὅ,τι εἶχε δόξαζε πηγαῖα τό Θεό. Ἐτσι ἦταν - καί ἀκόμη περισσότερο - καί οἱ Μοναχοί τότε. Ἀπλοῖ, ὀλιγαρκεῖς, ταπεινοί, φίλεργοι, νοικοκυρεμένοι, μέ τό ἓνα χέρι ἀπλωμένο στό Θεό, γιά νά κρατιοῦνται, καί μέ τό ἄλλο πρός τά κάτω, γιά νά τραβοῦν πρός τά πάνω καί τούς λαϊκούς. Τά ράσα τους δέν ἦταν πολυτελῆ καί ἀτσάλάκωτα. Συνήθως ἦσαν ξεβαμμένα (γι' αὐτό καί ἀγόραζαν λουλάκι καί βιτριόλι, γιά νά τά σκουραίνουν στό πλύσιμο). Ἐέβαφαν τά ράσα τους ἀπ' τούς ἥλιους τοῦ καλοκαιροῦ, γιατί σκληραγωγοῦσαν τό σῶμα τους καί μέ χειρωνακτική ἐργασία, σάν ἄνδρες πού ἦταν. Ὑπῆρχε ὅμως καί ἐπιτακτική ἀνάγκη. Ἄν δέν ἔσπερναν, δέ θέριζαν, δέν ἀλώνιζαν, δέ ζύμωναν, δέ φούρνιζαν, ψωμί δέν εἶχε οὔτε γιά τούς ἴδιους οὔτε γιά τούς προσκυνητές. Κι ἡ φτώχεια ἦταν - ὡς γνωστόν - μεγάλη τότε. Ἡ προσφορά ἑνός πιάτου λιτοῦ φαγητοῦ καί ἑνός κομματιοῦ ψωμιοῦ ἦταν κάτι τό πολύ μεγάλο τότε, πού οἱ περισσότεροι πεινοῦσαν. Τά παπούτσια τους δέν ἦταν τριζάτα λουστρίνια ἀλλά χοντροάρβυλα, καμωμένα ἀπό γελαδόπετσα, φορτωμένα ὀκάδες λάσπη ἀπό τίς δύσκολες ἐξωτερικές δουλειές καί τίς πορεῖες τοῦ χειμῶνα.

Ἡ πνευματικότητα ὅμως καί τό καλογερικό ἦθος ἦταν δυνατά καί σταθερά. Δέν ἀνέχονταν

“νερó στό κρασί τους”. Τιμοῦσαν τό ρᾶσο τους καί τήν καλογερική τους. Ἦταν ἔτοιμοι νά πεθάνουν γιά τήν Πίστη τους καί τήν Πατρίδα τους, ὅπως καί τό ἀπέδειξαν. Ὅταν τοὺς πλησίαζε κανεῖς - κατά κοινή μαρτυρία - ἄν καί ἦταν μέ φτωχική καί συχνά ἀτημέλητη ἐμφάνιση, μοσχοβολοῦσαν λιβάνι κι ἀγιωσύνη.

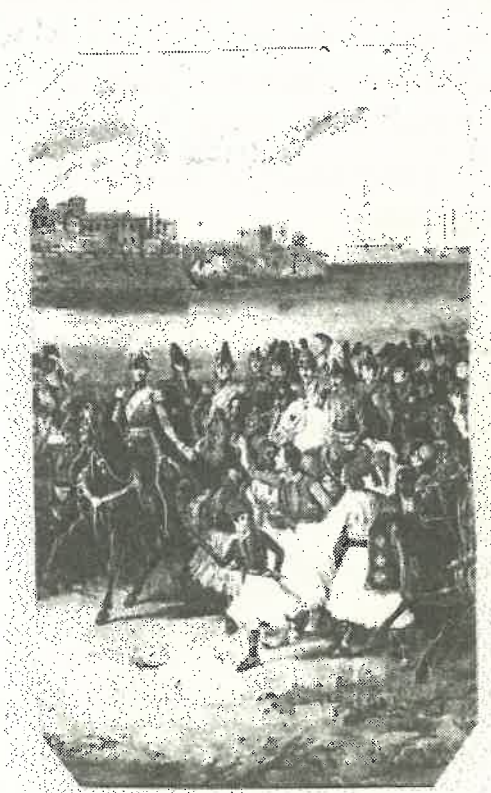
Ἄς εἶναι ἀναπαυμένη ἡ ψυχὴ τους κι ἄς ἔχουμε τήν εὐχή τους.

Γέρων Προκόπιος

Ἡ φιλεργία του καί ἡ αὐταπάρνησή του
ὕψηξε μεγάλη.

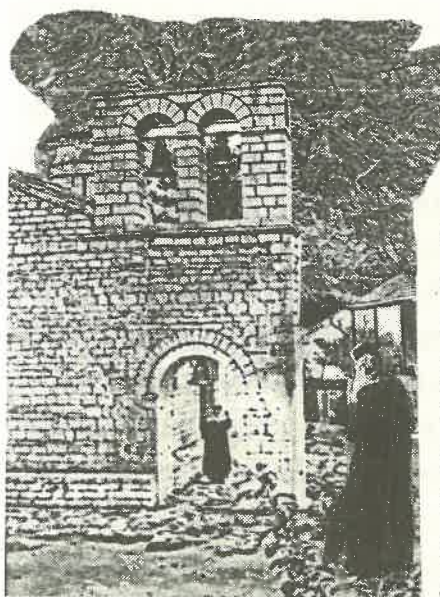
Μάγειρος, τυροκόμος, ψάλτης,
ἀκούραστος διακονητής ὅλων.

Στόν καιρό τῶν Βαναρῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ

Χριστούγεννα τοῦ 1834

Πλησίαζαν
τά Χριστούγεννα
τοῦ 1834.

Τά πρῶτα χιόνια
στόλισαν τίς κορυ-
φές τῶν Βαρδουσί-
ων καί πέρα πρὸς τό
βάθος τοῦ ὀρίζοντα
τῇ Γκιώνᾳ. Στό δά-
σος τῆς Παναγιᾶς
ἔφτιαζαν ἓνα πα-
ραμυθένιο διάκο-
σμο καί στό Μονα-

στήρι ἄναψε τό τζάκι στό μικρό λιτό ἀρχοντα-
ρίκι, τά πυρομάγκαλα καί οἱ φουφοῦδες.

Μετά τή μεγάλη πόρα ἦρθε ἡ γαλήνη. Τό κάθε
τι, μέ τή βοήθεια τοῦ Θεοῦ τακτοποιοῦνταν καί
οἱ Μοναχοί σιγά - σιγά βρῆκαν τό ρυθμό τῆς εὐ-
λογημένης ζωῆς τους, πού τήν εἶχαν χάσει στά ἐ-
παναστατικά χρόνια. Ἡ πενία, βέβαια, ἦταν ἀ-

κόμα έντονη, αλλά είχαν κάπως συμμαζευτεί. Μερικά λιτά κελλάκια είχαν ξεφυτρώσει γύρω από την Έκκλησιά και στέγαζαν την Άδελφότητα, πού είχε αρχίσει και πάλι νά αυξάνεται.

Παρ' όλο πού τό Καθολικό είχε ακόμη ατέλειες και τό τέμπλο* αποτελούνταν από άπλές χοντροκομμένες σανίδες όξυās πού έκοψαν άπ' τό δάσος, τούς έξυπηρετούσε πλέον για τίς ακολουθίες τους.

Ο Ίερομόναχος Ίωάσαφ διακονούσε άκούραστος τίς πνευματικές και λειτουργικές ανάγκες της Άδελφότητας. Υπήρχε ακόμα ένας σεβαστός Γέροντας Πνευματικός, του όποιου τό όνομα δέ διασώθηκε, πού σκέπαζε μέ την άγιωσύνη του και τή Θεία έμπειρία του και τούς Μοναχούς και τό λαό του Θεού. Μιά έπιστολή του έπισκόπου Φωκίδος Νεοφύτου, την όποία έστειλε προς τόν Ήγούμενο Κοσμά στίς 22 Ίουνίου του 1834, άναφέρεται σ' αυτόν και τόν χαιρετά μέ ιδιαίτερη έκτίμηση: "Εύχόμαστε τόν Γερο - πνευματικό και τούς λοιπούς πατέρες".

Μέ παρηγορημένη καρδιά οί μοναχοί της Βαρνάκοβας έζησαν ειρηνικά και εύλογημένα έκεινα τά Χριστούγεννα. Μαζί κι ό κόσμος, ό βασιτισμένος λαός του Θεού ποΰβρισκε άπάγκιο στό ιερό λιμανάκι της Παναγιάς της Βαρνάκοβας, για νά μερώση τούς πόνους του και ν' ανασάνη όξυγόνο τ' Ούρανοϋ.

* Τό ξυλόγλυπτο τέμπλο έγινε τό 1838.

Ἡ τεθλιμμένη ὁμως ὁδὸς γιὰ τὰ παληκάρια τῆς Παναγιᾶς δέν εἶχε φθάσει στό τέρμα της. Ἐπρεπε νά σφυρηλατηθῇ ἀκόμη ἡ ὑπομονή τους, ἔπρεπε νά πλατυνθῇ ἔτι περισσότερο ἡ καρδιά τους μέ τήν ἀνεξικακία καί τή μεγαλοψυχία. Αὐτό βέβαια δέν αἶρει τήν εὐθύνη καί τήν ἐνοχή τῶν ταιπωρούντων...

Τώρα οἱ καταπονοῦντες, ἡ κοινῶς “σταυρωτῆδες”, δέν ἦταν οἱ βάρβαροι Τοῦρκοι μέ τίς χατζάρες καί τήν ὁμότητα. Τώρα ἦταν ἐκλεπτυσμένοι καί μέ εὐρωπαϊκή φινέτσα! Πλήν ὁμως, γεμάτοι κρυφὸ μίσος καί περιφρόνηση γιὰ ὅ,τι Ἑλληνικό καί κυρίως γιὰ ὅ,τι Ὁρθόδοξο. Τό αἰώνιο μῖσος τοῦ πνευματικά μονόφθαλμου πρὸς τόν ἀρτιμελῆ. Τό ἀποκορύφωμα τοῦ ἀντορθόδοξου φράγκικου πνεύματος τοῦ Καρλομάγνου*. Ἡ περίφημη Βαυαρικὴ ἀντιβασίλειά τοῦ Ὁθωνα, πού βασάνισε μ’ ἓναν καινούριο τρόπο τόν ἤδη βασανισμένο τόπο. Διωγμοὶ Κληρικῶν καί Μοναχῶν, δημεύσεις, κλείσιμο Μοναστηριῶν μέ θέσπιση ἀντίθεων καί ἀπάνθρωπων νόμων.

* Καρλομάγνος: Ἰδρυτὴς καί ἀρχηγὸς τοῦ Φραγκικοῦ κράτους περί τό 800 μΧ. Οἱ Φράγκοι, λαὸς ἀπολίτιστος καί βάρβαρος, κατέκτησαν τόν ὄγδοο αἰῶνα τῇ δυτικῇ Εὐρώπῃ καί κατέλυσαν τὴ δυτικὴ Βυζαντινὴ Αὐτοκρατορία. Ἐβάλαν στόχο τόν Παπικὸ θρόνο, ἐξεδίωξαν τόν Ὁρθόδοξο Πάπα καί ἀνωτέρους κληρικούς καί κατεδίωξαν τόν Ὁρθόδοξο λαό. Ἐνόθευσαν τόν Χριστιανισμό προσαρμόζοντες τὴν Ὁρθοδοξίαν στίς φράγκικες εἰδωλολατρικὲς δεισιδαιμονίες τους. Τελικά μέ τὴν παραίτηση τοῦ τελευταίου Ὁρθόδοξου

Βέβαια, τή Βαρνάκοβα δέν τόλμησαν νά τήν κλείσουν, σάν τό κατ' ἑξοχήν ἱστορικό Μοναστήρι τῆς Ρούμελης. Ὑπέβαλλαν ὁμως τοὺς Πατέρες σέ ψυχικές ταλαιπωρίες, ἀπειλές καί οἰκονομικούς ἐκβιασμούς. Πρόσθεταν τραύματα στά τραύματα. Καταπίεζαν ψυχές πληγωμένες ἀπό τά σκληρά γεγονότα τοῦ πολέμου καί νεῦρα κουρασμένα ἀπό τήν ἀντάρα τοῦ τουρκικοῦ μένους καί τῶν ἀγωνιωδῶν περιστάσεων.

Πάπα τῆς Ρώμης Ἰωάννου ΙΗ τό 1009, ἀνέβασαν στό θρόνο τῆς Ρώμης τό 1014 τόν πρῶτο Ἰταλοφράγκο πάπα Βενέδικτο Η, ὁ ὁποῖος πρόσθεσε τό filioque στό Σύμβολο τῆς Πίστεως. Τήν προσθήκη αὐτῇ τῶν Φράγκων κατεδίκασε ἡ Ἡ Οἰκουμένη Σύνδος. Γι' αὐτό λέμε ὅτι ὁ σύγχρονος Παπισμός δέν εἶναι ἡ παλαιά Ὁρθόδοξη Ρωμαϊκή Ἐκκλησία μέ ἔδρα τήν παλαιά Ρώμη, ἀλλά οἱ αἰρετικοί Φράγκοι, πού μισοῦσαν καί μισοῦν ἀκόμη τήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία ("Ρωμηοί σέ Ἀνατολή καί Δύση", Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Ναυπάκτου καί Ἀγίου Βλασίου Ἱεροθέου Βλάχου, σελ 55 - 57).

Ἡ φραγκική λαίλαπα στήν Εὐρώπη τόν 8^ο αἰῶνα ἐκτός τοῦ ὅτι τήν αἱματοκύλισε, τῆς ἐνόθευσε τό καθαρό ζωντανό νερό τῆς Ὁρθοδοξίας μέ τό ὅποιο τήν πότισαν οἱ Ἀπόστολοι Πέτρος καί Παῦλος καθώς καί ὁ ἐκ τῶν ἑβδομήκοντα Ἀποστόλων Ἅγιος Ἀριστόβουλος, ὁ πρῶτος Ἐπίσκοπος τῆς Βρετανίας. Πρίν τή Φραγκοκρατία, μέχρι τόν 8^ο αἰῶνα, τό Θεῖο φυτώριο τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ὁρθοδοξίας εἶχε δώσει πληθός Ὁσίων, Μαρτύρων, ἁγίων Ἱεραποστόλων, ἐστεμμένων Ἀγίων. Ἅγιοι Βρετανοί, Ἱρλανδοί, Οὐαλοί, Σκῶτοι, Ἀγγλοσάξωνες κἄ, πνευματέμφοροι, μέ ὑψηλές πνευματικές ἀνάβασεις, μέ ἀποκορύφωμα τῆς ἁγίας ζωῆς τους τό Μαρτύριο, ἀποτελοῦν τήν ἀθάνατη Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ στή Δύση τοὺς πρῶτους ὀκτώ αἰῶνες. "Μετά τή βασιλεία τοῦ Edward

Ἐγγραφα μέ στυγνὸ ἀνακριτικὸ ὕφος κατέφθαναν συχνά - πυκνά στὴ Μονή, ἀναστάτωναν τοὺς Μοναχοὺς καὶ τοὺς ἐνοχλοῦσαν. Μεταξὺ τῶν ἄλλων, τὸ Φεβρουάριο τοῦ 1834 ἦλθαν ἔγγραφα πού κοινοποιοῦσαν πρὸς μοναχοὺς καὶ κληρικούς τὴν ἀπόφαση τῶν Βαυαρῶν “νά συνάξουν ὅσα λείψανα τῆς ἀρχιετεκτονικῆς καὶ γλυπτικῆς τέχνης τῶν προγόνων μας εὐρίσκοντο εἰς ὅλο τὸ Βασίλειον... εἴτε εὐρίσκοντο εἰς ἐρημωμένας Ἐκκλησίας ἢ κατηδαφισμένας ἢ εἰς τοίχους Ἐκκλησιῶν σωζομένων. Καὶ ἂν ὑπῆρχε ἓνα διακοσμητικὸ γλυπτὸ ἐντειχισμένο, ἢ Βασιλικὴ Ἐπιτροπὴ θά τὸ ξεκολλοῦσε καὶ θά ξανάχιζε τὸν τοῖχο μέ ἰδικά της ἔξοδα”!

Ὑπονοεῖται, βέβαια, ὅτι τὰ ὑπάρχοντα στίς Ἐκκλησίες διακοσμητικὰ γλυπτὰ μετὰ ἀπὸ 1800 χρόνια χριστιανικῆς ζωῆς ἦταν πρωτοχριστιανικῆς καὶ Βυζαντινῆς τέχνης. Ἄν κρίνουμε ὁμως ἀπὸ τὰ διασωθέντα Βυζαντινὰ ἀνάγλυφα τῆς

τοῦ ὁμολογητοῦ (1065) ὁλοκληροῦται πλέον ἡ ἐπιρροή τῆς (Φραγκοκρατουμένης) Ρώμης... ταυτοχρόνως ὑπαισέρχεται καὶ ἡ αἵρεσις”. (Χριστοφόρου Κων. Κομμοδάτου, Ἐπισκόπου Τελμησοῦ, “Οἱ Ἅγιοι τῶν Βρεττανικῶν Νήσων”, Ἀθῆναι, 1985). Ἦταν τότε πού γιὰ τὴν Ὁρθοδοξία ἔδυσε ἡ Δύση. Εἶθε ὁ Κύριος τοῦ ἐλέους νά χαρίσῃ μία νέα ἀνατολή ὁλοκληρωμένης ἐπιγνώσεως τῆς Ἀληθείας διὰ τῆς Ὁρθοδοξίας σέ ὅλους τοὺς δυτικοευρωπαϊκοὺς λαοὺς, οἱ ὅποιοι ἐπὶ ὀχτῶ ὁλοκλήρους αἰῶνες ἀπέδειξαν ὅτι μέσα στὴν Ἀποστολοπαράδοτη Ὁρθοδοξία γίνονται ἀγιότεκνοι ἐξ Ἰσου μέ οἰονδήποτε ἄλλον λαόν τῆς ὑψηλίου.”

πρώτης Εκκλησίας τῆς Βαρνάκοβας, οἱ Βαρνακοβίτες Πατέρες δέν συμφώνησαν στό νά τά παραδώσουν. Δέν εἶχαν προφανῶς ἐμπιστοσύνη στό κίνητρα τῶν Βαυαρῶν. Τά περισσότερα ἀπό τά μαρμαρόγλυπτα διακοσμητικά τῆς Ἐκκλησίας τά βρῆκε ὁ ἀρχαιολόγος Ὁρλάνδος τό 1919 θαμμένα κάτω ἀπό τό δάπεδο τοῦ Καθολικοῦ, μαζί μέ τίς ἐπιτύμβιες πλάκες τῶν Κομνηνῶν τοῦ Δεσποτάτου τῆς Ἠπείρου.

Λίγες μέρες μετά τά Χριστούγεννα ἦρθε ἓνα ἔγγραφο στή Μονή ἀπό τό Ἐπαρχεῖο Δωρίδος, βάσει διαταγῆς τῆς βασιλικῆς Νομαρχίας. Τό ἔφερε ἄνθρωπος ἀπό τήν Ποτιδάνεια, τό τότε διοικητικό κέντρο τῆς περιοχῆς, σταλμένος ἐπὶ τούτου.

Τό ἔδωσαν στόν παπα - Κοσμᾶ, πού καθόταν στό παραγῶνι σιωπηλός καί γύριζε τό χοντρό μάλλινο κομποσχοῖνι του, ἐνῶ τό τρίξιμο τῶν ξύλων στό τζάκι συνόδευε τήν νοερή προσευχή του. Μόλις τό εἶδε, συννέφιασε τό πρόσωπό του. Τά γνώριζε πιά τά γράμματα τοῦ Ἐπαρχείου. Γαλάζιο γράμμα, διπλωμένο σέ φάκελλο σφραγισμένο μέ κόκκινη σφραγίδα καί σέ ἐσωτερική διαφάνεια, εἶχε σχέδιο ἐν εἶδει οἰκοσήμου μέ στέμμα στήν κορυφή. Τώρα τελευταῖα ἔρχονταν τό ἓνα πίσω ἀπό τό ἄλλο, γιά νά τούς ἀνησυχήσουν καί νά τούς ἀπειλήσουν. Γιά τίποτε καλό.

-- Θεέ μου! Τί νά θέλουν πάλι; ἀναρωτήθηκε καί ἀνοιξε προσεκτικά τή γραφή.

Ὅσο διάβαζε, τό ἡλιοκαμένο καί ταλαιπωρη-

μένο αλλά γλυκοφώτιστο πρόσωπό του γέμιζε
άπορία. Τελικά διαγράφηκε πάνω του ένα πικρό
μειδίσμα.

Όταν μπήκε ο Χρύσανθος, ο παλιότερος από
τούς μοναχούς, ο αγαπητός και έμπιστος συνα-
δελφός του, άπλωσε μέ μιá κουρασμένη κίνηση τό
χέρι του, τοῦ τό ἔδωσε καί τόν παρακάλεσε νά τό
διαβάση δυνατά. Ήταν γραμμένο στίς 22 Δεκεμ-
βρίου τοῦ ἔτους ἐκείνου, δηλαδή τοῦ 1834. Καμιά
εὐαισθησία δέν ὑπῆρχε γιά τό ὅτι μετά ἀπό τρεῖς
ἡμέρες θά γιόρταζε ἡ Χριστιανωσύνη τόν ἐρχομό
τοῦ Σωτῆρος στή γῆ καί γιά τό ὅτι δέ θά ἔπρεπε νά
διαταράσσεται ἡ γαλήνη τῶν μοναχῶν εἰδικά τίς
ἁγίες ἐκεῖνες ἡμέρες. Γι' αὐτούς ὅλες οἱ μέρες ἦ-
ταν ἴδιες...

Ἰωσήφ Λουδοβίκος κόμης Ἀρμανσπεργκ

Ἀντίστοιχο εὐδιάκριτο κείμενο:

ἀριθ. Πρωτ. 1837

Διακπ. 1704

Ἐν Βαρινούζῃ τῇ 22

Δεκεμβρίου 1834

Βασιλεῖον τῆς Ἑλλάδος

Ὁ Ἐπαρχος Δωρίδος

πρός τόν Ἡγούμενον τῆς Ἱερᾶς Μονῆς
Βαρνάκοβας

Κατά συνέπειαν τῆς ὑπ' ἀριθ. 2919 δια-
ταγῆς τῆς Β. Νομαρχίας Φωκίδος καί Λο-
κρίδος, προσκαλεῖσθε, Ἄγιε Καθηγούμενε,
νά μᾶς πληροφορήσητε, ὅσον τάχος, πόθεν
ἐπορίσθητε τὰ πρὸς ἀνέγερσιν τοῦ Ἱεροῦ
τῆς Μονῆς σας χρήματα καί ἐάν ἐκ τούτου
δέν ἐπανεχθῇ, δέν ἐπροξενήθῃ βλάβη τις
εἰς τὴν περιουσίαν τοῦ Μοναστηρίου, διὰ
νά πληροφορήσωμεν τὴν Βασιλικὴν Νο-
μαρχίαν.

Ὁ Ἐπαρχος

(ὑπογραφή δυσανάγνωστος)

Όταν τελείωσε τό διάβασμα ὁ Χρῦσανθος, κοιτάχτηκαν γιά λίγο σιωπηλοί. Τελικά ὁ παπα - Κοσμᾶς μονολόγησε:

-- "Πόθεν ἐπορίσθητε, καί ἐάν ἐβλάβη ἡ περιουσία τῆς Μονῆς"! Πρέπει ν' ἀπολογηθοῦμε στούς Βαυαρούς, Χρῦσανθε, μετά ἀπό τρία χρόνια, ποῦ βρήκαμε τά χρήματα καί ξαναχτίσαμε τή γκρεμισμένη Ἐκκλησία μας! Ἦθελα νά ἔξερα τί θέλουν αὐτοί οἱ ἄνθρωποι! Ποιά ἁμαρτία μας τούς ἔφερε στό κεφάλι μας;

-- Γέροντά μου, τό γνωρίζεις. Ἡ διχόνοια καί τά στενά μικροσυμφέροντα, παρατήρησε λυπημένως καί ὁ Ἱερομόναχος Χρῦσανθος.

Ὁ Ἠγούμενος συνέχισε βυθισμένος στίς σκέψεις του.

-- Γιά ποιά περιουσία μᾶς ὁμιλοῦν, Χρῦσανθε; Ἀλλά καί νά εἶχε τό Μοναστήρι, θ' ἄφηνε τήν Ἐκκλησία τῆς Παναγιᾶς γκρεμισμένη, γιά νά μή βλαφθῇ ἡ περιουσία του; Τί εἶδους λογική εἶναι αὐτή, Παναγία μου; εἶπε καί κοίταξε κατά τήν Ἐκκλησία, πού τήν κρυφοκαμάρωνε, καθώς τήν ἔβλεπε νά δεσπόζῃ ἐπιβλητική καί χαριτωμένη.

--Πρέπει νά κάτσουμε νά τούς γράψουμε μιά ἀναφορά αὐτές τίς μέρες. Τί νά κάνουμε, Χρῦσανθε; Ὁ καιρός τοῦ πολέμου θέλει ἀνδρεία καί ὁ καιρός τῆς εἰρήνης ὑπομονή. Πολλή ὑπομονή... Αὐτή κατά τό ρῆμα τοῦ Κυρίου εἶναι ἡ προϋπόθεση τῆς σωτηρίας μας. Ἡ ὑψηλότερη καί γνησιότερη μορφή ἀνδρείας...

Μετά ἀπ' αὐτά ἀποφάσισε ὁ Κοσμάς Θεοχάρης, ὁ Ἑγούμενος, ὁ ὁποῖος ἦταν κατὰ Θεία Πρόνοια ὁ κατάλληλος ἄνθρωπος γιὰ τίς δυσκολότερες ἐποχές τῆς Βαρνάκοβας, νά καθίση νά γράψῃ κάτι γιὰ τὰ ἡρωϊκά αὐτά χρόνια τῆς πολιορκίας ἀλλὰ καί γιὰ τὰ μετέπειτα. Κι ἦταν αὐτό εὐχῆς ἔργο, γιὰ νά ἀντληθοῦν σήμερα ἀπό μᾶς μερικές πολυτιμες πληροφορίες. Διαφορετικά, ὀλιγογράμματος καθὼς ἦταν ὁ παπα - Κοσμάς, δέ θά τό ἀποφάσιζε.

Τό ἔγγραφο αὐτό, ἂν καί δέν ἀναγράφεται ἐπάνω του χρονολογία, εἶναι ἐμφανές πότε ἐγράφη. Δέν εἶναι ἀχρονολόγητο, ὅπως προχείρως κάποιος ταξινομητής ἔγραψε ἐπ' αὐτοῦ, καί αὐτό γιατί ἀναφέρεται καί ἀποτελεῖ ἀπάντηση στό παρόν ἔγγραφο μέ ἀριθ. Πρωτ. 1837 τῆς 22^α Δεκεμβρίου τοῦ 1834. Ἐπίσης, ὁ ἴδιος ὁ Ἑγούμενος γράφει πρὸς τό τέλος ὅτι τό παρέλαβε "σιὰς 3 τοῦ παρόντος". Ἀσφαλῶς ὑπονοεῖ τόν ἐπόμενο μῆνα, τόν Ἰανουάριο. Ἐπομένως ἡ ἀπάντησή του πρέπει νά τοποθετηθῇ τό ἀργότερο ὥς τίς 15 Ἰανουαρίου 1835.

Τό ὕφος τῆς ἀναφορᾶς εἶναι γενικά μετριοπαθές καί συγκρατημένο, ἂν καί ἀπό μερικές φράσεις διαφαίνεται ἡ ὑποκρυπτομένη ἀγανάκτηση. Ὅπως: "Τό Ἐπαρχεῖον μέ προσκαλεῖ νά δώσω θεϊκάς πληροφορίας περὶ τῆς ἀνεγέρσεως τῆς Μονῆς... μ' ὅλον πού εἶναι φανερό καί δηλὸν τοῖς πᾶσιν..." Καί ἀφοῦ ἐν συνεχείᾳ περιγράφει γιὰ λίγο τίς περιπέτειες τοῦ πολέμου, γνωστοποιεῖ τῇ βοήθειᾳ πρὸς τῇ

Μονή τοῦ Αὐγουστίνου καί τοῦ κυβερνήτη Ἰωάννη Καποδίστρια, καθὼς καί τῆς ἐπαρχίας Λιδωρικίου. Τέλος ἀναφέρεται καί σέ κάποια δάνεια, τὰ ὅποια ἐπῆραν ἀπὸ διαφόρους, καί προσθέτει: "Καθὼς πολλάκις ἀπεσιείλαμεν τὰ κατὰστιχα εἰς τὰς βασιλικὰς ἀρχάς, καί πάλιν, ὅταν τὰ ζητήσουν, εἴμεθα ἕτοιμοι νὰ τὰ δώσωμεν".

Ἐκθεσις - ἀναφορά
τοῦ Ἡγουμένου Κοσμᾶ Θεοχάρη
περί τῆς καταστάσεως τῆς Μονῆς
μετὰ τὴν καταστροφή
καί περί τοῦ πῶς "ἐπορίσθη"
τὰ χρήματα
διὰ τὴν ἐκ νέου ἀνέγερσιν
τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ.

1. ~~... ..~~
 2. ~~... ..~~
 3. ~~... ..~~
 4. ~~... ..~~
 5. ~~... ..~~
 6. ~~... ..~~
 7. ~~... ..~~
 8. ~~... ..~~
 9. ~~... ..~~
 10. ~~... ..~~
 11. ~~... ..~~
 12. ~~... ..~~
 13. ~~... ..~~
 14. ~~... ..~~
 15. ~~... ..~~
 16. ~~... ..~~
 17. ~~... ..~~
 18. ~~... ..~~
 19. ~~... ..~~
 20. ~~... ..~~
 21. ~~... ..~~
 22. ~~... ..~~
 23. ~~... ..~~
 24. ~~... ..~~
 25. ~~... ..~~
 26. ~~... ..~~
 27. ~~... ..~~
 28. ~~... ..~~
 29. ~~... ..~~
 30. ~~... ..~~
 31. ~~... ..~~
 32. ~~... ..~~
 33. ~~... ..~~
 34. ~~... ..~~
 35. ~~... ..~~
 36. ~~... ..~~
 37. ~~... ..~~
 38. ~~... ..~~
 39. ~~... ..~~
 40. ~~... ..~~
 41. ~~... ..~~
 42. ~~... ..~~
 43. ~~... ..~~
 44. ~~... ..~~
 45. ~~... ..~~
 46. ~~... ..~~
 47. ~~... ..~~
 48. ~~... ..~~
 49. ~~... ..~~
 50. ~~... ..~~
 51. ~~... ..~~
 52. ~~... ..~~
 53. ~~... ..~~
 54. ~~... ..~~
 55. ~~... ..~~
 56. ~~... ..~~
 57. ~~... ..~~
 58. ~~... ..~~
 59. ~~... ..~~
 60. ~~... ..~~
 61. ~~... ..~~
 62. ~~... ..~~
 63. ~~... ..~~
 64. ~~... ..~~
 65. ~~... ..~~
 66. ~~... ..~~
 67. ~~... ..~~
 68. ~~... ..~~
 69. ~~... ..~~
 70. ~~... ..~~
 71. ~~... ..~~
 72. ~~... ..~~
 73. ~~... ..~~
 74. ~~... ..~~
 75. ~~... ..~~
 76. ~~... ..~~
 77. ~~... ..~~
 78. ~~... ..~~
 79. ~~... ..~~
 80. ~~... ..~~
 81. ~~... ..~~
 82. ~~... ..~~
 83. ~~... ..~~
 84. ~~... ..~~
 85. ~~... ..~~
 86. ~~... ..~~
 87. ~~... ..~~
 88. ~~... ..~~
 89. ~~... ..~~
 90. ~~... ..~~
 91. ~~... ..~~
 92. ~~... ..~~
 93. ~~... ..~~
 94. ~~... ..~~
 95. ~~... ..~~
 96. ~~... ..~~
 97. ~~... ..~~
 98. ~~... ..~~
 99. ~~... ..~~
 100. ~~... ..~~

1. ~~... ..~~
 2. ~~... ..~~
 3. ~~... ..~~
 4. ~~... ..~~
 5. ~~... ..~~
 6. ~~... ..~~
 7. ~~... ..~~
 8. ~~... ..~~
 9. ~~... ..~~
 10. ~~... ..~~
 11. ~~... ..~~
 12. ~~... ..~~
 13. ~~... ..~~
 14. ~~... ..~~
 15. ~~... ..~~
 16. ~~... ..~~
 17. ~~... ..~~
 18. ~~... ..~~
 19. ~~... ..~~
 20. ~~... ..~~
 21. ~~... ..~~
 22. ~~... ..~~
 23. ~~... ..~~
 24. ~~... ..~~
 25. ~~... ..~~
 26. ~~... ..~~
 27. ~~... ..~~
 28. ~~... ..~~
 29. ~~... ..~~
 30. ~~... ..~~
 31. ~~... ..~~
 32. ~~... ..~~
 33. ~~... ..~~
 34. ~~... ..~~
 35. ~~... ..~~
 36. ~~... ..~~
 37. ~~... ..~~
 38. ~~... ..~~
 39. ~~... ..~~
 40. ~~... ..~~
 41. ~~... ..~~
 42. ~~... ..~~
 43. ~~... ..~~
 44. ~~... ..~~
 45. ~~... ..~~
 46. ~~... ..~~
 47. ~~... ..~~
 48. ~~... ..~~
 49. ~~... ..~~
 50. ~~... ..~~
 51. ~~... ..~~
 52. ~~... ..~~
 53. ~~... ..~~
 54. ~~... ..~~
 55. ~~... ..~~
 56. ~~... ..~~
 57. ~~... ..~~
 58. ~~... ..~~
 59. ~~... ..~~
 60. ~~... ..~~
 61. ~~... ..~~
 62. ~~... ..~~
 63. ~~... ..~~
 64. ~~... ..~~
 65. ~~... ..~~
 66. ~~... ..~~
 67. ~~... ..~~
 68. ~~... ..~~
 69. ~~... ..~~
 70. ~~... ..~~
 71. ~~... ..~~
 72. ~~... ..~~
 73. ~~... ..~~
 74. ~~... ..~~
 75. ~~... ..~~
 76. ~~... ..~~
 77. ~~... ..~~
 78. ~~... ..~~
 79. ~~... ..~~
 80. ~~... ..~~
 81. ~~... ..~~
 82. ~~... ..~~
 83. ~~... ..~~
 84. ~~... ..~~
 85. ~~... ..~~
 86. ~~... ..~~
 87. ~~... ..~~
 88. ~~... ..~~
 89. ~~... ..~~
 90. ~~... ..~~
 91. ~~... ..~~
 92. ~~... ..~~
 93. ~~... ..~~
 94. ~~... ..~~
 95. ~~... ..~~
 96. ~~... ..~~
 97. ~~... ..~~
 98. ~~... ..~~
 99. ~~... ..~~
 100. ~~... ..~~

Ἀντίστοιχο εὐδιάκριτο κείμενο:

Πρὸς τὸ Βασιλικόν Ἐπαρχεῖον

Δωρίδος.

Μέ τὴν ὑπ' ἀριθ. 1837 διαταγὴν, τὸ Ἐπαρχεῖον μέ προσκαλεῖ νά δώσω θετικὰς πληροφορίας πόθεν ἐπορίσθημεν περὶ τῆς ἀνεγέρσεως τῆς Ἱερᾶς Μονῆς, δηλαδὴ τοῦ Μοναστηρίου τούτου.

Μ' ὅλον πού εἶναι φανερόν καὶ δηλὸν τοῖς πᾶσι, καθὼς καὶ ἀναφορὰς τοῦ Μοναστηρίου εἶναι εἰς τὴν παύσασαν κυβέρνησιν τοῦ κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος, τὴν ἐκ θεμελίων κατεδάφισιν 5 ἡμερῶν ἀπὸ τὸν ἐχθρόν τῆς Πίστεως καὶ τῆς Πατρίδος.

Ὅσοι Πατέρες τῆς Μονῆς διεσώθημεν ἀπὸ τὸν πόλεμον, ἐκατεφύγαμεν εἰς Πελοπόννησον. Ἐπειδὴ ὡς ὁ Θεὸς πάλιν ἐβοήθησε, τὴν Στερεάν Ἑλλάδα καὶ ἐκαθαρίσθη ἀπὸ τὴν λέραν καὶ δυσωδίαν τῆς ὑπάρξεως τῶν ἀπίστων, ἤλθομεν καὶ ἡμεῖς ὀπίσω εἰς τὰ ἐρείπια τοῦ Μοναστηρίου, καθήμενοι ὑπὸ κάτω εἰς τὰ δένδρα, χωρὶς νά ἔχωμεν κανὴν μίαν καλύβην. Τότε ἐπροσιτρέξαμεν εἰς Ναύπακτον, εἰς τὸν τοποτηρητὴν καὶ πληρεξούσιον τῆς στερεᾶς Ἑλλάδος Ἀύγουστίνον.

Ἄφου ἐβεβαιώθη ἀπὸ διαφόρους τὴν δυστυχίαν μας, τὴν λαμπρότητα τοῦ Μοναστηρίου ὅπου εἶχεν ἄλλοτε, τὰς θυσίας ὅπου ἐπρόσφερεν εἰς τὸν ἱερόν ἀγῶνα, ὅπου (ἐδέχθη) (;) τοποθέτησιν τῶν στρατοπέδων καὶ ἄσυχον τοσοῦτων γειτονουσῶν ἐπαρχιῶν, καὶ ἐβοήθησαν νὰ κάμωμεν ἓνα μικρόν κατάλυμα γύρωθεν τοῦ Μοναστηρίου. Ἄφου λοιπὸν ἐκτίσαμεν δύο οἰκίας εἰς τοὺς κήπους μέ ἰδρωτάς κουβαλώντας ὅλην τὴν ὕλην μόνοι μας, τότες ἡ προθυμία μας ἠῤῥξανε. Ἐβάλαμεν ὑπ' ὅπιν τὴν Θεῖαν Πρόνοιαν νὰ μᾶς βοηθήσῃ καθὼς καὶ δέν ἔλειπεν.

Μᾶς ἐνεθάρρυνεν ἡ ἐπαρχία ταύτη Λιδωρικίου εἰς τὴν πρόοδον ταύτην τῆς ἀνεγέροντος τοῦ Μοναστηρίου, ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ἐφιλοτιμήθημεν ἡμεῖς καὶ ἡ Ἐπαρχία νὰ κἀνῃ ἓνα λαμπρόν κτίσμα εἰς τὰς ἡμέρας μας....

Ἀμέσως ἐπήγαμεν τὰς ἀναφοράς μας εἰς τὸν κυβερνήτην τῆς Ἑλλάδος περὶ ἀνεγέροντος. Ἄφου ἡ κυβερνήσις εἶδεν καλὸν ἐστὶ τὸ ἔργον, ἔγινε κινήτωρ τῆς Μονῆς ταύτης. Ἐπρόσφερεν μέρος τῶν χρημάτων περὶ τῆς ἀνεγέροντος καὶ ἐβοήθησεν καὶ ἡ ἐπαρχία. Ἐδανείσθημεν καὶ ἀπὸ διαφόρους, καθὼς πολλάκις ἀπεστείλαμεν τὰ κατάστιχα εἰς τὰς βασιλικὰς ἀρχάς, καὶ πάλιν, ὅταν τὰ ζητήσῃ, εἴμεθα ἕτοιμοι νὰ τὰ δώσωμεν.

Ἡ ἰδιοκτησία τοῦ Μοναστηρίου διετηρήθη, χωρίς νά βλαφθῇ ποσῶς Χάριτι Θεῖα καί ἀπό χρόνον εἰς χρόνον προσπαθοῦμεν εἰς τὴν βελτίωσιν τῆς διὰ νά αὐξήσουν τὰ εἰσοδήματα πρὸς ὄφελος τῆς Μονῆς καί τέλος νά ἀπαλλαχθῶμεν καί ἀπὸ τὸ βάρος (τῶν δανειστώδων).

Ἐλπίζομεν ὁμῶς εἰς τὴν λαμπράν κυβερνησίαν μας καί εἰς τὸ Ὑψιστον Θεόν νά γένη αὐξήσις καί πρόοδος τῆς καλλιέργειας εἰς τὰ τοῦ Μοναστηρίου κτήματα καί τοῦτο διὰ τοὺς ἀγῶνας καί τοὺς ἰδρώτας μας.

Ὑποσημειοῦμεν μὲ τὸ ὀφειλόμενο σέβας τὴν εὐγένειάν Σας. Ἐκ ψυχῆς σᾶς εὐχομαι πατρικῶς καί εὐλογοῦμεν.

(Β σχέδιον γράμματος)

Μετὰ τὴν ἀκριβῆ ἐπερώτησιν τῆς θεοσυντηρήτου ὑγείας σας ἐπὶ ἡδοποιῶ (τὴν προξενούσῃ εὐχαρίστησιν) ἔλαβον τὴν διαταγὴν τοῦ ἐπαρχείου, καί ἰδοὺ κάνω τὴν ἀπάντησιν.

Εὐγενέστατε, ἡμεῖς εἴμεθα ὅλως διόλου ἀφοσιωμένοι εἰς τὴν εὐγένειάν σας, σᾶς γνωρίζομεν ὑπερασπιστὴν τῆς Μονῆς ταύτης, γνωρίζομεν τὴν ἀγαθὴν ψυχὴν σας, γνωρίζομεν τέλος πάντων (ὅτι) εἶσθε ἀπὸ λαμπράν οἰκογένειαν. Εἶσθε φίλος τοῦ δικαίου καί τῆς ἀληθείας καί εἰς τὴν εὐγένειάν σας ἔχομεν ὅλας τὰς χρηστάς ἐλπίδας μας.

Οὕτως ἀνατιθέμεθα ἀνίδεοι ὄντες ὥς ἀγράμματοι τοῦ πολιτικοῦ βίου καί ὅσα δίκαια ἐξ ὧν ἔχομεν, δέν εἴμεθα μόνοι ἱκανοί νά τά παραστήσωμεν. Ἐπάθαμεν πολλά σιόν ἀγῶνα τῆς πατρίδος καί τήν εὐγένειάν σας μόνον ἔχομεν ὥς ἀρχήν νά τά προσιτατεύσῃ καί μέ ἕναν λόγον γνωρίζοσαι ἕνας κτήτωρ τῆς Μονῆς ταύτης.

Ὁ Χρυσάνθος θέλει σᾶς πληροφορήσῃ διὰ ζωῆς. Τήν διαταγὴν νά μέ συγχωρήσετε τήν ἔλαβον εἰς τὰς τρεῖς τοῦ παρόντος, δέν ἠξεύρωμεν ποῦ ἐπεριπατοῦσες διὰ τοῦτο ἀργοπόρησε ἡ ἀπάντησις νά σᾶς ἔλθῃ.

Ἄς εἶσαι ἀπό τόν Θεόν πολλά εὐτυχισμένος. Ἀμήν.

Διάπυρος πρὸς τόν Θεόν εὐχέτης σας.

Κοσμάς Βαρνακόβης

Καί ἐδῶ ἡ φράσις "καθὼς πολλάκις ἀπεστείλαμεν τὰ κατὰστικα εἰς τὰς βασιλικὰς ἀρχάς", ὑποδηλώνει τὴν ψυχικὴν ταλαιπωρίαν καί τίς ἐπανειλημμένες ἀναίτιες ἐνοχλήσεις πού εἶχαν οἱ Μοναχοί. Τέλος διαβεβαιώνει συγκαταβατικὰ ὅτι "ἡ ἰδιοκτησία τοῦ Μοναστηρίου διετηρήθη, χωρὶς νά βλαφθῇ ποσῶς", παρ' ὅτι ἡ ἐναπομείνασα περιουσία ἦταν πλέον ἀσήμαντη. Ἐκφράζει δέ τὴν ἐλπίδα ὅτι μέ τοὺς ἀγῶνες καί τοὺς ἰδρωτές τους θά αὐξηθοῦν τὰ εἰσοδήματα τῆς Μονῆς.

Τώρα γιατί ἐνδιέφερε τόσο πολύ τούς Βαυαρούς ἡ αὐξηση τῶν εἰσοδημάτων τῆς Μονῆς, δέν εἶναι δύσκολο νά τό ἐρμηνεύσῃ κανεῖς. Οἰκονομική εὐρωστία τῆς Μονῆς θά σήμαινε περισσότερες φορολογικές εἰσπράξεις ὑπέρ τοῦ βασιλικοῦ ταμείου.

Στή συνέχεια τοῦ σχεδίου τῆς ἀναφορᾶς ὁ Ἡγούμενος Κοσμᾶς ἀπευθύνεται προσωπικῶς στόν ἑπαρχο πού ὑπογράφει τό ἔγγραφο καί προσπαθεῖ νά τόν φιλοτιμήσῃ στό νά σταθῇ συμπαραστάτης καί ὑπερασπιστής τῶν δικαίων τῆς Μονῆς. Γράφει: εἰς τήν εὐγένειάν σας ἔχομεν ὅλας τὰς χρησιτάς ἐλπίδας μας. Οὕτως ἀνατιθέμεθα ἀνίδεοι ὄντες ὡς ἀγράμματοι τοῦ πολιτικοῦ βίου καί ὅσα δίκαια ἐξ ὧν ἔχομεν, δέν εἴμεθα μόνοι ἱκανοί νά τὰ παραστήσωμεν. Ἐπάθαμεν πολλά σιόν ἀγῶνα τῆς πατρίδος καί τήν εὐγένειάν σας μόνον ἔχομεν ὡς ἀρχήν νά τὰ προσιατεύσῃ".

Καί κλείνει τήν ἐπιστολή μέ συγκινητική μεγαλοψυχία καί ἀγαθότητα: "Ἄς εἶσαι ἀπό τόν Θεόν πολλά εὐτυχισμένος. Ἀμήν. Διάπυρος πρὸς τόν Θεόν εὐχέτης σας. Κοσμᾶς Βαρνακόβης".

Μές στήν πορεία τῆς ζωῆς ὅμως, ὁ Πανάγαθος Κύριος συγκερνᾷ τή λύπη μέ τή χαρά, τήν ταλαιπωρία ἀπό τήν ἀνθρώπινη σκληρότητα μέ τή γλυκύτατη ἀνακούφιση κάποιου καλωσυνάτου Κηρυναίου, γιά νά μπορῇ τό ἀγωνιζόμενο πλάσμα Του, ὁ ἄνθρωπος, νά παίρνη μιᾷ ἀνάσα ζωῆς στήν ἀνηφορική πορεία του.

Ἀντίστοιχο εὐδιάκριτο κείμενο:

Πανοσιώτατε, σέ ἀσπάζομαι ἀδελφικῶς.

Ἔλαβον τό ἀδελφικόν σου γράμμα μέ τόν κ. Χρύσανθον καί χαίρων ἐπὶ τῇ δηλώσει τῆς ἀγαθῆς μοι αὐτῆς ὑγείας σας, ὥς καί ὁ ταπεινός σας χάριτι Θεία καί δι' εὐχῶν σας ὑγιαίνω.

Ἔλαβον καί τὰ δύο ζευγάρια τζουράπια καί σᾶς εὐχαριστῶ. Διά τό Σέβας, τό ὅποιον θρέφει ὁ Πρωτοσύγγελος πρὸς τό ἱερὸν Μοναστήριόν σας εἶναι πασιδῆλον καί γνωστὸν εἰς τὸν Σεβασμιώτατον Ἐπίσκοπον, διότι ἡ ἀρετὴ καί ἡ πραότητα ὅχι τοὺς ὁμοπίστους ἔλκει εἰ μὴ καί τοὺς ἄλλοεθνεῖς.

Τόν κ. Χρύσανθον τὸν ἐρμήνευσα τίνι τρόπῳ νά φερθῆς διὰ τό πάθος σου ἂν σέ πειράξῃ... Τοῦ ἔδωσα καί τό δέμα τό ἰδικόν μου καί μέ τὸν τρόπον πού τό μεταχειρίζομαι. Σέ συμβουλεύω νά τό ἀκολουθήσῃς κατ' αὐτόν τὸν τρόπον.

Τόν Πνευματικόν καί λοιπούς Πατέρας ἀσπάζομαι ἀδελφικῶς.

Μετ' εὐχῶν ἀδελφικῶν

ὁ Πρωτοσύγγελος Ἱερόθεος.

Τῇ 20ῇ Δεκεμβρίου 1834

ἐν Ἀμφίσει

Σ' αὐτή τήν ἐπιστολή διαφαίνεται ὁ ἀδελφικός σύνδεσμος τῶν δύο ἀνδρῶν καί ἡ φροντίδα πού εἶχαν ὁ ἕνας γιά τόν ἄλλο. Ὁ μέν παπα - Κοσμᾶς ἔστειλε στόν Ἱερόθεο δύο ζευγάρια τσουράπια (πλεκτές κοντές κάλτσες, σάν παπουτσάκια) γιά νά ζεσταίνονται τά πόδια τοῦ φίλου του, ὁ δέ Πρωτοσύγγελος ἕνα δέμα μέ κάποιο φάρμακο γιά τό Βαρνακοβίτη Ἡγούμενο, γιά νά τόν ἀνακουφίση ἀπό τό "πάθος" του (τήν ἀσθένειά του), ἡ ὁποία, ἀπ' ὅ,τι ἀφήνει νά ἐννοηθῇ, ἦταν πεπτικῆς καί ἐντερικῆς φύσεως. Ἐτσι πληροφορούμεθα ὅτι ὁ ἡρωϊκός Ἡγούμενος ἐκτός τῶν ἄλλων ἀγώνων πού εἶχε, σήκωνε καί κάποιο σταυρό σωματικῆς ἀσθενείας.

Κάτι ἄλλο, πού ἐντυπωσιάζει καί ρίχνει φῶς στήν προσωπικότητα τοῦ τότε Ἡγουμένου Κοσμᾶ, ἀλλά καί φωτίζει γενικώτερα τήν πνευματική στάθμη τῶν τότε Βαρνακοβιτῶν Πατέρων, εἶναι τό ἀκόλουθο ἀναγραφόμενο: "τό Σεβας, τό ὁποῖον θρέφει ὁ Πρωτοσύγγελος πρός τό ἱερόν Μοναστήριόν σας εἶναι πασίδηλον καί γνωστόν εἰς τόν Σεβασμιώτατον Ἐπίσκοπον". Καί ἐν συνεχείᾳ τό αἰτιολογεῖ: "διότι ἡ ἀρετή καί ἡ πραότητα ὅχι τούς ὁμοπίστους ἔλκει εἰ μή καί τούς ἄλλοθενεῖς". Αὕτη ἡ μαρτυρία βοηθάει τούς μεταγενεστέρους νά σχηματίσουν μιᾶ ὀρθή γνώμη καί μιᾶ ὀλοκληρωμένη εἰκόνα καί γιά τόν Κοσμᾶ Θεοχάρη καί γιά τούς λοιπούς Πατέρες.

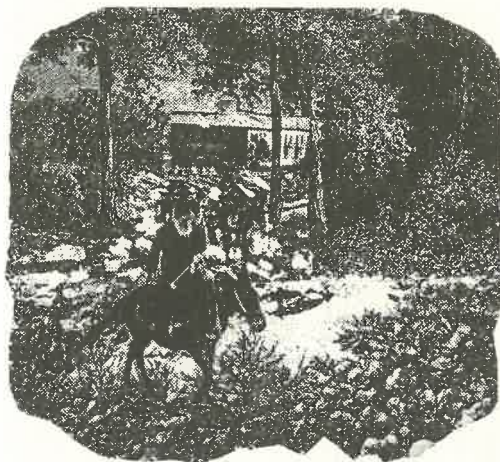
Οἱ Βαρνακοβῖτες μοναχοί δέν ἦταν μόνο ἀνδρεῖοι. Ἦταν γενικώτερα ἐνάρετοι καί πραεῖς.

Εἰδικά ὁ “πανοσιώτατος κυρ Κοσμᾶς”, ὅπως τόν ἀποκαλοῦν καί σέ πολλά ἄλλα ἔγγραφα ἐκείνης τῆς ἐποχῆς. Καί εἶναι σά να τοῦ λέῃ ὁ Ἱερόθεος: “ Εἶναι φυσικό νά σᾶς ἀγαπῶ, γιατί μέ ἐλκύει ἡ ἀρετή καί ἡ πραότητά σας. Ἀκόμη καί ἕνας ἄλλο-εθνῆς θά μπορούσε νά σᾶς ἀγαπήσῃ, πόσο μᾶλλον ἐγώ, πού εἶμαι ἀδελφός σας καί ὁμόπιστος.”

Καί τελειώνει ὁ Πρωτοσύγγελος τήν ἐπιστολή του μέ ἀδελφικούς ἀσπασμούς στόν Πνευματικό (καθώς καί ὁ Ἐπίσκοπος Νεόφυτος, ὅπως προανεφέρθη) καί στούς λοιπούς Πατέρες.

* * *

Οἱ ταλαιπωρίες καί οἱ καταπιέσεις τῶν Βαυαρῶν ὅμως συνεχίστηκαν καί τήν ἐπόμενη χρονιά, τό 1835. Στά μέσα Φεβρουαρίου, στήν καρδιά τοῦ χειμῶνα, ὅταν συνήθως ἡ περι-

οχή πνίγεται στά χιόνια, ἦρθε ἄλλο χαρτί ἀπ’ τό Βασιλικό Ἐπαρχεῖο, μέ ἀριθ. Πρωτοκόλλου 144/15 Φεβρουαρίου 1835.

ἡ σφραγὶς 166
Συν 93

ἐν Β. Γ. τ. 100
ἐν 15 Μαυριῶν
1933.

Βασιλείου τῆς Ελλάδος

ὁ Ἐπαρχος Δυτῆς

Πρὸς τὸν ἅγιον Καθηγούμενον τῆς
Μονῆς Βαρλαάμ.

Προκαλεῖσθε, ἅγιε Καθηγούμενε,
τὴν παρακάτω ἐστὶν τῶν συναδελφῶν σας καὶ τὸν
ἐν τῇ βασιμῇ Θεοῦ τῆς Μονῆς
ἐν ὁποίᾳ δὲν ἔχουσιν ἀλλοτρίως τὴν ὑπερ-
βολὴν τῆς ἐννοίας τῆς ἐπ' αὐτῇ 2621. δι-
καιῶν τῆς ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ
Βασιλικῶν ἐργασιῶν, τὸν ὅτιον τὸ
ἐκτελεστοῦνται ἐκ ἀπολύτως, διὰ τὸ
ἐπ' αὐτῇ 257. τὸν 18. Μαρίου π. ε. ἐγγρα-
φῶν. ἐν τῇ περὶ τῆς βασιμῆς καὶ
μερῶν τῆς ἐκτελέσεως καὶ τῆς ἐκτελέσεως
ἐν τῇ 18. Μαρίου σας, καὶ τὴν ἐκτελέ-
σειαν τῆς ἐκτελέσεως, καὶ τὴν ἐκτελέ-
σειαν τῆς ἐκτελέσεως, καὶ τὴν ἐκτελέ-
σειαν τῆς ἐκτελέσεως.

ὁ Ἐπαρχος

ἐν τῇ 18. Μαρίου

Ἀντίστοιχο εὐδιάκριτο κείμενο:

"Προκαλεῖσθε, ἅγιε Καθηγούμενε, νὰ
παραλάβετε ἕναν τῶν συναδελφῶν σας καὶ τὸν
Γενικό κώδικα τῆς Μονῆς σας... εἰς ὃν πρέπει
νὰ φαίνεται καταγεγραμμένη ἡ κινητὴ καὶ
ἀκίνητη περιουσία τῆς Μονῆς σας καὶ νὰ ἔλ-
θῃ ἐνταῦθα ὅσον τάχος. Παραμικρὰ
βραδύτης δὲν ἐπιτρέπεται"

Φτωχοί Πατέρες! Πατρο- Κοσμᾶ Βαρνακοβίτη, ταλαιπωρημένε στὸν καιρό τοῦ πολέμου ἀλλὰ καί τῆς εἰρήνης!

Κι ἂν περίσσευε καμιά δραχμούλα μέσ στίς τσέπες τοῦ τριμμένου σου κοντόρασου, γιά ποιόν τάχα ἦταν; Πόσα χέρια ἀπλώνονταν φανερά καί κρυφά, ζητώντας βοήθεια ἀπό τόν Ἡγούμενο τῆς Βαρνάκοβας! Ἦταν ἀντιπρόσωπος τῆς Παναγιᾶς, καί σάν πνευματικός Πατέρας τῆς περιοχῆς ἔπρεπε νᾶχη τῇ δυνατότητα νά βοηθάη καί πνευματικά καί ὑλικά, μποροῦσε δέ μποροῦσε.

Γιά τήν Ἀντιβασιλεία ὅμως τοῦ Ὁθωνα αὐτά ἦσαν ἀκατανόητα. Μέσα στὸν Παπισμό καί Προτεστантиσμό πού ζοῦσαν, πίστευαν - ὅπως καί σήμερα - πὼς ἡ Ἐκκλησία δέν εἶναι τίποτε ἄλλο ἀπὸ μιὰ δημόσια ὑπηρεσία μέ στυγνὸ διοικητικὸ σύστημα, καί οἱ Κληρικοὶ καί μοναχοὶ ταλαίπωροι ὑφιστάμενοί τους! Δέ μποροῦσαν νά καταλάβουν - ἢ μᾶλλον δέν ἤθελαν - τῇ Θεῖα θέσῃ τῆς Ὁρθοδοξίας στὸ θέμα αὐτό καί τήν Παύλεια ρήση: "οὕτως οἱ πολλοὶ ἐν σῶμά ἐσμεν ἐν Χριστῷ, ὁ δέ καθ' εἷς ἀλλήλων μέλη" (Ρωμ. IB, 5), οὔτε τὸ γεγονός ὅτι ἡ ἐξουσία θά πρέπη νά εἶναι διακονία ἀγάπης καί θυσίας, ὅπως ἐκείνη τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ καί ὄχι καταπίεση, αὐταρχισμός καί καταδυνάστευση. Ἐτσι, μετὰ τὸ "νά ἔλθῃτε ἐνιαυθὰ ὅσον τάχος παραμικρά βραδύτης δέν ἐπιτρέπεται" ὁ παπα - Κοσμᾶς μέ τὸ Χρῦσανθο (ὁ ὁποῖος ἦταν καί Σύμβουλος τότε τῆς Μονῆς μαζί μέ τόν Ἀνατόλιο), ξεκίνη-

σαν, μόλις ἔφεξε, καβάλα στά ζῶα, ντυμένοι μέ τά χοντρά κοντόρασά τους, γιά τό Λιδωρίκι.

Πόσο στοίχιζε ἓνα τέτοιο ταξίδι μέσα στό Φλεβαριάτικο κρῦο, πού τά ποτάμια καί οἱ χείμαρροι ἦταν φουσκωμένα, δέν εἶναι δύσκολο νά τό ἀντιληφθῇ κανεῖς. Χρειαζόταν τουλάχιστον μία μέρα ὀλόκληρη μέ τό ζῶο καί ὅπωςδήποτε διανυκτέρευση στό Λιδωρίκι.

Καί τί κώδικα θά κουβαλοῦσε ὁ πατρο - Κοσμάς στό Ἐπαρχεῖο, πού νά δείχνη τήν ἀκίνητη καί κινητή περιουσία τῆς Μονῆς; Ἡ Μονή, ὅπως εἶναι γνωστό, μετά ἀπό μακροῦς δικαστικούς ἀγῶνες ἀνέκτησε ἓνα μέρος τῆς παλιᾶς αὐτῆς περιουσίας πολύ ἀργότερα, καί συγκεκριμένα τό 1862. (Βαρνάκοβα, Πέτρου Καλονάρου, Χρονολογικοί Πίνακες, ἔκδοσις 1957). Μερικά ξεροχώραφα πού εἶχαν μείνει δῶθε - κεῖθε καί γιά τά ὁποῖα ὁ ταλαίπωρος Ἡγούμενος ἔδινε ὑποσχέσεις ὅτι “θά βελτίωνε τίς καλλιέργειες”, ἄξιζαν ἄραγε τόσης προσοχῆς ἐκ μέρους τῶν Βασιλικῶν Ὑψηρεσιῶν; Ἀλλά καί ὡς πρός τήν κινητή περιουσία, πῶς τάχα πίστευαν πῶς ἦταν μεγάλη; Δέ γνώριζαν οἱ ξενόφερτοι κυβερνήτες, ἀλλά καί ὀρισμένοι ντόπιοι ξενόδουλοι, “βασιλικώτεροι τοῦ βασιλέως”, τό ὀλοκαύτωμα τῆς Μονῆς πρίν μερικά χρόνια; Σάν τί νά εἶχε σωθεῖ τότε, ἐκτός ἀπό κάποια σημαντικά ἔγγραφα καί τά Ἁγία Λείψανα, τά ὁποῖα περιέσωσε ἡ εὐλάβεια τῶν μοναχῶν;

Τό μῖσος ὅμως δέν ἔχει λογική. Καί οἱ Ὁρθό-

δοξοι μοναχοί τότε ἀντιμετώπιζαν ἀπροκάλυπτο μῖσος ἀπ' τούς Βαυαρούς ἀντιβασιλεῖς καί ἰδιαιτέρως ἀπό τόν κόμη Ἀρμανσπεργκ. Εἶχαν δύο ἐξ ἴσου ἀντιπαθητικές ιδιότητες γιά τόν κόμη: ἦταν Ἕλληνες καί, τό κυριώτερο, ἦταν Ὁρθόδοξοι!

Ἀλλά καί ὅταν παρουσιάστηκαν τήν ἄλλη μέρα οἱ δύο Βαρνακοβῖτες Μοναχοί στίς ἀρχές καί ἐξουσίες τοῦ Λιδωρικίου, καί ἐκεῖ τούς “πιλάτεψαν”: “Πόσα; ποῦ; πότε; γιατί...;” Βροχή οἱ ἀνακριτικές ἐρωτήσεις καί οἱ ἀπειλές, πού συναντάμε καί στά ἔγγραφα: “... θέλετε ὑπόκεισθε εἰς βαρυστάτην εὐθύνην...” Καί ἄλλοῦ γιά κάποια παράλειψη: “ἡ ἔλλειψις αὐτῶν σᾶς καθιστᾷ οὐκ ὀλίγον ὑπευθύνους...”

Ἔτσι, ἐξουθενωμένοι, παγωμένοι καί καταπονημένοι ἐπέστρεψαν στό Μοναστήρι νυχτωμένοι στό τελευταῖο κομμάτι τοῦ δρόμου. Οἱ συμμοναστές τους καρτεροῦσαν ἀνήσυχοι, ὥσπου ν' ἀκούσουν τά βαρειά πατήματα τῶν ζώων καί τό χρεμέτισμά τους νά πλησιάζη. Τό ἀναμμένο παραγῶνι, τό πιᾶτο μέ τόν ἀχνιστό τραχανᾶ στό τραπέζι καί τό γεμᾶτο ἀγάπη καλοσῶρισμα τῶν Ἀδελφῶν παρηγόρησαν τούς κουρασμένους Πατέρες.

Μετά τό φαγητό ἀρχίζε πάντα ἡ συζήτηση, καί ὅλοι μαζί μοιράζονταν τίς λῦπες, τά βάσανα ἀλλά καί τίς ὁμορφες καί ἀληθινές προσδοκίες, πού πάντα περίμεναν ἀλλά καί ἔβλεπαν νά πραγματοποιῇ ἡ ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ καί ἡ Χάρη τῆς Μεγάλης Μητέρας, τῆς πρέσβειρας, τῆς Βαρνάκοβας καί Προστάτιδός τους.

Ἡ ἱστορία αὐτὴ μέ τόν ψυχικό ἐκβιασμό διὰ τῶν ἐπανειλημμένων ἐγγράφων συνεχίστηκε καί τόν ἐπόμενο μῆνα, τό Μάρτιο. Στό ἐγγραφο μέ ἀριθ. πρωτ. 144/ 7 Μαρτίου 1835 τό Βασιλικό Ἐπαρχεῖο Δωρίδος γράφει πῶς “ὁ ἐνιαύσιος λογαριασμός τῆς Μονῆς πού τούς ἐστάλη διὰ μέσου τοῦ Ἐπισκόπου Φωκίδος, ἐκρίθη ἐλλειπής. Ἁγιε Καθηγούμενε, ἡ ἔλλειψις αὐτὴ σᾶς καθιστᾷ οὐκ ὀλίγον ὑπευθύνους” (!)

Ἀντί νά βοηθήσουν στήν ἀνασυγκρότηση τῆς Μονῆς, τῆς ὁποίας ἡ οἰκονομική κατάσταση τόν καιρό ἐκεῖνο ἦταν “ἀξιοθρήνητος”, ὅπως γράφουν οἱ ἱστορικοί πού ἀσχολήθηκαν μέ τή Μονή, ἔβρισκαν “ἐλλείψεις” στά δεφτέρια τῶν ὀλιγογραμμάτων Μοναχῶν!

Σάν νά μὴν ἔφθανε αὐτό, σέ ἓνα ἄλλο ἐγγραφο τοῦ Ἐπάρχου Δωρίδος τῆς 18ης Μαρτίου τοῦ 1834 βλέπουμε ὅτι ἔφθασαν στό σημεῖο νά τούς ἀπαγορεύσουν τήν ἐπικαρπία τοῦ ἔτους 1833, γιατί δέν εἶχαν πληρώσει οἱ Μοναχοί τό φόρο τῆς δεκάτης!

Ἔτσι περίπου κύλησε ἡ τριετὴς περίοδος τῆς ἀντιβασιλείας. Ὅμως, καί μετὰ τὴν ἐνηλικίωση τοῦ Ὁθωνα, τό Μάϊο τοῦ 1835, οὐσιαστικά τίποτα δέν ἄλλαξε. Ὁ Ἀρμασπεργκ ἦταν πλέον Πρωθυπουργός μέ πολλές ἐξουσίες,* καί ἡ καταπίεση συνεχίστηκε μαζί μέ βαρύτερες φορολογίες.

* Τό καθεστῶς τῆς ἀμέσου κρατικῆς ἐποπτίας πρὸς τὰς Μονὰς ἄλλαξε τό 1910, ὅπου ὑπῆχθησαν στό ἐποπτικό Συμβούλιο τοῦ Γεν. Ἐκκλησιαστικοῦ Ταμείου, πρὸς ἀνα-

Τό 1837 στίς 22 Μαρτίου βρίσκουμε στό ἀρχεῖο τῆς Μονῆς ἀντίγραφο μιᾶς ἀναφορᾶς πρὸς τὸ βασιλέα Ὁθωνα τοῦ Ἡγουμένου Κοσμᾶ μέ τὸ γραφικό του χαρακτήρα. Προφανῶς τὸ συνέταξε μόνος του μέ ὅλη τὴν ἀπλότητά του καί τὴν εἰλικρίνεια.

Ἀφοῦ προσφωνεῖ τὸ βασιλέα, ἀπὸ κάτω γράφει:

**Ἡ ἀναφορά τοῦ Ἡγουμένου Κοσμᾶ
Θεοχάρη.**

Ἐνημερώνει κατ' ἀρχάς τὸ Βασιλέα γιὰ τὴ μεγάλη προσφορά καί τίς θυσίες τῶν Βαρνακοβιτῶν Πατέρων ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Πατρίδος καί ἀναφέρεται στὴν οἰκονομικὴ ἐνίσχυση πού εἶχε ἡ Μονὴ ἀπὸ τὸν Καποδίστρια. Ἐν συνεχείᾳ παραπονεῖται ὅτι ἐνῶ ἀπὸ τὸ 1834 εἶχαν ἀποστείλει στὴν Ἐκκλησιαστικὴ Ἐπιτροπὴ τὰ ἀποδεικτικά τῶν ἐκδουλεύσεων τους, δέν ἔλαβαν καμία ἀπάντηση. Τελικά δέ ἐξηγώντας ὅτι τὰ ὑπάρχοντα κτήματα καί οἱ γαῖες τῆς Μονῆς εἶναι πετρώδη

κούφισιν καί χαράν τῶν Μοναχῶν. Ἐγγραφον τῶν Βαρνακοβιτῶν Πατέρων πρὸς τὸ ἐν λόγῳ Συμβούλιο μέ Πρωτόκ. 852 / 22 Φεβρουαρίου 1910 ἀναγράφει χαρακτηριστικά: “Δέν ἀποκρύπτομεν τὴν χαράν ἡμῶν διὰ τὴν δυνάμει τοῦ ψηφισθέντος Νόμου ἐπάνοδον τῶν Ἱερῶν Μονῶν εἰς τὸν φυσικόν αὐτῶν κηδεμόνα καί ἀντιλήπτορα, ἀπαλλασσομένων τοιουτοτρόπως τῶν πιέσεων καί ἐκβιασμῶν, οὓς μέχρι τοῦδε ὑφίσταντο” (Ἡγουμ. Γερμανὸς Κυριαζῆς καί οἱ Σύμβουλοι).

θνικόν άγωνα συνεισφοράς μου καί θυσίας καθώς καί ιεσσάρων άλλων μοναχών μοναζόντων ήδη είς αύτήν ταύτην τήν μονήν καί τέλος τήν σημερινήν κατάστασιν ήμών.

‘Ο Σεβάσμιος ‘Επίσκοπος Φωκίδος κύριος Νεόφυτος, μέλος ήδη της ‘Ιερᾶς Συνόδου, ανεπλήρωσεν έλλειψιν, εύαρεστηθείς νά πιστοποιήση δι’ έγγράφου τά λεγόμενα, καί τό έγγραφον τουτο ιολμῶ νά θέσω είς τούς πόδας του βασιλικού σου θρόνου. Δέν διιστάζω ποσώς, Βασιλεϋ, ότι ή Α. Μεγαλειότης λαβοῦσα ύπ’ όψιν τά πιστοποιητικά, τά όποια αναφέρονται, δέν θέλει παρίδη πόποτε τά δικαιώματα της Μονής διά θυσιων αποκτηθέντα.

Καί άλλας έντός του Βασιλείου μονάς έβράβευσεν, Μεγαλειότατε, ή Βασιλική σου Μεγαλοδωρία τιμήσασα αυτάς μέ παράσημα του Βασιλικού Τάγματος του Σωτήρος καί άλλα ‘Εθνόσημα καί δικαίως, διότι κατά τόν ‘Απόστολον “τόν κοπιώντα δεϊ τόν καρπόν απολαμβάνειν”. Καί ή ήμετέρα Μονή, Σεβαστέ ‘Αναξ, είναι τοσοῦτον άξία της Βασιλικής Σου προστασίας καθ’ όσον ανηγέρθη τό πάλαι υπό Αύτοκρατόρων καί οὔτως απολαμβάνει πάντοτε Βασιλικήν προστασίαν, ως είναι πασιδηλον.

Πρός καθούσχασιν τοίνυν δικαίας φιλοτιμίας συγχωρήσατε, Βασιλεϋ, νά παρακαλέσω

θερμῶς ὅπως ἐπιδαψιλευθῇ καί εἰς τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος Μονὴ τῆς Βαρνάκοβας ἡ Βασιλικὴ καὶ Χριστιανικὴ σου χάρις. ἦτοι νά δοθῇ εἰς μέν τὸ κοινόν τῆς Μονῆς ταύτης, διὰ νά μένῃ ὡς Βασιλικόν δῶρον καὶ κειμήλιον εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα ὁ Σταυρός τοῦ Βασιλικοῦ Τάγμα-τος τοῦ Σωτῆρος, εἰς δέ τὸν Ἑγούμενον αὐτῆς Χρῦσανθον, Ἀνατόλιον καὶ εἰς τὸν Προηγούμενον Κοσμᾶ ἀνά ἓν ἀργυροῦν ἀριστεῖον καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς Μοναχοὺς ἀνά ἓν χαλκοῦν ἀριστεῖον.

Εἰμὶ εὐελπὶς, Μεγαλειότατε, ὅτι δέν θέλετε ἀνεχθῇ νά ἐγκαταλειφθῇ τὸ ἱερόν κατάστημα ἐν ᾧ μονάζομεν, μόνον τῶν λοιπῶν τοῦ Κρά-τους ἀβράβευτον, ἐνῶ μειριοφροσύνη καὶ σέβας μᾶς ἀναγκάζουν νά μὴν ἀναφέρωμεν ὅτι δέν στερεῖται ἀνωτέρων δικαιωμάτων.

Τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος εὐπειθέστατος
ὑπῆκοος

Χρῦσανθος Γεωργίου
Ἑγούμενος Βαρνάκοβας

Τὸ πιστοποιητικὸ πού ἀκολουθεῖ “διὰ τὰς πρὸς τὴν Πατρίδα ἐκδουλεύσεις τῶν Βαρνακοβι-τῶν πατέρων”, τὸ ὁποῖο ἔδωκε ὁ Ἐπίσκοπος Φωκί-δος Νεόφυτος σύμφωνα μέ αἴτησή τους τὸ Μάρτιο τοῦ 1838, περιέχει ἐνδιαφέρουσες πληροφορίες γιὰ τὴ Μονή. Αὐτές εἶναι οἱ ἐξῆς:

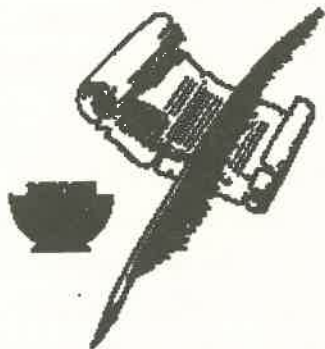
Πρῶτον ὅτι προεπαναστατικά, καί συγκεκριμένα τό 1815 ἡ Μονή ἤκμαζε. Εἶχε περισσότερους ἀπό δεκαπέντε μοναχοὺς καί καλή οἰκονομική κατάσταση.

Δεύτερον, ὅτι μέ τούς ἐγκλεισθέντες στή Μονή πολιορκουμένους Μοναχοὺς κλείστηκαν καί πάνω ἀπό τριακόσιοι Ἕλληνες.

Τρίτον, ὅτι ὁ ὑπόνομος, πού ἔσκαψαν κάτω ἀπό τή Μονή οἱ Τοῦρκοι γιά νά μπορέσουν νά τήν καταλάβουν, τελικά πυροδοτήθηκε καί "συνυπεοκάφη καί ἡ Μονή ἐκ θεμελίων".

Τέταρτον, ὅτι "κατά τό 1829 ἔτος συνελθόντες οἱ αὐτοί Μοναχοί ἀνακαίνησαν ἰδίους κόποις καί ἐξόδοις τόν ἐν τῇ Μονῇ Ναόν τῆς Παναγίας καί ἔπειτα ἐπὶ ἡ ὀκτώ δωμάτια".

Τέλος, τό πιστοποιητικό αὐτό βεβαιώνει τά παθήματα γιά τήν Πατρίδα τῶν Βαρνακοβιτῶν Μοναχῶν.

Ἀντίστοιχο εὐδιάκριτο κείμενο:

Ὁ ὑποφαινόμενος αἰτηθεὶς νά δώσῃ ἐγγράφους πληροφορίας περί τῆς πρώην καταστάσεως τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Βαρνάκοβας, ἐπομένως περί τοῦ ἐνεργητικοῦ μέρους, τό ὅποιον οἱ ἐν αὐτῇ μονάζοντες πατέρες εἶχον λάβει καθ' ὅλον τόν Ἐθνικόν ἀγῶνα καί τελευταῖον περί τῆς τωρινῆς καταστάσεως τῆς Μονῆς ταύτης, πιστοποιῶ διά τοῦ παρόντος τά ἑξῆς:

Λον: ὅτι ἡ Μονή αὕτη, ἥτις κεῖται εἰς τήν Δωρίδα πλησίον τῆς Ναυπάκτου καί τήν ὁποίαν ὑπαγομένη ἄλλοτε εἰς τήν δικαιοδοσίαν τοῦ Μητροπολίτου Ἀρτις, ἤδη Ἐπισκόπου Ἀκαρνανίας, ἐπεσκέφθην ὁ ὑποφαινόμενος κατὰ τό 1815 ἔτος ὡς ἐπίσκοπος τότε τοῦ ρηθέντος Ἀρχιερέως, ἠκμαζε κατ' ἐκείνην τήν ἐποχὴν ἔχουσα ἱκανῶς καλήν κατάστασιν καί πλέον τῶν δεκαπέντε μοναχῶν εὐπορούντων.

.....

Λον: ὅτι κατὰ τό 1826 ἔτος, ὅτε ἀρχηγούντος τοῦ Ὁθωμανοῦ Κιουταχῆ ἐπесе τό ἐνδοξον Μεσολόγγιον, ἡ ρηθεῖσα Μονή κατέστη πυρός καί παντελοῦς καταστροφῆς παρανάλωμα, διότι συνεκλείσθησαν ἐν αὐτῇ μέ τούς ρηθέντας Μοναχοὺς καί Ἕλληνας ὑπέρ τούς τριακοσίους, οἵτινες μετὰ τήν ἐκεῖθεν διάβασιν τοῦ

Κιουταχή πολιορκούμενοι σιενως, ἐξηλθον
ξιφήρεις μετὰ τῶν μοναχῶν διὰ νά σωθῶσιν ἀπό
τὴν ἐπαπειλοῦσαν τὴν ἐξόντωσίν των ὑπόνομον,
ἥτις κατὰ διαταγὴν τοῦ Κιουταχὲ ὑπεσκάφη
εἰς τὴν Μονὴν καὶ ἐπομένως συνυπεσκάφη καὶ
ἡ Μονὴ ἐκ θεμελίων ἀναφθείσης παρὰ τῶν Ὀ-
θωμανῶν τῆς ὑπονόμου.

Εὖν: ὅτι κατὰ τὸ 1829 ἔτος συνελθόντιες οἱ
αὐτοὶ Μοναχοὶ ἀνεκαίνισαν ἰδίους κόποις καὶ
ἐξόδοις τὸν ἐν τῇ Μονῇ Ναὸν τῆς Παναγίας,
καὶ ἔπειτα ἐπτά ἡ ὀκτώ δωμάτια καὶ διὰ ταῦτα
ἡ Βασιλικὴ βούλῃσις ἔθεσεν τὴν αὐτὴν Μονὴν
μεταξὺ τῶν διατηρουμένων.

Ταῦτα πάντα καλῶς καὶ ἀκριβῶς γινώσκων,
διότι ἤδη ἡ μονὴ αὕτη εἶναι ἐντὸς τῆς Ἐπι-
σκοπῆς μου Φωκίδος καὶ Δωρίδος, δὲν διστάζω
ποσῶς νά πιστοποιήσω, διὰ τοῦ παρόντος χάριν
αὐτῆς τῆς ἀληθείας καὶ πρὸς ἀπόδειξιν των πα-
θημάτων καὶ των πρὸς τὴν Πατρίδα ἐκδουλεύ-
σεων των εἰρημένων πέντε Μοναχῶν, οἵτινες
ἐζήτησαν παρ' ἐμοῦ τὸ ἐγγραφον τοῦτο.

Ἐν Ἀθήναις
τὴν 4ῃ Μαρτίου
1838

Ὁ Ἐπίσκοπος
Φωκίδος Νεόφυτος

Μετά ἀπ' αὐτές τίς ἀναφορές καί τίς πιστοποιήσεις, ἀπ' ὅ,τι εἶναι γνωστό, γύρω στόν Ἀπρίλιο τοῦ 1838 δόθηκε στόν Ἡγούμενο Κοσμᾶ Θεοχάρη τό χάλκινο παράσημο “ὡς ἐντίμως μεθέξαντα τοῦ ὑπέρ ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος ἡρωϊκοῦ ἀγῶνος”, ἐνῶ τό Φεβρουάριο τοῦ 1844 τοῦ δίνουν καί τό ἀργυροῦν Νομισματόσημον “δι' ἀνταμοιβήν τῶν κατὰ τόν ὑπέρ ἀνεξαρτησίας πόλεμον ἐκδουλεύσεών του”.

Στή Μονή δέν δόθηκε ὁ Σταυρός τοῦ Βασιλικοῦ τάγματος τοῦ Σωτῆρος. Οἱ Βαυαροί δέν τίμησαν ὅσο τῆς ἄξιζε τή Βαρνάκοβα, τήν “Ἀγία Λαύρα” τῆς Ρούμελης. Τό γεγονός, βέβαια, αὐτό δέν ἔχει πολλή σημασία, γιατί στή συνείδηση τοῦ Ἐθνους ἔχει τή θέση πού τῆς ἀξίζει.

Καί οἱ ὑπόλοιποι ἀγωνισθέντες Μοναχοί πήραν τό “ἀργυροῦν Νομισματόσημον”. Τό ἴδιο καί ἀρκετοί ἀπ' τοὺς στρατιῶτες πού ὑπεράσπισαν τή Μονή στήν πολιορκία της καί στίς μάχες πού δόθηκαν στήν εὐρύτερη περιοχή της.

Αὐτός ὅμως πού εἶχε τά πρωτεῖα στήν τιμή καί στή δόξα ἦταν ὁ θρυλικός Βαρνακοβίτης Ἡγούμενος Κοσμᾶς Θεοχάρης. Ἐνα ἀπό τά διπλώματα πού τοῦ δόθηκαν εἶναι τό παρακάτω, τό ὁποῖο εἶναι ἀναρτημένο ἀπό τότε πρός τιμήν του στό γραφεῖο καί στό ἀρχονταρῖκι τῆς Μονῆς.

Οἱ Μοναχοὶ ταλαιπωρήθηκαν ἐπίσης ἀπὸ καταπατητὲς τῶν κτημάτων τους. Ἐνα δεῖγμα αὐτῆς τῆς πολυχρόνιας ταλαιπωρίας εἶναι ἡ ἀναφορά τοὺς στίς 16 Φεβρουαρίου τοῦ 1838 πρὸς τὴ Βασιλικὴ Γραμματεία. Γράφουν:

“Εἴμεθα ἀπηυδισμένοι. Μᾶς ταλαιπωροῦν ραδιοῦργοι ἄνθρωποι ἀπὸ τὸν καιρὸ τῆς Τουρκοκρατίας. Μᾶς ἔστελναν σέ ἡγεμόνες καὶ Βεζυράδες, γιὰ νὰ μᾶς ἀποσπᾶσουν τὸ κτῆμα. Τὸ ἴδιο κάνουν καὶ τώρα. Μᾶς ἀποστέλλουν στά δικαστήρια παραλόγως καὶ ἀδίκως. Ἐμεῖς ὅμως δέν ἔχομε πόρους, γιὰ νὰ ἀντιμετωπίσωμε τὰ δικαστικά ἐξοδα γιὰ νὰ μὴ χάσωμε τὰ κτήματα, γιὰ τὰ ὁποῖα κοπιάσαμε καὶ χύσαμε ἰδρῶτες...”

Καὶ τελειώνουν μέ τὴ συγκινητικὴ ἀλλὰ καὶ σωστὴ ὁμολογία, ἡ ὁποία ἐκδηλώνει τὴν Ὁρθόδοξη μοναχικὴ τοποθέτησή τους ἔναντι τῶν ιδιοκτησιακῶν ἀγαθῶν:

“Εἴμαστε Ἱερομόναχοι καὶ δέν ἔχομε προσωπικὴ περιουσία (ὅπως τὸ ἀπαιτεῖ ἡ μοναχικὴ ιδιότης). Ὅ,τι ὑπάρχει εἶναι τῆς Μονῆς. Ἐμεῖς ὅσο θὰ ζοῦμε θὰ τρεφόμεθα ἀπὸ τοὺς κόπους καὶ τοὺς ἰδρῶτες μέχρι τὴν ἀποβίωσίν μας”.

Ἀπὸ τὴ μελέτη ἐνός “ἰσολογισμοῦ” τοῦ ἔτους 1836, παρατηρεῖ κανεῖς (ὅπως γράφει καὶ ὁ Πέτρος Καλονάρος στό ἱστορικὸ ἔργο του περὶ τῆς Βαρνάκοβας, σελ 112 - 113) ὅτι “κατ’ αὐτὸ τὸ ἔτος

Ἀντίστοιχο εὐδιάκριτο κείμενο:

Πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν Β.
Γραμματεία.

Οἱ ὑποφαινόμενοι τῆς διατηρουμένης Μονῆς Βαρνάκοβας Ἑγούμενος καὶ Σύμβουλοι αὐτῆς θέτομεν ὑπ' ὄψιν τῆς Σεβαστῆς ταύτης γραμματείας διὰ τῆς ταπεινῆς μας ἀναφορᾶς ὅτι οἱ προκάτοχοι Ἑγούμενοι τῆς Μονῆς ταύτης τοῦ Μοναστηρίου, εἶχον ἀγοράσει ἐπὶ τουρκοκρατίας ἓνα χωρίον (χῶρο, κτηματική ἔκταση) ὀνομαζόμενον Παλαιόμυλος, σχεδὸν τριάντα τέσσερα περίπου χρόνια, τὸ ὁποῖον κτῆμα αὐτὸ εὐρίσκεται εἰς τὴν κατοχὴν τοῦ μοναστηρίου κατὰ τὰ ἔγγραφα τὰ τουρκικά, τὰ ὁποῖα ἔχει τὸ Μοναστήριον, τὰ λεγόμενα τουρκιστί ταπιά καὶ χοιζέτια. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὥς τινὲς ῥαδιοῦργοι θέλουν νὰ ταραξουν καὶ νὰ ἀποσπάσουν τὸ κτῆμα αὐτὸ ἀπὸ τὴν μονὴν ταύτην, προσπαθοῦν μὲ τρόπους σοφιστικούς καὶ πονηροὺς, ὥστε δὲν ἔλειψαν εἰς τὸν καιρὸν τῆς Τουρκίας νὰ μᾶς ἐνάγουν εἰς τοὺς ἡγεμόνας καὶ Βεζυράδες καὶ νὰ ἔχουν τὴ μονὴ ταύτη ἀπὸ τόσα ἔξοδα χρηματικά καὶ νὰ τὴ

φέρνουν εἰς ἀπηύδῃσιν. Νῦν δὲ πάλιν ἤρχισαν νὰ κάμνουν ἀγωγὴν καὶ νὰ μᾶς ζητοῦν εἰς τὸ δικαστήριον ἀδίκως καὶ παραλόγως, νὰ μᾶς ζητοῦν μὲ ἀλόγους ἀπαιτήσεις τὸ κτήμα αὐτὸ νὰ τὸ ἀποσπάσουν.

Τὴν Μονὴν ταύτην γνωρίζετε καλῶς, ὅπου ἐστάθη τὸ προπύργιον ὅλων τούτων τῶν γειτονουσῶν ἐπαρχιῶν καὶ ὅτι τὸ θέατρον τοῦ πολέμου τῆς Ἱερᾶς ἐπαναστάσεώς μας εἰς αὐτὴν ἐγινεν, ὥστε οἱ Τοῦρκοι τὸ ἐκατεδάφησαν ἐκ θεμελίων καὶ μόλις ἠδυνήθημεν διὰ τοὺς ἰδρώτας μας καὶ βοηθήματα πολλῶν χριστιανῶν καὶ τῆς ἰδίας πανσάσης Κυβερνήσεως τοῦ Καποδίστρια νὰ τὴν ἀναγείρωμεν, ἡμεῖς ὄντες ἀπηυδισμένοι χωρὶς μέσον, πόρον, χρηματικῶς δὲν δυνάμεθα τώρα πάλιν νὰ τρέχομεν εἰς τὰ δικαστήρια νὰ ἐξοδεύωμεν τὴν Μονήν.

Παρακαλοῦμεν οὖν τὴν Σεβαστὴν ταύτην γραμματεῖαν νὰ μᾶς ὀδηγήσῃ περὶ τοῦτο, πῶς νὰ ἀκολουθήσωμεν, ὅτι ἡμεῖς ὄντες Ἱερομόναχοι δὲν ὀρίζομεν τίποτες ἀπὸ τὰ κτήματα τὰ εὐρεθέντα εἰς τὴν μονήν, εἰμὴ μόνον νὰ ἀπεράσωμεν τὸ ἐπίλοιπον τῆς ζωῆς μας διὰ τοὺς ἰδίους μας κόπους καὶ ἰδρώτας ἕως τὴν ἀποβίωσίν μας.

Ὑποσημειούμεθα μὲ τὸ ὀφειλόμενον σέβας

Οἱ εὐπειθέστατοι
Ὁ Ἡγούμενος τῆς διατηρουμένης Μονῆς
Βαρνάκοβας
Χρυσάνθος Γεωργίου
Οἱ Σύμβουλοι
Κοσμάς Θεοχάρης
Ἀνατόλιος Ἀσημάκης

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η

Λαογραφικά στοιχεῖα
καί γραφικότητες
τῆς μεταπελευθερωτικῆς ἐποχῆς
(1830 - 1880)
στή Δωρίδα καί Ναύπακτο,
μέσα ἀπό τὰ
“οἰκονομικά κατάστιχα τῆς
Βαρνάκοβας”

Χρονικὸν Κατάστιχον τῆς
Μονῆς Βαρνάκοβας 2^η Ἰσοδου
καὶ Εἰσοδου
1836

Τα χρονικά κατάστιχα τῆς Ἱ. Μονῆς Βαρνάκοβας ἀποτελοῦν πράγματι μιὰ πλούσια πηγή πληροφοριῶν γιὰ τὴ μεταπελευθε-

ρωτική πεντηκονταετία 1830 - 1880 στή Δωρίδα καί Ναύπακτο. Πληροφορίες γιά πρόσωπα καί πράγματα συνδεδεμένα μέ τή Μονή καί τίς δραστηριότητές της παρελαύνουν μέσα ἀπό τίς σελίδες τῶν παμπάλαιων καταστίχων, πού πάνω στίς κιτρινισμένες σελίδες τους ἔχουν χαράξει οἱ Βαρνακοβίτες Πατέρες εἰκόνες καί πρόσωπα τῆς ἐποχῆς τους.

Τήν πρώτη δεκαετία οἱ ἐγγραφές εἶναι πιό λακωνικές καί οἱ πληροφορίες λιγοστές. Μετά ὅμως, στά ἐπόμενα χρόνια, οἱ λεπτομέρειες αὐξάνουν καί μαζί τους τά ἐνδιαφέροντα στοιχεῖα γύρω ἀπό τήν τότε ζωή τῆς ἐπαρχίας μέ ἐπίκεντρο πάντα τό Μοναστήρι.

Κι ἄς ἀρχίσουμε μέ τήν ἐσωτερική ζωή τῆς Μονῆς. Τό προσωπικό τῆς Μονῆς ἀποτελεῖτο ἀπ' τόν Ἡγούμενο καί τούς Μοναχοὺς, ἐκ τῶν ὁποίων ἄλλοι ἦσαν Ἱερομόναχοι καί ἐφημέρευαν, καί ἄλλοι ἀπλοῖ Μοναχοί ἢ Δόκιμοι. Σέ Μοναχολόγιο τοῦ 1843, γραμμένο ἀπ' τό χέρι τοῦ Κοσμᾶ Θεοχάρη, μαθαίνομε τά ὀνόματα τῆς τότε Μοναστικῆς ἀδελφότητος. Ἦταν οἱ κάτωθι δεκατέσσερις:

ὄνομα	ἐτῶν	καταγωγή
Κοσμᾶς Θεοχάρης	55	Ἡγούμενος Καρυά
Παρθένιος Ζωγράφου	64	Πνευματικός Καρυά
Ἀνατόλιος Ἀσημάκης	43	Ἱερομόν. Βλαχοκάτουνο
Χρῦσανθος Γεωργίου	43	>> (Σύμβουλος) Καρυά
Χριστόφορος Ἀντωνίου	53	Ἱερομόναχος Ἐλατοῦ
Καλλίστρατος Παναγιώτου	38	>> Λυκοχωρι
Νικόδημος	66	Ἱερομόν. Καλλιθέα

Σεραφεΐμ Νίκου	46	>>	Σίμου
Ἰωάσαφ Δημητρίου	37	>>	Βλαχοκάτουνο (Ἄλλου ἀναφέρεται ἡ Ποτιδάνεια)
Ἰάκωβος Ἀσημάκης	47	Ἱερομόναχος	Κλήμα
Ἀνθιμος Παναγιώτου	58	Πνευματικός	Παλαιοξάρι
Βαρθολομαῖος Χρίστου	46	Ἱερομόναχος	Χρυσοβίτσι
Γρηγόριος Ἀλεξίου	74	Μοναχός	Περιβόλι
Ἰωάννης Παναγιώτου	76	Μοναχός	Βλαχοκάτουνο

Ἐπιπλέον ὑπῆρχαν οἱ ὑπηρέτες, ἀπό τοὺς ὁποίους ἄλλοι ἦσαν κηπουροί, ἄλλοι ἀπλοῖ ἐργάτες κι ἄλλοι προμηθευτές, οἱ ὅποιοι, ὅταν χρειαζόταν, πήγαιναν στά κοντινά κεφαλοχώρια καὶ συχνά στή Ναύπακτο γιά προμήθειες, “τά ὀψώνια” ὅπως τά ἔλεγαν. Ἄλλοι ἐκτελοῦσαν χρέη ταχυδρόμου γιά τά ὑπηρεσιακά ἔγγραφα πού συχνά ἔστελνε ἡ Μονή πότε στόν Ἐπίσκοπο στήν Ἀμφισσα, πότε στόν Ἐπαρχο στό Λιδωρίκι καί γενικά σέ ὅλους τοὺς συναλλασσομένους μαζί της. Τά ταχυδρομεῖα τότε ἦταν ὑποτυπώδη καί οἱ δρόμοι λιγοστοί, ἀκόμη δέ σπανιώτερα τά μεταφορικά μέσα. Ἐτσι ἔχουμε ἐγγραφές ἀρκετά συχνά ὅπως ἡ ἑξῆς:

“Διά τήν μετακόμισιν μιᾶς ἐπιστολῆς ἀπό Γκουμαίους εἰς Μόρνον δι’ ὑπηρεσίαν τῆς Μονῆς, 1 δραχμή.

Διά μετακόμισιν ἐνός γράμματος ἀπό τήν Καλιθέαν εἰς τήν Μονήν, 4 δραχμαί”.

Τέλος ἦταν καί διάφορα ὀρφανά, πού τά περιέθαλπε ἡ Μονή καί τά βοηθοῦσε. Κι αὐτά μέ τή

σειρά τους έξυπηρετοῦσαν τούς Πατέρες καί ειδικώτερα τούς γεροντοτέρους. Τό γῆρας ἀγκάλιαζε στοργικά τήν ὀρφάνια καί ἡ νεότητα εὐγνωμονοῦσα στήριζε τό γῆρας.

Παρατηρεῖ κανεῖς διαβάζοντας τά κατάστιχα, τή στοργική πρόνοια πού εἶχε ἡ Μονή γιά ὅλες τίς κατηγορίες τοῦ προσωπικοῦ της. Ἀπό τά πρῶτα κιόλας χρόνια τῆς ἀπελευθερώσεως ὁ γνωστός Ἑγούμενος παπα - Κοσμᾶς φρόντιζε στοργικά γιά ὅλους, παρ' ὅλο πού τά οἰκονομικά ἦταν πολύ ἱσχνά. Ἀναφέρουμε μερικές ἐγγραφές ἐνδεικτικά σέ διαφορετικούς χρόνους:

'' Ἠγοράσθησαν 24 ζευγάρια παππούτσια διά τούς Πατέρας (3 δρχ. ἕκαστον)

Ἐφαντικά γιά τίς κάπες τῶν ὑπηρετῶν.

Ὁ Ἀνατόλιος ἀγόρασε 10 ζευγάρια τσαρούχια, 12 δρχ. γιά τούς Πατέρας.

1 κάπα τοῦ ὑπηρετοῦ

1 κάπα τοῦ κοπελίου, 8 δρχ.

(Ἑγούμενος ὁ Χρύσανθος) Δι' ἀγοράν ἐνός γελεκίου τοῦ ὑπηρετοῦ Μήτισου, 3 δρχ.

Ἐλέη εἰς πένητας 31,05 δρχ.

Εἰς τόν Χαράλαμπον Τερζῆ διά μίαν σκούφια τοῦ γιδάρη, 2 δρχ.

3 ζεῦγη τσαρούχια τῶν ὑπηρετῶν.

Κάθε Πάσχα, τήν "Λαμπράν", ὅπως γράφουν, τό Μοναστήρι ἀγόραζε παππούτσια "κατά τό ἔθος" γιά ὅλους, Μοναχοῦς, ὑπηρετές καί ποιμένες.

Παρατηρούμε ακόμη αρκετές έγγραφες μέ εξο-
δα αμοιβής γιατρῶν, οἱ ὅποιοι ἀνέβαιναν μέ τό
ζῶο στή Μονή, γιά νά ἐξετάσουν καί νά βοηθή-
σουν τούς ἀσθενεῖς Μοναχοὺς καί ὑπηρέτες. Συ-
νήθως δέ τούς προμήθευαν καί τά ἀπαραίτητα
φάρμακα:

"Εἰς τόν ἱατρόν Χαράλαμπον Κ. Παπαποσιόλου διά
μίαν ἐπίσκεψιν τοῦ μοναχοῦ Χριστοφόρου Κεχροπούλου
καί τινα φάρμακα δοθέντα αὐτῷ, 25 δρχ."

Τέτοιες πληρωμές γιατρῶν ἔχουμε καί ἄλλες,
εἰδικά στά χρόνια μετά τό 1879, ὅταν οἱ ἤδη γνω-
στοί Πατέρες εἶχαν φθάσει στή γεροντική ἡλικία
καί ἦταν φιλάσθενοι:

"Εἰς τόν ἱατρόν Νικόλαον Καλαντζόπουλον διά φάρ-
μακα τοῦ Γερμανοῦ Παπαθανασίου καί Δημητρίου Τσα-
τούρα".

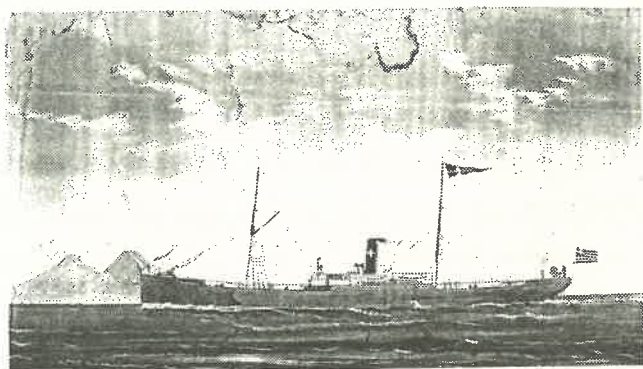
Ἔτσι πληροφορούμαστε καί τά ὀνόματα δύο
γιατρῶν ἐκείνης τῆς ἐποχῆς: τοῦ Νικολάου Καλα-
ντζοπούλου καί τοῦ Χαράλαμπους Παπαποστό-
λου.

Ἐπίσης παρατηροῦμε μιὰ εἰδικώτερη πρόνοια
γιά τούς γέροντες Μοναχοὺς. Μία ἐγγραφή τοῦ
ἴδιου ἔτους γράφει: "Δι' ἀγοράν ἐνός μύλου τοῦ καφέ
εἰς τόν γέροντα Χρύσανθον Γεωργίου, 17,65 δρχ. καί ἐνός
ψίστη (μπρίκι χάλκινον) τοῦ καφέ δρχ 1,20". Τότε ὁ
γέρο - Χρύσανθος, "ὁ Προηγούμενος", ὅπως τόν
ἀποκαλοῦσαν τιμητικά, ἦταν 72 ἐτῶν. Τοῦ ἀγό-
ρασαν, λοιπόν, ἓνα χειρόμυλο τοῦ καφέ, γιά νά

αλέθρη, νάχη φρέσκο τό καφεδάκι του, κι έναν ψήστη (μπρίκι), γιά νά τόν ψήνη.

Ο Άνανίας Παπασταύρου, ό τότε Ήγούμενος, όπως φαίνεται καί από αρκετές άλλες περιπτώσεις, τόν αγαπούσε σάν πατέρα του καί χατήρι δέν τοῦ χαλοῦσε. Άκουμποῦσε πάνω στή μεγάλη πεῖρα του καί ἐκεῖνος στήριζε τό γήρας του. Σέ ἀπουσία δέ τοῦ Άνανία, ό γερο - Χρύσανθος ἡγουμένευε. Τούς βλέπουμε ἀκριβῶς ἐκείνη τή χρονιά νά ταξιδεύουν μαζί στήν Ἀμφισσα ἀτμοπλοϊκῶς(!) Προφανῶς τούς εἶχε καλέσει ό Ἐπίσκοπος τῆς Φωκίδος. Ἐτσι ἐδῶ ἔχουμε πληροφορίες γιά τίς συγκοινωνίες τῆς τότε ἐποχῆς.

Πρός τό τέλος τῆς δεκαετίας 1770 - 1780 ἔκαναν τήν ἐμφάνισή τους δειλά - δειλά τά πρῶτα Γαλαξειδιώτικα ἀτμόπλοια. Ἦταν ἡ ἐποχή πού ἐγκαταλείφθηκε τό πανί καί ἄρχισε νά βασιλεύῃ ό ἀτμός.

Ένα ἀπό τά πρῶτα ἀτμόπλοια τῆς τότε ἐποχῆς. Ὁ ἰδιοκτήτης του ἦταν Γαλαξειδιώτης.

Διαβάζουμε λοιπόν στο κατάστιχο τοῦ 1872:
 "Διά τήν μετάβασιν τοῦ Ἑγουμένου Ἀνανία καί Προη-
 γουμένου Χρυσάνθου εἰς Ἀμφισσα διά θαλάσσης καί ἐπι-
 στροφὴν αὐτῶν, 95,05 δρχ".

Τότε οἱ συγκοινωνίες ἄρχισαν σιγά - σιγά νά
 βελτιώνονται. Οἱ Γέροντες Πατέρες τῆς Βαρνά-
 κοβας ἀνακουφίστηκαν. Ὑπῆρχε τώρα ὁ θαλάσ-
 σιος δρόμος μέχρι τήν Ἰτέα καί ἀπ' ἐκεῖ μέ
 ἄμαξες ἔφθαναν ὥς τήν Ἀμφισσα.
 Ἡ πολύωρη βασανιστική πορεία πά-
 νω στό γαϊδουράκι ἢ στό μουλάρι
 ἀφέθηκε γιά τοὺς νεώτερους.

Μερικά χρόνια ἀργότερα (τό Σεπτέμβριο τοῦ
 1878) βλέπουμε τόν τότε Ἡγούμενο Νικηφόρο Πα-
 παχρίστου ἀπ' τῆ Βετολίστα Ἀποδοτίας, τόν ὁποῖο
 εἶχε σπουδάσει ἡ Μονή, νά κάνη τό ἴδιο ταξίδι,
 τό ὁποῖο ὁμως περιγράφει λεπτομερέστερα: "εἰς τόν
 Νικηφόρον Παπαχρίστου ἀποσταλέντα εἰς Ἀμφισσαν δι'
 ὑπηρεσιακὴν ὑπόθεσιν τῆς Μονῆς διά θαλάσσης ἐκ Ναυπά-
 κτου, ἔξοδα λεμβοῦχου ἀτμοπλοίου καί ἁμαξῶν μέχρι Ἀμ-
 φίσσης καί τ' ἀνάπαλιν μέχρι Τριζονίων, δρχ 20".

Ἐδῶ ἔχουμε τίς ἐξῆς πληροφορίες: ἡ ἐπιβίβαση
 στό ἀτμόπλοιο γινόταν στή Ναύπακτο καί μάλι-
 στα μέ βάρκα (λέμβο), γιατί δέν πλεύριζε τό
 πλοῖο. Ἀπό τήν Ἰτέα ὥς τήν Ἀμφισσα πήγαιναν
 μέ ἄμαξες, τίς ὁποῖες ἔσυραν ἓνα ἢ δύο ἄλογα.
 Στήν ἐπιστροφή δέ, παρατηροῦμε νά ἀποβιβάζ-
 ζεται στά Τριζόνια.

Γραφικότητες τοῦ καιροῦ ἐκείνου...

Υπάρχει καί κάτι ακόμα, πού ρίχνει φῶς στὸν τρόπο πού μεταφέρονταν τὰ διάφορα ψώνια πού ἔκαναν οἱ Βαρνακοβίτες μοναχοί ἀπὸ τὴ Ναύπακτο μέχρι τὴ Μονὴ ἀλλὰ καί γενικώτερα οἱ κάτοικοι τῶν περιοχῶν αὐτῶν: Διαβάζουμε μιὰ ἄλλη ἐγγραφή τῆς ἐποχῆς ἐκείνης: "Διὰ τὴν μετακόμιν τῶν ὀψωνίων ἀπὸ Ναύπακτιον διὰ τῆς λέμβου τοῦ φαναριοῦ μέχρι τὸ πέραμα τοῦ (ποταμοῦ) Μόρνου, δρχ 6".

Κατέβαιναν δηλαδή οἱ Μοναχοί μέ τὰ μεταφορικά ζῶα τους, ἄλογα ἢ μουλάρια, ἀπὸ τὸ Μοναστήρι μέχρι τὴν ἐκβολή τοῦ ποταμοῦ Μόρνου, κι ἐκεῖ ἄφηναν τὰ ζῶα (σημειωτέον ὅτι ἄρκετά κοντά εἶχαν τὸ παλιό Μετόχι τῆς Φανερωμένης στό λόγγο). Ὑστερα ἔφθαναν μέ βάρκα στό λιμανάκι τῆς Ναυπάκτου. Ἐκεῖ, στό φανάρι τοῦ μικροῦ λιμανιοῦ ἄραζαν οἱ βάρκες πού ἔκαναν τὰ διάφορα θαλασσινὰ δρομολόγια πρὸς τὰ δυτικά ἢ πρὸς τὰ ἀνατολικά, πρὸς τὴν ἐκβολή τοῦ Μόρνου.

Ἀποψη τοῦ παλαιοῦ λιμανιοῦ τῆς Ναυπάκτου, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὸ Φρούριο.

Συνήθως πήγαιναν οί Πατέρες στο “Στενοπάζαρο” τῆς Ναυπάκτου, πού βρισκόταν κοντά στο λιμάνι. Ἦταν γραφικώτατο μέ τά λαϊκά μαγέρικα καί τά ἀπλά μαγαζιά, πού εἶχαν κρεμασμένα ἔξω ἀπ’ τίς χαμηλές ξύλινες πόρτες τους τά διάφορα ἐμπορεύματά τους.

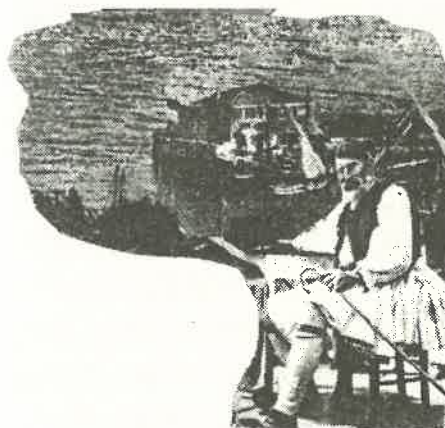
“Ο περιηγητής *Ludwig Salvator*, πού ἐπισκέφθηκε τή Ναύπακτο στά 1874 (τὴν ἐποχὴ στήν ὁποία ἀναφερόμαστε) γράφει ὅτι στό Στενοπάζαρο ὑπῆρχαν μαγαζιά μέ ξύλινες πόρτες καί μισοτελειωμένα σκέπαστρα, ὅπου πωλοῦσαν κάθε εἶδους πράγματα: ἀναπτῆρες, καπνό, ἰταλικές στάμνες, σχοινιά, χαρτοσακκούλες μέ πιπέρι κᾶ.” (Ἀπό τό βιβλίο “Ὀδωνυμικά Ναυπάκτου” τῆς κ. Ζωῆς Καψανά καί τοῦ κ. Γιάννη Χαλάτση).

Τά συνηθέστερα ψώνια τῶν Μοναχῶν, ὅπως δείχνουν τά οἰκονομικά τους κατάστιχα, ἦταν “καφές, ζάχαρι, λουκοῦμι καί ρακί γιά τοὺς ξένους, ὀψάρια, ὀχταπόδι γιά τίς νηστεῖες, ὄρυζα, ἄλας, πιπέρι, χυμονικά (καρπούζια) τό καλοκαῖρι, πετρέλαιο, λάμπες, κερί γιά τὴν Ἐκκλησίᾳ καί σμύρνα. Γελαδόπετσα διὰ ποδεσίαν (γιά παπούτσια), πέταλλα γιά τά ζῶα, καπίστρια, σχοινιά, ἐργαλεῖα, τσαρούχια γιά τοὺς ὑπηρέτες καί βοσκούς, φασκιές (εἶδος ταινίας ὑφασμάτινης, πού γύριζε γύρω ἀπὸ τὴν κνήμη σάν κάλτσα), καί εἶδη γραψίματος: ἓνα ρέσιμον (πακέττο) χάρτου, ἄτσαλόπεννες, μελάνη καί σφραγίδα”.

Ὁ ἴδιος περιηγητής γράφει ὅτι “στά μέρη

ἐκεῖνα περιφέροντο τότε περήφανοι φουστανε-
λοφόροι ὀπλισμένοι κατὰ τό πλεῖστον''. Ζωντα-
νές εἰκόνες τῆς λεβεντιᾶς τοῦ 21.

Οἱ γεροντότεροι ἀγαποῦσαν πολύ καί
σέβονταν τούς μοναχούς ἀγωνιστές τῆς
Βαρνάκοβας. Ὅσο ζοῦσαν λοιπόν ὁ Κοσμᾶς, ὁ
Χρύσανθος, ὁ Ἀνατόλιος, ὁ Καλλίστρατος καί ὁ
Ιωάσαφ, εἶναι εὐκολο νά φανταστῇ κανεῖς τό τί
γινόταν σ' αὐτές τίς συναντήσεις. Τά χαμόγελα

ἄστραφταν κάτω
ἀπό τά πλούσια
στριφτά μουστά-
κια τῶν γερόντων
ἀγωνιστῶν, καθώς
ἔσκυβαν - αὐτοί
πού ὑπῆρξαν ἀ-
προσκύνητοι καί
περήφανοι μπρο-
στά στόν κατα-

κτητή - καί φιλοῦσαν τό χέρι τοῦ παπα - Κοσμᾶ
τοῦ Βαρνακοβίτη ἢ τοῦ Χρύσανθου. Αὐτές οἱ
χαρές γίνονταν μέχρι τό 1880, ὅποτε ἔφυγε καί ὁ
τελευταῖος Βαρνακοβίτης ἀγωνιστής γιά τήν
αἰωνιότητα.

* * *

Ὡς πρός τά μέρη, λοιπόν, πού ἐξυπηρετοῦντο
ἀπό θαλάσσης, ἔτσι εἶχαν τά πράγματα. Στό μι-
κρό λιμανάκι τῆς Ναυπάκτου, κοντά στό φανάρι,
ἦσαν ἀραγμένες οἱ βαρκοῦλες, ἡ μιά πιό ὁμορφο-

στολισμένη από
τὴν ἄλλη, μέ τούς
βαρκάρηδες νά
τριγυρίζουν στή
μικρή προκυμαία
περιμένοντας τό
θαλασσινό ἀγῶ-

γι. Ὁταν πράγματι ἕνας μικρός θαλασσινός
συγκοινωνιακός σταθμός ἐξυπηρετήσεως κοντι-
νῶν ἀποστάσεων τῶν κατοίκων τῆς Δωρίδας καί
τῆς Ναυπακτίας.

Ἐδῶ θά πρέπει ν' ἀναφερθῇ καί τό μικρό ἐπί-
ναιο (λιμένας) τῆς ὀρεινῆς Δωρίδος, τό “Μοναστη-
ράκι”, μιά ἀρκετά ἀνεπτυγμένη παραθαλάσσια
πολίχνη, νοτιοανατολικά τοῦ Εὐπαλίου. Ἀπό τό
μικρό λιμανάκι τοῦ Μοναστηρακίου γινόταν τό
διαμετακομιστικό ἐμπόριο τῆς περιοχῆς πρὸς
τὴν Πελοπόννησο, μέ καϊκία βαθύσκαφα.

Ἡ παρουσία τῶν Βαρνακοβιτῶν Μοναχῶν, πού
εἶχαν ιδιόκτητες οἰκίες καί χωράφια στήν περιο-
χὴ ἐκείνη γιὰ νά ἐξυπηρετοῦν καί νά τροφοδο-
τοῦν τὴ Μονή ἀλλὰ καί γιὰ νά πουλοῦν τὰ προϊό-
ντα της, ὅταν εἶχε περίσσεια δημητριακῶν καρ-
πῶν, προφανῶς ἔδωσε καί τό ὄνομα “Μοναστηρά-
κι” στήν πολίχνη.

Μέσα στό ἀρχεῖο τῆς Μονῆς συναντᾶμε καί ἐγ-
γραφα ἀλληλογραφίας τῆς Κοινότητος μέ τὴν Ἱ.
Μονή γιὰ διάφορα θέματα. Σέ ἕνα ἀπ' αὐτὰ ἡ Κοι-
νότητα ζητάει ἀπὸ τὴ Μονή νά τῆς παραχωρήσῃ

δωρεάν από τό δάσος της ἀρκετά κυβικά ξυλείας δρυός, γιά νά γίνουν ἔργα προσορμίσεως (ἀποβά-
θρα) γιά τά μικρά πλοῖα στό λιμανάκι της.

Σημειωτέον ὅτι μερικές δεκαετίες μετά τήν ἀπελευθέρωση ἀπό τούς Τούρκους, τό Μοναστη-
ράκι διέθετεπρακτορεῖο Ἀγγλοαμερικανικῆς
Τραπεζῆς, τό ὁποῖο διευκόλυνε τίς οἰκονομικές
συναλλαγές.

Ἐντυπωσιακή εἶναι καί ἡ
σφραγίδα τῆς Κοινότητος, ἡ
ὁποία εἰκονίζει τήν Κιβωτό
τοῦ Νῶε πού ἔχει στήν κορυ-
φή περιστερὰ μέ κλαδί ἐλιάς
στό ράμφος της.

* * *

Γιά τίς περιοχές ὅμως τίς ὀρεινές, τά ἀγῶγια μέ
τά ζῶα συνοδευόμενα ἀπό τούς ὀρεσίβιους ἀγω-
γιάτες, δέν ἐξέλιπαν. Πολλές φορές ἀναφέρονται
στά κατάστιχα τῶν μοναχῶν τέτοια ἔξοδα, εἰδικά
ὅταν ταξίδευαν οἱ Ἡγούμενοι.

Δύο χαρακτηριστικές ἐγγραφές εἶναι οἱ ἑξῆς:

Ἰουλίου 1863. Εἰς τόν Καλλίστρατον ὁδοιπορικά
18 δρχ.

Ἰουλίου 1878. Ἐξοδα ἀγωγιῶ τοῦ Ἡγουμένου ἀπό
Τριζόνια στή σημερινή Καλλιθέα καί τ' ἀνάπαλιν (μετ'
ἐπιστροφῆς) δρχ 6" κλπ.

Ἄς δοῦμε ὅμως τίς τιμές τῶν βασικῶν προϊό-
ντων ἐκείνης τῆς ἐποχῆς ἐνδεικτικά, στή δεκαετία

1860 - 70, ὅπως τίς ἔχουν σημειώσει οἱ Ἡγούμενοι τῆς Βαρνάκοβας σέ ἐπανειλημμένες ἐγγραφές ἐξόδων.

Κατ' ἀρχὴν ἐντυπωσιάζει ἡ τόση ἀξία, πού εἶχε τότε ἡ Ἑλληνικὴ δραχμούλα, παρ' ὅλο πού τό Κράτος δέν ἀριθμοῦσε παρὰ ἐλάχιστες δεκαετίες ἐλεύθερης ζωῆς. Κι ἓνα δεύτερο ἀξιοπρόσεκτο εἶναι ἡ σχετικὴ σταθερότητα τοῦ Τιμαρίθμου.

Τό 1860 οἱ τιμές διαφόρων ἀγαθῶν εἶχαν ὡς ἐξῆς:

σίτος	4 δρχ. τό κιλό
ἀραβόσιτος	3 >>
κρίθη	2 >>
ὄσπρια	4 >>
ἓνας ἵππος	90 - 100 δρχ
μία ἀγελάδα	40 δρχ περίπου
μία ὄρνις	1 - 1,50 δρχ
μία αἶγα (κατσίκια)	10 δρχ περίπου
τυρί	0,60 λεπτά ἢ ὀκά
βούτυρο	1,50 λεπτά ἢ ὀκά
λάδι	3 δρχ ἢ λίτρα
ἐλιές	0,25 λεπτά ἢ ὀκά

* * *

καφές	2,80 λεπτά ἢ ὀκά
ζάχαρι	1,80 λεπτά ἢ ὀκά
λουκούμι	1,70 λεπτά ἢ ὀκά
ρακί	1 δρχ. ἢ ὀκά
οἶνος	0,20 λεπτά ἢ ὀκά
ἀλάτι	0,08 λεπτά ἢ ὀκά
μέλι	0,20 λεπτά ἢ ὀκά
2 κοῦπες γλυκό	3 δρχ.

* * *

Χαρτί γραψίματος (τό πακέτο)	5 δρχ
Μελάνη (δράμια 200)	1 δρχ.
άτσαλόπενες 50	1,50 δρχ.
Σμύρνα (μοσχοθυμίαμα) ή όκᾶ	12 δρχ.
* * *	
Γελαδόπετσα τό ένα	25 δρχ.
(διά ποδεσίαν τῶν ποιμένων)	
Τσαρούχια φασκιᾶς τό ζευγάρι	6 δρχ.
φέσια τό ένα	2 δρχ.
μαντήλια τό ένα	1 δρχ.
ζωστάρια τό ένα	2 δρχ.
Ὑποδήματα τό ζευγάρι	3,5 δρχ.
μαλλιά ή όκᾶ	1 δρχ.
* * *	
Ἐν στιχάριον καί ἕν φελόνιον	100 δρχ.
(δι' ἱερέα)	
4 μπόλιες (μεγάλες πετσέτες) νιψίματος	
ἐκάστη	8 δρχ.
μία ἀνδρομίδα (ὑφαντή κουβέρτα)	21 δρχ.
δισάκια (ταξιδιωτικός σάκκος)	14 δρχ.
τράστα (ταγάρια)	2,50 δρχ.
* * *	
ένα σαμάρια γιά τ' ἀλογάκι	14 δρχ.
ένα φτυάρι	1 δρχ.
ένα σάρωθρο (σκούπα)	0,80 λεπτά
* * *	
Εἰς τόν Κώσταν Σκούραν διά 5 όκάδας ἰχθῦς	
(προφανῶς ψαρά ή πανδοχέα)	9,90 δρχ.
* * *	

Μέσα ἀπό τά κατάστιχα παρελαύνουν ἐπίσης διάφοροι μάστοροι καί ἐπαγγέλματα. Ἄς ἀναφερθοῦν μερικά τῆς ἰδίας περίπου ἐποχῆς (ἀπό 1860 ἕως 1875):

Ὁ μπαρμπα - Γιανέλλος, πού ἔφτειασε τό φούρνο.

Ὁ μαστρο - Γιώργος, πού ἐπεσκεύασε "τὴν ἐκ τοῦ σει-
μοῦ βλαφθεῖσαν Ἐκκλησίαν τῆς Μονῆς καὶ ἔλαβεν δρχ.
230.

Ἐπίσης δόθηκαν:

εἰς τὸν **μάστορα** Λουκά Μασούραν "δι' ἐπισκευὴν τῆς
Ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Χαραλάμπους" δρχ. 18.

Εἰς τὸν **ξύλοφόρον** (μεταφορέα ξύλων) Νικ. Κοντο-
γιάννην δρχ. 90

Εἰς τοὺς Βασίλειον Δροῦγαν καὶ Ἀντώνιον Θεο-
δοσόπουλον διὰ τὴν σκάλησιν καὶ βλασιολόγησιν τῆς εἰς
"Καστανιάν" ἀμπέλου τῆς Μονῆς δρχ. 53.

Εἰς τὸν Ἰωάννην Κοράκην ἐκ Ζυριάνου διὰ ὑφαντικά
ἔξ σακκίων τῆς Μονῆς.

Εἰς τὸν **κλαδοῦχον** ἀμπέλων Παναγιώτην Ἀλεξίου
ἀπὸ τὴν Καρυάν, δρχ. 6

Εἰς τὸν **ταχυδρόμον** Ἀθανάσιον Σπυρόπουλον ἐκ
Λυκοχωρίου δρχ. 1, 20.

Εἰς τὸν **χαλκέα** Γεώργιον Καρβέλαν (διὰ τὰ τοσπιά)
δρχ. 24.

Εἰς τὸν **κτίστην** Ἰωάννην Κοντογιαννόπουλον ἀπὸ
Κριάτοι δι' ἀνέγερσιν καλυβίου εἰς Καστανιάν δρχ. 9.

Ἐπίσης ὡς ἀντιμισθία ἢ ἔκτακτο φιλοδώρημα
δόθηκαν:

Στοὺς **ἀγροφύλακας** Ἀλεξανδρῇ καὶ Κασκαβέλη,
δρχ. 34,68.

Στόν ἀγροφύλακα Κώστα Παπαδόπουλο ἀπό Καρυνά,
φύλακα τῆς ἀμπέλου Καστανιάς, δρχ 5.

Στόν ἀγροφύλακα Χρήσιον Τσατούρα, δρχ 25.

Στόν ἀγροφύλακα τῶν ἐλαιῶνων Σεργούλας, Ἀθανάσιον
Τρίπαν, δρχ. 3

Στόν ἀγροφύλακα Γεώργιον Διαμαντιάκη (εἰς τὰ
λειβάδια) δρχ. 60

Εἰς τόν **καλατζήν** (γανωματή) Γεώργιον Ἀποστολό-
πουλον διὰ κασιτέρωσιν τῶν σκευῶν τῆς Μονῆς δρχ. 18

Εἰς τόν **χανιτζήν** (ξενοδόχο) Ἰωάννη Παντελόπουλον
κατὰ τὴν ἔξοδον 5 Μοναχῶν κὶ ἐνός ὑπηρέτου, (τροφίματα
τῶν Πατέρων καὶ τῶν ζώων) δρχ. 30

Εἰς τόν **βαγενᾶ** Ἀνδρέαν Σπυρόπουλον ἐκ Λυκοχω-
ρίου διὰ τὴν ἐπισκευὴν μιᾶς κάδης καὶ τεσσάρων νεροβαρε-
λῶν διὰ τὴν χρῆσιν τῆς Μονῆς δρχ 20

Ἐπιπλέον τὰ κατὰστιχα τῶν Πατέρων ἀναφέ-
ρονται:

Εἰς τόν **σαγματᾶ** Σπύρον Χρήστου διὰ τὴν κατασκευ-
ὴν 3 σαγμαρίων διὰ τὰ ζῶα τῆς Μονῆς, εἰς τόν **μάστορα**
Κώστα Βαρελᾶ, διὰ τὴν κατασκευὴ τοῦ μαγειρίου, εἰς τόν
ὑλοτόμον Βούλγαριν, εἰς τόν **μαραγκόν** μαστρο - Εὐθύ-
μιον καὶ εἰς τόν **φαναράν** Χαράλ. Ἰ. Τσατούραν. Εἰς
τούς **Συμβολαιογράφους** Ἀμφίσης Παναγ. Καλακα-
νάκη καὶ Ἀνδρέα Μαλακάση ἐδόθησαν δι' ἑν συμβόλαιον
δρχ. 7,70. Εἰς τούς **πραγματογνώμονας** Ἀπόστολον
Παπαϊωάννου καὶ Διαμαντὴν Μανιώτην (μεταβάντων πρὸς
ἐκτίμησιν εἰς Ζευγάρῳ) δρχ. 3

Ἀναγράφονται ἀκόμη καί τά ὀνόματα διαφόρων ἐμπόρων στή Ναύπακτο, ὅπως τοῦ Ἰωάννου Πλατανιώτου, Γεωργίου Γκίκα, Ἀθ. Γ. Νάτσικα, Ἰωάννη Σαράτζη, Κώστα Ζαρίφη, Γεωργίου Τζαρουχόπουλου καί ἄλλων.

Προβατοποιμένες τῆς Μονῆς ἀναφέρονται οἱ Ἰωάννης καί Νικόλαος Γεωργακόπουλος, αἰγοποιμένες οἱ Ἰωάννης καί Κων. Καραβίδας καί ὁ Μῆτσος Ἰ. Θεοχαρόπουλος, καθώς κι οἱ ὑπηρέτες Νικολῆς καί Μπιρμπίλης.

Τέλος μαθαίνουμε τά ὀνόματα δύο φοροεισπρακτόρων τῆς περιοχῆς: Τοῦ Ἀθανασίου Θεοδοσόπουλου καί τοῦ Νικ. Γ. Κονδύλη. Ἀναφέρεται ἐπίσης τό ὄνομα τοῦ γραμματέως πού ἐξυπηρετοῦσε τή Μονή στήν ἀλληλογραφία της: Ἦταν ὁ Ἐλευθέριος Θεοχάρης, ὁ ὁποῖος "δι' ἐν ἀντίγραφον ἐλάμβανεν δρχ. 2".

Ἀλησμόνητα χρόνια κι ἀλησμόνητες γενιές...

Ὅλα τά ἀνωτέρω ἀναφέρθηκαν τελείως ἐνδεικτικά. Δέν καλύπτουν ὅλο τό χρονικό πλαίσιο τῆς πεντηκονταετίας. Μιά ἀπλή "γεύση" μιᾶς παλαιᾶς ἐποχῆς, ὅχι ὅμως τόσο παλαιᾶς, ὥστε νά μὴν τή νιώθουμε καί νά μὴν τή συλλαμβάνουν τά αἰσθητήρια τῆς ψυχῆς μας... Μόλις τρεῖς γενιές πίσω...

Γιατί ὅμως συγκινεῖ τόσο πολύ τό "πίσω"; Ὅλους τούς λαούς τούς ἐνδιαφέρει τό παλιό. Ὅσο πιά παλιό εἶναι κάτι, τόσο μεγαλύτερη ἀξία ἔχει. Τό πέρασμα τοῦ χρόνου συγκινεῖ τόν ἄνθρωπο,

καθώς ἀναλογίζεται τήν ἀέναη ροή τοῦ χρόνου καί τήν αἰωνιότητα πού τόν ἀναμένει.

Στήν προκειμένη περίπτωση ὁμως, μελετώντας ἐν ὀλίγοις τή ζωή τῶν μεταπελευθερωτικῶν γενεῶν μέχρι τῆς ἐπιδράσεως τοῦ δυτικοῦ ὑλοκρατικοῦ πνεύματος, ἔχουμε πολλά νά θαυμάσουμε στό Ρωμιοῦ αὐτῆς τῆς περιόδου: Κατ' ἀρχήν τή λιτότητα καί ὀλιγάρκεια στόν προσωπικό, οἰκογενειακό καί κοινωνικό του βίο. Οἱ ἄνθρωποι τότε ἦσαν συμφιλιωμένοι μέ τό μόχθο καί τήν αὐταπάρνηση. Λιτή ἐνδυμασία, λιτή τροφή καί τό "δόξα τῷ Θεῷ" βρισκόταν καί στό στόμα καί στήν καρδιά. "Ἐνα πιᾶτο ὄσπρια καί λίγες ἐλίτσες συνοδευόμενα ἀπό ἀνόθευτο ψωμάκι, τοὺς ἔφθανε. Πόσο μᾶλλον στούς Μοναχοὺς... Κι ἔμενε μέσα στό πῆ-

λινο πιᾶτο περίσσευμα καί γιά τό γατάκι πού μπερδευόταν στά πόδια τους, καθώς πήγαιναν νά τό ταΐσουν μετά τό φαγητό. Ὅλες τίς παλιές ξύλινες πόρτες τῶν κελλιῶν, ἂν τίς παρατηροῦσε κανεῖς, θά ἔβλεπε πῶς στό κάτω μέρος τους ὑπῆρχε ἕνα μικρό τετράγωνο ἄ-

νοιγμα, γιά νά μπαينوβγαίνουν οἱ γάτες! Ἀπαράιτητη ἡ παρουσία τους, γιά νά γλιτώνουν ἀπό τά ποντίκια, πού τόσο ἀγαποῦν τά παλιά κτίρια.

Γενικά, Μοναχοί καί λαϊκοί ζοῦσαν τότε τήν Ὁρθόδοξη Χριστιανική ζωή μέ τήν εὐαγγελική λιτότητα καί ἄσκηση. Οἱ νηστεῖες τῆς Ἐκκλησίας ἦταν κάτι παραπάνω ἀπό σεβαστές. Τό κακό καί ἡ ἁμαρτία ἦταν δακτυλοδεικτούμενα καί δημιουργοῦσαν ἀποστροφή. Οἱ δέ παρεκκλίσεις ἀπό τήν ἐντιμότητα καί τήν εὐσέβεια ἦταν ἐξαιρέσεις. Ἡ ἀγνότητα καί ἡ ἐντιμότητα ἔδιναν ἓνα ἄυλο φῶς στά καθαρά τους μέτωπα. Ὅποιος ἐπιθυμεῖ, ἄς κοιτάξῃ καί ἄς προσέξῃ κάποιες παλιές φωτογραφίες τῶν προγόνων του, πού ἀσφαλῶς θᾶχῃ στο σπίτι του...

Ὅλοι αὐτοί ἀποτελοῦσαν τό λαό τοῦ Θεοῦ μέ τή ζωντανή καί ἐφαρμοσμένη Πίστη στό Σωτῆρα Χριστό καί στίς ἅγιες ἐντολές Του. Χτυποῦσε ἡ καμπάνα τοῦ ἑσπερινοῦ τό Σαββατόβραδο ἢ σέ μεγάλη Ἑορτή; Τά πάντα σταματοῦσαν. Ὁ γεωργός σήκωνε τό κεφάλι του ψηλά, σταυροκοπιόταν, ξεπέζεψε τά ζῶα του, μάζεψε τά ἐργαλεῖα του κι ἔπαιρνε τό δρόμο γιά τό σπίτι. Τό κέντημα σταματοῦσε στά χέρια τῆς κοπέλας κι ἔμπαινε στό καλαθάκι του. Οἱ δουλειές τελείωναν, ἀναβετό καντηλάκι στό εἰκονοστάσι τοῦ σπιτιοῦ, καί ἡ νοικοκυρά λιβάνιζε. Μιά θεία γαλήνη ἀπλωνόταν στίς ψυχές καί στό σπίτι, πού ἔπαιρνε τή μορφή μιᾶς γλυκιᾶς προσμονῆς τῆς σχόλης (τῆς ἐορταστικῆς ἀργίας).

Ὁ λαός τοῦ Θεοῦ μαζί ἐόρταζε καί τρυφοῦσε στά ἀγαθά τοῦ Κυρίου, μαζί νήστευε, μαζί χαιρό-

ταν καί μαζί έκλαιγε. Όλοι μαζί σέ μία κοινωνία ἀγάπης, πού τραβοῦσε σάν μαγνήτης τήν εὐλογία τοῦ Θεοῦ.

Ὁ Ἑλληνικός λαός εἶναι γεγονός ὅτι εἶναι λαός μέ Παράδοση. Μέ Ὁρθόδοξη ζωντανή Παράδοση, “ἀγιοτρόφο καί ἀγιότεκνο”. Γιατί Παράδοση δέν εἶναι μόνο οἱ χοροί καί τά μουσεῖα...

Οἱ πρόγονοί μας - ὅχι μόνο τῶν πολύ παλιῶν χρόνων, ἀλλά μόλις πρίν δύο γενιές - ἦταν ἀφοσιωμένοι στήν Ὁρθοδοξία μέ μία ἀγνή πίστη, πού πῆγαιζε ἀπό τήν προσωπική τοῦ καθενός ἐξακρίβωση καί ἐσωτερική ἐμπειρία πῶς αὐτή εἶναι ἡ κιβωτός τῆς Ἀλήθειας. Τῆς Ἀλήθειας “τῆς ἀποκεκαλυμμένης” ἀπ’ τό Θεό στόν ἄνθρωπο. Ἄς ἦταν οἱ περισσότεροι ὀλιγογράμματοι, γνώριζαν τίς πραγματικές ἀξίες τῆς ζωῆς, μέ τό φῶς τοῦ Χριστοῦ πού κατεῖχαν ἔνεκα τῆς ἀπλότητος καί τῆς ταπεινοφροσύνης τους. Δέν ἀντάλλαζαν τό φῶς μέ τό σκοτάδι, τ’ ἀθάνατα μέ τά πρόσκαιρα, τήν ἀρετή μέ τό διεφθαρμένο θανατηφόρο “βόλεμα” λίγων δεκαετιῶν, πού εἶναι ἡ ἀνθρώπινη ζωή. Δέν ἔμοιαζαν μέ ἀνόητα παιδιά, πού πονηροί τούς παίρνουν τά χρυσᾶ νομίσματα καί τούς δίνουν τρύπιες δεκάρες.... Ἦταν “τέλειοι ταῖς φρεσίν” (στό μυαλό, στήν κρίση).

Μακάρι τό δρόμο τους ν’ ἀκολουθοῦμε κι ἐμεῖς ἀλλά καί οἱ ἐπόμενες γενιές, γιατί εἶναι ὁ δρόμος τοῦ Θεοῦ, ὁ δρόμος τῆς σωτηρίας. Εἶναι ὁ Ὁρθόδοξος τρόπος ζωῆς, πού σφύζει ἀπό πνευματικό

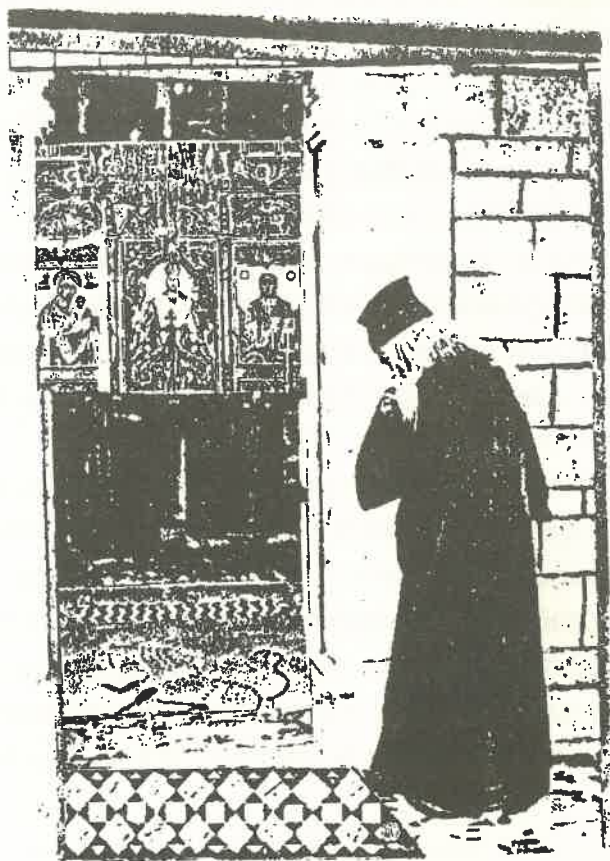
πλοῦτο ἀλλά καί χαρά. Εἶναι ἡ ἐν Χριστῷ ζωή, πού κυοφορεῖ τή χαρά τῆς αἰωνιότητος.

Οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας προσδιορίζουν σαφῶς τήν πορεία αὐτῆς τῆς ζωῆς. Περνάει ἀπό τήν κάθαρση ἐκ τῶν παθῶν (διά τῆς Μυστηριακῆς ζωῆς, τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν τοῦ Κυρίου καί τῆς Προσευχῆς), προχωράει στό φωτισμό (φωτίζεται ὁ ἄνθρωπος καί ἀποκτᾷ ἐπίγνωση ἀληθείας καί διάκριση), καί καταλήγει στήν κατά Χάριν Χριστοῦ θέωση. Γίνεται υἱός Ὑψίστου καί πρίγκηπας τοῦ οὐρανοῦ.

Εἴθε μέ τίς εὐχές τῶν εὐσεβῶν Πατέρων καί Μητέρων μας νά μή χαθῇ ὁ πνευματικός προσανατολισμός γιά τήν εὐλογημένη Πατρίδα μας. Θά εἶναι τραγικό νά καταλάβῃ κανεῖς τήν τελευταία στιγμή τῆς ζωῆς του πῶς πῆρε λάθος δρόμο. Θά εἶναι πλέον ἄργά. “Ἴδου νῦν καιρός εὐπρόσδεκτος, ἰδού νῦν ἡμέρα σωτηρίας” (Β Κορ. ΣΤ, 2).

Ἡ παλαιά σφραγίδα τῆς Μονῆς,
ἡ ὁποία εἰκονίζει τήν Κοίμηση
τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ

Πρός τή “δύση”...

Τά χρόνια κύλησαν τό ἕνα πίσω ἀπό τό ἄλλο, σάν τά ἀτέλειωτα κύματα τοῦ πελάγους.

Ἡ Βαρνακοβίτικη καλογερικὴ γενιά τοῦ 1821, ἀφοῦ ἔζησε τὰ συγκλονιστικὰ γεγονότα τοῦ ἱεροῦ ἀπελευθερωτικοῦ ἀγῶνα ἀλλὰ καὶ διάφορες δοκιμασίες στὸν καιρὸ μιᾶς εὐθραυστης εἰρήνης πού ἀκολούθησε, ὅδευε πρὸς τὸ γῆρας. Θὰ ἦταν ὅμως ἀναληθές νά παραδεχθῇ κανεὶς πὼς ὁ Πανευεργέτης Χριστός, σάν Θεός πού ἀγαπᾷ τὸ πλάσμα Του, δέ χάρισε καὶ εἰρηνικὲς γλυκύτατες μέρες στίς ἐκλεκτές αὐτὲς ψυχές, στίς καλλιεργημένες ψυχές τῶν Βαρνακοβιτῶν Πατέρων, πού “διῆλθον διὰ πυρός καὶ ὕδατος εἰς ἀναψυχήν”.

Ἄς τοὺς παρακολουθήσουμε λίγο στὰ ἐπόμενα εἰρηνικά χρόνια πού τοὺς χάρισε ὁ Θεός. Τὸν **Κοσμᾶ Θεοχάρη**, τὸν **Παρθένιο**, τὸ **Χρύσανθο**, τὸν **Ἰωάσαφ**, τὸν **Καλλίστρατο** καὶ τὸν **Κυπριανό**.

Αὐτοὶ ἦταν, ὡς γνωστόν, ἡ παλιά καλογερικὴ γενιά τῆς Βαρνάκοβας, πού ἀγωνίστηκε στὸν ἱερό ἀπελευθερωτικό ἀγῶνα.

 Κοσμᾶς Θεοχάρης μέ τὸ στιβαρό του χέρι καὶ τὸ φωτισμένο νοῦ του κυβέρνησε ἐπιτυχῶς τὸ Μοναστήρι τῆς Βαρνάκοβας καὶ στὸν καιρὸ τοῦ πολέμου καὶ τῆς εἰρήνης. Ἀπὸ τὸ 1820 ὥς τὸ 1835 καὶ σύμφωνα μέ εὐρεθέντα ἔγγραφα, ἡγουμένευσε καὶ τὸ διάστημα 1842 - 1857.

Μία ἐπιπλέον ἐνδειξη ἀλλὰ καὶ ἀπόδειξη τῆς προσωπικῆς ἀξίας τοῦ Ἡγουμένου τῆς Βαρνάκοβας **Κοσμᾶ**, εἶναι καὶ ἡ Ἐπισκοπικὴ Ἐγκύκλιος

Ἀντίστοιχο εὐδιάκριτο κείμενο:

Βασίλειον τῆς Ἑλλάδος

Ὁ Ἐπίσκοπος Φωκίδος

πρὸς τὸν Πανοσιώτατον ἡγούμενον τῆς Βαρνάκοβας

κύριον Κοσμάν

Ἀριθ. 9

Ἐγκύκλιος.

Κατὰ συνέπειαν τῶν ὁδηγιῶν μας ἀπὸ τὴν Ἱερὰν Σύνοδον, ἕνεκα τῆς ἰκανότητός Σου, δυνάμει τοῦ παρόντος διορίζομαι ἐπίτροπός μας.

α^{ον}: Νά θεωρῆς τὰς παραμπιπτούσας μικράς Ἐκκλησιαστικὰς διαφοράς, τὰς ὁποίας ὡς ἔκκλησιαστικός Εἰρηνοδίκης χρεωστεῖς νά διορθῶνῃς καί νά καθουσχάζῃς ἐν πνεύματι πραότητος καί δικαιοσύνης...."

Ἐνδιαφέροντα καί ὠφέλιμα εἶναι τὰ ὅσα γράφει ὁ Ἐπίσκοπος Νεόφυτος ἐν εἶδει ὁδηγιῶν στὴ β παράγραφο τῆς Ἐγκυκλίου του:

β^{ον}: Νά παρατηρῇς εἰς ὅλας τὰς Ἐκκλησίας τῆς περιφερείας σου, ὥστε νά ἐνεργοῦνται παρὰ τῶν ἱερέων ὅλαι αἱ ἱεροπραξίαι τῶν μέ ὅλην τὴν ἀπαιτουμένην ἀκρίβειαν, εὐλάβειαν καί καθαριότητα. Καί νά φυλάττεται εἰς αὐτάς ἡ ἀνήκουσα εὐταξία καί ἀπὸ μέρους τῶν ἱερέων καθ' ὅσον ἀνάγεται εἰς αὐτοὺς καί ἀπὸ μέρους τῶν χριστιανῶν παρομοίως, οἱ ὅποιοι ὅταν ἐμ-

βαίνουν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν νά δείχνουν ὅλην τὴν ἀπαιτουμένην ταπείνωσιν καί καθ' ὅλον τὸν καιρόν τῆς προσευχῆς τῶν καί τῆς διαμονῆς τῶν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν χρεωστούν νά στέκονται μέ ὅλην τὴν εὐλάβειαν, τὴν ὁποίαν νά δείχνουν καί μέ τὸν τρόπον τοῦ φορεῖν τὰ φορέματά τῶν καί μέ τό στάσιμον τῶν καί μέ τὴν σιωπὴν τῶν καί μέ τὴν προσοχὴν τῶν εἰς τὰ λεγόμενα καί ἐνεργούμενα μέχρις οὗτου ἀποπύλλῃ ἡ Ἐκκλησία. Καθὼς καί ὅταν βγαίνουν, νά βγαίνουν μέ ὅλην τὴν εὐταξίαν, διότι οἱ τῷ ναῷ προσερχόμενοι ἐν οὐρανῷ ἐστάναι νομίζομεν ἐνώπιον τῆς ἀπείρου μεγαλειότητος τοῦ Θεοῦ καί ἐκ τοῦ ναοῦ ἐξερχόμενοι ὥς ἀπὸ οὐρανόν ἐξερχόμεθα πεφωτισμένοι εἰς τὰ καθήκοντά μας μᾶλλον ἢ πρότερον..."

Καὶ ἀφοῦ τελειώνει τίς ὁδηγίες, κλείνει μέ τὰ ἐξῆς τὴν ἐγκύκλιο Ἐπιστολὴ τοῦ πρὸς τὸν ἡγούμενον Κοσμᾶ:

Ταῦτα εἶναι τὰ ὁποῖα ἐπιφορτίζεσαι χρέη Πανοσιώτατε.... πλὴν ἡμεῖς ἐπιστηριζόμενοι εἰς τὴν ἀξιότητά σου καί τιμιότητά σου, δέν ἀμφιβάλλωμεν τὴν ἀκριβῆ ἐκτέλεσιν τῶν χρεῶν Σου.

τὴν 22 Φεβρουαρίου
1834 ἐν Λιδωρικίῳ.

Ὁ Φωκίδος Νεόφυτος.

Ἀντίστοιχο εὐδιάκριτο κείμενο:
(Ἀποσπασματικῶς).

Ο ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΦΩΚΙΔΟΣ

Πρὸς τὸν Ὁσιώτατον κύριον Κοσμάν τῆς
Βαρνάκοβας

Ἐξετάζοντες τακτικῶς τὴν ἱκανότητα καὶ λοιπῶν προτερημάτων τῶν κατὰ τῇ κομωπόλει καὶ χωρίων Ἱερέων κατὰ τὸ α ἄρθρον τῶν Ὁδηγιῶν τῆς Ἱερᾶς ἡμῶν Συνόδου, εὗρομεν τὴν ὁσιότητά σου ἱκανώτερον τῶν ἄλλων ἱερέων καὶ γνωστόν ὡς ἄνδρα Σεβάσμιον καὶ τίμιον. Ὅθεν δυνάμει τοῦ ἱβ ἁρθρου τῶν αὐτῶν ὁδηγιῶν, σέ διορίζομεν ἐκκλησιαστικόν Εἰρηνοδίκην τοῦ τμήματος τῆς Βαρνάκοβας καὶ τῶν περὶ ξ χωρίων διὰ νά θεωρῇς τὰς μικρὰς παρεμπιπτούσας ἐκκλησιαστικές διαφοράς, ὥστε νά δέχῃσαι εἰς τὸ κατὰλυμά σου πάντα ἐκκλησιαστικῶς διαφερόμενον, ἀκούων τὰς αὐτῶν διενέξεις καὶ συμβιβάζων αὐτοὺς μέ εἰρηνικόν τρόπον δηλονότι τὸ δίκαιον καὶ νόμιμον αὐτοῖς προστάζων...

Ὁ Φωκίδος Νεόφυτος.

Ένα έγγραφο ὁμως τοῦ ἰδίου Ἐπισκόπου πρὸς τοὺς Πατέρες τῆς Μονῆς γραμμένο στό Γαλαξειδί στίς 6 Ἰανουαρίου τοῦ 1840 περιέχει ἀντιρρήσεις τοῦ Ἐπισκόπου στό νά ἐπικυρώσῃ τήν ἐκλογή τοῦ Κοσμᾶ ὡς Ἡγουμένου. Ἐξελέγη μὲν ἀπὸ τὴν ἀδελφότητα στίς ἀρχές Ἰανουαρίου τοῦ 1840 ἀλλά, ὅπως ὑποστηρίζει ὁ Ἐπίσκοπος, κατὰ τό παρελθόν εἶχε δηλώσει παραίτηση γιὰ λόγους ὑγείας. Προτρέπει, λοιπόν, τοὺς Πατέρες νά προσέλθουν σέ δεύτερη ψηφοφορία καί νά ἐκλέξουν κάποιον ἄλλο στή θέση του.

Γιὰ μιὰ ἀκόμα φορά μαθαίνουμε πῶς ὁ ἥρωϊκὸς Κοσμᾶς ἔπασχε ἀπὸ "ἰσχυράν καὶ ὄλως διόλου ἀθεράπευτον ἀσθένειαν", ὅπως γράφει ὁ Ἐπίσκοπος. Ἄς μὴ νομίσῃ ὁμως κανεὶς πῶς στάθηκε αὐτὴ ἱκανὴ νά ἀνακόψῃ τὴ δραστηριότητα καί τὴν προσφορά τοῦ γενναίου αὐτοῦ Ἱερομονάχου! Ἐφερε μὲν, ὅπως καί ὁ μέγας Παῦλος "σκόλοπα τῆς σαρκός", πλὴν ὁμως, ὅπως ἐκεῖνος δέν ἔπαυε νά ἐργάζεται γιὰ τὴ δόξα τοῦ Θεοῦ καί τὴ διακονία τοῦ πλησίου.

Οἱ Βαρνακοβῖτες Πατέρες ἀντέδρασαν σ' αὐτὴ τὴν ἄρνηση ἐπικυρώσεως τοῦ Ἐπισκόπου. Ὑπήκουσαν, βέβαια, καί προχώρησαν σέ δεύτερη καί τρίτη ἐκλογή. Καί τίς τρεῖς φορές ὁμως ὁ ἐκλεκτός τους ἦταν ὁ ἱκανὸς καί ἐνάρετος Κοσμᾶς!

Τὰ σχετικὰ ἔγγραφα τόσο τοῦ Ἐπισκόπου ὅσο καί τῆς ἀδελφότητος εἶναι τὰ ἀκόλουθα:

ἐκλέξατε ὡς Ἑγούμενον τὸν νῦν Προηγούμενον κ. Κοσμᾶν, κρίνομεν χρέος μας νὰ σᾶς ὑπενθυμίσωμεν ὅτι ὡς γνωστόν καὶ πρὸς ὑμᾶς, οὗτος, τοιοῦτος ὑπάρχων καὶ ἄλλοιτε, μόνος του ἐζήτησεν παραίτησιν ἀναφέρων ἐγγράφως πρὸς ἡμᾶς ὡς ἰσχυράν καὶ λίαν βιάζουσαν αὐτόν νὰ παραιτηθῇ, τὸ ὅποιον τοῦ συνέβη χρονικόν πάθος, καταστήσαν αὐτόν ἀνίκανον τῆς τοιαύτης ὑπηρεσίας.

Κατὰ συνέπειαν ὅθεν τῆς ἔκτοτε εἰρημένης ἀναφορᾶς του, δι' ἧς μᾶς παρεκάλεσεν ἐπιμύονως νὰ τὸν ἀπαλλάξωμεν ἀπὸ τοῦ ὑπὲρ τὴν δύναμίν του πλέον τοῦτο χρέος, ἐπιστρέφομεν ἤδη πρὸς ὑμᾶς τὴν εἰρημένην περὶ ἐκλογῆς του ἀναφοράν σας, προσκαλοῦντες σας νὰ ἐπανέλθετε εἰς δευτέραν ἐκλογὴν ὁποίου ἄλλου ἔχετε ἀξίου, ἐκτός τοῦ εἰρημένου κ. Κοσμᾶ, κωλυόμενον διὰ τὴν εἰρημένην ἰσχυράν καὶ ὅλως διόλου ἀθεράπευτον αἰτίαν, καὶ νὰ διευθύνετε τὴν περὶ τούτου δευτέραν ἀναφοράν σας χωρὶς σφραγίδα πρὸς ἡμᾶς, διὰ νὰ ἐνεργήσωμεν τὰ χρειώδη.

Τὴν 22^α Ἰανουαρίου
1840 Γαλαξείδι

Ὁ Φωκίδος Νεόφυτος.

**Ἀντίστοιχο εὐδιάκριτο κείμενο:
(ἀπόσπασμα)**

Πρὸς τὸν σεβαστὸν Ἐπίσκοπον ἁγίων

Φωκίδος

1840

Ἀπρίλιος

Λαβόντες οἱ ὑποφαινόμενοι Πατέρες τῆς
Ἱερᾶς Μονῆς Βαρνακόβης τίς ὑπ' ἀριθ. 23 καὶ
29 ἀπὸ 7 καὶ 17 Μαρτίου διαταγὰς τῆς σεβα-
στῆς ταύτης ἐπισκοπῆς, λαμβάνομεν τὴν τιμὴν
ν' ἀπαντήσωμεν εὐσεβᾶσιως διὰ μὲν τὴν πρῶ-
την ὅτι ἂν καὶ παραιτημένος Ἡγούμενος ὁ
κύριος Κοσμάς Θεοχάρης, ἀλλὰ ἐμεῖς γνωρί-
ζοντάς τὸν **ἀξιότερόν μας ὑπὲρ πάντα
ἄλλον** κοπιᾶζοντα εἰς τὴν βελτίωσιν τῆς κα-
ταστάσεως τῆς Μονῆς μας καὶ δυνάμενον νὰ
οἰκονομῇ καλύτερα ἀπὸ κάθε ἄλλον τὰς μονα-
στηριακὰς ὑποθέσεις ἐπιθυμοῦντες νὰ τὸν
ἔχωμεν πάλιν Ἡγούμενον ὡς πρότερον, ἐκλέ-
ξαμεν αὐτόν ὡς τοιοῦτον.

... συνελθόντες καὶ ἐκ τρίτου δι' ἐκλογὴν
Ἡγουμένου, ἐξελέξαμεθα πάλιν ὡς τοιοῦτον
τὸν κύριον Κοσμά διὰ τοὺς ἀνωτέρω λόγους (!)

Οἱ εὐπειθέστατοι

(τὸ ἀρχιερακὸ ἀντίγραφο εἶναι
ἀνυπόγραφο.)

(Προφανῶς τό ἔγγραφο ὑπέγραψαν οἱ πλεῖστοι τῶν Μοναχῶν, ἐφ' ὅσον γιά νά ἐκλεγῇ ἀπαιτεῖτο ἡ πλειοψηφία.)

Σέ τρία διαφορετικά σημεία τῆς παραπάνω ἀναφορᾶς τοὺς ἐπαναλαμβάνουν καί τονίζουν τό γεγονός ὅτι “τόν γνωρίζουν ἀξιώτερον ὑπέρ πάντα ἄλλον καί ἱκανότερον”. Γι' αὐτό ἐπιμένουν στήν ἐκλογή του! Συγκινητική ἡ ἀφοσίωση καί ἡ ἐκτίμηση τῆς ἀδελφότητος πρός τό πρόσωπο τοῦ πατρο - Κοσμᾶ!

Τελικά ὁμως βλέπουμε ἐπικύρωση ἐκλογῆς ὡς Ἡγουμένου τοῦ Ἀνατολίου, στίς 8 Φεβρουαρίου τοῦ 1841. Ἀναφέρεται σέ “κοινή ἐκλογή τῶν συνασκουμένων του” καί προσθέτει “μηδόλως ἀμφιβάλλοντες ὅτι διά τῆς ἐναρέτου πολιτείας σου καί τῆς ἀόκνου ἐπιμελείας σου θέλεις φιλοτιμηθῇ νά δικαιώσης τήν ἐκλογήν τῶν συναδελφῶν σου...”.

Πλήν ὁμως μετά ἀπό ἕνα χρόνο περίπου, στίς 16 Ἀπριλίου τοῦ 1842, συναντᾶμε στό ἀρχεῖο τό ἔγγραφο ὑπ' ἀριθ. 8123 τοῦ Μητροπολίτου Φθιώτιδος Ἰακώβου, διά τοῦ ὁποῖου ἐπικυρώνει τήν ἐκλογή τοῦ Κοσμᾶ ὡς Ἡγουμένου τῆς Βαρνάκοβας καί τόν συγχαίρει! Μέ τήν ἴδια ἡμερομηνία ἐπικυρώνει τήν ἐκλογή τῶν Χρυσάνθου καί Παρθενίου ὡς Συμβούλων.

Στό τέλος ἐπικράτησε - ὅπως βλέπουμε - ἡ ἰσχυρή ἐπιθυμία καί προτίμηση τῶν Πατέρων νά εἶναι Ἡγούμενος ὁ ἀγαπητός τοὺς πατρο - Κοσμᾶς. Τώ-

ρα, πῶς ὑπογράφει ὁ Μητροπολίτης Φθιώτιδος Ἰά-
κωβος, εἶναι ἄξιον ἀπορίας. Ἰσως νά ἀσκοῦσε
χρέη τοποτηρητοῦ ἐκείνη τήν περίοδο...

Τό ἔγγραφο ἐπικυρώσεως τοῦ Μητροπολίτου
Φθιώτιδος εἶναι τό ἀκόλουθο:

8123
122.

α' παρὶς β' σβ.
8123/122

Φθιώτις. 2 32501 507

0

Καὶ τοῦ ἑορτασθέντος

Μηνος

ἡ τοῦ ἑορτασθέντος μηνος

ἡ τοῦ ἑορτασθέντος μηνος

ἡ τοῦ ἑορτασθέντος μηνος

ἡ τοῦ ἑορτασθέντος μηνος

ἡ τοῦ ἑορτασθέντος μηνος

ἡ τοῦ ἑορτασθέντος μηνος

ἡ τοῦ ἑορτασθέντος μηνος

ἡ τοῦ ἑορτασθέντος μηνος

ἡ τοῦ ἑορτασθέντος μηνος

ἡ τοῦ ἑορτασθέντος μηνος

ἡ τοῦ ἑορτασθέντος μηνος

ἡ τοῦ ἑορτασθέντος μηνος

ἡ τοῦ ἑορτασθέντος μηνος

ἡ τοῦ ἑορτασθέντος μηνος

ἡ τοῦ ἑορτασθέντος μηνος

ἡ τοῦ ἑορτασθέντος μηνος

ἡ τοῦ ἑορτασθέντος μηνος

ἡ τοῦ ἑορτασθέντος μηνος

ἡ τοῦ ἑορτασθέντος μηνος

Ὁ πατρο - Κοσμᾶς ὁ Βαρνακοβίτης, ὅσο ζοῦσε, ἦταν χαρά καί “ἱσκίος” γιά Μοναχοὺς καί λαϊκοὺς καί στά εὐλογημένα γηρατειά του. Ὅταν καθισμένος κοντά στή φωτιά διηγεῖτο τά μεγαλεῖα τοῦ 1821 καί τήν ἐποποιῖα τῆς πολιορκίας τῆς Μονῆς, ἐνέπνεε στοὺς ἀκούοντες τήν ἀγάπη γιά τά Θεόσδοτα καί ἀθάνατα ἰδανικά τῆς Φυλῆς μας.

Τό 1848 καί συγκεκριμένα στίς 28 Ἰουνίου, ὁ Ἡγούμενος Κοσμᾶς διορίζει φύλακα “τῶν ἀγρῶν τῶν κειμένων εἰς τήν ράχην τοῦ Ἀγίου Ἀρσενίου” καί εἰς ἄλλα μέρη, τόν Ἀθανάσιον Καλλιακουδόπουλον μέ μισθόν 6 δραχμές. Ὡς σύμβουλος ὑπογράφει ὁ Χρῦσανθος. Μέχρι καί στό Μοναχολόγιο τοῦ 1857 ἐγγράφεται ὡς Ἡγούμενος τῆς Βαρνάκοβας!

χουν τή σκέπη καί τή φωτισμένη διακυβέρνησή του καί στά πνευματικά καί στά διοικητικά. Τόν στήριζε όμως πολύ ὁ Χρύσανθος, ὁ ὁποῖος βρισκόταν τότε σέ ἡλικία 57 ἐτῶν. Ὅπου χρειαζόταν τρέξιμο καί προσωπική παρουσία ἔτρεχε καί ἀνταποκρινόταν ὁ Χρύσανθος. Ἦταν ἄτυπα ἡγουμενεύων καί σέ μερικά ἔγγραφα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀπό τό 1852 ὥς τό 1857 παρατηροῦμε ὅτι ὑπογράφει ἀντί τοῦ Κοσμᾶ.

Θαυμάζει κανεῖς τήν ἀφοσίωση τῶν Μοναχῶν στόν πατέρα Κοσμᾶ καί τήν ἀγάπη τους γιά τό σεβάσμιο πρόσωπό του. Τή σωματική ἀδυναμία τοῦ ἀγαπητοῦ τους πνευματικοῦ πατέρα τήν ἐκρυσαν ὅσο μπορούσαν, ἀκόμα καί ἀπό τόν Ἐπίσκοπο Δαυίδ καί ἀπό τόν ἑπαρχο. Φοβόντουσαν μήπως τούς τόν ἀπομακρύνουν ἀπό τή θέση του μέ τήν αἰτιολογία ὅτι δέ μπορούσε ν' ἀνταποκριθῇ στά καθήκοντά του.

Φαίνεται ὅμως πῶς κάτι πληροφορήθηκε σχετικά ὁ ἑπαρχος, ὁ ὁποῖος μέ ἓνα ψυχρό ὑπηρεσιακό γράμμα στίς 4 Ὀκτωβρίου τοῦ 1857 πρὸς τόν παπα - Κοσμᾶ, τοῦ ζητεῖ νά τόν πληροφορήσῃ “ἐάν εἶναι σέ θέση λόγῳ τῆς παθούσης πρότινος χρόνου ὑγείας του, νά ἐπιβλέπῃ τήν διαχείρησιν τῶν εἰσοδημάτων τῆς Μονῆς ἢ ὅτι οἱ πρὸς τοῦτο ἐργασίες διαφεύγουσι τήν γνῶσιν του ἕνεκα τῆς ἀσθενείας του”.

Ὁ γέρων Κοσμᾶς ἀπάντησε μετὰ πέντε ἡμέρες, στίς 9 Ὀκτωβρίου, ὡς ἐξῆς:

γείας μου, μετέβην έντασθα είς Ναύπακτιον καί προτιθέμενος έντεσθεν διά πρώτης εύκαιρίας νά μεταβῶ καί είς Πάτρας, ὅπως τεθῶ ὑπό τήν ἐπίβλεψιν τῶν ἐπιστημόνων ίατρων, πρὸς ἀνάρρωσιν τῆς ὑγείας μου, ἣν ἐλπίζω. Καθ' ὅσον δ' ἀφορᾷ, κ. Ἐπαρχε, περί ἐπιβλέψεως τῶν συμφερόντων τῆς Μονῆς, ἀνέθεσα ταῦτα μέχρι τῆς ἐπανόδου μου ὑπό τήν ἐπίβλεψιν καί διεύθυνσιν τοῦ προκατόχου μου, κ. Χρυσάνθου Γεωργίου.

Περί δέ τῆς προόδου τῆς ὑγείας μου ἡ μή, ἐπιφυλάττομαι ν' ἀναφέρω ἐν καιρῷ είς τό Ἐπαρχεῖον διά τά περαιτέρω.

Ὁ Ἡγούμενος Μονῆς Βαρνακόβης
(Κοσμάς Θεοχάρης)

Ὁ θρυλικὸς ὁμως Ἡγούμενος τῆς Βαρνακόβας δέν ἔζησε, γιά νά ἐνημερώσῃ τό ἐπαρχεῖο, οὔτε ἐπανῆλθε ἀπό τήν Πάτρα, στήν ὁποία πράγματι πῆγε γιά νά βρῇ τοὺς γιατροὺς πού ἤλπιζε πὼς θά τόν βοηθοῦσαν. Ὅπως πληροφοροῦμεθα ἀπό δύο ἔγγραφα τοῦ Ἐπισκόπου Δαυίδ τῆς 22^{ης} Νοεμβρίου τοῦ 1857 (τήν ἴδια μέρα ἔγραψε καί τὰ δύο) ὁ ἡρωϊκὸς Κοσμάς “ἐξεδήμησεν πρὸς Κύριον” ἐνῶ βρισκόταν στήν Πάτρα. Πρέπει νά “κοιμήθηκε” 16 - 18 Νοεμβρίου. Τό ἔτος ἦταν τό 1857. Βρισκόταν στήν ἡλικία τῶν 70 ἐτῶν.

ἡμῶν Κοσμάς Θεοχάρης ἐξεδήμησε πρὸς Κύριον, παραγγέλλομεν ὑμῖν ἵνα συγκαλέσητε τάχιστα τοὺς πατέρας τῆς Μονῆς πάντας, ὅπως ἐκλέξωσιν ἅπαντες τὸν Ἑγούμενον ἢ παμψηφεί ἢ κατὰ πλειοψηφίαν καὶ τὴν ἐγγραπτὸν ἐκλογικὴν πράξιν ὑποβάλλετε εἰς ἡμᾶς γεγραμμένη ἐπὶ 50 λεπτῶν χαρτοσήμου τάξεως, διὰ τὰ περαιτέρω.

Ὁ Φωκίδος Δαβίδ.

Λυπηρό τό γεγονός γιὰ τὸν πατέρα Κοσμά, τὸ ὅτι ἄφησε τὴν τελευταία πνοή του ἔξω ἀπὸ τό κελλάκι του καὶ μακριὰ ἀπὸ τό ἀγαπημένο του Μοναστήρι. Ὅμως ἡ προσωπικότητά του ἦταν φωτεινὴ καὶ δυνατὴ, καὶ ἡ ζωὴ του γεμάτη ἀγῶνες καὶ θυσίες. Εἶθε τό ἔλεος τοῦ Κυρίου νὰ περιέθαλψῃ τὴν ψυχὴ του καὶ νὰ τὸν δέχτηκε στή χαρὰ τῆς αἰωνιότητος, ἐκεῖ πού δὲν ὑπάρχουν θλίψεις καὶ μόχθος, κίνδυνοι καὶ ἐχθροί.

Ὁ Κοσμάς Θεοχάρης ἦταν πράγματι ὁ Ἑγούμενος πού “ὑπέγραψε” τὴ θυσία τῆς Βαρνάκοβας ἀλλὰ καὶ τὴ δόξα τῆς. Εἶναι αὐτός πού τὴν παρέδωσε στὸ βωμό τῆς θυσίας ἀλλὰ καὶ αὐτός πού τὴν ἀνέστησε μέσα ἀπὸ τὰ ἐρείπια. Κι ὅλα αὐτὰ μὲ τὴ Χάρη τοῦ Χριστοῦ καὶ τίς πρεσβεῖες τῆς Μεγαλόχαρης, τῆς Ὅποίας ὑπῆρξε ταπεινός καὶ εὐλαβὴς διάκονος.

Ὁ θάνατος τοῦ Κοσμά Θεοχάρη προκάλεσε

μεγάλη αἵσθησις καὶ προξένησε λύπη στό λαό τῆς Δωρίδας, τῆς Ναυπακτίας, ἀλλά καί στήν περιοχὴ τοῦ Μεσολογγίου, ὅπου ζοῦσαν ἀκόμη παλαιοὶ ἀγωνιστές. Τό σεπτό σκηνωμὰ του τό μετέφεραν ἀπό τό Χάνι τοῦ Φεράτ πασᾶ, μιά πού δέν ὑπῆρχε κι ἄλλος τρόπος τότε, οἱ φουστανελλοφόροι φίλοι του, συνοδευόμενοι ἀπό τούς τότε ἐφημερίους τῆς Μονῆς, τόν Ἀνανία Παπασταύρου (μετέπειτα Ἡγούμενο κατὰ τό 1870 - 74), τό Γαβριήλ Κλαυδιανό, τό Γερμανό Παπαθανασίου καί τό Γρηγόριο Βασιλείου. Ἀπό τούς παλιούς ἀγαπητούς του συμμαχαστές παρευρίσκονταν ὁ Χρῦσανθος, ὁ Ἰωάσαφ καί ὁ Καλλίστρατος, οἱ ὅποιοι πόνεσαν ἰδιαίτερα στόν ἀποχωρισμό του.

Ὁ γερο - Πνευματικός Ζαχαρίας Νικολάου, ὁ ὁποῖος πρὶν ἓνα χρόνο, τό 1856 εἶχε ἔλθει στή Μονή ἀπὸ ἄλλη Μονή, διαλυμένη ἀπὸ τούς Βαυαροὺς καί τούς ὁμοϊδεάτες τους, περίμενε περίλυπος τόν ἀγαπητό του Ἡγούμενο στίς πύλες τῆς Βαρνάκοβας.

Ὅταν τὰ ἀγιασμένα χώματα τοῦ ἱεροῦ τόπου δέχτηκαν στοργικά τό σεπτό σκηνωμα, δίχως ἄλλο θὰ ἀκούστηκαν ἐκτός ἀπὸ τὰ κατανυκτικὰ τροπάρια τῆς νεκρώσιμης ἀκολουθίας, πού ἐκφράζουν τὴ Χριστιανικὴ χαρμολύπη, καί κάποιες βολές τιμητικὲς ἀπὸ τίς ἀσημοκαπνισμένες κουμποῦρες τῶν φουστανελλοφόρων. Ἀποχαιρετιστήριον στόν μεγάλο Μοναστή Ἀγωνιστή.

Ἦταν Νοέμβριος τοῦ 1857...

Τό πυρόξανθο φθινοπωρινό δάσος τῆς Βαρνακόβας, ριγοῦσε κι αὐτό λές στὸν ἀποχωρισμό του...

Ο Χρῦσανθος Γεωργίου, ὁ Βαρνακοβίτης αὐτός ἱερομόναχος, καταγόταν κι αὐτός ἀπὸ τὴν Καρυά τῆς Δωρίδας. Ἦταν ἀπὸ τοὺς ἀρχαιότερους ἀδελφούς καὶ ἀπὸ τοὺς πιο ἀγαπητοὺς στὸν Ἡγούμενο Κοσμᾶ. Ὑπῆρξε πραγματικά πολῦτιμος συνεργάτης του καὶ ἀφοσιωμένος στὴν ἱερὴ ἀποστολὴ τοῦ Ἱερομόναχου. Ἦταν πράγματι τὸ “δεξιὸ χέρι” τοῦ παπα - Κοσμᾶ. Ὅπου χρειαζόταν νὰ ἀντιπροσωπευτῇ ἡ Μονὴ ἀπὸ ἔμπειρο καὶ σεβαστό Μοναχό, ἂν δέ μπορούσε ὁ Ἡγούμενος, πήγαινε ὁ Χρῦσανθος. Ταξίδια δυσχερέστατα ἐκείνης τῆς ἐποχῆς τὰ ἐκτελοῦσε πρόθυμα, ὑπηρετώντας τὴ Μονὴ τῆς μετανοίας του. Σέ παλιά κατάστιχα καὶ λογαριασμούς συναντᾶμε ὁδοιπορικά ἔξοδα τοῦ Χρῦσανθου πότε γιὰ τὴν

Ἀμφισσα, πότε γιά τή Ναύπακτο καί πότε γιά ἄλλα μέρη, γιά κάποιες δημοπρασίες ἐνοικιάσεως μερικῶν κτημάτων τῆς Μονῆς.

Ἦγουμένευσε ἀπό τό 1837 ὥς τό 1840. Τό 1841 ἡγουμένευσε ὁ παραδελφός του, ὁ Ἀνατόλιος, καί μετὰ ἐπανῆλθε, ὅπως ἤδη ἀναφέραμε, ὁ Κοσμᾶς, μέχρι τό 1857. Ὁ Χρῦσανθος ἔγινε γιά δεύτερη φορά Ἠγούμενος τῆς Βαρνάκοβας ἀπό τό 1858 ὥς τό 1866, πού ἦλθε στή Μονή ὡς Ἠγούμενος ὁ Ἰωσήφ Γεωργίου καί ἡγουμένευσε τήν τριετία 1867 - 1869. Ἀκολούθησε ὁ Ἀνανίας Παπασταύρου ἀπό τό 1870 - 1874 καί μετὰ ὁ Νικηφόρος Παπαχρίστου.

Τό ὅτι ὁ Χρῦσανθος ἀπολάμβανε ἰδιαιτέρας ἐκτιμῆσεως ἀπό ὅλους, ἀλλά καί ἀπό τόν ἴδιο τόν Ἐπίσκοπο, τό ἀποδεικνύει καί τό ὅτι διορίστηκε ἀρχιερατικός ἐπίτροπος Ποτιδανείας κατά τά ἔτη 1851 - 1853.

Ἐπὶ τῆς ἡγουμενίας τοῦ Χρῦσανθου καί συγκεκριμένα τό ἔτος 1861, στίς 14 Δεκεμβρίου, ἔγινε μεγάλος σεισμός, μέ ἀποτέλεσμα νά ραγίσῃ ὅλο τό ἐσωτερικό τῆς Ἐκκλησίας καί νά προξενηθοῦν μεγάλες βλάβες. Ἐπίσης βλάφθηκαν καί τά κελιά. Συγκεκριμένα, στό ἔγγραφο τῆς 16^{ης} Δεκεμβρίου 1861 μέ ἀριθ. Πρωτ. 30, οἱ Βαρνακοβῖτες Πατέρες γράφουν στόν Ἐπίσκοπο Δαυίδ:

Apr. 3

Въспоминанія о Блгв. Св. 1861

Sylva

[illegible]

Ἀντίστοιχο εὐδιάκριτο κείμενο:

Πρὸς τὸν Σεβασμιώτατον Ἐπίσκοπον

Ἅγιον Φωκίδος

Μέ μεγάλην μας λύπην ἀναφέρομεν πρὸς
 ὑμᾶς, Σεβασμιώτατε, ὅτι τὴν 14^{ην} τοῦ ἰσταμέ-

νου, ἔγινε μεγάλη καταστροφή ἀπὸ τρομερόν
σεισμόν. Ἐραγίσθη ὅλον τὸ ἐσωτερικόν τῆς
Ἐκκλησίας, ἔπεσε μία μπάλα τῆς μέ ἀραβόσι-
τον ἀποθήκης, ἔπεσαν ἄλλες δύο μπάλες ἀπὸ
τὴν ἀποθήκην τοῦ οἴτου καὶ κριθῆς. Ἐπίσης
ἔπεσαν καὶ οἱ ἔξω μπάλες ἀπὸ τὰ κελλία τῶν
πατέρων, τοῦ Ἰακώβου, τοῦ Ἀνθίμου, τοῦ Γερ-
μανοῦ. Ἐπεσε καὶ ἡ ἀχειρῶνα, στὰ δέ μαγει-
ρεῖα καὶ λοιπὰ ἔπεσαν οἱ πλάκες καὶ ἔξεσκε-
πάσθησαν. Μόλις Σεβασμιώτατε, ἐσώθησαν τὰ
κελλία τοῦ Ἡγουμένου καὶ ἄλλα δύο, ὅπου
συνέχονται καὶ ἐσυνάχθημεν ὅλοι οἱ πατέρες
εἰς αὐτά.

.....
Ταῦτα, Σεβασμιώτατε, καθυποβάλλομεν ὑπ’
ὄψιν σας (ἵνα) διατάξετε διὰ τὰ περαιτέρω.

Οἱ εὐπειθέστατοι

Χρῦσανθος Γεωργίου (Ἡγούμενος)

Ἰακώβος Ἀσημάκης

Ἰωάσαφ Δημητρίου

Ἐπίσης, στίς 12 Ἰουλίου τοῦ 1863 ὁ ἴδιος Ἡγού-
μενος, ὁ Χρῦσανθος, μέ τούς αὐτούς Συμβούλους
ἀπευθύνει δραματική ἔκκληση πρὸς πάντας, ἀπὸ
Ἀρχιεπισκόπους, Ἱερεῖς, Ἡγουμένους, μοναχοὺς,
μέχρι καὶ τούς ἀπλούς πιστούς, νά “σπλαγχني-
σθοῦν τὴν ἐλεεινὴν κατάστασιν τῆς ῥηθείσης

Μονῆς' καὶ νά τήν ἐνισχύσουν κατὰ προαίρεσιν.
Τό σχετικό ἔγγραφο εἶναι τό ἀκόλουθο:

Ἡ Πρωτοβουλία

πρὸς Θεοτόκον

Ὅτι ἀποφασισθέντος ἀπὸ τῆς Πρωτοβουλίας καὶ ἐκτελέσας,
ἐπὶ τῇ ἐκτέλεσίν τινος ἐργασίας, ἐπαρθεῖται ἐπὶ τῇ
ἀποφασισθέντῃ ἐκτέλεσίν τινος ἐργασίας.

Ὅτι ἀποφασισθέντος ἀπὸ τῆς Πρωτοβουλίας καὶ ἐκτελέσας,
ἐπὶ τῇ ἐκτέλεσίν τινος ἐργασίας, ἐπαρθεῖται ἐπὶ τῇ
ἀποφασισθέντῃ ἐκτέλεσίν τινος ἐργασίας.

Ὅτι ἀποφασισθέντος ἀπὸ τῆς Πρωτοβουλίας καὶ ἐκτελέσας,
ἐπὶ τῇ ἐκτέλεσίν τινος ἐργασίας, ἐπαρθεῖται ἐπὶ τῇ
ἀποφασισθέντῃ ἐκτέλεσίν τινος ἐργασίας.

Ὅτι ἀποφασισθέντος ἀπὸ τῆς Πρωτοβουλίας καὶ ἐκτελέσας,
ἐπὶ τῇ ἐκτέλεσίν τινος ἐργασίας, ἐπαρθεῖται ἐπὶ τῇ
ἀποφασισθέντῃ ἐκτέλεσίν τινος ἐργασίας.

διατηρουμένης Βαρνακόβης εὐρισκόμενοι
ιερομόναχοι, ἵνα διὰ πρεσβειῶν τῆς Ὑπερα-
γίας Θεοτόκου ὑγιαίνετε.

Καλὸν μὲν εἶναι νὰ ἐργάζωνται οἱ εὐσεβεῖς
Χριστιανοὶ τὰς τοῦ Θεοῦ ἐντολὰς καὶ ἡ πρὸς
τούς δεομένους ἐλεημοσύνη ἐστὶ σύμφωνος τῶν
ἀρειῶν. Αὕτη καὶ πλῆθος ἀμαρτημάτων κα-
λύπτει καὶ ψυχὴν ἐκ θανάτου ῥύεται καὶ τούς
ἐλεοῦντας μακαρίζει. Ἀνωτέρα πάντων ἐστὶν ἡ
πρὸς τὰ Ἱερά συνδρομὴ ἐν οἷς δοξολογοῦσιν οἱ
ἐν τῇ Μονῇ νυχθημερόν τὸν Θεόν ὑπὲρ πάντων
τῶν εὐσεβῶν καὶ Ὁρθοδόξων Χριστιανῶν.

Ἡ Μονὴ τῆς Βαρνακόβης ὑποπεσοῦσα εἰς
πολλοὺς κινδύνους, ἤτοι τὴν ἐκ θεμελίων κατε-
δάφησιν ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν καὶ ἐσχάτως ὑπὸ
τῶν σεισμῶν καὶ τέλος ἐκ πυρκαϊᾶς ἐντὸς τοῦ
Ἱεροῦ Ναοῦ, ἔχει ἀπόλυτον ἀνάγκην ἐπιδιορ-
θώσεως μεγάλης, ἥτις ἄλλως δὲν εἶναι δυνατόν,
ὥς ἄπορος, εἰ μὴ διὰ τῆς συνδρομῆς τῶν Χρι-
στιανῶν, πρὸς οὓς καταφεύγομεν παρακα-
λοῦντες αὐτοὺς ἐν ὀνόματι τῆς Μονῆς καὶ ἀπο-
στελλόντες τὸν τῆς Μονῆς ταύτης Ἱερομόνα-
χον Ἀνανίαν.

.....
'Επικαλούμεθα δὲ ἀενάως τὴν τοῦ Θεοῦ
Μητέρα, ἵνα διὰ τῆς μεσιτείας Αὐτῆς ὑγιαίνετε
σωματικῶς καὶ ψυχικῶς καὶ ἵνα καταταγῶσι

καί ἐγγραφῶσι τὰ ὀνόματα ὑμῶν εἰς τὰ τῶν
κτητόρων τῆς Μονῆς βιβλία, ἅτινα διαρκῶς θέ-
λουσι μνημονεύεσθαι.

Σπλαγχνίσθητε οὖν τὴν ἐλεεινὴν κατάστα-
σιν τῆς ρηθείας Μονῆς καὶ ἀπόδοτε τὰ κατὰ
προαίρεσιν.

Ἐν Μονῇ Βαρνακόβης

12 Ἰουλίου 1863

Ὁ Θεὸς εἴη μετὰ πάντων ἡμῶν καὶ ὑμῶν,
ἀμήν.

Ὁ Ἡγούμενος τῆς Μονῆς Βαρνακόβης

Χρῦσανθος Γεωργίου

Οἱ Σύμβουλοι

Ἰωάσαφ Δημητρίου

Ἰάκωβος Ἀσημάκης

Ε να γεγονός τό ὁποῖο συνέβη στίς 22 Ἀ-
πριλίου τοῦ 1874, ἀποδεικνύει τὰ ἀγαθὰ
αἰσθήματα τοῦ Χρυσάνθου πρὸς τοὺς συνανθρώ-
πους του. Τό πληροφορούμεθα ἀπὸ ἐγγραφο τῆς
30^{ης} Μαΐου τοῦ 1874, τό ὁποῖο ἀπεστάλη ὑπογε-
γραμμένο ἀπὸ τόν τότε Ἡγούμενο Ἀνανία* καὶ ἀ-

* Ὁ Ἱερομόναχος Ἀνανίας Παπασταύρου (κατὰ κόσμον
Ἀναστάσιος Γ. Παπασταύρου), κατήγετο ἀπὸ τό δῆμο Ἀ-
ποδοτίας τῆς Ναυπακτίας. Προσῆλθε στή Μονή τό 1840 καί
ἐχρημάτισε Ἡγούμενος αὐτῆς κατὰ τὰ ἔτη 1870 - 74. Ἐκοι-
μήθη τό Μάρτιο τοῦ 1899.

πό τό Χρύσανθο ὡς Σύμβουλο τῆς Μονῆς, στόν Ἐπίσκοπο Φωκίδος Δαυίδ.

Ἀπό αὐτό μαθαίνουμε πῶς τή χρονιά ἐκείνη εἶχε πέσει λιμός (ἔλλειψη τροφῶν), καί οἱ κάτοικοι τῶν γύρω ἀπό τή Μονή περιοχῶν ἔφθασαν σέ ἀπελπισία. Τότε ὁ π. Ἀνανίας μαζί μέ τόν π. Χρύσανθο (γέροντα 74 ἐτῶν τότε), πῆγαν σέ μιά ἀποθήκη γεμάτη ἀραβόσιτο στό μετόχι τους “Νερατζιές” κοντά στό Κλήμα καί ἐμοίρασαν τόν εὐρισκόμενο ἐκεῖ ἀραβόσιτο σέ εἴκοσι ἄτομα! Μερικοί ἀπό τούς πλέον φερέγγυους, τύποις ὑπεσχέθησαν ὅτι, ὅταν θά εὐημεροῦσαν, θά ἐπέστρεφαν τόν ἀραβόσιτο στή Μονή.

Αὐτή ἡ φιλάνθρωπη ἐνέργεια, ἡ ὁποία εἶχε ἐπαναληφθεῖ πρὸς ἀπόρους καί τά προηγούμενα χρό-

νια, εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα νά ἐπιτιμηθοῦν αὐστηρά καί νά ἀπειληθοῦν οἱ δύο Μοναχοί, γιατί δυστυχῶς δέν εἶχαν τήν ἐλευθερία οὔτε τοῦ δανεισμοῦ.

Γιά νά ἀξιολογήσῃ κανεῖς καλύτερα τή φιλάνθρωπη διάθεση καί εὐσπλαγχνία τῶν ἀναφερομένων Πατέρων τῆς Βαρνάκοβας, ἄς λάβῃ ὑπ' ὄψη του καί τήν ἔγγραφη ἄδεια τοῦ ἐπισκόπου Φωκίδος μέ χρονολογία 20 Ἰουνίου 1875. Ἀπευθύνεται πρὸς τόν Ἱερομόναχο Γεράσιμο Δημητρίου καί τοῦ ἐπιτρέπει τή διενέργεια ἐράνου γιά τήν ἐνίσχυση τῆς Μονῆς. Μεταξὺ τῶν ἄλλων γράφει:

''Ἐπειδὴ ἡ κατὰ τόν δημόν Ποτιδανείας Ἱερά Μονή τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, ἥτοι τῆς Βαρνακόβης, ἔνεκά διαφόρων περιστάσεων ὑπέκυψεν εἰς χρέη, ἐκ δέ τῶν ἐσχάτως συμβάντων σεισμῶν καί ἡ αὐτῆς Ἐκκλησία οὐκ ὀλίγον ἐβλάφθη καί διάφορα δωμάτια κατέστησαν ἐτοιμόρροπα, ἐπιτρέπομέν εἰς τόν πανοσιώτατον Ἱερομόναχον αὐτῆς κύριον Γεράσιμον Δημητρίου ...νά δέχεται τὰς προαιρετικὰς προσφοράς (τῶν Χριστιανῶν) πρὸς ἀνακούφισιν καί ἐπισκευὴν τῆς Μονῆς.

Ὁ Φωκίδος Δαυίδ

Ἡ ἐλεημοσύνη, ἐπομένως, τῶν Πατέρων τῆς Βαρνάκοβας δέ γινόταν σέ καιρό εὐημερίας, ἀλλὰ σέ χρόνια δύσκολα, λιμῶν καί σεισμῶν. Ἡ

Εκκλησία τους (ὁ Ναός τοῦ 1831) ἦταν χτυπημένη ἀπό ἐπανειλημμένους σεισμούς, ὅπως βεβαιώνει ὁ Ἐπίσκοπος, καί ἡ Μονή εἶχε ὑποκύψει στά χρέη της. Ἐκεῖνοι ὁμως ἐλεοῦσαν! Ὡ, τῆς ἀρετῆς τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων!

Ὁ Ἱερομόναχος Χρῦσανθος ὁ Βαρνακοβίτης “κοιμήθηκε” ἐν Κυρίῳ στίς 9 Νοεμβρίου τοῦ 1875, σέ ἡλικία 75 ἐτῶν. Μέσα στή φθινοπωρινή γαλήνη, ἐνῶ φυλλορροοῦσαν τά δένδρα τοῦ πανέμορφου δάσους τῆς Παναγιᾶς... Ὁ ἀγαπητός του Γέροντας Κοσμᾶς, τόν περίμενε ἤδη στήν ἀληθινή ζωή τῆς αἰωνιότητας...

 Ἀνατόλιος ἦταν ἀπό τό Βλαχοκάτουνο, ὅπως ἀναγράφει Μοναχολόγιο τοῦ 1844. Στήν Ἱερά Μονή ἦλθε προεπαναστατικά, δηλαδή τό 1808, τέσσερα χρόνια μετά τό Χρῦσανθο, μέ τόν ὁποῖο ἦταν συνομήλικοι. Μαζί ἐξήσαν ὅλα αὐτά τά ἡρωϊκά καί ἀλησμόνητα χρόνια καί γεγονότα.

Τό Δεκέμβριο τοῦ 1834 ὁ Ἀνατόλιος διορίστηκε Σύμβουλος καί Σκευοφύλακας τῆς Μονῆς, καί στίς ἀρχές Φεβρουαρίου τοῦ 1841 ψηφίστηκε Ἡγούμενος. Στή θέση αὐτή ὁμως ἔμεινε μόνο ἓνα χρόνο. Ἀγνωστο γιά ποιό λόγο. Τόν διαδέχθηκε κατόπιν ψηφοφορίας ὁ Κοσμᾶς, ὅπως προαναφέρθηκε.

Στήν παλαιότερη φορητή εἰκόνα (1737) τῆς Μονῆς τοῦ Ὁσίου Ἰδρυτοῦ της Ἀρσενίου τοῦ

Βαρνακοβίτου*,
στό κάτω μέρος
της διαβάζει κα-
νείς την έξής έπι-
γραφή: "ανεκαινί-
σθη δι' έξόδων του
πανοσιωτάτου κυρί-
ου 'Ανατολίου 'Ιε-
ρομονάχου ρωλγ"
(1833). 'Ο 'Ανα-
τόλης, όπως συ-
νήθιζαν νά τον
φωνάζουν οί πα-
ραδελφοί του), ά-
ναφίβολα είχε ι-
διαίτερη αγάπη

για τον άρχικό 'Οσιώτατο Πατέρα της Μονής. Έ-
τσι δείχνει καί ή ιδιαίτερη φροντίδα του νά συ-
ντηρήση καί νά επιδιορθώση την παλαιότατη
εικόνα του.

'Επίσης στό άριστερό βημόθυρο, όπου είκο-
νίζεται ο μέγιστος 'Αρχάγγελος Γαβριήλ, στό κά-
τω μέρος δεξιά διαβάζουμε: "διά δαπάνης του πανο-
σιωτάτου κυρίου 'Ανατολίου 'Ιερομονάχου έκ της μονής
ταύτης ρωλγ (1833) έν μηνί Δεκεμβρίω διά χειρός έμου
Δημητρίου Μιχαλοπούλου Πελοποννησίου".

*Σχετικό μέ τη ζωή του είναι τό βιβλίο "ΟΣΙΟΣ
ΑΡΣΕΝΙΟΣ Ο ΒΑΡΝΑΚΟΒΙΤΗΣ", έκδοσις της 'Ιερᾶς Μονής.

Ὁ Ἱερομόναχος Ἀνατόλιος δέν εἶχε φυσιολογικό θάνατο. Σκοτώθηκε τήν 1^η Δεκεμβρίου τοῦ 1848 σέ ἡλικία 48 ἐτῶν πρὸς μεγάλη θλίψη τῶν Πατέρων, εἰδικώτερα τῶν παλαιότερων, πού εἶχαν ζήσει μαζί του χρόνια ἀλησμόνητα.

 ὁ Μοναχοῖ Παρθένιος Ζωγράφος ἀπό τήν Καρυά καί Κυπριανός, ἦταν παλιοί Μοναχοί καί κατὰ τήν Ἐπανάσταση εἶχαν ἄρκετά προχωρημένη ἡλικία. Εἰδικά ὁ Κυπριανός. Κι ὁμως, ἡ προσφορά τους καί στή Μονή καί γενικώτερα στόν ἱερό ἀγῶνα τῆς Ἐθνεγερσίας ὑπῆρξε πολύτιμη.

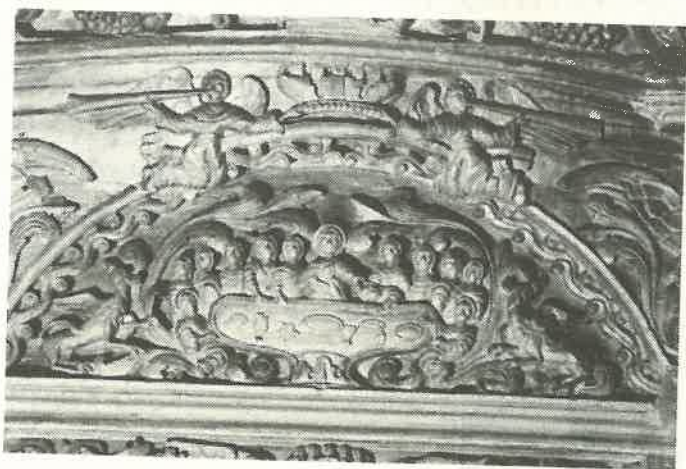
Τόν Κυπριανό τόν βλέπουμε - σέ παλιά ἔγγραφα τῆς Μονῆς - νά ὑπογράφη συμβόλαιο ἀγορᾶς ἑνός κτήματος τό 1790. Ἐπίσης ἀντί τοῦ Ἡγουμένου Κοσμᾶ ὑπογράφει στίς 15 Φεβρουαρίου τοῦ 1826 μαζί μέ τούς προεστούς τῆς Δωρίδας ἀναφορά πρὸς τήν τότε “προσωρινή Διοίκηση τῆς ἀγωνιζομένης Ἑλλάδος”. Ἐνῶ ἀναφέρεται ὁμως ἀπό τόν ἱστορικό Φραγκίστα ἡ παρουσία του καί ἡ εὐτολμία του κατὰ τήν πολιορκία τῆς Μονῆς, δέ συμπεριλαμβάνεται καί δέν ἀναγράφεται στήν κτητορική ἐπιγραφή τοῦ νέου Ναοῦ μαζί μέ τούς ἄλλους συμμοναστές του Ἱερομονάχους. Τό πιθανώτερο εἶναι νά φονεύτηκε κατὰ τήν ἔξοδο ἀπό τή Μονή (τά μεσάνυχτα τῆς 26^{ης} Μαΐου 1826, ὅπως προαναφέρθηκε).

Ὁ Παρθένιος Ζωγράφος "ἀπὸ τὴν κώμη Καρυά" ὑπῆρξε ἓνας σεβάσμιος Ἱερομόναχος μέ κῦρος καὶ ἀνδρεία ψυχῆς. Στὴ Μονὴ προσῆλθε τὸ 1790. Ἦταν ἀγωνιστὴς καὶ γιὰ τὴν ἀπόκτηση τῆς ἀρετῆς καὶ γιὰ τὴν ἀπόκτηση τῆς ἐλευθερίας. Τό ὄνομά του ἀναγράφεται στὴν κτητορικὴ ἐπιγραφή τοῦ νέου Ναοῦ.

Ὁ "Ὁσιώτατος κύρ Παρθένιος" τὸ 1836 ἡγουμένευσε, ἐνῶ τὸ 1839 καὶ 1842 τὸν βλέπομε στὰ Μοναστηριακὰ ἔγγραφα "ἀγαθὸ Σύμβουλο" τῆς Μονῆς, ὅπως γράφει καὶ ὁ τότε Ἐπίσκοπος.

Μιὰ μαρτυρία γιὰ τὴ σεβαστὴ προσωπικότητά του ἔχουμε καὶ πιό πρὶν, συγκεκριμένα τὸ 1827, σέ μιὰ ἐπιστολὴ πού τοῦ ἀπηύθυνε ὁ Ἀναγνώστης Ἀγραφιώτης, ὁ ὁποῖος τὸν ἀποκαλεῖ "πανοσιώτατον σεβάσμιον Παρθένιον καὶ ἀκριβό του φίλο" καὶ τοῦ πλέκει τὸ ἐγκώμιο μαζί μέ τούς ἄλλους συγχρόνους του Βαρνακοβῖτες Πατέρες, ὅπως ἤδη ἀναφέρθηκε.

Στό ξυλόγλυπτο καὶ χρυσωμένο τέμπλο τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ τοῦ 1831 διαβάζουμε τὴν ἐξῆς ἐπιγραφή: "τὸ θεῖον καὶ ἱερὸν τέμπλεον τοῦτο ἐχρυσώθη διὰ χρηματικῆς συνδρομῆς τοῦ πανοσιωτάτου κυρίου Παρθενίου ἐκ τῆς Ἱερᾶς ταύτης Μονῆς καὶ κώμης Καρυᾶς ὡλῆ (1838) διὰ χειρὸς Ζαχαρίου Ἱερομονάχου καὶ Δημητρίου ἀδελφῶν Πελοποννησίων, ἡγουμενεύοντος τοῦ πανοσιωτάτου κυρίου Χρυσάνθου".

Λεπτομέρεια από τό ξυλόγλυπτο τέμπλο τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ
(1831)

Ὁ Παρθένιος “ἐκοιμήθη ἐν Κυρίῳ” τό 1850. Ἦ-
ταν τότε 71 ἐτῶν. Ἡ πληροφορία ἐλήφθη ἀπό ἓνα
κατάστιχο τοῦ ἰδίου ἔτους, στό ὁποῖο ὁ Ἡγούμε-
νος Κοσμᾶς στίς 16 Αὐγούστου ἀναγράφει: “Σαρα-
νιαλείουργο τοῦ Παρθενίου, δραχμές 5” (φιλοδώρημα
στόν ἱερέα πού τό ἀνέλαβε). Ὁ παπα - Κοσμᾶς
φρόντισε στοργικά γιά τήν ψυχή τοῦ ἀγαπητοῦ
καί σεβαστοῦ ἀδελφοῦ του Παρθενίου.

Ὁ Ἱερομόναχος Ἰωάσαφ ἦταν ὁ μικρό-
τερος στήν ἡλικία ἀπό τοὺς Βαρνακο-
βίτες Πατέρες τῆς ἐποχῆς τῆς ἐπαναστάσεως. Σέ
Μοναχολόγιο τοῦ 1869 τόπος καταγωγῆς του ἀνα-
γράφεται ἡ Ποτιδάνεια. Στό Μοναστήρι τῆς Βαρ-
νάκοβας προσῆλθε προεπαναστατικά (τό 1813).

Ἐξῆσε κι ἐκεῖνος τήν πολιορκία τῆς Μονῆς καί τίς σταυρώσιμες μέρες της. Τή χρονιά πού ἀναστηλώθηκε ἡ κατεστραμμένη Ἐκκλησία, δηλαδή τό 1831, καί ἀνήμερα τῆς μεγάλης Ἑορτῆς τοῦ Τιμίου Σταυροῦ, στίς 14 Σεπτεμβρίου, προεχειρίσθη Ἱερομόναχος.

Ὁ πατήρ Ἰωάσαφ ὁ Βαρνακοβίτης ὑπῆρξε ἕνα πνευματικό κεφάλαιο γιά τή Βαρνακοβα. Διακόνησε τίς πνευματικές ἀνάγκες τῶν συμμαστοῦν του, ἀλλά πῆρε μέρος καί στά διοικητικά ὡς Σύμβουλος μα-

ζί μέ τόν Ἀνατόλιο, ὅπως φαίνεται σέ ἔγγραφο τῆς 19^{ης} Φεβρουαρίου τοῦ 1837 πρὸς τόν Ἐπίσκοπο Φωκίδος Νεόφυτο, καθὼς καί σέ κατάστιχα ἰσολογισμῶν τῆς Μονῆς.

Παρ' ὅλο πού ἦταν ὁ μικρότερος κατὰ τήν ἡλικία, ὁ Ἰωάσαφ “κοιμήθηκε” ἕνα χρόνο πρὶν ἀπό τό Χρῦσανθο, δηλαδή στίς 14 Αὐγούστου τό 1874 σέ ἡλικία 68 ἐτῶν. Ἦταν παραμονή τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, καί ἀνήμερα στήν Ἑορτή κηδεύτηκε. Εὐλογημένη καί τιμητική συγκυρία γιά τόν εὐσεβῆ Ἱερομόναχο Ἰωάσαφ. Ἀναμφίβολα ὁ πιστός λαός, πού προσέχει τέτοια περιστατικά καί σωστά θεωρεῖ ὅτι ὅλα προέρχονται ἀπό τήν πρόνοια καί τή ρύθμιση πού κάνει ὁ Θεός στή ζωὴ τοῦ κάθε ἀνθρώπου, θά θαύμασε τό γεγονός.

Τό Μοναστήρι ἐκείνη τήν ἡμέρα εἶχε χαρ-
μολύπη. Στό μπρούτζινο μανουάλι ὁ κάθε πιστός
ἄναβε ἓνα μελισσοκέρι πρὸς τιμὴν τῆς Θεομήτο-
ρος κι ἓνα γιὰ τὴν ψυχὴ τοῦ σεβαστοῦ Ἰωάσαφ...

Ὡ, ἐκεῖνες οἱ ἑορταστικές συνάξεις τῶν πα-
λιῶν χρόνων! Ξεχείλιζε ἡ εὐλάβεια καὶ ἡ ἀγάπη.
Οἱ πιστοὶ στίς γιορτές τῆς Ἐκκλησίας ἐνιωθαν
χαρά! Καί τότε (τό 1874) λουλούδιζε ἀκόμα ὁ
τόπος ἀπὸ τίς κατάλευκες πολύπτυχες φουστα-
νέλλες!*

 Καλλίστρατος Παναγιώτου τέλος,
ἦταν κι αὐτός, ὅπως ἤδη γνωρίζουμε,
ἓνας ἀπὸ τοὺς ἐκλεκτοὺς Βαρνακοβῖτες Πατέρες
τῶν μεγάλων ἀγώνων καὶ τῶν ἡρωϊκῶν ἐποχῶν.

Καταγόταν ἀπὸ τό κοντινὸ Λυκοχώρι, τό σημε-
ρινὸ Τεῖchio, καὶ λεγόταν Κων. Παναγιώτου. Στὴ
Μονὴ τῆς Παναγίας ἦλθε τό 1810 καὶ σύμφωνα μέ
τά διασωθέντα Μοναχολόγια προεχειρίσθη ἱερο-
μόναχος προεπαναστατικά, τό 1817. Συνδύαζε
τὴν εὐσέβεια μέ τὴν ἀνδρεία καὶ τὴν αὐταπάρ-
νηση. Ἰκανὸς καὶ εὐστροφος, ἦταν πολῦτιμος
στρατιωτικὸς σύμβουλος τῶν καπεταναίων. Ἐ-
κτός ἀπ' αὐτό ὅμως, ἡ γενναιότητα καὶ ἡ αὐτα-

* Ὁ λοχαγὸς τοῦ Μηχανικοῦ Ν. Σολωμός, πού ἐπι-
σκέφτηκε τὴ Μονὴ τό 1877 καὶ γενικά τὴν περιοχὴ, γράφει
ὅτι “μαζί μέ τόν Ἡγούμενον συνήντησαν τόν Δήμαρχο
Οἰνεῶνος καὶ ἄλλους τινάς, οἱ ὅποιοι ἔφερον Ἑλληνικὴν
ἐνδυμασίαν”.

πάρνησή του ἐνέπνεε καί τούς ὑπόλοιπους ὑπερασπιστές καί τῆς Μονῆς ἀλλά καί τῆς εὐρύτερης περιοχῆς. Γιά ὅλα αὐτά τά προσόντα του τοῦ εἶχε δοθεῖ καί ὁ στρατιωτικός βαθμός τοῦ Ὑπαξιωματικοῦ Α.

Στή διοίκηση τῆς Μονῆς ἐμφανίζεται ὡς Σύμβουλος πρὸς τό τέλος τῆς ζωῆς του. Φαίνεται πὼς ἀπέφυγε τίς ὑψηλές εὐθύνες, κρίνοντας μέ τὴν ταπεινοφροσύνη του ἀκατάλληλο τὸν

ἑαυτὸ του γιὰ κάτι τέτοιο. Στὴν κτητορική ἐπιγραφή τοῦ νέου Ναοῦ τοῦ 1831 ἀναγράφεται καί τό δικό του ὄνομα. Ἦταν ἓνας ἀπὸ τούς “ἀσόφους ὑπηρέτας”, πού διακόνησαν μέ πιστότητα καί αὐταπάρνηση τό Θεῖο αὐτό καθίδρυμα τῆς Παναγίας τῆς Βαρνάκοβας μιά ὁλόκληρη ζωή. Ζωή εὐλαβικῆς ἀφιερώσεως καί ὁλόψυχης διακονίας, πού πολλές φορές ἔφθασε τά ὅρια τοῦ ἡρωϊσμοῦ, καί στὸν καιρὸ τοῦ πολέμου καί στὸν καιρὸ τῆς εἰρήνης.

Ἀπὸ τό 1875 ἕως τό 1880 τό Γέροντα Καλλίστρατο τὸν εἶχαν στή Βαρνάκοβα μονάκριβο ἐναπομείναντα ἀπὸ τούς ἀγωνιστές Πατέρες τοῦ 1821. Ὅσοι διψοῦσαν ν’ἀκούσουν ζωντανή διήγηση γιὰ τά γεγονότα τῆς Παλιγγενεσίας τοῦ Ἐθνους, ἐπήγαιναν στό κελλάκι τοῦ Γέρο - Καλλίστρατου, ἄκουγαν, κι ἔσμιγαν τά δάκρυά τους μέ

τά δικά του, πού ἔχυναν ἄφθονα τά γεροντικά του μάτια σά γύριζε πίσω, στίς μέρες τοῦ πόνου καί τῆς δόξας.

Μεταξύ τῆς τριανδρίας Χρυσάνθου - Ἰωάσαφ - Καλλίστρατου ὑπῆρχε ζωντανή ἀδελφική ἀγάπη καί "πόνος". Εἶχαν ζήσει μαζί πολλά καί συγκλονιστικά γεγονότα. Μαζί κινδύνεψαν, μαζί πόνεσαν, μαζί χάρηκαν, μαζί στερήθηκαν, μαζί ἀπῆλausean καί τίς δωρεές τοῦ Θεοῦ. Μαζί στόν πόλεμο, μαζί καί στήν εἰρήνη. Μαζί μπροστά στό θάνατο, μαζί καί μπροστά στή ζωή, πού μερικές φορές ἀπαιτεῖ μεγαλύτερη ἀνδρεία ἀπό τόν πόλεμο.

Κάποτε, πού ὁ Ἐπίσκοπος Δαυίδ ἐπετίμησε τό γερο - Καλλίστρατο, παρ' ὅλο πού τόν ἀγαποῦσε καί τόν συμπονοῦσε, ὁ Χρυσάνθος μέ τόν Ἰωάσαφ προσπάθησαν νά τόν δικαιολογήσουν, μέ ἀποτέλεσμα νά τοὺς ἐπιτιμήσῃ κι αὐτούς...

Σέ ἓνα ἄλλο του γράμμα ὁμως ὁ Ἐπίσκοπος, βλέποντας τόν γερο - Καλλίστρατο ἀτημέλητο καί μέ ξεσχισμένα παπούτσια σέ μιά συνάντηση πού εἶχε μαζί του, προτρέπει τόν Ἡγούμενο νά τοῦ ἀγοράσουν καινούργια παπούτσια. Εὐσπλαγχνίσθηκε σά στοργικός ποιμένας τό γῆρας καί τήν πενία του. Ὁ Ἡγούμενος δέ ὄχι μόνο παπούτσια τοῦ ἀγόρασε, ἀλλά καί καινούργιο ρᾶσο!

Τήν ἀνοιξη τοῦ 1880 καί συγκεκριμένα στίς 29 Ἀπριλίου (πασχαλινή περίοδος πρέπει νά ἦταν), ὁ Γέρων Καλλίστρατος ἔφυγε γιά τήν αἰωνιότητα

σέ ηλικία 75 ἐτῶν. Ἦταν ὁ τελευταῖος τῶν ἀγωνιστῶν Μοναστῶν τῆς Βαρνάκοβας τοῦ 1826.

Όταν ἀνοιξαν τό κελλάκι του τήν τρίτη ἡμέρα
μετά τήν κοίμησή του, ὅπως ἐπέβαλλαν τότε οἱ
κανονισμοί, ἀναφάνηκε ἡ ἀρετή τῆς ἀκτημοσύ-
νης του. Παρατίθεται τό σχετικό ἔγγραφο κατα-
γραφῆς τῆς παρουσίας του, τήν 1^η Μαΐου 1880, τό
ὁποῖο ἀπέστειλαν στόν Ἐπίσκοπο καί ὑπογρά-
φεται ἀπό τόν τότε Ἑγούμενο Νικηφόρο Παπα-
χρίστου καί ἀπό τούς Ἱερομονάχους Γρηγόριο
Βασιλείου, Γεράσιμο Δημητρίου καί Γερμανό Ἀ-
θανασίου, ἀδελφούς τῆς Ἱερᾶς Μονῆς τῆς Πα-
ναγίας τῆς Βαρνάκοβας.

Ἀντίστοιχο εὐδιάκριτο κείμενο:

Σήμερον, τὴν πρώτην τοῦ μηνὸς Μαΐου τοῦ 1880 ἔτους οἱ ὑποφαινόμενοι ἀνοίξαντες τοῦ προχθὲς ἀποβιώσαντος Καλλιστράτου Ἱερομονάχου τὸ κελλίον του πρὸς καταγραφὴν τῆς περιουσίας του, εὗρομεν χρηματικὸν ποσὸν δραχμὴν μίαν καὶ λεπτὰ εἴκοσι, καὶ εὐτελέστατα τινα καὶ ἀνάξια λόγου ἐνδύματα καὶ ἐπιπλά.

Οἱ ἀδελφοί τῆς Μονῆς Βαρνακόβης

Νικηφόρος Παπαχρίστου

Γρηγόριος Βασιλείου

Γεράσιμος Δημητρίου*

Γερμανὸς Ἀθανασίου

Αὕτῃ ἦταν ἡ περιουσία τοῦ Γέροντος Καλλιστράτου! Μία δραχμούλα καὶ εἴκοσι λεπτὰ καὶ μερικά ἄχρηστα ἀπὸ τὴν πολυκαιρίᾳ ροῦχα καὶ ἐπιπλά. Ὅλα ἀνάξια λόγου. Ὅμως ἡ ἐκούσια πτωχεία καὶ ἡ ἀκτημοσύνη του εἶναι ἄξια λόγου καὶ ἐπαινετῇ.

Ὁ Ἱερομόναχος Ἰωάσαφ, ὁ ὁποῖος, ὅπως ἤδη ἀναφέρθηκε, “ἐκοιμήθη” στίς 14 Αὐγούστου τοῦ

*Ὁ Ἱερομόναχος Γεράσιμος Δημητρίου (κατὰ κόσμον Γεώργιος Δημητρίου) κατήγετο ἀπὸ τὴ Μηλέα τῆς Δωρίδος τοῦ δήμου Τολοφῶνος. Στὴ Μονὴ προσήλθε τὸ 1861 καὶ ἀπεβίωσε τὸ Μάρτιο τοῦ 1911 (Ἐκ τοῦ Μοναχολογίου τοῦ 1869).

1874, δηλαδή έξι χρόνια πρίν από τόν Καλλίστρατο, υπήρξε “πλουσιώτερός” του κατά 43 λεπτά! Στο έγγραφο τής καταγραφής τής προσωπικής του περιουσίας, τό όποίο είχαν υπογράψει ό τότε Ηγούμενος Άνανίας Παπασταύρου καί οί Σύμβουλοι Χρύσανθος Γεωργίου καί Άνθιμος Ίωάννου, όταν άνοιξαν τό κελλί του βρήκαν χρήματα μετρητά “μία δραχμή καί εξήκοντα τρία λεπτά”! Ένα πάπλωμα εϋτελές, μία βελέντζα, επίσης εϋτελή. Άφησε άκόμη καί έναν “ίππο γεγηρακότα” (γηρασμένο)!

Γενικά τήν άρετή τής άκτημοσύνης τήν κατείχαν οί Μοναχοί τής Παναγίας καί μερικοί άπ’ αϋτούς στήν ύψηλότερη βαθμίδα της.

Άς έχη ό Θεός άναπαυμένες τίς ψυχές τους...

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Τὴν ἀνοιξὴ τοῦ 1880 τελείωσε ἡ Μοναστική Βαρνακοβίτικη Ἀδελφότης τοῦ 1821. Ἡ Βαρνάκοβα ὁμως συνέχισε - Χάριτι Θεοῦ - τὴν πορεία της μέσα στό χρόνο μέ νεώτερους Πατέρες. Μέ τὴν ἐπιβλητική πνευματική καί ἱστορική παρουσία της καί κυρίως μέ τὴν ἀφθονή Χάρη τῆς Θεομήτορος, ζωογονοῦσε, φώτιζε καί “ἀνέβαζε” τὴν πνευματική ποιότητα τῆς ζωῆς σέ ὅλη τὴν εὐρύτερη περιοχή. Συγχρόνως σάν πνευματικό ἱατρεῖο, στό ὁποῖο ἡ Ὑπεραγία Θεοτόκος θεράπευε - ὅπως καί πάντα θεραπεύει σέ κάθε ἐποχή - σωματικές καί ψυχικές ἀσθένειες τῶν πιστῶν, ἀποτελοῦσε ἱερό καταφύγιο καί γαλήνιο λιμάνι.

Τοὺς Μοναχοὺς, στοὺς ὁποίους ἀναφερθήκαμε, τοὺς διαδέχθηκαν ἄλλοι. Ἡ κάθε γενιά εἶχε τοὺς δικούς της ἀγῶνες καί τὴ δική της προσφορά. Ὁ κάθε Ἠγούμενος δέ, ἔβαζε τὴ σφραγίδα τῆς προσωπικότητάς του στὴν περίοδο τῆς ἡγουμενίας του.

Μέσα στά 120 χρόνια πού πέρασαν ἀπὸ τότε, πολλὰ συνέβησαν. Πόλεμοι, κίνδυνοι, ἐπιδημίες, πολιτικές ἀκαταστασίες, πεῖνες, στερήσεις, καί ἡ αἰώνια πάλι πάντοτε “πρὸς τὰς ἀρχάς καί τὰς

ἐξουσίας τοῦ σκότους''. Καί πάλι οἱ Βαρνακοβίτες Πατέρες ἀγωνίστηκαν, κινδύνεψαν, μόχθησαν, πρόσφεραν στὸν κάθε ταλαιπωρημένο διαβάτη τῆς ζωῆς αὐτῆς, πού χτυποῦσε τὴν πόρτα τῆς Πανάχραντης, ἀδελφικὴ θερμὴ συμπαράσταση.

Μία ἄλλη διακονία τῶν Βαρνακοβιτῶν Ἱερομονάχων πρὸς τὸ λαὸ τοῦ Θεοῦ ἦταν καὶ ἡ ἀκόλουθο: Πολλές φορές βάδιζαν ὥρες ὁλόκληρες κρατώντας στὸν εἰδικὸ πρὸς τοῦτο ταξιδιωτικὸ σάκκο Ἅγια Λείψανα καὶ ἱερὰ σκεύη, γιὰ νὰ ἐπισκεφτοῦν τὰ διάφορα χωριά, τὰ ὁποῖα ζητοῦσαν τὴ Θεία βοήθεια. Ζητοῦσαν ἀπ' τοὺς Πατέρες τῆς Βαρνάκοβας, πολλές φορές μέ ἐπίσημα ἔγγραφα, νὰ σπεύσουν νὰ τοὺς κάνουν Ἀγιασμό καὶ νὰ τοὺς πᾶνε καὶ χαριτόβρυτα Ἅγια Λείψανα, καὶ εἰδικώτερα τὴ μεγάλη ἀσημένια λειψανοθήκη μέ τὰ Ἅγια Λείψανα τοῦ Ὁσίου Ἀρσενίου, γιὰ νὰ φύγη μέ τὴ Χάρη τοῦ Χριστοῦ τὸ κακό, εἴτε ἦταν ἐπιδημία, εἴτε ἦταν ἀνομβρία, εἴτε καταστρεπτικὴ ἀκρίδα. Ὑπάρχουν πολλά σχετικὰ ἔγγραφα στό ἀρχεῖο τῆς Μονῆς, πού διαβάζοντάς τα συγκινεῖται κανεὶς καὶ θαυμάζει τὴν Πίστη πού εἶχαν τότε, ὄχι μόνο ὁ κλῆρος καὶ ὁ ἀπλὸς λαός, ἀλλὰ κι οἱ ἄρχοντες. Γι' αὐτό καὶ ὁ Θεὸς πάντοτε βοηθοῦσε.

Ἐνα σχετικὸ ἔγγραφο εἶναι καὶ τὸ ἀκόλουθο, τὸ ὁποῖο ἔστειλε ὁ ἱερεὺς Κ. Καλάκης πρὸς τὸν Ἠγούμενο τῆς Βαρνάκοβας ἐκ μέρους τῆς ἐνορίας του, τῆς Κοινότητος Βυδάβης (σημερινοὶ Ἅγιοι

Πάντες) καί τό ὑπογράφει καί ὁ Πρόεδρος τῆς Κοινότητος Ἀ. Φλώρος. Εἶναι ἀχρονολόγητο, ἀλλά ἂν κρίνη κανεῖς ἀπό τόν τύπο τοῦ χάρτου κλπ, πρέπει νά γράφτηκε στά μέσα τοῦ περασμένου αἰ-
ῶνα. Γράφει:

Πάτερ Ἁγιε Μονῆς Βαρνακόβης
ἐν Χριστῷ ἀδελφέ, χαῖρε.

Διά τῆς παρούσης μου παρακαλεῖσθε ἐκ μέρους ὁλο-
κλήρου τῆς ἐνορίας μου, ὅπως μᾶς ἀποστείλετε Ἱερομό-
ναχον μετὰ τῶν σχετικῶν αὐτοῦ πρὸς τέλεσιν Ἀγιασμοῦ,
σκοπόν ἔχων καταστροφὴν ἀκρίδος.....

Ὡς ἐν Χριστῷ φιλήματι
Κ. Καλάνης ἱερεὺς

Ὁ πρόεδρος Κοινότητος Βυδάβης
Α. Φλώρος

Πάτερ Ἁγιε Μονῆς Βαρνακόβης
ἐν Χριστῷ ἀδελφέ, χαῖρε.
Διά τῆς παρούσης μου παρακαλεῖσθε
ἐκ μέρους ὁλοκλήρου τῆς ἐνορίας μου,
ὅπως μᾶς ἀποστείλετε ἱερομόναχον μετὰ
τῶν σχετικῶν αὐτοῦ πρὸς τέλεσιν Ἀγιασμοῦ,
σκοπόν ἔχων καταστροφὴν ἀκρίδος.....
Ὡς ἐν Χριστῷ φιλήματι
Κ. Καλάνης ἱερεὺς

Ἀλλά καί ἡ ἀρετή τῆς φιλοξενίας στόλιζε τοὺς Βαρνακοβῖτες Μοναχοὺς καί ἔμεινε ἄσβεστη στή μνήμη τῶν πιστῶν πού ἐπισκέφθηκαν τή Μονή μέσα σ' αὐτά τά χρόνια. Βιβλία ἐπισκεπτῶν πολυσέλιδα μέ ἐπαίνους καί εὐχαριστίες γιά τοὺς πρόθυμους "διακόνους" τῆς Παναγιᾶς σώζονται στό ἀρχεῖο τῆς Μονῆς.

Ἡ φιλανθρωπία ἐπίσης καί ἡ ἐλεημοσύνη, εἰδικά ἀπό ὀρισμένους Ἑγουμένους, ἦταν πολύ μεγάλη. Κάτοικοι ἀπό γειτονικά χωριά μέ συγκίνηση ὁμολογοῦν ὅτι σέ δύσκολους καιροὺς γινόταν ὁλόκληρη "οὐρά" στό δρόμο τοῦ Μοναστηριοῦ ἀπό ἀνθρώπους, πού περίμεναν ὑπομονετικά νά πάρουν φαγητό ἀπό τά μεγάλα καζάνια πού ἔβραζαν στό Μοναστήρι ὄχι μόνο γιά τοὺς Μοναχοὺς ἀλλά καί γιά τό λαό τοῦ Θεοῦ.

Ἡ ἐλεημοσύνη ὅμως δέν εἶναι πάντοτε φανερή οὔτε πάντοτε ὕλικτῆς φύσεως. Προσευχές - μετὰ δακρύων - Μοναχῶν σέ παρθενικές ὥρες ἡσυχίας "ὑπὲρ πασχόντων καί θλιβομένων" δέν εἶναι ἄραγε ἡ πιό ἐκλεκτή μορφή ἐλεημοσύνης;

Μερικές πληροφορίες ἔφθασαν καί μέχρις ἐμᾶς, στήν τελευταία δεκαετία τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνα. Κι αὐτό, γιατί τό καλό εἶναι ἀλησμόνητο καί ἀθάνατο. Βγῆκαν ἀπό στόμα ἀνθρώπων εὐσεβῶν, πού ἔζησαν ἀπό κοντά τή Βαρνάκοβα καί τοὺς Μοναχοὺς τῆς.

Κατ' ἀρχὴν ἀπαριθμοῦν συγκινημένοι τὰ θαύματα καί τὰ μεγαλεῖα τῆς Παναγιᾶς σ' αὐτόν τόν

τόπο καί μετά διηγοῦνται περιστατικά ἀπό τή ζωή καί τή δράση Ἑγουμένων καί Μοναχῶν. Ἐπώνυμοι καί ἀνώνυμοι ἥρωες πνευματικῶν ἀθλῶν καί ποικίλων θυσιῶν.

Μαρτυρία ἱερέως, πού παραβρέθηκε κατὰ τήν ἀνακομιδή λειψάνου, ἀναφέρεται στό ἐξῆς γεγονός:

“... Κάποιου Ἑγουμένου τῆς Βαρνάκοβας τό δεξι χέρι κατὰ τήν ἐκταφή βρέθηκε ἄλυτο καί ἔλαμπε διάφανο σάν κεχριμπάρι ἀπό τίς ἐλεημοσύνες πού ἔκανε...”

Ἄλλοι σεβαστοί μάρτυρες διηγοῦνται:

“... Βαρνακοβίτες Μοναχοί πέθαναν ἀπό τά χτυπήματα τῶν Γερμανοϊταλῶν κατακτητῶν, γιατί δέν πρόδωσαν ποῦ ἦσαν κρυμμένα τά κειμήλια τῆς Μονῆς.”

“... Γέροντες Μοναχοί τῆς Βαρνάκοβας σέ περιόδους πού ἐκυβερνᾶτο ἡ Μονή ἀπό ἐξωμοναστηριακοὺς ἐπιτρόπους, βυθισμένοι στήν ἐσχάτη πενία, μέ δάκρυα στά μάτια παρακαλοῦσαν κι ἔλεγαν: “Ἀφῆστε μας καί καμιά δραχμή, γιά νά ἀγοράσουμε λίγη κλωστή νά ράψουμε τά ροῦχα μας...” (!)

Υπάρχουν λογίων - λογίων ἡρωϊσμοί...

“... Ὁ τελευταῖος Ἱερομόναχος τῆς Μονῆς, π. Ἀμβρόσιος Γεωργακός, ὁδοιποροῦσε σέ μακρινές ἀποστολές ἀκούραστος, γιά νά ἱεουργῇ σέ χωριά, πού δέν εἶχαν ἱερέα. (Αὐτός ὁ ἴδιος κατὰ μαρτυρία τοῦ παλαιοῦ φύλακα τῆς Μονῆς Γεωρ-

γίου Καραβίδα, ἀξιώθηκε νά ἰδῇ ἐν καιρῷ μεσημβρίας τῇ Θεομήτορα νά προσκυνῇ τό μεγάλο Ἐσταυρωμένο, πού βρισκόταν στόν πρόναο τοῦ Καθολικοῦ.)

Τό 1985, μέ τήν κοίμησή του, ἡ ἀνδρική Ἀδελφότης τῆς Βαρνάκοβας τελείωσε...

Τήν ἀνοιξη, καί συγκεκριμένα στίς 10 Ἀπριλίου τοῦ 1992, ἡ οἰκονομία τοῦ Θεοῦ καί ἡ ἀγάπη τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου ἔφερε στήν ἱστορική αὐτή Μονή τήν πρώτη γυναικεία Ἀδελφότητα, μέ Ἡγουμένη τῇ Θεοδοσία Ἀνδρικοπούλου ἐκ Πατρῶν.

Ἡ Θεία στοργή καί Προστασία καθώς καί ἡ ἐπιχορήγηση Χάριτος καί δυνάμεως πρός τήν Ἀδελφότητα, εἶχε σάν καρπό τό ἀνακαινιστικό ἔργο, πού ἔγινε στή Μονή καί πού ἐξακολουθεῖ νά γίνεται ἀπό τό 1992 καί ἐντεῦθεν.

Σ' αὐτό ὅπωςδῆποτε συνετέλεσαν ἡ εὐγνωμοσύνη καί ἡ ἀγάπη τῆς Ἀδελφότητας πρός τήν Πανάχραντη Δέσποινα τῆς Βαρνάκοβας καθώς καί ἡ πατρική συμπαράσταση τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Φωκίδος κ. κ. Ἀθηναγόρα καί τοῦ εὐσεβοῦς λαοῦ.

Τό ἄν καί αὐτή ἡ περίοδος ἀποτελεῖ συνέχεια “τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων τῆς Βαρνάκοβας”, θά τό κρίνῃ ὁ Θεός, γιά τήν ἀγάπη τοῦ Ὁποίου γίνεται κάθε προσπάθεια.

Εἶθε αὐτή ἡ ἀγάπη πρός τό Σωτῆρα Χριστό, διά πρεσβειῶν τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου καί δι' εὐχῶν

τῶν ἁγίων Πατέρων μας νά ὑπάρχη ζωντανή μέσ
στήν ψυχή ὅλων μας, ὥστε νά χαρίσῃ τήν “ἄχρι
θανάτου” πιστότητά σ’ Ἐκεῖνον. Ἀμήν.

Αφιέρωμα στους Βαρνακοβίτες Πατέρες

*(Με τήν παράκληση νά εὐχονται γιά τόν ἀγιασμό μας
καί τή μίμηση τῆς ὀσιακῆς βιοτῆς τους)*

Πατέρες μας!

*Τί κι ἂν αἰῶνες μᾶς χωρίζουν;
γιά τήν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ
“χθές” δέν ὑπάρχει μήτε “κάποτε”.
στό αἰῶνιο τῆς ἀγάπης “σήμερα”
τά χρόνια πού περάσανε γυρίζουν.*

** * **

*Ἡ Ἐκκλησιά ἡ σκιερή μέ τά στασίδια σας
πού ἂπ' τό σαράκι τρίζουν,
οἱ “φαγωμένες” πλάκες στά σκαλιά καί στά
κατώφλια σας,
τό πέρασμά σας, τούς ἀγῶνες σας θυμίζουν.*

** * **

*Στό σύθαμπο τό σιωπηλό,
τό εἰρηνικό τό δεῖλι,
τήν ἄϋλη παρουσία σας ἡ ψυχή αἰσθάνεται
καθώς ἡ μέρα σβύνει...*

** * **

*Στίς Θεῖες τ' Οὐρανοῦ Μονές
ἅς εἶστε ὅλοι ἀναπαυμένοι.
εἶθε ἐκεῖ νά ἀνταμώσουμε
κι ἐσεῖς, κι ἐμεῖς ἐλεημένοι.*

Ἀμήν.

ΣΥΝΟΠΤΙΚΕΣ ΒΙΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΟΠΛΑΡΧΗΓΩΝ ΣΥΝΕΡΓΑΣΘΕΝΤΩΝ
ΜΕ ΤΗΝ Ι. ΜΟΝΗ ΒΑΡΝΑΚΟΒΑΣ

ΚΙΤΣΟΣ ΤΖΑΒΕΛΛΑΣ

Προέρχεται από την ένδοξότατη οικογένεια των Τζαβελλαίων του Σουλίου. Δευτερότοκος γιός του Φώτου, γεννήθηκε στο Σούλι τό 1801 και ανατράφηκε στην Κέρκυρα. Τό 1820 ἄν καί 20 μόνο ἑτῶν, ἀνακηρύχθηκε καπετάνιος καί ἐτοιμαζόταν μαζί μέ τούς συμπατριῶτες του γιά νά λάβῃ μέρος στήν ἀναμενόμενη ἔκρηξη τῆς Ἐπανάστασης.

Διακρίθηκε κατά τήν πρώτη πολιορκία τοῦ Μεσολογγίου (24 Ὀκτωβρίου - 25 Δεκεμβρίου 1822) καί σέ πολλές ἄλλες μάχες καί πρωταγωνίστησε στή νίκη τῆς Ἀμπλιανῆς (14 Ἰουλίου 1824) καί τοῦ Διστόμου (Μάιος 1825). Τόν Ἰούνιο τοῦ 1825 ἐπιτέθηκε μαζί μέ τόν Καραϊσκάκη κατά τοῦ

πολιορκούντος τό Μεσολόγγι Κιουταχῇ καί κατάφερε ἔνδοξη νίκη, ἐκδιώκοντας αὐτόν ἀπό τό ἀνατολικό τεῖχος.

Κατά τό Μάρτιο τοῦ 1826, ἔδειξε ὑπέροχη ἀνδρεία κατά τή μάχη στή νησίδα τῆς Κλείσοβας κοντά στό Μεσολόγγι, ὅπου νίκησε μαζί μέ τούς 130 ἄνδρες τῆς φρουρᾶς της 6000 Τουρκοαιγυπτίους! Κατόπιν μπῆκε στό Μεσολόγγι μέ τούς ἄνδρες του γιά νά ἐνισχύση τούς πολιορκουμένους.

Μεγάλη ἀνδρεία ἔδειξε καί κατά τήν Ἑξοδο τοῦ Μεσολογγίου. Προχωρώντας ξιφῆρης καί ἐνθαρρύνοντας τούς ἀκολουθοῦντες αὐτόν, διέσπασε τίς ἐχθρικές γραμμές καί σώθηκε στά Σάλωνα μαζί μέ 1300 ψυχές ἀπό τίς 2500 πού τόν εἶχαν ἀκολουθήσει.

Κατά τή διάρκεια τῆς κυβερνήσεως τοῦ Καποδίστρια, τό 1828, διορίστηκε χιλιάρχος καί ἡγήθηκε τῶν ἐκκαθαριστικῶν μαχῶν στή δυτική Ἑλλάδα.

Ἐπί Βαυαρῶν καταδιώχθηκε ὡς ὁμόγνωμος τοῦ Κολοκοτρώνη. Μετά τήν ἐνηλικίωση ὁμως τοῦ Ὁθωνα προήχθηκε σέ Ὑπουργό Στρατιωτικῶν καί γιά ἓνα ἐπτάμηνο διετέλεσε Πρωθυπουργός τῆς χώρας.

ΣΚΑΛΤΣΑΣ ΔΗΜΟΣ (ἢ Σκαλτσοδῆμος)

Τεννήθηκε στήν Ἀρτοτίνα τῆς Δωρίδας στό τέλος τοῦ 18^{ου} αἰῶνα. Ὅταν ξέσπασε ἡ

Ἑλληνική Ἐπανάσταση, ἔσπευσε μαζί μέ τόν Ἀναγνώστη Λιδωρίκη καί τόν Παπαγεωργίου Πολίτη νά ὑψώσει τή σημαία τῆς Ἐπανάστασης.

Στίς περισσότερες μάχες πού ἔγιναν στή Φωκίδα ὁ Σκαλτσοδήμος ἦταν παρών. Ἦταν φημισμένος τόσο γιά τήν ἀνδρεία του ὅσο καί γιά τό ἀδούλωτο τοῦ χαρακτήρα του. Κατά τό δυσχερές γιά τήν Ἐπανάσταση ἔτος τοῦ 1826, ἀσυμβίβαστος πρός τόν ἐχθρό, κατέφυγε στήν Κερπινή τῶν Καλαβρύτων, μέ σκοπό νά ἀνασυντάξῃ τίς δυνάμεις του. Ἐκεῖ πέθανε.

ΦΡΑΓΚΙΣΤΑΣ ΙΩΑΝΝΗΣ

Στερεοελλαδίτης ὀπλαρχηγός. Συνεργαζόταν μέ τόν Καραϊσκάκη καί κατεῖχε μαζί μέ ἄλλους δύο ὀπλαρχηγούς τό καπετανάτο τῶν Ἀγρᾶφων. Ἐδειξε ἡρωισμό καί αὐτοθυσία κατά τή διάρκεια τοῦ ἀπευλευθερωτικοῦ ἀγῶνα τοῦ 1821.

Τό Μάϊο τοῦ 1826 τόν ἔστειλε ὁ Καραϊσκάκης μαζί μέ τόν Σκαλτσοδήμο καί τόν Κων. Καλύβα νά ἀναχαιτίσουν τήν προέλαση τοῦ Κιουταχῆ πρός τήν Ἀττική καί νά ὑπερασπιστοῦν καί τή Μονή τῆς Βαρνάκοβας, πού ἀπό τό 1824 ἀποτελοῦσε ὀρμητήριο τῶν ἀγωνιζομένων Ἑλλήνων.

ΣΑΦΑΚΑΣ ΑΝΔΡΙΤΣΟΣ

Αγωνιστής καταγόμενος ἀπ' τή Δωρίδα. Ἀφοῦ πολέμησε γενναῖα σέ πολλές μάχες,

ἀνακηρύχτηκε ὀπλαρχηγός σέ ὅλη τή Δωρίδα καί τή Φθιώτιδα.

Μαζί μέ τόν Πανουργιά νίκησε τούς Τούρκους κοντά στήν Ὑπάτη (2 Ἀπριλίου 1822). Ἐπίσης ἔλαβε μέρος στίς μάχες τῆς Ἀμπλιανης τοῦ Καρπενησίου ὑπό τόν Καραϊσκάκη καθώς καί στή μεγάλη μάχη τοῦ Κραβασαρά.

Εἶχε σχεδόν μόνιμο στρατόπεδο ἀπό τό 1824 κοντά στήν Ἱ. Μονή τῆς Βαρνάκοβας, τό ὁποῖο ἀποτελοῦσε ὀρμητήριο γιά ὅλες τίς πολεμικές ἐπιχειρήσεις κατά τή διάρκεια τῆς Ἐπανάστασης.

Δολοφονήθηκε τό 1828 ἀπό ἄνθρωπο τῶν Τούρκων κοντά στή γέφυρα τῆς Τατάρνας.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος Σεβασμιωτάτου. σελ 5

ΕΙΣΑΓΩΓΗ Α: Συνοπτική ιστορική
ἀναφορά στήν Ι. Μονή. 7
Β: ὁ παπα - Διαβάτης
(1770). 16

ΜΕΡΟΣ Α

ΗΡΩΪΚΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ ΒΑΡΝΑΚΟΒΑΣ
ΣΤΟΝ ΚΑΙΡΟ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α: Τά πρό τῆς πολιορ-
κίας. 25

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β: Τό χρονικό τῆς πολι-
ορκίας. 54

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ: Τό μεσοδιάστημα
1827 - 1829 84

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ: Ὅπλαρχηγοί τῆς Δω-
ρίδος συνδεδεμένοι ἰδιαι-
τερα μέ τή Μονή Βαρνά-
κοβας. 103

ΜΕΡΟΣ Β

ΗΡΩΪΚΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ ΒΑΡΝΑΚΟΒΑΣ ΣΤΟΝ ΚΑΙΡΟ ΤΗΣ ΕΙΡΗΝΗΣ

<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε:</u> Ἡ ἐπιστροφή (Ἐκ- θεση Κοσμᾶ Θεοχάρη - Ε- πιστολή Καποδίστρια)	σελ 114
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ:</u> Τότε πού χτιζόταν πάλι ἡ Βαρνάκοβα.	128
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ:</u> Στόν καιρό τῶν Βαυα- ρῶν. (Χριστούγεννα 1834)	146
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ Η:</u> Λαογραφικά στοι- χεῖα καί γραφικότητες μέσα ἀπό τά οἰκονομικά κατάστιχα τῆς Βαρνάκο- βας.	193
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ Θ:</u> Πρὸς τὴ “δύση”.	214
<u>ΕΠΙΛΟΓΟΣ</u>	259
<u>ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΟΥΣ ΒΑΡΝΑΚΟ- ΒΙΤΕΣ ΠΑΤΕΡΕΣ</u>	266
<u>ΣΥΝΟΠΤΙΚΕΣ ΒΙΟΓΡΑΦΙΕΣ</u>	268

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Ἀρχεῖο Ἱ. Μονῆς Παναγίας Βαρνάκοβας
2. Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως
Σπυρ. Τρικούπη (Ἐκδοσις Ἀπ. Χαρίση)
3. Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους Κων. Παπα-
ρηγόπουλου, Ἐκδοσις Ἐλευθερουδάκη
4. Ἡ Ἑξοδος τοῦ Μεσολογγίου καὶ ἡ μοῖρα τῶν
ἀμάχων, Νικ. Κολόμβα, ἀντιστρατήγου ε.α.
5. Ἡ Φωκίδα τῆς Ἐπανάστασης (ἡμίτομος α -
κατάλογοι προσώπων) Ε. Ν. Σταθοπούλου, Ἀθήνα
1994.
6. Ἰωάννου Καποδίστρια “Ἀπομνημονεύματα”
Μετάφρ. Μιχ. Θ. Λασκάρεως, Ἐκδοσις Ἀπ. Χαρί-
ση
7. Ἐμμανουήλ Ξάνθου “Ἀπομνημονεύματα”
8. Θεοδώρου Κολοκοτρώνη “Διήγησις συμβά-
ντων τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς”
9. Γιάννη Μακρυγιάννη “Ἀπομνημονεύματα”.
10. Δ. Ξανάλατου “Ἀνέκδοτα ἔγγραφα Ἱ. Μο-
νῆς Βαρνάκοβας” Ἐκδοσις 1950
11. Ἀνδρέου Χρ. Κόκκοτα “Τὰ Ἱερά μας Προ-
σκυνήματα” Πάτριαι, 1974

12. Δημ. Σταμέλου “Ἡ Δωρίδα στήν Τουρκοκρατία”, Ἐκδόσεις Γλᾶρος

13. Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Ναυπάκτου καί Ἀγίου Βλασίου κ.κ. Ἱεροθέου Βλάχου, “Ῥωμηοί σέ Ἀνατολή καί Δύση”

14. Γιάννη Ἡλιόπουλου, “Εὐπάλιο, οἱ ρίζες του καί ἡ πορεία του στό χρόνο” Ἀθήνα, 1998

15. Μαρίας Λουκοπούλου - Παττίχη, “Βαρδούσια, στά χωριά τῆς ὀρεινῆς Δωρίδος” Ἀθήνα, 1996

16. Διονυσίου Μιτάκη, “Πότε ἐγινε ἡ Ἐξοδος τοῦ Μεσολογγίου” Πάτραι, 1976

17. Πέτρου Π. Καλονάρου, “Ἡ Ἱ. Μονή τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, ἡ ἐπιλεγόμενη Βαρνάκοβα” Ἀμφισσα, 1957

18. Ὁρλάνδου Ἀναστ., “Ἡ Μονή Βαρνάκοβας (1992) Ἱστορία - Μνημεῖα”

19. Σολωμοῦ Ν. Ι. “Ἡ Μονή Βαρνάκοβας” Παρνασσός, 1, 1877

20. Θεοδωρόπουλου Ἰωάννη, “Ἱερά Μονή Βαρνάκοβας”, Εὐπάλιο, 1990

21. Γυναικειᾶς Μοναστικῆς Ἀδελφότητος Βαρνάκοβας “Ἱερά Μονή Παναγίας Βαρνάκοβας”, Ἐκδοσις 1997

22. Θρησκευτική καί Ἠθική Ἐγκυκλοπαίδεια, Ἐκδοσις 1962

23. Μεγάλη Ἑλληνική Ἐγκυκλοπαίδεια Παύλου Δρανδάκη, Ἐκδοσις “Φοῖνιξ”

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΤΗΣ ΜΟΝΑΣΤΙΚΗΣ ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΟΣ ΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΤΗΣ ΒΑΡΝΑΚΟΒΑΣ

Ι. ΜΟΝΗ ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΒΑΡΝΑΚΟΒΑΣ

Ευλαβική αναφορά στην αφθονοπάροχο Χάρι της Παναγίας της Βαρνάκοβας ανά τους αιώνες. Συνοπτική μελέτη της χιλιοετούς ιστορίας της Μονής, αρχής γενομένης από τη Βυζαντινή περίοδο της ιδρύσεώς της (1077), στην εποχή της άκμης της επί των Κομνηνοδουκάδων του Δεσποτάτου της Ήπειρου, στη μυστική αγαθοεργό δράσι της επί Τουρκοκρατίας καί τέλος στην πατριωτική προσφορά της καί στο όλοκαύτωμά της κατά τόν Ιερό ἀπελευθερωτικό Ἀγῶνα τοῦ 1821.

Ο ΟΣΙΟΣ ΑΡΣΕΝΙΟΣ Ο ΒΑΡΝΑΚΟΒΙΤΗΣ

Τό Ιερό Συναξάρι, ή ιερά βιοτή τοῦ Ὁσίου Ἀρσενίου τοῦ Βαρνακοβίτου, Ἰδρυτοῦ καί πρώτου πνευματικοῦ Πατρός τῆς Ἱ. Μονῆς τῆς Παναγίας τῆς Βαρνάκοβας, κατά τό δεύτερο ἡμισυ τοῦ 11^{ου} αἰῶνος ἕως ἀρχές 12^{ου}.

ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΤΗΣ ΛΕΥΚΗΣ ΣΙΩΠΗΣ

Τό 1815 ἓνας νεαρός Ὁρθόδοξος Χριστιανός τῆς Ἀλάσκας, μόλις 18 ἐτῶν, μαρτύρησε γιά τήν Ὁρθοδοξία στή Δυτική Ἀμερική (Σάν Φραντζίσκο). Εἶναι ὁ Νεομάρτυς Ἅγιος Πέτρος ὁ Ἀλεούτης, στό ἱερό Μαρτύριο τοῦ ὁποίου ἀναφέρεται ἡ παροῦσα ἔκδοση.

ΤΑ ΘΑΥΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΥΠΕΡΑΓΙΑΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ ΤΗΣ ΕΠΩΝΟΜΑΖΟΜΕΝΗΣ ΒΑΡΝΑΚΟΒΑ

Ἐξιστόρηση μερικῶν ἐκ τῶν ἀπειραρίθμων θαυμάτων τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, τῆς ἐπωνομαζομένης Βαρνάκοβα, ἀπὸ τῶν παλαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς σήμερον, πρὸς δόξαν καὶ ἔπαινον τῆς ἀγάπης Της καὶ τῶν θαυμασίων Της.

ΕΝΑ ΑΣΤΕΡΙ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ

Ἀφηγηματικὸ Συναξάρι ἑνὸς μεγάλου Ὁμολογητοῦ τῆς Ὁρθοδόξου Πίστεώς μας, ὁ ὅποιος ἦταν σύγχρονος καὶ συναγωνιστὴς μὲ τὸ Μέγα Ἀθανάσιο τῆς Ἀλεξανδρείας. Πρόκειται γιὰ τὸν Ἱερομάρτυρα Ἅγιο Παῦλο, Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως, ὁ ὅποιος ἐστραγγαλίσθη μὲ τὸ ὠμόφορό του, γιὰ τὴν ἀκλόνητη Πίστη του στὸν Σωτῆρα Χριστό.

Ὁ κατατρεγμός (1826)

Παιρίδα μου !

Τά βάσανά σου πῶς νά λησμονήσω;
τόν πόνο, τήν λαχιάρα, τόν κατατρεγμό,
τό δάκρυ μέσ' τήν συμφορά καί σιήν ἀνιάρα,
τό αἷμα ποῦ σάν βρῦοες χύσαν τά παιδιά σου,
πῶς τάχα ν' ἀψηφίσω;

Στήν Βαρνάκοβα τοῦ 1826

Σιά καταράχια	Σιό χάρο ἀντάμα
καί σιά βουνά	ἀδελφωμένα,
σιμά καί γόρω	ρᾶσο ἁγιασμένο
σιήν Παναγιά,	καί φουσιανέλλα,
μέσ'τα φαράγγια	Κοσμά Θεοχάρη
καί μέσ' τὰ δάση	καπιάν Καλύβα,
τῆς Λευτεριάς μας	ἄλλους λεβέντες
σιήθη γιοριάσι	σάν ἐσᾶς δέν εἶδα

Τό Μοναστήρι τῆς Παναγιάς,
σκέπη καί δόξα τῆς κλεφτουργιάς
πού πολεμῶντας - βοήθα Κυρά μου,
κράζει, Παρθένα Βαρνάκοβά μου!

(Ἡ Βαρνάκοβα τοῦ 2000)